

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ALTINDAĞ KENTSEL DÖNÜŞÜM BÖLGESİNDE YAŞAYAN GENÇLERİN
TOPLUMSALLAŞMA SÜREÇLERİ VE RİSKLİ DAVRANIŞLARA MARUZ
KALMA DENEYİMLERİ**

Mustafa Çağrı AYALP

Doktora Tezi

Ankara, 2022

ALTINDAĞ KENTSEL DÖNÜŞÜM BÖLGESİNDE YAŞAYAN GENÇLERİN
TOPLUMSALLAŞMA SÜREÇLERİ VE RİSKLİ DAVRANIŞLARA MARUZ
KALMA DENEYİMLERİ

Mustafa Çağrı AYALP

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2022

KABUL VE ONAY

Mustafa Çağrı AYALP tarafından hazırlanan "Altındağ Kentsel Dönüşüm Bölgesinde Yaşayan Gençlerin Toplumsallaşma Süreçleri ve Riskli Davranışlara Maruz Kalma Deneyimleri" başlıklı bu çalışma, 26/05/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN (Başkan)

Prof. Dr. Tarık TUNCAY (Danışman)

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ (Üye)

Doç. Dr. Uğur SADIOğLU (Üye)

Doç. Dr. Rifat BİLGİN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

[İmza]

Mustafa Çağrı AYALP

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Tarık TUNCAY** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Araştırma Görevlisi Mustafa Çağrı Ayalp

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın var olmasını sağlayan Altındağlı gençlere ve bu gençlere hizmet sunan çalışanlara teşekkür etmeliyim. Gençlerle birlikte yaptığım bu çalışmanın kendileri için yararlı olmasını gönülden diliyorum.

Tez sürecimin başlangıcından son anına kadar her konuda yeni ufuklar açan danışmanım Prof. Dr. Tarık TUNCAY'a şükran borçluyum. Çalışmayı bir teze dönüştürmemdeki katkılarını unutmayacağım. Bir danışman ve hoca olarak mesleki ve akademik yaşantımı derinden etkiledi.

Tezime fikirleri ve destekleriyle katkı sunan Doç. Dr. Uğur SADIOĞLU ve Doç. Dr. Rıfat BİLGİN'e teşekkür ederim. Tez izleme komitelerindeki tutumları ve yardımlarının çalışmanın şekillenmesindeki payı gerçekten büyük.

Tez savunma sınavımda yer almayı kabul edip önerileri ve yönlendirmeleriyle yardımcı olan Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ve Prof. Dr. Kasım KARATAŞ hocalarıma ayrıca teşekkür ederim.

Çalışma yaşantım boyunca bana ahbablık eden ve akran desteği sunan Gökçe CEYLAN'a, Arş. Gör. Görkem KELEBEK KÜÇÜKARSLAN'a, Arş. Gör. Sultan Ebru BULGURCUOĞLU'na, Arş. Gör. Elif YILMAZ'a ve Arş. Gör. Aybike Betül MARAL'a; ayrıca bana her daim kıymet verdiklerini bildiğim Dr. Gamze ERÜKÇÜ AKBAŞ'a ve Prof. Dr. Emrah AKBAŞ'a, teşekkür ederim.

Çalışma kapsamında özne bulabilmem için gayret gösteren Dr. Merve Deniz PAK GÜRE'ye, Sosyal Hizmet Uzmanı Elif Betül ATMAN'a, Altındağ Gençlik Merkezi çalışanlarına ve Merkez Müdürü Bahadır Gökhan ÖZÇELİK'e çok teşekkür ederim. Ümitsizliğe düştüğüm anlarda yoluma yeni ışıklar tuttular, var olsunlar.

Her zaman desteğini hissettiğim, benim için yalnızca bir hoca olmayan, affına sığınarak, bir "kötü gün dostu" olan olarak nitelediğim değerli hocam Dr. Öğr. Üy. Filiz DEMİRÖZ'e ve kıymetli annesi Yıldız DEMİRÖZ'e teşekkür ederim; yalnızca doktora serüvenimin değil lisans eğitimimin de kahramanları oldular.

Dr. Cemre BOLGÜN ve Arş. Gör. İsmail ORBAY, sosyal desteğin en üst noktalarında bana değer kattılar. Sürekli fikirlerine danıştığım ve fikir sunmaktan memnuniyet duyduğum arkadaşlarıma minnet borçluyum.

Kan bağımlı olmasa da başka birçok bağla sıkıca bağlı olduğum kadim dostum Arş. Gör. Edip Aygüler'e teşekkür etmenin yeterli gelmediğini hissetsem de süreç içerisinde verdiği desteğe ve yardımlarına buradan tekrar tekrar teşekkür etmek istiyorum.

Bu günlere gelmemde emeği olan aileme teşekkür ederim; yolumu açıp her zaman destek sunarak beni ben yaptılar.

Son olarak, 24 Ocak 2020 Elazığ Depreminde, pandemi sürecindeki izolasyonumda, yabancı bir kente uyum sağlama çabamda benimle her zaman birlikte olan ve bu satırları yazarken kucağımda uyuyan kedim Alice'e teşekkür ederim. Bu zorlu süreçleri atlatırken ruh sağlığımı korumamda yardımcı olan birkaç etmenden biriydi.

En değerli unvanlardan birine erişmemi sağlayan, yaptığı devrimlerle modern bir ülke kuran Mustafa Kemal ATATÜRK ve silah arkadaşları ile kurdukları cumhuriyet ve değerlerine minnet duyuyorum.

ÖZET

AYALP, Mustafa Çağrı. Altındağ Kentsel Dönüşüm Bölgesinde Yaşayan Gençlerin Toplumsallaşma Süreçleri ve Riskli Davranışlara Maruz Kalma Deneyimleri, Doktora Tezi, Ankara, 2022

Kısa sürede Türkiye geneline yayılan kentsel dönüşüm projeleri beraberinde hızlı bir toplumsal değişime yol açmaktadır. Zaman içinde sayısı artan projeleri ele alan çalışmalarda gençlerle ilgili çalışmalara nadiren rastlanmaktadır. Dönüşümün insan ihtiyaçları göz ardı edilerek gerçekleşmesi sosyal dokuyu tahrip edebilmekte, gençlerin psikososyal gelişimini ve koruyucu mekanizmalara zarar verebilmektedir. Bu tezin amacı, gençlerin kendi dünyalarından bir bakışla bölgeyi ve dönüşümü nasıl algıladıklarının, toplumsallaşma süreçlerinin ve riskli davranışlara maruz kalma deneyimlerinin anlaşılmasıdır. Bu tez, fenomenolojik tipte betimsel amaçlı niteliksel bir araştırmadır. Araştırmanın özneleri amaçlı örneklem yoluyla belirlenmiştir. Altındağ ilçesi Gültepe Mahallesi oturan 19 genç ve bu gençlerle çalışan ve gençlerin yaşamına dokunan 16 aktörle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları “Toplumsallaşma Süreci İçinde Gültepe: Riskler, Sorunlar ve Gelecek”, “Gençliği Anlamak: Gençler, Gençlikle Neyi Kastediyor?”, “Dönüşen Gültepe Kentsel Dönüşüm Neleri Değiştirdi?”, “Uzmanların Gültepe’deki dönüşümle İlgili Söyleyecekleri Var” ve “Riskli Davranışlar Enkaz Altında Kaldı Mı?” başlıkları altında beş temada sunulmuştur. Tezin sonucunda, zaman içinde ise Gültepe’deki demografinin değişerek soylulaştığı ortaya çıkmıştır. Gençler işsizlik ve gelecek kaygısı yaşamaktadır. Kentsel dönüşüm sonrasında güvensizlik algısının devam ettiği, yeşil alanlar ve sosyal donatıların eksik olduğu ve gençler tarafından sık kullanılmadığı belirlenmiştir. Mahallede sosyoekonomik düzeyin çok düşük olduğu, yoksulluğun ciddi bir sorun olduğu ve mahallenin bir çöküntü bölge özelliği taşıdığı belirlenmiştir. Kentsel dönüşüm sonrası, mahalledeki suçun dağıtıldığı ve Ankara’daki farklı semtlerde riskli davranışların arttığı belirtilmiştir. Gültepe ve çevresinin riskli davranışlarla nitelendiği ve özellikle madde bağımlılığı, okul terki, erken evlilikler ve toplumsal şiddetin çok yüksek düzeyde görüldüğü ortaya çıkmıştır. Toplumsal dokuyu da içeren, gençlerin hizmetlere

katılımını artıracak ve gençlerin psikososyal gelişimini destekleyecek bir program önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Kentsel dönüşüm, Gençlik refahı, Riskli davranışlar, Toplumsallaşma, Sosyal hizmet, TOKİ, Altındağ.

ABSTRACT

AYALP, Mustafa Çağrı. Investigation of Socialization Process and Experiences of Exposure to Risky Behaviors Youth Living in Urban Regeneration Project in Altındağ, PhD Dissertation, Ankara, 2022

Urban regeneration projects that spread throughout the Turkey in a short time led to a rapid social change. Studies on youth are rarely encountered in studies dealing with projects that have increased in number over time. Regeneration can destroy the social fabric, harm the psychosocial development of youth and their protective mechanisms. The aim of this thesis is to understand how young people perceive the region and regeneration from their own world, their socialization processes and their experiences of exposure to risky behaviors. This thesis is a descriptive qualitative study of phenomenological type. The subjects of the thesis were determined through purposive sampling. Within the scope of this study, in-depth interviews were conducted with 19 young people and 16 actors who directly touch the lives of young people. Research findings presented under five themes as “Gültepe in the Process of Socialization: Risks, Problems and the Future”, “Understanding Youth: What Do Youth Mean?”, “Transforming Gültepe: What Urban Regeneration Has Changed? “Experts Have Something to Say About the Regeneration in Gültepe” and “Are Risky Behaviors Under Ruins As Well?”. As a result of the thesis, it has been revealed that the demographics in Gültepe have changed and become gentrified over time. Young people experience unemployment and anxiety about the future. It has been observed that the perception of insecurity continues after the urban regeneration. Green areas and social facilities are lacking and are not used frequently by young people. It has been determined that the socioeconomic level in the neighborhood is very low, poverty is a serious problem and the neighborhood has the characteristics of a deprived area. It was stated that after the urban regeneration, crime in the neighborhood was distributed and risky behaviors increased in different districts in Ankara. It has been revealed that Gültepe and its surroundings are characterized by risky behaviors and especially substance addiction, school dropout, early marriages and social violence are seen at a very high level. A

program that will include the social fabric, increase the participation of young people in services and support the psychosocial development of young people is recommended.

Keywords: Urban regeneration, Youth welfare, Risky behaviors, Socialization, Social work, TOKİ, Altındağ.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
1.1. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME, KENTSEL DÖNÜŞÜM VE GECEKONDU.....	5
1.1.1. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Oluşan Sorunlar.....	7
1.1.2 Kentsel Dönüşüm Sürecinde Gençler.....	16
1.1.3. Gençlerin Kent İçinde Riskle Birlikte Toplumsallaşması.....	19
1.2. TOPLUMSALLAŞMADA RİSK VE KORUYUCU FAKTÖRLER.....	30
1.3. GENÇLERDE RİSKLİ DAVRANIŞLAR.....	37
1.3.1. Suçlu Davranışları Açıklayan Bazı Kuramlar.....	40
1.3.2. Antisosyal Davranışlar ve Suç.....	45
1.3.3. Alkol ve Maddenin Kötüye Kullanımı.....	47
1.3.4. Okul Terki.....	50
1.3.4. Ergen Gebeliği ve Erken Evlilik.....	52
1.3.5. Çeşitli Riskli Davranışlar.....	53

1.4. EKOLOJİK YAKLAŞIM ÇERÇEVESİNDE SOSYAL HİZMET VE KENTSEL DÖNÜŞÜM	55
1.5. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	66
1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	70
1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	71
2. BÖLÜM: YÖNTEM	73
2.1. ARAŞTIRMACININ KONUMU VE KONU SEÇİMİ.....	73
2.2. VERİ OLUŞTURMA SÜRECİ.....	78
2.2.1. Görüşme Yönergesi ve Derinlemesine Görüşmeler	78
2.2.2. Hazırlıklar	80
2.2.3. Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler.....	86
2.3. ETİK HASSASİYETLER	99
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	100
3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	102
3.1. TOPLUMSALLAŞMA SÜRECİ İÇİNDE GÜLTEPE: RİSKLER, SORUNLAR VE GELECEK.....	104
3.1.1. Mahalleyi Tanıtma	104
3.1.2. Mahallenin İlk Yılları Ve Gelişim Süreci.....	113
3.1.3. Mekânsal Kümelenme Ve Ayrışmalar	117
3.1.4. Suriyeli Ve Afganların Gelişi: Yeni Bir Dezavantajlı Grup	118
3.1.5. “Çinçin’de” Doğanlara Karşı Önyargı	123
3.1.6. “İnsanların Birbirine Tahammülü Yok”.....	126
3.1.7. “Polis Bile Giremiyordu”.....	126
3.1.8. Kızılay’a Gitmemiş İnsanlar.....	132
3.1.9 Sokak Hayvanları Ve Köpekler.....	133
3.1.10. Mahalleye Yardımcı Olma Duygusu.....	134

3.1.11. Gültepe'den Başka Yerde Rahat Hissetmemek	134
3.1.12. Taşınmayı Düşünme	136
3.1.13. Aktörlerin Geleceğe İlişkin Düşünceleri.....	137
3.1.14. Gençlerin Geleceğe İlişkin Düşünceleri.....	139
3.2. GENÇLİĞİ ANLAMAK: GENÇLER, GENÇLİKLE NEYİ KASTEDİYOR?	141
3.2.1. Gençlerin Arkadaş Çevreleri	141
3.2.2. İyi Örneklerin Az Olması.....	142
3.2.3. Rol Model Oluş(tur)ma	144
3.2.4. Gençlerin Potansiyelini Fark Etmek	145
3.2.5. Gelecek Kaygısı	145
3.2.6. Gençlerin Hayalleri	147
3.2.7. Sosyal Medya	154
3.3. DÖNÜŞEN GÜLTEPE KENTSEL DÖNÜŞÜM NELERİ DEĞİŞTİRDİ?	156
3.3.1. Gecekonduya İlişkin Anlatılar	156
3.3.2. Apartman Yaşamı Ve Birlikte Yaşam: “Gecekonduya Ne Aidatları Vardı Ne İşte Duvar Yapımında Birilerine Muhtaçlardı”	160
3.3.3. Gündelik Yaşam: “İnsanlar Burada Ya Kahvede, Genelde Yaşlılarımız Parklarda”	163
3.3.4. Çiğcin Ve Gültepe'deki Fiziki Koşullar: “Tonajlı Bir Araba Geçse, Altta Boru Kırılıp Kalıyordu”	164
3.3.5. Komşuluk: “O Kapı Örtüldükten Sonra Bir Daha Açılmıyor”	168
3.3.6. Akrabalık: “Hep Akrabalarla Birlikte Otururduk”	169
3.3.7. Dayanışma: “Burada Birlik Varmış, Beraberlik Varmış” ...	171
3.3.8. Yoksulluk: “Hırsız Girse Neyi Çalacaktı?”	174
3.3.9. Güvenlik: “Geceleri Bence Sorun, Biz Geceleri Çıkmıyoruz”	176
3.3.10. Eğitim: “Gönderecek Okul Bulamıyorlardı”	180
3.3.11. İstihdam: “Yapacağı En Kolay Ne Var Taksicilik, Pazarcılık...”	188

3.3.12. Boş Zaman Aktiviteleri.....	190
3.3.13. Rekreasyon Alanları, Sosyal Merkezler Ve Yeşil Alanlar	194
3.3.14. TOKİ'leşme: "Çinçin'in Toplam Gecekonduyu Belki Şu Anda 2 Bina".....	196
3.3.15. Sosyal Kontrolün Azalması	198
3.3.16. Gecekondu + TOKİ = Rant: "Bir Evden İki Ev Çıktı".....	199
3.3.17. Mahalleyi Dönüşüm Sonrası Terk Etme: "Ekonomik Açından Biraz Yükselince Burayı Terk Ediyorsun".....	201
3.3.18. Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutunun İhmal Edilmesi.	203
3.3.18. Suçun Yer Değiştirmesi.....	206
3.4. UZMANLARIN GÜLTEPE'DEKİ DÖNÜŞÜMLE İLGİLİ SÖYLEYECEKLERİ VAR.....	208
3.4.1. Kamu Hizmetleri: "Kentin Çok Kalbinde Çok Ortasında Olan Bir Yer Ama Kentle Bağlı Çok Güçlü Değil Gibi".....	208
3.4.2. Altındağ'daki Projelerin Sürdürülebilirliği: "Burası Dezavantajlı Bölge Olduğu İçin Burası Projeler Bölgesi Oldu" ...	212
3.4.3. Sosyal Çalışmacıların Yaptıkları: "Yalnızca Ekonomik Desteği Onaylayıp Reddediyoruz Sanki Bütün Gücümüz Buymuş Gibi"	214
3.4.4. Yardım Veren Kuruluşların İşbirliğine Açık Olmaması	217
3.4.5. İnanılmaz İş Yükü.....	219
3.4.6. Merhamet Yorgunluğu	219
3.4.7. Tükenmişlik	220
3.4.8. Doyum Alma.....	221
3.4.9. Hizmetlere Yönelik Eleştiriler.....	222
3.4.10. Sosyal Yardımlara Bağımlılık	223
3.5. RİSKLİ DAVRANIŞLAR ENKAZ ALTINDA KALDI MI?	225
3.5.1. Riskli Davranışların Gençlerin İleri Yaşantısını Etkilemesi	226
3.5.2. Risk Faktörleri	227
3.5.3. Riskli Davranışlarda Koruyucu Faktörler	234

3.5.4. Maruz Kalınan Riskli Davranışlar	237
4. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	269
4.1. ARAŞTIRMANIN GENELİNE İLİŞKİN SONUÇLAR.....	269
4.1.1. Gültepe Mahallesi İlişkin Sonuçlar	270
4.1.2. Gençliğe ve Gençlere İlişkin Sonuçlar.....	273
4.1.3. Kentsel Dönüşüme İlişkin Sonuçlar.....	274
4.1.4. Kurumlar ve Verdikleri Hizmetlere İlişkin Sonuçlar.....	278
4.1.5. Riskli Davranışlar ve Toplumsallaşmaya İlişkin Sonuçlar	279
4.2. ÖNERİLER.....	282
4.2.1. Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler	286
4.2.2. Gültepe Mahallesi İçin Bir Program Önerisi	289
KAYNAKÇA	292
EKLER	320
EK 1. GÖRÜŞME YÖNERGESİ – GENÇLER	320
EK 2. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU – AKTÖRLER.....	322
EK 3. GÖNÜLLÜ ONAM.....	325
EK 4. ETİK KOMİSYON İZİNİ	327
EK 5. ANKARA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİNİ	328
EK 6. ORJİNALLİK RAPORU	329

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

COVID-19: Yeni Koronavirüs Hastalığı

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

EUROSTAT: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

PMSU: Prime Minister's Strategy Unit (Başbakanlık Strateji Birimi)

SHM: Sosyal Hizmet Merkezi

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Aktörler	95
Tablo 2: Gençler	97
Tablo 3: Temaların sıklık dağılımı	103

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler modeli	63
Şekil 2: Aktör ve genç için belge portresi.....	103

GİRİŞ

Dinamik ve karmaşık bir yapı olarak kent, insanın mekânı kurup değiştirip düzenlemesiyle sürekli bir dönüşüm geçirmektedir. Yerleşik düzene geçildikten sonra, insanların ekonomik faaliyetleriyle birlikte kentlerde değişimler gerçekleşmiştir. Göç, savaş, doğal afetler, sanayileşme ve iş imkanının çoğalması, kentlerdeki değişimin sebebinin anlamak için önemli olgular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel mekandaki değişimler, mekânın niteliğini olumlu yönde etkileyip yaşam kalitesini yükseltebilirken; kimi zaman mekân ekonomik, toplumsal ve fiziksel alanlarda tahrip olarak bozulabilir. Yeşil alanların artması, sosyal donatıların çoğaltılması ve deprem gibi doğal afetlere dayanıklı binaların yapımıyla olumlu bir dönüşüm yaşanabilirken; göç, yoksullaşma, plansız kentleşme ve afetlerle var olan doku bozulabilir.

Kentsel dönüşüm, sanayi devriminden sonra, kentlerdeki sosyoekonomik ve mekânsal sorunların üstesinden gelebilmek için tekrar bir yapılanmaya girilme sürecidir. Kentsel dönüşüm, kent sorunlarıyla ilgilenen bilim dalları tarafından sürekli tartışılmakta ve ne olduğuna dair fikirler üretilmektedir. Birçok tanımı bulunan kentsel dönüşümün, Türkçeye “kentsel yenileme” olarak çevrilebilen “Urban Regeneration” ve “Urban Renewal” kavramlarının karşılığı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Kentsel dönüşüm kavramı, genel olarak, kentleşmenin tekrar planlanması ve geliştirilmesinden ziyade mevcut kentsel alanların yönetim ve planlamasıdır. Kullanılmayan mülklerin, terk edilmiş endüstri ve kamu binalarının dönüştürülmesi, kamusal alanın genişletilmesi, hareketliğin artırılması, altyapının olmadığı yerlerde düzenlemelerin yapılması gibi sebepler kentsel dönüşümün temel amaçlarını oluşturmaktadır.

Türkiye’de hatırı sayılır bir geçmişe sahip olan kentleşme ve kentsel dönüşüm olgusunun, insanların yaşamına etkisine dair birçok çalışma yapılmış olup devam eden çalışmalara da rastlanmaktadır. Kentsel alanın ve mekânın tekrar düzenlenmesi olarak ele alınabilecek kentsel dönüşüm, yalnızca konut ve yapı üretme meselesi değildir. Zira, kentsel dönüşüm alanında yaşayan insanların yaşamları da mahalleleriyle birlikte dönüşüm geçirmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinin sosyal boyutu ihmal ettiğini, toplumsallaşma süreçlerine ve psikososyal süreçlere yeterince eğilmediğini belirten çalışmalar literatürde mevcuttur. Halihazırda çöküntü bölgelerde yaşayan insanların, yoksulluk, suç, damgalanma gibi sorunlarla toplumsallaşmakta, bir de dönüşümle birlikte yerinden edilmeleri ya da yeni bir ortama taşınarak adaptasyon sürecine girmelerini gerektirebilmekte; bu da dezavantajlı grupların yaşamlarını daha da zorlaştırmaktadır.

Kentsel dönüşüm, resmi kanallarca, sosyal boyutu olan bir müdahale biçimi olarak tanıtılmaktadır. Meskenle sorunu olan bireylerin fiziksel alanla ilgili sorunlarını çözen, daha kabul edilebilir konutlarda oturmaları için üretilen bir politika olarak lanse edilen kentsel dönüşümün, özellikle sosyal boyutunun eksik kaldığı literatürde sıkça belirtilmektedir.

Ankara Altındağ bölgesinde de olduğu gibi, ekonomik işlevini yitirmiş ve kaçak yapılaşmış olan kentsel alanlarda toplumsal ve kültürel faaliyetlerin artması ve afet riskinin ortadan kaldırılması için, mevcut konut ve yapıların günün fiziksel koşullarına uygun bir şekle girmesi kentsel dönüşümün hedeflerinden biridir. Ne var ki, dönüşümün yalnızca fiziksel alanı değiştirdiği düşüncesi yanlıştır. Türkiye’deki köktenci kentsel yenilemeye dayalı kentsel dönüşüm, insanların var olan mahallelerini, komşuluk ilişkilerini, anılarını kaybetmesine neden olmaktadır. Değişimin uzun soluklu olması ve insanların yaşamını tümüyle değiştirmesi söz konusudur. Bölgedeki suç ve risk faktörlerinin insanların yaşamını olumsuz etkilemesi kentsel yenilemeyi mantıklı kılmaktaysa da böylesi bir temelli değişimin ciddi sorunlara yol açacağı açıktır.

Kentsel dönüşüm çalışmalarının temelde amacı afet riski olan alanlarda yapıların dönüştürülerek önleyici müdahalelerde bulunmaktır. Afete dayanıklı, insan sağlığına ve onuruna uygun konutlarda yaşamak kuşkusuz birey-vatandaş bazında sahip olunması gereken temel bir haktır. Devletin sorumluluğu, vatandaşlarının daha güvenli konutlarda oturmasını sağlamak ve daha iyi bir yaşam sürmesine olanak sağlamaktır. Kentsel dönüşüm çalışmaları, yalnızca konut üretimine dayalı düşünülmemeli, sadece var olan yapıların iyileştirilmesiyle iyi bir kentsel dönüşüm çalışmasının gerçekleştirilemeyeceği bilinmelidir. Zira mekan bireyin toplumsallaştığı, sorunlarını, fırsatlarını, ilişkilerini oluşturduğu; iş, aile, eğitim yaşamını sürdürdüğü yerdir. Kentsel dönüşüm bireyin hem kendisini hem de çevresini değiştirmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri, insanların yaşam tarzlarına ve buldukları yere kökten müdahale etmeyecek şekilde yürütülmelidir.

Bir gencin çeşitli kültürel etkinlikleri ve aidiyet duyduğu kurumlar (örneğin din, etnik köken, okul akranları, vb.) risk veya koruyucu faktörler olarak değerlendirilebilir. Sosyal çalışmacılar, dini veya tinsel faaliyetler, akran grupları, rol model olarak hizmet eden bir yetişkinin varlığı gibi, gençlerin yaşamlarındaki koruyucu faktörleri belirlemelerine ve bunlardan en iyi şekilde yararlanmalarına yardımcı olmalıdır. Gencin içinde bulunduğu sosyokültürel yapı ve üye olduğu grupların bazı yönleri ise risk faktörleri olarak değerlendirilebilir. Örneğin toksik arkadaş grupları, düşük sosyoekonomik düzey ve mahalledeki madde kullanım sıklığı, risk faktörleri olabilir. Bu tür risk faktörleri değiştirilemese de sosyal çalışmacılar, gençlerin akran gruplarını (örneğin, uygunsuz cinsel aktivite veya madde kullanma baskısı) ve yaşamındaki bazı sorunların (örneğin, yeterli mahremiyetin olmaması, huzurlu ve sessiz bir ortam eksikliği) giderilmesinde yardımcı olabilirler.

Gençleri desteklemeye yönelik ekolojik yaklaşımlar benimsendiğinde gençlerin daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu tür yaklaşımlar, hizmetlerin bireysel ve bağlamsal zarar ve risk faktörlerinin varlığını ve gençlerin bunları azaltmak için kullanabilecekleri pozitif kaynakları dikkate almasını gerektirir. Riskli

davranışların gelecekte birey üzerinde oluşturacağı etkilere ilişkin bilgi sağlanması, yalnızca şimdiki zamanı değil; geleceğini de etkilediğinin uzman tarafından gence aktarılması, riskli davranışları engelleme yolunda önemli bir adım olacaktır.

Bu çalışmada da kentsel dönüşüm sürecini deneyimleyen gençlerin, hızlı kentleşme ve yaşamlarındaki keskin değişimin izleri, bu değişimin gençlerin toplumsallaşma süreçleri, risk ve koruyucu faktörlerin kentsel dönüşüm çerçevesinde nasıl değiştiği ve riskli davranışlara maruz kalma deneyimleri üzerinden tartışılmaya çalışılacaktır.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME, KENTSEL DÖNÜŞÜM VE GECEKONDU

Gecekondu, Türkiye kentleşmesinin önemli bir parçasıdır. 1950'li yıllardan sonra ekonomik değişimler ve göçün etkisiyle yeni oluşan kent merkezlerinde, genellikle işçilerin, barınma sorununu çözebilmek amacıyla oluşturduğu bir tampon mekanizmadır. Kıray'ın da belirttiği tampon mekanizma, *“sürekli olarak hızlı ve kapsamlı değişme zamanlarında ortaya çıkan ne eski ne de yeni yapıya ait olan yalnızca değişmekte olan yapıda görülen, bütünleşmeyi sağlayan kurum ve ilişkilerdir”* (İkiz, 2018).

Türkiye'deki iç göç olgusunun önemli bir bileşeni olan gecekondu, kentle bütünleşme çabasında kullanılan bir tampon mekanizmadır. Akrabalık, hemşehrlik gibi, kırdan kente aktarılan ilişkiler yoluyla gecekondu bölgelerine gelen bireyler bu süreçte kente uyum sağlamaya çalışmaktadır (Karataş, 1999). Göç, kent ve kır toplulukları arasındaki kültürel farklılıklardan ötürü kentte uyumsuzluğa sebep olmakta, toplumsal düzeni bozmaktadır (Ersoy, 1985). Bu sebeple, kentle bütünleşememiş, kentlileşememiş, akrabalık, hemşehrlik gibi ilişkiler yoluyla kente yerleşerek, bu ilişkiler yoluyla toplumsallaşmış bireyler, gecekondu bölgelerinde kendine has alt kültürler oluşturmuştur (Kaya ve Işık, 2014). Gecekonducularda yoksulluk vardır fakat nesilden nesle aktarılan yoksulluk kültürü yoktur (Sipahi, 2005). Şenyapılı (2004), Altındağ'lı gecekondu sahiplerinin kentle bağının olmadığını, ekonomik kaygılar güden gecekondu sahiplerinin, geçici, az gelir getiren işlerde çalışarak kentin imkanlarından yeterince faydalanamadığını belirtmektedir.

Gecekonducular, yapı itibarıyla, kent literatüründe sıklıkla görülen *“slum”* kavramından farklılaşmaktadır. Slumlar, belirli bir kültürün ürünü olup kentin, kent hayatına uyum sağlamakta başarısız olan insanların yaşadıkları bölgelerdir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık gibi gelişmiş ülkelerde

bu tür yapılardan bahsedilebilirken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde görülen gecekondularda ise kentle bütünleşme çabası bulunmaktadır.

Gecekondular ve kentsel dönüşümün, önemli bir bağlamı, insanların oluşturduğu, kendi yapısal özellikleri bulunan, aralarında etkileşim ve iletişim bulunan ev kümelerinden oluşan mekanlar, mahalle olarak adlandırılabilir (Alver, 2012: s.223). Neoliberal kentleşme sürecinde kimi zaman “mücadele alanı” (Erman, 2010: s.172) olan mahalleler, baskıyı, gözetimi ve toplumsal denetimi beraberinde getirir de komşuluk, ilişkiler, dayanışma gibi kavramlar açısından önemlidir. İnsanların toplumsallaştığı yerler kentin bir parçası olan, ortak yaşam alanları mahallelerdir. Toplum değerleri bu alanlarda inşa edilmekte, bireylerin çevresi, yaşamı, eğitimi, akran grubu bu bölgenin içinde var olmaktadır. Sorunlara ortak çözüm üretmek, dayanışma ve yardımlaşma, mahallelerin temel özelliklerinden olup gecekondulu mahallelerinde insanlar kente beraber uyumlanmaya çalışmaktadır. Kentle bütünleşmede, hemşehrilik, akrabalık ve komşuluk önemli etmenler olmakta, kentin çeperinde kurulan gecekondulu mahalleleri, gecekondulu bireylerin sosyal sermayesi haline gelmektedir (Erman, 2010: s.173). Bir çalışmada insanların buldukları mahalleyle hemşehrilik ve akrabalık bağı yoluyla aidiyet kurdukları, bu ilişkinin bozulmasının sosyal dışlanmaya ve yabancılaşmaya sebep olduğu ortaya konulmuştur (Öztürk Miroğlu, 2018). Yani, mahalleli olmak bir aidiyet oluşturarak ve beraberinde bir toplumsallaşma sürecini de getirmekte ve bir kimlik kazandırmaktadır. Mahalleli olmak belirli bir aidiyet duygusu edinilmesine yol açmaktadır; ancak sık görüşülen insanlara karşı güven duyma konusunda farklı görüşler vardır. Birleşik Krallık'taki bir rapor, çöküntü bölgelerde yaşayan insanların mahallelerindeki insanlarla ilişkilerinin daha iyi olduğunu, daha sık iletişim kurduklarını ancak birbirlerine çok fazla güvenmediklerini ortaya koymaktadır (PMSU, 2005).

Gecekondulu bölgeleri için kullanılan ya da bu bölgelerle ilişkili bir diğer tanım da çöküntü bölge kavramıdır. Bu konu, şüphesiz gecekondulu bölgeleri, suç, riskli davranışlar ve sosyalleşme açısından önemlidir. Afet ve Acil Durum Başkanlığı'nın (AFAD) tanımladığı üzere çöküntü alanı, kentin, sosyal ve

ekonomik açılardan gelişmemiş bölgelerinde bulunan, altyapı, sağlık, eğitim, yeşil alan, kültür gibi olanaklardan mahrum kalmış, yoksulluğun sık görüldüğü bölgelerdir (AFAD, t.y.).

Gecekondu olgusu ve gecekondulaşma, toplumsal yapıdan ayrı tutulamaz. Altyapı sistemleri gelişmemiş bölgelerde, uygun ve sağlam malzemeden yapılmamış niteliksiz konutlarda yaşayan, çoğunlukla gündelik işlerde çalışan gecekondu bireyler, toplumsal sorunlara karşı daha kırılgandır. Gecekondu bölgelerinde, genellikle kırdan ayrışamamış, köyle bağlantısı kesilmemiş, işsizlik ve sağlıksız barınma koşulları gibi sorunlara sahip, farklı geçmiş ve kökenden gelen bireyler bulunmaktadır. Gecekondu aileler, kırla kent arasında bir geçiş ailesi niteliğinde olup kent kültürünü ve kırdan gelen kültürünü birlikte taşımaktadır. Alpar ve Yener'in (1991) yaptığı çalışmada, gecekondu ailelerin, başlarda hemşehrilerle birlikte aynı mahallede oturduğu, genelde marjinal işlerde çalıştıkları, sık sık iş değiştirdikleri ortaya konulmuştur. Gecekondu sahipleri genellikle marjinal, geçici ve düşük getirili işlerde çalışmakta, göç etmelerindeki temel motivasyonun ekonomik kaygılar olmasından ötürü kentin cazibe alanlarından yeterince yararlanamamaktadırlar (Şenyapılı, 2004). Daha sonrasında, hemşehrilik dernekleri gibi örgütlenmeler yoluyla kentle bütünleşmeye başlayan gecekondu ailelerde, eğitim ve öğretim süresinin uzaması, evlenme yaşının artması ve çocuk işçiliğinin azalması gibi kentli davranışlarının ortaya çıktığı belirtilmektedir (Alpar ve Yener, 1991). Bununla birlikte kırla bağın ve kırdan gelen kültürel özelliklerin devam etmesi söz konusu olduğunda da giyim kuşam, sosyal denetim, kadınların kentteki konumları, gençlerin ve çocukların davranışları ve sosyalleşmeleri de kentli yaşamından uzaklaşmaktadır.

1.1.1. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Oluşan Sorunlar

Kentlerin dönüşümünde fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik birçok faktör rol oynamaktadır. Keleş, (2010), kentsel dönüşümün, kentin eskimiş alanlarıyla kaçak olarak inşa edilmiş gecekondu bölgelerinin yenilenmesi ve dönüştürülmesi

anlamında da kullanıldığını belirtmiştir. Tekeli'ye göre ise (Tekeli, 2003), kent mekânı ve kültürüyle birlikte, kentli insan da tekrar inşa edilmekte; bununla birlikte ekonomi de dönüşümden etkilenmektedir. Buradan çıkarılmaktadır ki, yalnızca fiziki mekân değil, insanlar da kentlerle birlikte kültürel, siyasal ve toplumsal unsurların olduğu bir dönüşüm de içine girmektedir. Roberts'a göre (2000:10-15) kentsel dönüşüm, kentlerdeki fiziki çöküşü durdurmayı; ekonomiye tekrar hayat vermeyi, kentsel yaşam kalitesini yükseltmeyi ve süreçteki aktörlerin katılımını sağlamayı hedeflemektedir.

Kentlerin dönüşümünde fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik birçok faktör rol almıştır. Keleş, (2010: 374), kentsel dönüşümün kentin eskimiş alanlarıyla kaçak olarak inşa edilmiş gecekondu bölgelerinin yenilenmesi ve dönüştürülmesi anlamında kullanıldığını belirtmiştir. Tekeli'ye göre ise (2003), kent mekânı ve kültürüyle birlikte, kentli insan da tekrar inşa edilmekte; bununla birlikte ekonomi de dönüşümden etkilenmektedir. Buradan çıkarılmaktadır ki, yalnızca fiziki mekân değil, insanlar da bir dönüşüm yaşamakta; kentlerle birlikte kültürel, siyasal ve toplumsal bir dönüşüm de gerçekleşmektedir.

Ataöv ve Osmay, (2007) Türkiye'deki planlama sisteminde, kentsel dönüşümün bir strateji ögesi olduğunu; ancak bu durumun Türkiye'nin dinamiklerine uymadığını belirtmektedir. Kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte, gecekondu ve çarpık yapılaşma baş göstermiş, merkezi yönetim ve yerel yönetimler bu sorunun önüne geçmekte yetersiz kalmıştır. Köktürk ve Köktürk'e göre (2007) Türkiye'de kentleşme yerel yönetimlerin kontrolü dışında, imar planlarına uymayarak ve yasa dışı bir şekilde gelişmiştir. Ankara, İstanbul ve İzmir başta olmak üzere göç alan kentlerde kaçak yapılaşma ve gecekondu olukça sık rastlanmıştır. 1980'li yıllardan itibaren ise, kent ekonomisi içinde yer edinmiş orta sınıf, orta ve düşük gelir grubunun oluşturduğu mahallelere yerleşmiştir. Kentte kalıcı olduğunu anlayan kayıt dışı iş gücü, iş yerlerine yakın, ruhsatsız, çok katlı gecekondu inşa etmiş ve yerleşmiştir. (Ataöv ve Osmay, 2007; Kocaer Şenyol ve Bal, 2013). 2000'li yıllara gelindiğinde ise, afet riski ve depremler, kentsel dönüşüme dayanak oluşturmuştur. Kentsel dönüşüme konu edilen

mahallelerdeki dönüşümün daha çok rant temelli uygulamalar yoluyla gerçekleştiği ve kent yerleşkelerinin halihazırdaki sakinlerinin yerinden edilmesiyle sonuçlandığı görülmektedir (Kocaer Şenyol ve Bal, 2013). Marmara ve Düzce'deki depremler, yapıların depreme hazır olmadığını göstermiş ve bu depremlerden sonra oluşan bilinç, afetlerin oluşturduğu risklerin ortadan kaldırılması ve azaltılması için kentsel dönüşümün gündeme gelmesine yol açmıştır (Daşkiran ve Ak, 2015). 2011 yılında yaşanan Van Depremi, kentsel dönüşüm konusunda yasal-yönetimsel sorunların çözümü için farklı isimler altında yasalar düzenlenmiş olsa da bu deprem yeni ve bütüncül bir hukuksal-yasal çerçevenin eksikliğini açıkça ortaya koymuş ve kentsel dönüşüm önündeki yasal – yönetsel sorun ve ihtiyaçlara cevap verebilmek için yasal düzenlemelerin öncüsü olmuştur.

Türkiye'de kentsel dönüşüm çalışmaları yaygınlaşmakta olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm, 23 Ekim 2011'de meydana gelen Van Depreminden sonra ülke gündemine gelmiş; 31 Mayıs 2012 tarihinde 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun çıkarılmasıyla kamuoyunda daha fazla bilinir ve tartışılır hale gelmiştir. Bu Kanun, riskli bölgelerde maddi ve manevi kayıpların oluşmasını engellemek için konutların yenilenmesini ve afete dayanıklı hale getirilmesini amaçlamaktadır. Günümüzde, kentsel dönüşüm çalışmalarının hemen hemen tamamı bu kanun kapsamında yapılmaktadır. 6306 sayılı Kanun'a göre, ülkemizdeki kentsel dönüşüm çalışmaları; afet riski olan alanlarda, yapılaşmadan ötürü ve zemindeki sıkıntılardan kaynaklı ciddi tehditlerin olduğu bölgelerde yapılmaktadır. Bunlara ilaveten, yakın geçmişte yapılaşmanın kamu düzeni veya güvenliğini; olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozuk olduğu bölgeler de kentsel dönüşüm kapsamına alınmıştır. Bu kanuna dayalı ilk kentsel dönüşüm çalışması 7 Ekim 2012 tarihinde başlamıştır. Kentsel dönüşüm çalışmalarının sayısı ve ülke düzeyinde yayılımı her geçen gün artmaktadır. Kentsel dönüşüm çalışmalarında, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı; il/büyükşehir veya ilçe belediye başkanlıkları sorumlu, uygulayıcı ve yürütücü idari birim olarak rol almaktadır.

Kentsel dönüşüm, Türkiye kentleşmesi açısından ele alındığında, dönüşümün gerçekleştiği bölgelerdeki insanların iradelerinin dışında, genellikle kamu ya da yerel yönetimlerin istek ve politikaları sonucu şekillendiği görülmektedir. Bölgede yaşayan insanlar, yaşamlarından ve mahallelerinden şikâyet etmedikleri halde ve daha da önemlisi istememelerine rağmen dönüşüme maruz kalmışlardır. Bu süreç ise, kentin sakinlerinin mensup oldukları yaşam alanlarından dışlanmalarına, toplumsal olarak ait hissettikleri yerlerden uzaklaşmalarına neden olmuştur (Alptekin, 2014). Kentsel dönüşümün sonrasında, bölgenin eski kullanıcıları aynı bölgede kalmaya devam etseler dahi, bölgeye yeniden uyum sağlamaya çalışmakta, süreç içerisinde alana yabancılaşmakta ve sınıfsal, sosyoekonomik ve kültürel bir ayrıma ve dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Ayrıca, karşılıklarına çıkan yeni maliyetler (borçlanma, taşınma, aidat yükleri gibi) gelirlerinin kısıtlı olması durumunda zorlayıcı olabilmekte, ek olarak yıllardır yaşamakta oldukları mahalle, ev, sokakları terk etmeleri bir adaletsizlik yaratmaktadır (Alptekin, 2014).

Kentsel dönüşüm sonrası yeni oluşturulan bölgelerde kurulan uydu kentlerin; -ki Toplu Konut İdaresi (TOKİ) özellikle İstanbul'un Trakya bölgesine yakın olan taraflarında ve Lüleburgaz, Çorlu gibi sanayileşen bölgelerde üretimini planlamaktadır-, insanların tüketim, üretim ve yaşam algılarını değiştirdiği görülmektedir. Bu bölgelerin, insanları yalnızlığa ittiği, kent merkezinde yaşayanların merkezdeki mekanları kullanamadığı, bu mekanların kent çevresinde yaşayanlarca tüketildiği; bireylerin, kentlilik bilincinden yoksun bir şekilde, kentle bağı olmadan yaşamını sürdürdüğü belirtilmektedir (Önkal, 2014).

Kentsel dönüşüm projeleri, ülkemizde salt fiziksel alanın düzenlenmesi ve mekânın yeniden şekillenmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir. 1990'lı yıllardan sonra, bu projelerin ağırlık kazanmasıyla birlikte, yalnızca fiziksel alana odaklanan projeler görülmemiş, sosyal, ekonomik ve mekânsal boyutlarını bir arada alan kullanımlar sık görülmemiştir (Yerebasmaz, 2006). Büyükşehir belediyeleri de genel olarak dönüşüm projelerini aslında bir mekânsal düzenleme olarak sunmakta, kentsel tasarım ve imar planları olarak lanse etmektedir. Şüphesiz bu

yaklaşım kentsel dönüşümün algılanış biçimini etkilemekte ve bir bakıma da yansıtmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin yalnızca imar boyutuyla ele alınmasına bir örnek Ankara'da gerçekleştirilen Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesidir. Bu projenin, ekonomik ve siyasi sorunlardan ötürü hedeflerine ulaşamadığı görülmüştür. Proje kapsamında iki adet yüksek katlı blok yapılmış ancak bu konutlar rağbet görmemiş ve manzarayı kapattığı için eleştirilmiştir. Ayrıca bölge çöküntü bölgesi olduğu için yeni yapılan lüks konutlardaki insanlarla gecekondulu sakinleri arasında sosyoekonomik açıdan bir uyumsuzluk olmuştur (Aras ve Alkan, 2007). Yeni yapılan bloklar bölgede yaşayan insanlara gecekonduda karşılaştıkları aidat ve site giderleri gibi yeni ekonomik sorunlar getirdiğinden insanlar bu bölgeden ayrılmış ve başka alanlara yerleşmiştir. Bu proje bazında kent yoksulluğu ve gecekondulu problemi aslında çözülmemiş, yer değiştirmiştir (Bal, 2017). Gecekondulu bölgeleri, neoliberal kentleşmenin odağı haline gelmiştir. Bu kentleşmenin bir sonucu olarak ise, bu bölgedeki yoksulluğun yer değiştirmesi, sosyal dışlanma ve kentsel yoksulluğa bağlı başka sorunlara (işsizlik, suç gibi) yol açmıştır (Bartu ve Kolluoğlu, 2008).

Kentsel dönüşüm, kentin tümünün ya da bir parçasının, görüntü veya şekil olarak değişim geçirmesi olarak da tanımlanabilmektedir (Aydın, 2008). Kentsel dönüşümün, daha önce de belirtildiği gibi, sosyal, ekonomik ve fiziksel sorunlara çözüm getirmek için yapılan çalışmalardır. Kentsel dönüşüm, yasalar, politikalar ve ekonomik kararlarla ilişkili olup uzun zamanda gerçekleştirilen, kamu sektörü, yerel idare, özel sektör, sivil toplum ve yerel halkı da içeren, çok aktörlü çalışmalar olarak tanımlanmaktadır. (Sönmez, 2005).

Sönmez (2005), kentsel dönüşümün bazı beklentileri karşılamak üzere gerçekleştiğini belirtmiştir. Ekonomiyi canlandırmak, mekânın tekrar düzenlenmesiyle ekonomik yatırımlar için çekicilik katmak ve iş imkanlarını çeşitlendirerek gibi beklentileri ekonomik; çöküntü alanların dönüştürülmesiyle dışlanma pratiklerinin önüne geçilmesi, konut kalitesinin artırılması, çevrenin iyileştirilmesi gibi beklentileri ise sosyo-mekansal beklentiler olarak sınıflandırmıştır. Dönüşüm projeleri, bu beklentileri karşılayabilmek için yapılsa

da bazı riskleri de barındırmaktadır. Dönüşüm projeleri, çok fazla denemeye tabi tutulan; kesin bir “reçete” ile uygulanamayan; her kentin ve yörenin ihtiyacı farklı olduğundan her yerde aynı şekilde uygulanamayacak projelerdir. Nitekim Turok (2004) da bir kentsel dönüşüm projesinin temel alınıp başka kentlerde de uygulanması durumunda sonuç alınamayabileceğini belirtmiştir.

Türkiye’deki kentsel dönüşümün alan bazlı yapıldığı aşıkardır. Çöküntü bölge belirlendikten sonra risk durumuna göre bir dönüşüm gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmanın da irdelediği konulardan biri, gençler üzerinden, kentsel dönüşümün insanların yaşamlarını olumlu yönde ne kadar değiştirebildiğini öğrenmek ve toplumsallaşma süreçlerini incelemektir. Kentsel dönüşümde, birçok sorunun var olduğu, konuyla ilgili yapılan araştırmaların çeşitliğinden anlaşılmaktadır. Hukuki sorunlar ve imar sorunlarıyla (Aksümer, 2010, Karaman, 2018); ya da kadın, yaşlı, çocuklar gibi farklı hizmet gruplarıyla ilgili çalışmalar yürütülmüştür (Hatiboğlu Eren, 2014; Erman 2016; Özer, 2017; Ergun ve Dericioğulları Ergun, 2020). Türkiye’deki kentsel dönüşümün, yapı ve konut üretimi üzerinden gerçekleştirildiği sürece başarıya ulaşamayacağı düşünülmektedir. Müdahaleler yalnızca alan bazında kalmamalı, aynı zamanda insanların yaşamlarını da değiştirecek şekilde tasarlanmalıdır.

Kentsel dönüşüm, fiziksel, toplumsal, ekonomik olarak insanları etkilemektedir. Daha önce, genellikle fiziksel yapının dönüştürülerek sosyal boyutun ihmal edildiği; lakin bu bakış açısından vazgeçilerek hem toplumu hem de kültürel öğelerin de dönüşümünü birlikte sağlamaya yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır. Kentsel dönüşümün fiziksel mekânın değiştirilmesi odağından çıkarak toplumsal, ekolojik ve ekonomik nitelikler de kazanması, bütüncül bir yapıya sahip olması ve aslında “çöküntü” bölge olarak da adlandırılan, köhnemiş kentsel alanların tümünden yıkılarak baştan inşası, yerini bölgelerin tekrar kent yaşamına kazandırılması çalışmalarına bırakmıştır. Daha kapsamlı bir bakış açısına sahip olan bu yenileme hareketiyle, dönüşüm yalnızca yerel değil; aynı zamanda küresel de bir biçim olarak farklı bir amaca yönelmiştir. Neoliberalizmin getirdiği rekabet ortamına uygun olarak, nitelikli ve uzmanlaşmış işgücünü, varsıl

turistleri çekmek; sermayeyi ülkeye getirmek amacıyla büyük ve prestijli projelere odaklanılmaya başlanmıştır. Benzer olarak, Hague (2010), kentsel dönüşümün kentsel arsaların fiyatlarının artması; emlak piyasasının canlanması ve özel sektörün yatırımlarını da ülkeye çekebilmek amacıyla, küresel krizin etkilerini azaltabilmek için bir araç olarak kullanıldığını belirtmektedir.

Karkış (2015), kentsel dönüşüm projelerinde çoğunlukla hedeflenen beklentilerin karşılanmadığını; projelerle topluma etki edilemediği, sorunların çözülüp, ihtiyaçların giderilmediğini belirtmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinde, istihdam sorununu çözmek, kenti ekonomik ve sosyal açıdan tekrar canlandırmak ve yoksul ailelere konut stoku sağlayabilmek hedeflenmektedir. Ancak, bu beklentilerin tersi yönde birçok proje gerçekleşmiştir. Gecekonduarda oturan kişiler, yapılan yeni konutlara geçmişlerdir. Sitelere ve apartmanlara geçen bireyler, çok katlı yapılara geçmenin sorunlarını yaşamaktadır. Toplu yaşamın getirdiği zorluklardan belki de en önemlisi ekonomik giderlerin artmasıdır. Aidatların ve ortak yaşam giderlerinin ortaya çıkması, yoksul ailelerin hayatlarını zorlaştırmakta ve karşılamada zorlandıkları yeni masraflara yol açmaktadır. Bu sürecin sonunda aileler hem eski konutlarını; yani gecekondualarını, hem de yüksek masraflardan ötürü yeni konutlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Karkış, 2015:191).

Kentsel dönüşümün son zamanlarda önem kazanmasına da yol açan önemli bir amacı da güvenli konut üretimidir. 6306 sayılı kanunda riskli alan tanımı yapılırken belirtilen “zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşımak” niteliği, kentsel dönüşümü gerektirebilmektedir. Bu alanlar, mevcut yasal düzenlemelere göre Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmektedir. Gölcük’te meydana gelen, fiziksel etkilerini Marmara’da; sosyal ve ekonomik etkilerini ise tüm Türkiye’de hissettiren 17 Ağustos 1999 depremi, bu amacı daha belirgin kılmıştır. Depreme dayanıklı olmadığı anlaşılan konutların yıkılıp yerlerine depreme dayanıklı konutların inşa edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Deprem, genç sayılabilecek bir zemine sahip olan Türkiye’de sürekli kendisini hatırlatan bir unsurdur. Bu tezin yazım

aşamasındayken, 26 Eylül 2019 tarihinde İstanbul'da 5.6 büyüklüğünde, 24 Ocak 2020 tarihinde Elazığ'da 6.8 büyüklüğünde ve 30 Ekim 2020 tarihinde İzmir'de 6.9 büyüklüğünde depremler meydana gelmiş ve bunlar civar illerde de hissedilmiştir. Ölümlere, altyapı ve üstyapı hasarlarına yol açan bu afetlerle birlikte, deprem ve afet olguları ülke gündemine tekrar girerek gerekli tedbirlerin alınıp alınmadığı sorgulanmıştır (TMMOB, t.y.).

Benzer şekilde, Keleş (2004) kentsel dönüşümün, ekonomik canlılığını yitirmiş, çöküntüye uğramış, bozulmuş alanların tekrar işlevlerini yerine getirecek şekilde yeniden inşa edilmesi, ekonomik ve toplumsal değerlerin de korunması ve gelecek nesillere aktarılabilmesine olanak sağlamayı hedeflemesi gerektiğini ifade etmektedir.

Şişman ve Kibaroğlu (2009), Roberts (2000) tarafından belirlenen kentsel dönüşümün hedeflerini beş madde altında toplamışlardır. Bunların birincisi, kentin mevcut fiziksel şartlarıyla toplumsal sorunlar arasında bir bağ kurmak ve çöküntüye sebep olan toplumsal sorunların derinine inerek bu sorunlara çözüm bulmak ve bu çözümleri kentsel dönüşüm projelerinde de kullanmaktır. İkincisi, kentin değişen dokusu ve fiziksel özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlara ve fiziksel unsurlara cevap verebilmelidir. Üçüncü hedef, kentte yaşayan insanların gereksinimlerini karşılamaya ve refah düzeylerini artırmaya yönelik olmasıdır. Ekonomik canlılığını yitiren ve çöküntü bölge haline gelen kentsel alanların tekrar kente kazandırılması, kentin ekonomik olarak canlanması, istihdam alanlarının genişlemesi yoluyla insanların refahlarına ve kentin ekonomik yaşamına katkı sağlanması dördüncü hedeftir. Kentsel dönüşümün son hedefi ise kentsel alanların en ideal ve etkin şekilde kullanımına katkı sunulmasıdır. Bununla birlikte değişimden daha fazla etkilenecek özel grupların ele alınması da oldukça önemlidir. Kadın, çocuk, yaşlı, engelli, kronik hastalığa sahip bireylerin, yani dezavantajlı grupların sürece ilişkin deneyimlerinin anlaşılması ve kentsel dönüşümün kendilerine ve çevrelerinde yarattığı değişimler dikkatle izlenmelidir. Çocuklukla yetişkinlik arasında bir geçiş döneminde olan gençlerin de kendilerine has birtakım gereksinimleri

bulunmaktadır. Gençler yaşlarından ötürü çocuk sayılmadıklarından birtakım kamu hizmetlerini ücretsiz alamamakta, aynı zamanda yetişkin bireyler gibi yüksek bir ekonomik bağımsızlığa sahip olmadıkları için piyasadan hizmet almakta zorlanmaktadır. Türkiye’de işgücüne katılımın düşük olması (Yentürk ve Başlevent, 2012), gençlerin işsizlikle, sosyal güvencesizlikle ve yoksullukla baş başa kalmalarına sebep olmaktadır. Günümüze değin gerçekleştirilen kentsel dönüşüm çalışmaları ve alan yazın incelendiğinde kentsel dönüşümü uygulayan sorumlu birimlerin hak sahiplerinin katılımını, bireysel farklılıklarını, özel gereksinimlerini ve sorunlarını göz ardı ettiği, kentsel dönüşümün ekonomik, hukuki ve idari boyutuna eğilirken sosyal boyuta yer vermediği görülmektedir (Kuyucu ve Ünsal, 2011). Türkiye’deki kentsel dönüşüm çalışmalarında, uluslararası alanda da olduğu gibi, rant elde etme amacının sosyal boyutun önüne geçtiği belirtilmekte, kentlerin çok geniş alanlara yayılmasına ve kaynakların verimsiz kullanılmasına neden olduğu ifade edilmekte, yerelin bilgisinin göz ardı edildiği ve sosyal eşitsizliğe sebebiyet vererek dışlanmayı artıran kentsel mekanların yaratılmasına sebep olduğu söylenebilir (Akkar, 2006).

1.1.2 Kentsel Dönüşüm Sürecinde Gençler

Biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan gençlik dönemi, kişiliğin oluşmasında önemli bir safha olduğundan insan yaşamında büyük öneme sahiptir. Gençliğin tanımını yapmak, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etmenlerin de genç bireyle birlikte değişmesinden dolayı kolay değildir. Gençliğin yalnızca bedensel ve biyolojik değişimlerle oluştuğu fikri; toplumsal, politik ve tarihsel değişimlerin gençlik üzerinde etkisi olmadığı anlamına gelebilmektedir (Görgün Baran, 2013). Gençler, yaşadıkları dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarından etkilenir. Örneğin, 1980 askeri darbesiyle birlikte, gençler siyasal yapılardan, sendikalardan, siyasi partilerden, derneklerden uzak bir şekilde yetişmişlerdir. 1990'lı yıllarda ise gençler neo-liberal politikalardan; küreselleşmeden etkilenmişler, piyasaya güvenerek yetişmişlerdir. İnternetle tanışmış, sınırları aşmış; artan eşitsizlikler ve dezavantajları çokça hissetmişlerdir (Kurtaran vd, 2008). Beşirli (2013), gençlerin, toplumsallaşma sürecinde toplumsal normları öğrenen, toplumsal değişme sürecinde etkisi olan; toplumun normlarına uygun olarak kimlik inşa ederek toplumun değişiminde yer alan aktörler olduğunu ifade etmektedir. Gençler, sahip oldukları rol fark etmeksizin toplumu etkilerler ve toplumdaki etkilenerek değişirler (Nemutlu, 2008).

Görgün Baran, (2013), gençliğin bir yaş grubu olarak ifade edilmesinde, işe girmek, ekonomik bağımsızlık elde etmek gibi kültürel, toplumsal ve tarihsel faktörlerin etkili olduğunu; bununla birlikte ruhsal, bilişsel, cinsel ve bedensel olarak gelişmenin de fizyolojik ve psikolojik etmenler olduğunu ifade etmiştir. Gür ve arkadaşları da gençlikten yetişkinliğe geçişi, istihdama katılma ve aile sorumluluğu üstlenme göstergeleri üzerinden açıklamaktadır (2012). Her toplumda, bu süreç aynı işlemediğinden gençler için bir yaş aralığı tanımlamak güçleşmektedir.

Hem uluslararası kuruluşlar hem de Türkiye'deki kurumlar, yine de gençlik dönemini bir yaş aralığına sığdırmaktadır. Örneğin, 2001 yılındaki Türk Medeni Kanunu baz alındığında, gençlik, "on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlayan" bir

süreçtir. Gençlik Merkezleri Yönetmeliği ise merkeze kabul ve üyelik için 12-24 yaş arasında olma şartını aramaktadır. Gençlik ve Spor Bakanlığı da gençleri, bir yaş grubunun içinde var etmektedir. Bakanlık, gençlik tanımında “Ülkemizin şartları göz önüne alındığında gençlik politikalarının hedef grubu, 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler olarak kabul edilmektedir” ifadesini kullanmaktadır (Gençlik ve Spor Bakanlığı 2013, 4).

Gençlik, yaş kategorizasyonu yapıldığında, genellikle 15 yaşla 24 yaş arası olarak belirtilir; ancak gençliğin yalnızca biyolojik etmenlerden oluşmadığı, sosyalleşme süreci içinde, tarihsel olarak ve sosyal olarak değişiklik gösteren bir kategori olduğu unutulmamalıdır (Görgün Baran, 2013).

Türkiye, dinamik bir nüfusa sahiptir. 2020 yılının verileri incelendiğinde, Türkiye'nin nüfusunun 83.614.362 olduğu, bu nüfusun ise 15-24 yaş arası nüfus 12.893.750 olarak gösterilmekte, genel nüfusa oranı ise %15,4 olarak belirtilmektedir (TÜİK, 2021). Avrupa Komisyonu verilerine göre ise 15-29 yaş arasındaki genç nüfusun 19.322.983 olduğu ve genel nüfusa oranının %23 olduğu görülmektedir (EUROSTAT, 2022). Türkiye, Avrupa'da genç nüfusun toplam nüfusa oranı en yüksek olan ülkedir. (Gençlik ve Spor Bakanlığı 2013, 4)

Gençlerin nüfusu, gün geçtikçe artmaktadır. 2020 Birleşmiş Milletler Gençlik Raporu'na göre, dünyada 15-24 yaş arasındaki gençlerin nüfusu 1,21 milyarı ve 2030 yılında 1,29 milyar kişiyi bularak dünya nüfusunun %15,1'ini oluşturacaktır (Birleşmiş Milletler 2020). Bu haliyle, dünyada çok çeşitli bir gençlik nüfusunun var olduğu ve bu nüfusun çok farklı sorunlarla karşı karşıya geldiği düşünülebilir. Bu sorunlar sosyal, ekonomik veya kültürel olarak çeşitlilik göstermektedir. Dünyanın birçok bölgesinde ve özellikle Avrupa'da aile yapısındaki değişim, göç, istihdamdaki farklılaşmalar, küreselleşme gibi yeni sosyal riskler; madde bağımlılığı, genç nüfus içindeki yüksek işsizlik oranları (özellikle düşük vasıflı genç grubundaki yüksek işsizlik oranları), aile içi istikrarsızlık ve artan oranlarda erken yaşta okul bırakma, gençlerin yaşadıkları problemler arasında sayılabilir (Aysan ve Avcı 2015, 7).

Gençlerin en önemli sorunları arasında ekonomik problemler yer almaktadır (Yavuzer, 1987; Çağlar, 1996). İstihdama girme ve istihdamda kalmak da gençlerin önemli sorunlarından. Yarı zamanlı, esnek işlerde istihdam edilmek, güvencesizliğe ve çalışan yoksulluğuna yol açmaktadır. Gençlerin eğitim alanında da sorunlarla karşılaştıkları söylenebilir. Gençlerin önemli bir kısmı lise eğitiminden sonra üniversiteye giriş sınavlarında yeterli puan alamamakta ve eğitime devam edememektedir. Bu durumun çeşitli nedenleri olmakla birlikte devlet okullarında eğitim kalitesinin yetersiz olması, okul sayısının az olması gibi sebeplere dayandırılabilir. Gençlerin yaşamında var olan bir diğer sorun ise gündün güne artan alkol ve madde kullanımınıdır. Madde satıcılarının çoğalması, okullarda ve arkadaş çevresi içerisinde maddenin temin edilebiliyor olması gençleri etkileyen önemli bir sorundur.

Gençlerin boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirebilecekleri ve arkadaşlarıyla sosyalleşebilecekleri alanların ya da kamu kurumlarının/ tesislerinin olmayışı da gençlerin sokaklarda zaman geçirmelerine neden olmaktadır. Ne eğitimde ne de istihdamdakilerin oranı OECD ülkeleri içinde, 15-29 yaşları arasındaki gençler dikkate alındığında, %12,8 ve Türkiye'de %29,8'dir (OECD, t.y.). Bu durum genç kadınlar açısından %40'lık oran ile daha da olumsuzdur ve bu oran Türkiye'de özellikle kadınlar için, okuldan işe geçiş sürecinin var olmadığını ortaya koymaktadır.

Bu veriler, göstermektedir ki; gençlik politikaları, gençlerin sorunlarının ortadan kaldırılabilmesi için gereklidir. Gençlerin ekonomik, sosyal ve psikolojik refahı incelendiğinde devlet, aile, piyasa ve sivil toplum olmak üzere dört temel aktörün ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kurumlar farklı koşullarda değişen roller üstlenmektedir. Mesela gençlerin duygusal gelişimleri ve ruh sağlıklarında daha çok aileleri ve yakın çevreleri ön plana çıkarken, eğitim ve iş olanakları dikkate alındığında ise devlet ön plana çıkmaktadır (Aysan ve Avcı 2015, 4).

Kamu kuruluşlarının, Türkiye'deki gençlere yönelik birtakım hizmetler sunduğu; ancak bu hizmetlerin, ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz kaldığı

görülmektedir (Kurtaran, Nemutlu ve Yentürk, 2012). Bu hizmetleri sağlayan kamu kuruluşları arasında bir koordinasyonun bulunmaması; her kuruluş kendi politikasını gütmektedir. Bu durum, gençlik kuruluşlarının desteklenmemesi ve haliyle bu kuruluşların faaliyetlerini sürdürmemesine yol açmaktadır. Temel olarak bu birkaç önermeyle birlikte, Kurtaran, Nemutlu ve Yentürk'ün (2012) de belirttiği gibi, Türkiye'de bir gençlik politikasının varlığından söz etmek zordur.

Dinamik ve aktif bir grup olarak gençlerin, kendine özgü sorunları bulunmakta ve kentsel dönüşüm süreci bu sorunları etkilemektedir. Kentsel dönüşüm sürecinde, ailesiyle ya da kendi başına oturan bir genç, genellikle borçlanma, proje tamamlanana kadar yeni bir yere taşınarak hayatını orada idame ettirme, sosyal ve mekânsal çevrenin değişimi gibi birçok yaşam olayıyla karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye'nin yaklaşık %16'sını oluşturan gençler, akademik başarının düşmesi, intihar eğilimi, madde kullanımı, okul terki gibi, yaşamlarını derinden etkileyen riskli davranışlarla ve genel olarak yoksulluk riskiyle karşı karşıyadır. Sosyal destek ve dayanışma örüntüleri de bu davranışlarla iç içe ve ilişki halindedir.

1.1.3. Gençlerin Kent İçinde Riskle Birlikte Toplumsallaşması

Bireyin topluma ait olma hissi ve topluma dahil olması, bireyin yaşamıyla ve toplumun normlarını kabul etmesi ve kendinden beklenenleri gerçekleştirilmesiyle başlamaktadır. Birey önce aile içinde, sonra okul ve akran grubu içinde, daha sonra da iş yaşamı içinde bir çevre oluşturarak iletişim ve etkileşime girmektedir (Erkal, 2011).

Toplumsallaşma kavramı, bireyin yaşamının ilk anından son anına kadar devam eden bir süreci ifade eder ve bu süreç toplumdaki olguların, olayların, anlamların içerilmesi yoluyla, isteyerek ya da istemsiz olarak sosyal süreçlere maruz kalınarak gerçekleşmektedir (Özdemir, 2018). Toplumsallaşma, sosyal ve kültürel mirasın sonraki nesillere iletilmesi ve kişilik gelişimi olarak da

tanımlanmaktadır (Özkalp 2017). Genç, toplumsallaşma süreci içinde toplumsal davranışları öğrenir.

İçinde bulunduğu çevreye uyum sağlamak, amaçlarını çevresinin amaçlarıyla uyumlu kılabilmek için sürekli bir öğrenme sürecinde olan bireyler, bunu toplumsallaşma yoluyla gerçekleştirmektedir. Toplumsallaşma, bireyin, “içinde bulunacağı toplumun ve grubun yaşamına hazırlanması” olarak açıklanmakta ve toplumsallaşma süreci eğitimle özdeşleşmektedir (Şişman 2002). Eğitim, yaşamın yalnızca bir evresini kapsamaz, bireyin doğumundan ölümüne dek tüm yaşamında etkilidir.

Beşirli (2013), sosyal ilişki tarzına göre toplumsallaşma araçlarını, aile ve akran gruplarını birincil grup; okul, iş yeri ve askerlik – ordu da ikincil grup olmak üzere iki grupta sınıflandırmıştır. Bu gruplar, gençlerin politik toplumsallaşmasını sağlayan araçlardır (Beşirli, 2013).

Şişman, toplumsallaşmanın aile içinde başlayarak yaşamın tüm alanlarında sürekli olarak devam eden bir süreç olduğunu belirtmektedir (Şişman, 2002). Toplumsallaşma kavramını Gecas (2000), bireyin içinde bulunduğu toplulukla değer, norm, inanış, dil gibi öğeler üzerinden etkileşime girmesi süreci olarak tanımlamaktadır. Bu süreçte birey benlik ve kimlik kazanımı sürecine girer ve toplumsallaşma süreci, evrensel değildir ve her birey için biricik olarak gerçekleşir (Tezcan, 1995).

Parsons'ın genel sistem kuramına göre, değer kalıpları ve sosyal düzenin sürdürülmesi esas olup bu süreç toplumsallaşma süreci ile, aile ve eğitim kurumlarının yardımıyla sürdürülür (Beşirli, 2013). Parsons, sosyal dengenin sürekliliğini sağlayabilmek için toplumsallaşmanın ve sosyal kontrolün kullanıldığını, sapma durumlarının (suç, riskli davranışlar gibi) törpülenerek toplumun yeniden dengelendiğini belirtmektedir. Toplumsallaşma ihtiyaçları yönetebilme ile başlayan bir süreçtir ve kişilik de insanın çevresiyle olan etkileşimi yoluyla şekillenen, ihtiyaçlara göre de değişen bir olgudur. Dolayısıyla, kişiliğin

oluşmasında fizyolojik etmenlerden çok, sosyal, kültürel ve ekonomik etmenler rol oynamaktadır. Kağıtçıbaşı (1988) insanların sosyal bir varlık olabilme sürecinde birçok etmenin rol oynadığını belirtmektedir. Kağıtçıbaşı, toplumsallaşmayı önce ailenin, daha sonra akraba ve komşuların, kentin ya da kırın; en son da ulusun bir parçası olduğunu kavrama süreci olarak ifade etmektedir.

Toplumsallaşma, kişiler arası iletişim yoluyla, davranışları, değerleri, kimlikleri öğrenmek olarak tanımlanabilir. Toplumsallaşma bir bütünleşme sürecidir. Grupla bütünleşebilmek için, amaçlı olarak, davranışlar aktarılmaktadır. Birey, grup etkinliklerine katılabilmek amacıyla diğer bireyleri de düşünmek, davranışlarını başka bireylerle koordine etmek, iş birliği yapmak zorundadır (Arslantürk ve Amman 2000; Beşirli 2013). Tüm toplumlarda toplumsallaşma süreci görülmekte, toplum kültür ve değerlerini korumak ve gelecek nesillere aktarmak için toplumsallaşmayı kullanmaktadır. Bireyler, toplumla ilişkilerini oluştururken içinde buldukları grupların kurallarını, değerlerini ve dillerini edinir ve bu yolla kişiliklerini oluşturur (Çoştu, 2009).

Bireyler, bir topluluğa ya da gruba katılırken, belirli tutum ve beklentiler içinde olur ve grubun işleyişini, normlarını öğrenir. Toplumsallaşmanın özünü oluşturan bu süreçte birey, daha çok topluluğun norm, davranış biçimleri ve değerlerini öğrenir. Sistemin çalışma biçimini, iktidar biçimlerini, muktedirin kim ya da kimler olduğunu, gücün kaynaklarını öğrenir ve bu yolla çatışmadan doğan sorunları en aza indirmeye çalışır (Terzi, 2000).

Yapısal işlevselci bakışa göre, her toplum kendini yeniden üretir. Davranışları, istek ve arzuları ve amaçları toplumun beklentileriyle uyuşan üyeler oluşturulur. Toplumsallaşma süreciyle birlikte, üyelerinin ihtiyaç ve beklentileri, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine uyumlanır. Yani, bir kişinin toplumsallaşması, toplumun uygun gördüğü davranış ve normları edinmesi ve bir sosyal öğrenme sürecidir. Toplumsal becerilerin kazanılması, dilin doğru kullanımının öğrenilmesi, insanlarla tanışıp konuşma becerilerinin kazanılması hatta hangi müziklerin

dinlenileceğinin öğrenilmesi bu süreç içinde gerçekleşir. Toplumsallaşma yoluyla birey, toplumsal cinsiyetini de kazanır, ahlaki değerleri, ne zaman ve nerede ne yapılıp yapılmayacağını öğrenir. Aile, kentleşmiş toplumlarda eğitim işlevinin azalmasıyla bireyin toplumsallaşmasındaki rolünü okul, akran grupları, din, erkekler için ordu gibi başka araçlara devretmiştir.

1.1.3.1. Kent ve Toplumsallaşma Süreci

Doğumla birlikte başlayan toplumsallaşma süreci, yaşam süresince var olan bir olgudur. Aile, daha çok geleneksel toplumlarda çocukların eğitime ve meslek edinimi sürecine dahil olmaktadır. Bu tür toplumlarda, aileler çocuklara belirli yaşam tarzlarını eğitim yoluyla kazandırır. Ancak modern ve kentleşmiş toplumlarda, eğitim işlevi ve meslek edinim süreci bürokratik araçlara devredilmiştir. Bununla birlikte, aile, eğitim işlevinden tamamen vazgeçmemiştir (Çağan, 2011). Aile, akraba ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı küçük yerleşim birimlerinde yaşayan gençler bu durumdan dolayı baskı yaşamakta, sosyal normlar açısından kabul görmeyen dezavantajlı bireylerin kendilerini ifade etmelerini zorlaştırmaktadır (Gauthier, 2004; Akt. Doğanay, 2018). Toplumsallaşmada kentin rolü, kentteki yaşam tarzlarının birey tarafından edinilmesini içerir. Toplumsallaşma yalnızca bir yönlü olmadığından, birey kenti de etkilemektedir. Kent yöneticileri, kentin sakinlerinin davranışlarına, kültür ve değerlerine uygun olarak planlama yapar. Birey, kent yaşamının tarzına uyumlanmaya başlar, toplumda ve kent içinde nasıl davranacağını öğrenir. Giyim tarzı, alışkanlıklar, yeme içme davranışları ve tarzlarını öğrenir (Rahmatabadi vd., 2011). Kentin yapı taşlarından birisi olan çeşitlik, gençlerin daha farklı ve fazla yaşam tarzını tanıyabilmesine olanak sağlamakta ve toplumsallaşma sürecini değişime uğratmaktadır (Bayhan, 2011).

Kentleşme olgusunun önemli bir özelliği, toplumsal değişime yol açmasıdır. Kentleşme, farklı sosyo-ekonomik niteliklere sahip yerleşim alanları arasında hareketlilik ve yer değiştirmedir. Dolayısıyla, kentleşme, geleneksel topluluktan kente doğru, bir toplumsal değişimini de beraberinde getirmektedir. Topluluklar,

geliştirdiği yeni toplumsal ilişkiler geliştirerek, kurallar ve yeni örgütlenmeler oluşturur; yeni bir topluma dönüşür (Sencer, 1979).

Toplumlardaki değişimin en belirgin olduğu süreç, kentleşmedir; çünkü nüfusun önemli bir kısmı tarımdan uzaklaşıp tarım dışı alanlara, kentsel alanlara ve sanayi bölgelerine yerleşip bu alanlarda çalışmaya başlar. Bu topluluk, kendi kurallarını, değerlerini ve kültürel öğelerini de getirerek; kentteki toplulukla yeni ilişkiler kurar ve bu ilişkileri düzenler. Kıray, (2007) bu değişikliklerin hem fiziksel olarak kentsel dokuyu; hem de insanların düşünce tarzlarını ve davranış şekillerini değiştirdiğini belirtmektedir.

Kentleşme, toplumsal yapıyı oluşturan etmenlerin tümünü değiştirir ve yalnızca bir popülasyonun demografik anlamda değişmesini içermez, aynı zamanda kentlerde yaşayan insanların kente özgü davranış şekillerinin, yani kısaca kent kültürünün de değişmesini sağlar. İnsanların yaşam alanları değiştikçe, yaşam tarzları da değişmekte, bu da aile yapısını, kültürel ve politik davranış şekillerinin de farklılaşmasına yol açmaktadır (Erkan, 2010).

1.1.3.2. Kentsel Dönüşüm Bölgelerindeki Gençlerin Toplumsallaşmasında Mekân, Aile ve Çevre

Mekân toplumsallaşma sürecinde etkili bir unsurdur (Lüküslü ve Yücel, 2014). Yoksul gençlerin kimlik edinim sürecinde, mahalleleri ya da mekanları, gençler için önemli bir yer tutmaktadır. Fransa banliyölerinde, konut alanlarının dışarıya karşı korunduğunu ve gençlerin de bu mekanların adını alarak toplumsallaştığını “mekânsal yazgı toplulukları” oluşturduğunu belirtmektedir. Gecekondu mahallelerinde aidiyet hissinin çok daha yoğun ve mekanla bütünleşme hissinin daha fazla olduğunu belirten Lüküslü ve Yücel, ayrıca, dönüştürülen alanların, o alanlarda yaşayan kimseler tarafından dönüştürülmemesi halinde, aidiyet hissinin de azaldığını ifade etmektedir.

Ekolojik yaklaşımın da belirttiği, “çevresi içinde birey” (person in environment) yaklaşımına uygun olarak, Giddens, yapılanma süreci içinde bireyin, toplumsal yapıyla karşılıklı iletişim halinde olduğunu belirtmiştir. Kişisel alandaki değişim toplumsal alanı etkiler; toplumsal alan da kişisel alanı değiştirmektedir (Giddens, 1992; Akt. Aslanoğlu, 2000). Güvensizlik ve tedirginlikler, Giddens’a göre modern dönem öncesinde de bulunmaktadır; ancak modernite ile bu riskler çoğalmıştır. Modern yaşamın getirdiği belirsizliklerin, varlıksal güven problemine yol açtığını belirtmektedir. Kısaca, varlıksal güven kavramı, insanların kendi kimliklerinin sürekliliğine ve çevresindeki ortamın sabitliğine duydukları güvendir.

Bireyin dikkat ettiği bir temel husus ise seçimlerin tutarlılığıdır; tutarlık, değişmezlik ve öngörülebilir olma, bütünlüklü ve dengeli bir benliğin oluşumu için önemlidir. Giddens; modernitenin ortaya çıkardığı süreksizlik halinin, bireyin öngörülebilir tercihleriyle bir bağlantısının oluşturarak metalaşan, reçeteleşen “yaşam tarzlarına” yönelebildiğini belirtmektedir. Düşünümselliğin önemini vurgulayan Giddens, benliğin sistemlerle bağlantılı olduğunu; gündelik yaşamın getirdiği süreksizlik ve güvensizliklerin bireyin “yaşam tarzını” içselleştirmesine yol açtığını ifade etmektedir. Birey, modern yaşamın getirdiği belirsizliklerin son bulması için bazı yaşam tarzlarını benimseyebilmektedir. Varlıksal güvenlik problemi, benliğin gelişmesinin ve kimlik kazanımının bir sonucudur. Gençler, benlik oluşumu ve toplumsallaşma sürecinde bir grubun parçası olmaya çalışabilirler. Bu durumu rap müzik ve hip hop kültürü açısından ele alan Kaya (2012) hip hop yoluyla dayanışma ağlarının inşa edildiğini, bu dayanışma ağları yoluyla dezavantajlı, dışlanmış bireylerin mücadele edebilmelerinde bir yol sağladığını belirtmektedir. Bununla birlikte, gençler bir gruba (aile, tayfa, gang) üye olma yoluyla Giddens’ın belirttiği “yaşam tarzı” edinirler. Bu, modern yaşamın getirdiği “güvensizlik” ve “yalnızlık” hissiyle başa çıkmaları için bir yöntem sağlayabilir. Ayrıca bir grubun parçası olarak, birey belirsizliğin ve dışlanmışlığın getirdiği endişelerle başa çıkabilir (Kaya, 2012).

Lüküslü’ye göre (2014) gençler, toplumu ileri götüren, enerjik, güçlü gibi olumlu sıfatların yükünü taşımaktadır. Bu durumu ‘gençlik miti’ adı altında aktaran

Lüküslü, gençlerin, var olan toplumsal kurallara ve normlara uyuyormuş gibi gözükse de aslında bu kurallara uymadığı; bu kurallardan kaçınabilmek için bazı taktikler geliştirdiğini söylemektedir. Şüphesiz, gençlerin hip-hop, grafiti, internet meme'leri, sosyal medya aracılığıyla ortaya koydukları tepkiler, bu düşünceleri doğrulamaktadır. Gençlerin kendilerini kuşatan politik ve sosyal çevreden soyutlamadıklarını; yalnızca bir baş kaldırı ve eleştiri olarak uzaklaştıklarını belirtmektedir. Benzer şekilde, Beşirli (2013), gençlerin, apolitik bir şekilde yetişmediklerini; kendilerine has yeni bir siyasal üslup edindiklerini ifade etmektedir.

Çöküntü bölgeler, "tehlikeli" olarak mekansallaştırılmış (Çetin, 2012) toplumsal dışlanmayı ve damgalanmayı da içeren bir hale bürünmüştür. Toplum dışına itilmek, ekonomik, sosyal, kültürel imkanlardan yeterince yararlanamayarak eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerden mahrum kalmaya yol açabilmektedir. Gecekondu bölgeleri, yukarıda bahsedilen sorunları yaşarken, bir yandan da suç bölgeleri olarak görülmeye başlanmıştır (Açıkgöz, 2014). Bu tür sorunların önüne geçebilmek için ise, belediye ve idareler, bu alanların dönüştürerek çözüme ulaşmaya çalışmıştır (Aksoy ve Kocataş, 2017). Kentsel dönüşümün, çöküntü bölgelerde gerçekleştirilme hedefi ve motivasyonu, bu "tehlike" sorununa çözüm getirebilmek, bölgede yaşayanların yaşam kalitesinin artırılması, sosyal problemlerin çözülebilmesi ve bununla birlikte bölgenin ekonomisinin de canlandırılmak istenmesidir (Yaman, 2014).

Çöküntü bölgelerdeki suç olgusunun, gençlerin riskli davranışlarla sosyalleşmesi anlamında önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Suçun mekanla ilişkili olduğu, özellikle de bu alanların suç ve riskli davranışlarla ilişkilendiği belirtilmektedir. Çöküntü alanlar, "fiziki yıkıntı ve şekil değiştirmenin, kötü konut şartlarının, aşırı kalabalığın, yoksulluğun ve suçun yüksek derecede bulunduğu" bölgeler olarak tanımlanmıştır. (Dönmezer, 1981).

Brantingham (1995), kimi kentsel mekanların, suça karşı nötr olabildiğini, suç oranının az olduğunu; kimi mekanların ise suça mahal vererek, suçun

oluşmasına katkı sağladığını belirtmiştir. Çöküntü bölgesi olarak adlandırılan, kentsel dönüşümün gerçekleştiği alanlar da aynı şekilde, aşırı yüksek suç oranlarına sahip, kalabalık ve yoksul bölgeler olarak nitelenmektedir (Dönmezer, 1981). Yani gecekondu mahalleleri, suç işlenmesine olanak tanıyan, yoksulluk ve buna bağlı olarak riskli davranışların görülebileceği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gecekondu alanları, özellikle medyada, suç, şiddet, riskli davranışlar ve yoksullukla tanımlanmaktadır. Bu alanlarda yaşayan insanların bu sorunlardan ötürü mekânsal damgalanmaya maruz kaldığı da Aksungur (2006) tarafından ortaya konmuştur. Araştırmada, Ankara'nın Çinçin olarak bilinen Yenidoğan, Aktaş, Gültepe ve Doğantepe mahallelerinde oturan gençlerin, polis tarafından, sadece oturduğu semtten ötürü, suçla ilişkisi olmadıkları halde suçlu muamelesi gördükleri, yeni tanıştıkları kişilere Ankara'nın farklı semtlerinde oturduklarını söyledikleri, bu yolla damgalanmaktan kaçındıkları ortaya çıkmıştır.

1.1.3.3. Gecekondu ve Gençler İçin Olası Riskler

Hızlı kentleşme, artan nüfus ve konut sorunlarıyla birlikte, bu bölgelerin çöküntüleşme süreci hızlanmış ve Altındağ'ın gecekondu bölgeleri daha çok suçla anılmaya başlanmıştır. Bu bölgelerdeki mekânsal damgalanma, kentle bütünleşemeyen ve riskli davranışlarda bulunan insanları bölgeye çekmiş, bu mahalleler giderek suça eğimli insanların yoğunlaştığı bölgelere dönüşmüştür. Böylece mekân, suçun yeniden üretilmesinde önemli bir faktör olmuştur. Bu süreç, bölgenin yoksul bireyler için uygun fiyatlı olmasından dolayı bölgede yaşamaya mecbur olan insanlar için de bir damgalanma sürecini beraberinde getirmiştir (Erman, 2007). Dolayısıyla, suç ve riskli davranışların, işleyen kişi kadar işlenen yerle de alakalı olmasından ötürü kent ve mekanla ilişkili olarak ele alınması, sorunun temeline inmek için önemlidir.

Gecekondu ve "varoş" bölgeleri, yasa dışı faaliyetlerin sık görüldüğü, toplumla bütünleşmeyen ve sistemin dışında kalanların kişilerden oluşan bölgeler olarak

lanse edilmektedir (Etöz, 2000). Varoş kavramı, kentli için bir tehlike kaynağı olarak algılanmaktadır (Erman, 2004). Kentliler, varoş bölgelerini kent yaşamını bozan, kısa zamanda, çalışmadan zengin olan insanlar olarak görmekte, şiddet ve suçla ilişkilendirmektedirler. Kentleşme sürecinde, güvensizlik algısının artması ve kente yeni göç eden insanların çöküntü alanlarda toplanması, kentlileşmekte güçlük çekmesi ve zaman içinde toplumdaki dışlanmasıyla birlikte sosyal sorunlar artmış; bazı kentsel mekanlar daha çok suç ve şiddetle ilişkilenebilir hale başlamıştır (Sipahi, 2016). Kentlerin suçla ilişkilendirilmesi, eski tarihli bir tartışma konusu değildir. Bununla birlikte, tahrip olmuş, köhnemiş kent merkezlerinin canlandırılması ve çöküntü alanların yenilenmesi gibi kentsel yenileme politikalarının, son zamanlarda sıklıkla suç, riskli ve antisosyal davranışlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla kentsel politikalar, dönüşümün gerçekleştirilme sürecinde, suçun ve suçlu davranışların kentle olan ilişkisini ortadan kaldırmayı sağlayacak şekilde evrimleşmektedir.

Gecekondu bölgelerinde, kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte suç oranları artmış, güvensizlik, ayrışma, yabancılaşma sorunları ortaya çıkmış, 1980'lerde uygulanan neoliberal politikalarla birlikte gelir dağılımındaki adaletsizliklerle birlikte kutuplaşma başlamıştır. Bu kutuplaşmayla birlikte, marjinal gruplara karşı öfke ve güvensizlik duyulmaya başlanmış, mekânsal olarak kentliler ayrışmaya, özellikle de kamusal alanlar yeniden biçimlenerek insanların yaşam alanlarını birbirinden uzaklaştırmıştır (Sipahi, 2016).

Şüphesiz, kentsel dönüşüm de bu sürecin önemli bir parçasıdır. Kentsel dönüşüm sonrası yeni yapılan "güvenli - güvenli" sitelere yeni taşınan insanlarla, gecekondu gelmiş olan insanlar arasında uyum kurulamamakta, site kurallarına uyulmaması gibi birçok sorunla karşılaşmaktadır (Erman, 2012). Bu araştırmanın sonuçlarına göre, Ankara'daki bir gecekondu mahallesi olan Karacaören'de, kentsel dönüşümden sonra, bu bölgedeki insanların yeni yaşam düzenine alışamadıkları, özellikle ekonomik açıdan zorlandıklarını, aidat ve yeni evler için borçlandırılmalarından ötürü yaşam kalitelerinin düştüğü sonuçlarına ulaşılmıştır. Dönüşüm yapılacak bölgelerde, insanların önceden açık alanda

gerçekleştirdikleri eğlence, düğün, kına gibi aktiviteler insanları bir arada tutmaktadır; ancak kentsel dönüşümden sonra insanlar eski alışkanlıklarını bırakmış ve mahalle ortamlarının bozulmuştur (Öztürk Miroğlu, 2018). Ek olarak, erkek katılımcıların, mahalledeki kahvehane ve dernekler yoluyla diğer insanlarla bağ kurdukları, dönüşüm sonrası bu bağı kuramayacaklarını düşüncesine sahip oldukları ortaya konulmuştur (Öztürk Miroğlu, 2018).

Kentteki ayrışmanın çözülmesi, insanların aidiyet duyabilmesi ve kentle bütünleşebilmesi için yapılan sosyal hizmet uygulamalarına örnek olarak, Mistra Urban Futures projesi örnek verilebilir (Stenberg ve Fryk, 2012). İsveç'teki Hammarkullen Kent Çalışmaları Merkezinde hem şehir plancılarının hem de sosyal hizmet uzmanlarının yer almış olduğu bu çalışmada, genç bir nüfusa sahip bir kentte, kadınlar hedef grup olarak belirlenmiş ve belirli becerilerin öğretilmesi, kadınların seslerinin duyulması için atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Atölye sonucunda kendi işletmelerini açmak isteyen kadınlar kent yöneticileri üzerinde baskı kurmuş ve kent merkezinde işletmelerini açmışlardır (Stenberg ve Fryk, 2012).

Kentte, pek çok yabancı insan aynı mekanları kullanmakta, benzer ilişkiler ve etkileşimler kurmakta, ailenin yanında yabancılarla da birlikte yaşanan bir alan sunulmaktadır (Aydın, 2011). Toplumsallaşma, "kişinin çevresindekilerle arasındaki etkileşim süreci ve kişide sosyal davranış örüntülerinin kabulü ile sonuçlanan süreçtir" (Fichter, 2002). Kent doğası gereği farklı insanların bir arada yaşadığı, ortak mekanları paylaştığı yerler olsa da güvenli siteler, kapalı konutlar gibi mekanlar yoluyla ayrışma gerçekleşebilmektedir. Segregasyon olarak da kavramsallaştırılabilecek olan bu durum, toplumsal ve sosyo-ekonomik farklılaşmanın mekâna yansımalarıdır. Üst ve orta sınıf, kent alanındaki soylulaştırılmış alanlara ya da kent dışındaki kapalı ve lüks sitelere yönelmiştir. Kentsel dönüşümün de önemli bir dayanağı olarak gösterilen "güvenlik" algısı, bu sitelerin önemli özelliklerinden biridir. Kurtuluş, (2005) Bahçeşehir'de gerçekleştirdiği araştırmada, katılımcıların bu semti tercih etme sebeplerinden birinin güvenlik algısı olduğunu bulmuştur. Ancak kentsel dönüşüm ve kapalı

sitelerin suç ve riskli davranışları yok ettiği söylenemez. Kentsel dönüşümdeki güvenlik, genelde etrafın beton duvarlarla çevrilmesi, daha fazla kapalı devre kamera sistemlerinin kurulması, güvenlik görevlilerinin 24 saat siteyi “gözetlemesi” olarak hayat bulmaktadır. Ancak bunun güvenlik mi yoksa güvensizlik algısı mı yarattığı tartışmalıdır. Güvenlikli sitelerin suç oranlarını düşürmediğini; ancak insanların güvende hissetmesini sağladığını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Blakely ve Synder, 1997). Kent içinde artan şiddet ve suç, üst ve orta sınıfın kentin dışına çıkmasına neden olmuş (Blakely ve Synder, 1997), zaman içinde çöküntü bölgelerin suçla damgalanmasına yol açmıştır. Toplumsallaşma sürecinde kent ve kentsel mekanların ayrışması, yaşam biçimlerinin de farklılaşmasına yol açmaktadır. Şenyapılı, (2004) kapalı konutların oluşturduğu ayrışmanın davranış örüntülerini değiştirebildiğini ya da yeni davranışlar oluşturabileceğini belirtmektedir.

Chicago okulunun dile getirdiği, kentin işlevlerinin birlikte bir bütün oluşturduğu, kentsel gelişmenin sonucu olarak mekânsal ayrışma kendiliğinden oluşmaktadır. Benzer şekilde, mekânsal ayrışma sonucu toplulukların kendi aralarındaki uyumları artsa da genel olarak bu ayrışma toplumsal dışlanmayı da beraberinde getirmektedir (Şenyapılı, 2004). Kapalı sitelerin güvenli alan hissi, gecekondu bölgelerinin dönüştürülmesinde önemli bir etken olmakla birlikte, bu bölgelerdeki “suçluluk, şiddet” gibi kavramlar derinleşmektedir.

İşçi ve çalışanların bulunduğu bölgeler genellikle problemle anılmakta, bölge bazında bir damgalanma ve dışlanma söz konusu olmaktadır (Haylett, 2003). Harvey (2013), kentsel eşitsizliklerin, kentsel dönüşüm uygulamaları ve neoliberal kentleşme ile daha da derinleştiğini belirtmektedir. Paton ve arkadaşlarına göre de benzer şekilde, kentsel dönüşüm mahalle-bölge bazında soylulaştırmayı ve dışlanmayı da beraberinde getirmektedir. Damgalanmanın mekânsal boyutu olarak da adlandırılan bölgesel dışlanma, bölgelerin ve mahallelerin değersizleştirilmesi ve bu değersizliğin mahalledeki insanlar tarafından içselleştirilmesine sebep olmaktadır. Dışlanma, insanların “gettolarda”

yaşamaktan utanç duymasına; bir bölge veya bir topluluk kentsel sorunlarla özdeşleştirilmesine yol açmaktadır (Paton, McCall ve Mooney, 2017).

Gençlerin, riskli davranışlarla ilişkisini açıklamada önemli bir etmen de gencin bulunduğu kentsel alandır. Gencin yetiştiği mahallenin koşulları, bireyin riskli davranışlarda bulunmasına hatta suç içeren eylemlerde bulunmasına yol açabilmektedir (Sampson vd., 2002). Gençlerdeki düşük akademik başarı ve madde kullanımı, ayrıca genç erkek olmak, suç işleme ve cezaevine girmeyi yordayan faktörlerdir (Heilbrun ve diğ., 2000; Abrams ve Freisthler, 2010).

Kentli gençlerin ırkları, etnik kökenleri ve aile yapılarıyla suç ve riskli davranışları arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar mevcuttur (Bannon Jr, Cavaleri, Rodriguez ve McKay, 2008; Krishnakumar, Buehler ve Barber, 2003; Choi, Harachi, Gillmore ve Catalano, 2005). Bununla birlikte Afrikalı Amerikalı gençlerin beyaz gençlere göre psikolojik iyilik hallerinin daha düşük olduğu, uyuşturucu kullanımı, problemleri davranışlar ve akran şiddeti yönünde, aile sosyalleşmesinin negatif etkisinin olduğu belirlenmiştir (Choi vd., 2005).

1.2. TOPLUMSALLAŞMADA RİSK VE KORUYUCU FAKTÖRLER

Kalıcı yoksulluk psikolojik ve sosyal sıkıntıya neden olabilir. Bununla birlikte, yoksul ve sıkıntılı koşullarda dayanıklılık kapasiteleri gelişebilir. Aile çöküşünü yalnızca yoksulluğun sonucu olarak düşünmek, belirli psikososyal güçlerin pekala korkunç ekonomik koşullara bir yanıt oluşturabileceği gerçeğini gözden kaçırmak olur. Benzer şekilde, örneğin, aile çöküşünün yoksulluk yaratabileceğine dair yaygın bir gözlem bulunmaktadır. Aile süreçlerine ilişkin nitel veriler göz önüne alındığında, aile desteği ve gücünün ihmal edilmesi, çocukların yoksul ailelerde nasıl bir durumda olduklarını makul bir şekilde açıklayabilmektedir. Son olarak, ekolojik bir çerçeve, bireylerin fırsat yollarına erişimini etkileyen yapısal gerilim unsurlarını tanımlar. (Stevens, 2001)

10-17 yaşındaki gençlerin yaklaşık yarısının suçluluk, kişilerarası şiddet, madde kullanımı ve riskli cinsel davranış gibi sorunlu davranışlarda bulunduğu tahmin edilmektedir (Kuczmarski 2000). Bazı sorunlu davranışların yaygınlığının azaldığına dair kanıtlara rağmen, önemli sayıda genç kendilerini riske atan davranışlarda bulunmaya devam etmektedir. Ayrıca problem davranışların gençler üzerindeki etkisi ergenlik dönemi ile sınırlı değildir. Bazı problem davranışların (örneğin, şiddet içeren ve suça yönelik davranışlar) sıklığı ve şiddeti, ergenlik ve genç yetişkinlik döneminden sonra azalma eğiliminde olsa da ergenlik döneminde başlayan bazı problem davranışlar (örneğin, madde kullanımı) yetişkinliğe doğru artmaya devam etmektedir (Kuczmarski, 2000). Ayrıca, bazı gençler için, bu davranışlarda bulunmak, yaşam boyunca birçok olumsuz sonuçla sonuçlanarak devam eder.

Olumlu gençlik gelişimi (positive youth development - PYD) yaklaşımına ilişkin tartışmaların son dönemde artmış ve gençlik refahı alanında önemli bir yaklaşım haline gelmiştir. Olumlu gençlik gelişimi (OGG) yaklaşımını kullanan meslek elemanları, gençlerin sorunlarından çok sahip olduğu kaynaklara odaklanmaktadır. Gencin geleceğini planlarken ortaklık içinde çalışmak; gençlerin yaşam hedeflerini onlar için belirlemektense gençlerle birlikte belirlemek, uzun süreli planları kısa süreli çözümlere tercih etmek, bu yaklaşımın ana kurallarını içermektedir.

Delgado (2002), olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının sınırlarını, kavramlarını ve tanımlarını belirleyen bir çalışma kaleme almıştır. Temelde, gençlerin ergenliğin ve yetişkinliğin getirdiği sorunların üstesinden gelebilmesine, sosyal, duygusal ve bilişsel olarak yetkin hale gelebilmesi için yapılan aktiviteler bütünü olarak tanımlanabilir. Bireylerin sorunlarından çok, var olan potansiyellerini ortaya çıkarıp geliştirmek amaçlanır (Cheon ve Canda, 2010). Bu açıdan, sosyal hizmetin önemli yaklaşımlarından güçler perspektifi ve güçlendirme yaklaşımıyla benzeşmektedir.

Aarons ve arkadaşları (2001), bağımsız bir yaşamın, davranım bozukluğu tanısı almanın veya travma sonrası stres bozukluğu tanısı almanın, madde kullanımının artması olasılığını artırdığını bulgulamıştır. Çalışmada ortaya konan en önemli bulgulardan birisi ise, davranım bozukluğu tanısı almanın, her türden madde kullanım bozukluğunun en güçlü ve en tutarlı yordayıcısı olduğudur.

Amodeo ve Collins, (2007) çalışmalarında, sosyal çalışmacılar için bir kılavuz geliştirmişlerdir. Bu uygulama kılavuzu, gençlik davranışını normalleştirme ve gençlerle iş birliği yapmak üzerine inşa edilmiştir. İşin rutin bir parçası olarak, sosyal hizmet uzmanları her gençle alkol ve diğer uyuşturucu kullanımı hakkında konuşmalıdır. OGG, yetkinlik oluşturma özelliği üzerine inşa edilmektedir. Öz-düşünmeyi teşvik ederek ve gençlerin bir değişiklik yapmak isteyip istemediklerine karar verirken kullanabilecekleri kriterler üreterek gençleri öz değerlendirmeye dahil edilmelidir. Gencin alkol ve uyuşturucu gibi maddeleri nasıl gördüğüne dair bir öz farkındalık oluşturmak gerekmektedir.

Gençlere yetişkinliğe geçiş süreci ve alkol ve diğer uyuşturucuların bunu nasıl etkileyeceği hakkında bilgi vermek, onların gelecekteki kullanımları hakkında daha bilinçli seçimler yapmalarına da yardımcı olabilir. OGG'nin "uzun erimli" özelliğine odaklı perspektiften hareket edilmelidir. Alkol ve diğer maddelerin, ergenlikten geçiş sürecindeki etkileri konusunda farkındalık yaratmak gerekmektedir. Bu, gençlerin belirli alkol ve diğer uyuşturucu kalıplarına giden yollarının genetik, yaşam koşulları, akran etkileşimleri ve uyuşturucu bulunabilirliği gibi faktörler tarafından birden çok kez belirlendiğini bilmelerini sağlar. OGG'nin toplum yanlısı gelişme ve kültürel üyelikleri anlama özellikleri bulunmaktadır. Buna göre, gençlerin bağımsızlığa doğru ilerlemesini etkileyen olası gizli boyutlar olarak risk ve koruyucu faktörlerin rolünü açıklanmalıdır. Gençlerin kişisel tercihlerinden ziyade, geçmiş ve mevcut risk faktörleri, alkol ve diğer maddelerin kullanımında daha önemli yordayıcılar olduğu belirtilmektedir.

Bir gencin çeşitli kültürel etkinlikleri ve aidiyet duyduğu kurumlar (örneğin din, etnik köken, okul akranları, vb.) risk veya koruyucu faktörler olarak değerlendirilebilir. Sosyal çalışmacılar, dini veya tinsel faaliyetler, akran grupları, rol model olarak hizmet eden bir yetişkinin varlığı gibi, gençlerin yaşamlarındaki koruyucu faktörleri belirlemelerine ve bunlardan en iyi şekilde yararlanmalarına yardımcı olmalıdır. Gencin içinde bulunduğu sosyokültürel yapı ve üye olduğu grupların bazı yönleri ise risk faktörleri olarak değerlendirilebilir. Ergenlik, sosyal, duygusal, fiziksel ve bilişsel değişimlerin olduğu bir dönemdir; değişimlerin bebeklik dışında hayatın herhangi bir evresinden çok daha şiddetli bir şekilde meydana geldiği bir dönemdir (Elizabeth Kim vd., 2016). Artan bağımsızlık ve genişleyen sosyal etki alanları (yani akranlar, okullar, topluluklar) ile ergenler, madde kullanımı ve suçluluk dahil olmak üzere çeşitli riskli davranışlarla denemeler yaparlar.

Önleme çalışmaları, ergenlerin sorunlu davranışlarının olasılığını öngören öncülerini, yani risk ve koruyucu faktörleri tanımlamanın ve hedeflemenin önemini vurgulamaktadır (Coie ve diğerleri, 1993; Fraser vd., 2004; Catalano ve diğerleri, 2012), bu davranışların değişime daha az uygun hale gelmeden önce ortaya çıkmasını etkili bir şekilde önlemek (Hawkins, Catalano ve Miller, 1992). Deneysel kanıtlar, sorunlu davranışlar için bir dizi risk faktörünü doğruladığından, riski başarıyla azaltan ve sorunlu davranışları önleyen önleyici müdahaleler geliştirilmiştir (Hawkins ve diğerleri, 1992; Fraser, 2004 vd.; Welsh ve Farrington, 2007).

Ergen gelişimi bağlamında, araştırmacılar, riske maruz kalmanın ergenlik döneminde arttığını, riski azaltmanın problem davranışları önlemek için etkili bir strateji olduğunu savunmuşlardır (Masten ve Cicchetti, 2010; Catalano ve diğerleri, 2012). Koruyucu faktörler, sorunlu davranışların olasılığını azaltan ve olumlu davranışların olasılığını artıran faktörleri belirtmek için kullanılmaktadır (Catalano ve diğerleri, 2012). Koruyucu faktörleri kavramsallaştırmak ve tanımlamak için, koruyucu faktörlerin sorunlu davranışları önlemek için nasıl çalıştığına dair nedensel bir ilişkinin ana hatlarını çizen sosyal gelişim modelini

öne sürmüşlerdir (Catalano ve Hawkins, 1996; Hawkins, Catalano ve Millers 1992).

Bu araştırmaya konu olan gençlerin toplumsallaşma süreci içinde karşılaştıkları bazı risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin belirlenmesine ilişkin literatürde birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Lamont ve Price-Robertson (2013) tarafından Avustralya Aile Çalışmaları Enstitüsü adına yapılan meta analiz çalışması, risk ve koruyucu faktörler konusunda net bir bakış sağlamaktadır. Risk ve koruyucu faktörler, bireysel, aile/ebeveyn ve sosyal-çevresel etmenler olarak üç grupta incelenebilir. Bireysel risk faktörleri doğumda karşılaşılan komplikasyonlar ve sorunlar, mizaç ve çocukta var olan engellerdir. Aile/ebeveyn faktörleri ise, maddenin kötüye kullanımı, suç davranışları, ruh sağlığı problemleri, ergen gebeliği, ailenin çocuğu bir sorun olarak algılaması, planlanmamış hamilelik, kendine güvenmeyen ebeveynler, sosyal izolasyon gibi kavramlarla özetlenebilir. Sosyal – çevresel risk etmenleri ise, sosyoekonomik dezavantaj, işsizlik, konut sorunları, sınırlı sosyal destek, mahalle dezavantajı ve toplumsal şiddettir.

Bireysel koruyucu faktörler ise, sosyal ve duygusal yeterlilik, aileye bağlılık olarak özetlenmiştir. Aile – ebeveynlere dayalı koruyucu etmenler güçlü ebeveyn – çocuk ilişkisi, ebeveyn özgüveni, aile uyumu, iki ebeveynli ev, aile işlevselliği, aile dayanıklılığı olarak belirtilmektedir. Sosyal – çevresel koruyucu etmenler ise olumlu sosyal dayanışma örüntüleri, güçlü bir sosyal destek, mahallenin sosyal sermayesi, yeterli bir konut, sosyoekonomik açıdan avantajlı bir mahalle ve sosyal hizmetlerin varlığıdır.

Risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi, gençlerin riskli davranışlardan daha az etkilenmesine yönelik yaklaşımlar geliştirmek için de kullanılabilir. Birden fazla risk faktörü ve minimum koruyucu faktörler sergileyen aileler ve ortamlar belirlenebilir. Daha sonra ise ek hizmetler ve destek, bu bulgulara dayanarak daha doğru bir şekilde sağlanabilir. Ailelerin içindeki varlıkları (assets) ve güçlü yönleri vurgulayan güçler perspektifine dayalı uygulamalar, koruyucu faktörleri oluşturmak ve geliştirmek, ailelerle kaliteli iletişim ve etkileşimi teşvik etmek ve

katılımı artırmak için kullanılabilir yöntemlerdendir (Lamont ve Price-Robertson, 2013).

Koruyucu faktörlerin belirlenmesi, doğrudan işlevselliği engelleyen süreçlere müdahale etmek, risk faktörlerinin etkilerini azaltmak, riskin oluşumunu önlemek ve riske aracılık eden süreçleri engellemek için kullanılabilir (Coie vd., 1993). Risk ve koruyucu faktörler de gelecekteki olumsuz veya olumlu sonuçların olasılığı üzerinde etkili olmakla birlikte bu etkilerin ölçülebilmesi mümkün değildir (Nash ve Bowen, 2002).

Risk faktörü teorisinin temel fikirlerinden bir tanesi, birtakım bireysel ve bağlamsal risk faktörünün olumsuz sonuçlar doğuracağı fikridir (Nash ve Bowen, 2002). Risk faktörleri, birden fazla sorunla ilişkili olabilir. Tek bir risk faktörünün birden fazla sonuca yol açabileceği göz önünde bulundurulduğunda, risk azaltmaya odaklanan müdahalelerin sonuca ulaşabileceği düşünülmektedir (Coie ve diğerleri, 1993). Risk faktörleri farklı bağlamlarda ortaya çıktığından, riskleri tek bir bağlamda ele alan müdahaleler sorunlu davranışları ortadan kaldırmak veya azaltmak için yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla ekolojik bir model içinde riskleri düşünmek ve sosyal hizmet müdahalelerini bu şekilde planlamak daha doğru olacaktır.

Koruyucu faktörler ise, belirli risk koşulları altında uyumsuz ve olumsuz sonuçların olasılığını azaltan değişkenlerdir. Risk faktörleri, farklı koşullar altında koruyucu faktörler olarak karşımıza çıkabilir. Koruyucu faktörler birden fazla sistem düzeyinde mevcut olduğunda, olumlu gelişimsel sonuçların gözlemlenebilme olasılığı artmaktadır (Nash ve Bowen, 2002). Koruyucu faktörlerin ortaya çıktığı bağlamlar bireysel, aile ve çevre olarak üç kategoride incelenebilir. Sosyal bilişsel beceriler, mizaç, sosyal beceriler gibi değişkenler bireysel; ebeveynle güvenli bağlanma, çocuğun çevre ile olumlu etkileşimleri aile bağlamında; toplumdaki akranlar ve diğer yetişkinlerle ilişkiler ise topluluk – çevre bağlamında incelenebilmektedir (Lamont ve Price-Robertson, 2013).

Risk ve koruyucu faktörlerin ayırt edilebilir olması ve ölçülebilir kılınması, müdahalenin teorik düzeyde en üst seviyelerde olabilmesine olanak sağlar. Risk ve koruyucu faktörler, önleyici müdahalelerin başlatılması için problem davranışlar gösterme ihtimali olan bireyleri tespit etmekte kullanılabilir (Hawkins, Catalano ve Miller, 1992). Risk veya koruyucu olarak kabul edilen tek bir faktörün çocukların duygusal veya davranışsal uyum bozukluklarını açıklayamayacağı sonucuna varılmıştır.

Aslında müdahalenin hedefi risk ve koruyucu faktörler de olabilir. Risk ve koruyucu faktörler, belirlenebilir ve hedeflenen sonuçlarla güçlü bir şekilde ilişkili değişkenleri etkilemek için başarılı bir şekilde kullanılabilir. Böylece, müdahalenin başarılı olma olasılığı artar (Hawkins vd., 1992; Nash ve Bowen, 2002). Risk faktörleri ve hedeflenen sonuçlar arasındaki ilişkilerin büyüklüğünü tahmin eden araştırmalar bu yaklaşıma rehberlik eder. Risk ve koruyucu faktörlerin tanımlanabileceğini ve ölçülebileceğine dair görüşler bulunmaktadır. Koruyucu faktörler, davranış üzerinde hem doğrudan olumlu bir etki hem de risk faktörleri ile davranış arasındaki ilişki üzerinde düzenleyici bir etki gösterir (Jessor vd., 1995). Risk ve koruma teorisi, çoklu sonuçları etkileyen risk ve koruyucu faktörlerin olduğunu savunur. Davranış destek planlamasında koruyucu faktörler sıklıkla göz ardı edilir. Koruyucu faktörleri ele almak, gelecekteki davranışları önemli ölçüde olumlu yönde etkileyebilir. Örneğin, akranlarla olumlu oyun etkinlikleri ve akademik başarı, olumlu davranış kalıplarını içselleştirmek için önemli bir etmendir. Bu durum davranışsal problemlerin etkilerini hafifletmek için okul ortamlarına odaklanmanın ne kadar doğru olabileceğini göstermektedir.

Farklı toplumsallaşma birimlerinde (örneğin, akranlar, aile, okul, toplum) daha fazla toplum yanlısı (prososyal) davranış olasılığı olan birden fazla birimle toplumsallaşan bireylerin korumaya daha fazla maruz kaldıkları varsayılmaktadır. Örneğin, aileler çocuklarına aile yaşamına katkıda bulunmaları için fırsatlar sunduğunda ve katılımları için çocukları teşvik ettiğinde, çocukların ailelerine bağlanmaları ve ailelerinin davranışlarını benimsemeleri daha olasıdır. Aileler olumlu sosyal davranışlar ve normlar iletirlerse, çocukların bu normları

benimsemeleri ve olumlu sosyal davranışlarda bulunmaları riskli davranışlardan kaçınmaları muhtemeldir.

1.3. GENÇLERDE RİSKLİ DAVRANIŞLAR

Gençlik kavramının dinamik bir yapıda ve psikolojik – fiziksel bir tanımlamalardan ziyade sosyolojik bir kavram olmasından ötürü, her birey bu süreci farklı deneyimlemektedir. Bireyin içinde bulunduğu çevre, farklı sorunları, zorlukları, fırsatları barındırmaktadır. Gençlik dönemi içinde yer alan alt bir dönem olan ergenlik dönemiyle birlikte, ergen gençlerde heyecan arama dürtüsü ortaya çıkmakta ve bunun sonucunda, olumlu (ekstrem sporlar) ve olumsuz riskler (hırsızlık, madde kullanımı gibi toplumca kabul görmeyen eylemler) içeren davranışlarda bulunmaktadır (Hansen ve Breivik, 2001). Riskli davranış kavramındaki risk, özellikle ergenliğe girmiş gençler için, onlara zarar verebilecek potansiyele sahip, bireyin fiziki ve ruhsal gelişimini aksatacak ya da engelleyecek durumları ifade etmektedir.

Riskli davranışlar, kültürel değerlere ve toplumsal yapıya uymayan; bireyin sağlığını olumsuz etkileyen, bireyin kişiliğinden, sosyal çevresinden ve gelişim dönemlerinden etkilenen davranışlar olarak tanımlanabilir (Jessor ve Jessor, 1977). Kişinin iyilik halini doğrudan veya dolaylı olarak etkiler. Gençlerin riskli davranışlarda bulunması gençlerin yalnızca o anki yaşantılarını etkilememekte, gelecek yaşamlarını etkileyecek sorunlar doğurabilmektedir. Riskli davranışlar ailelerin, gençlik çalışanlarının ve yöneticilerin sorun alanına girmiş ve birçok disiplinin ilgisini çekmiştir. Riskli davranışların sebeplerini ve sonuçlarını ortaya koymaya yönelik çalışmaların sayısı artmaktadır; ancak birçok konu daha derin bir şekilde ele alınmayı beklemektedir (Gruber, 2001).

Riskli davranışların nedenlerine ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmiş ve çeşitli görüşler tartışılmıştır. Bu görüşlerden biri bireyin, aile, akran grubu, okul veya toplumsal yaşantısıyla ilgili yaşadığı kaygı ve endişe gibi rahatsız edici duyguları bastırmak ve ötelemek için riskli davranışlara yöneldiğidir (Greeley ve Oci, 1999;

Akt. Körük, 2017). Bireyin yaşamındaki sosyal desteğin ve yaşadığı toplumsallaşma sürecinin bireyin riskli davranışlara yönelmesine doğrudan etki ettiği çıkarımı yapılabilir. Sağlıklı ve güçlü bir destek duyan bir gencin, riskli davranışlara daha az yatkın olacağı söylenebilir.

Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) göre, riskli davranışlar, birçok hastalıkla – bozuklukla ilişkili olup gençlerin ölüm ve yaralanmasında en önemli sebep olarak gösterilmektedir (DSÖ, 2012). Riskli davranışların, gençlerin sağlığına, iyilik hallerine ve gelişimlerine doğrudan ya da dolaylı olarak etki ettiğini ortaya koyan birçok çalışma yapılmıştır (Harris, Duncan ve Boisjoly, 2002). Uyuşturucu ve maddenin kötüye kullanımı, kumar oynama, tütün ve alkolün kötüye kullanımı, obezite ve beslenme bozuklukları, suç davranışları, saldırgan tutumlar, şiddet, akademik başarısızlık, güvenli olmayan cinsel ilişki ve ergen gebeliği gibi çok sayıda ve çeşitli riskli davranışlar tanımlanmaktadır (Körük, 2017). Riskli davranışlara ilişkin bir ölçeği geliştiren Gençtanırım ise, riskli davranışları antisosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ile okul terki olmak üzere 5 başlık altında incelemiştir (Gençtanırım, 2014). Yalnız bu riskli davranışlarla ilişkili deneysel çalışmaların varlığı kısıtlıdır. Birçok çalışma, yalnızca tek bir tür riskli davranışa odaklanmaktadır. Ancak birçok genç, riskli davranışlardan yalnızca birine maruz kalmaz, çoğunlukla birden fazla riskli davranışa aynı anda deneyimler. Ayrıca bu davranışların birlikte yarattığı etki daha fazla olumsuz duruma yol açmakta ve daha endişe verici olmaktadır (Lerner, 2000). Dolayısıyla, problemleri davranışları açıklayan geniş bir riskli davranışlar yelpazesinden herhangi birine maruz kalmayı içerecek bir tutum sergilenmesi tercih edilmektedir.

Altındağ ilçesinin farklı bölgelerinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarında, özellikle suç ve riskli davranışlar konusunda bir gelişme görülmemektedir. Yapılan bir araştırma, ilçe genelinde, narkotik suçların 2012 – 2015 yılları arasında genel olarak arttığını, aile içi şiddet, kasten yangın çıkartma gibi topluma karşı işlenen suçlarda ise bu yıllar içinde beklenen düşüşün sağlanamadığını ortaya koymaktadır (Akalin, 2016). Riskli davranışlar, Altındağ

ilçesinde en sık görülen davranışlar olan madde kullanımı, alkol kullanımı, sigara kullanımı, şiddete başvurma ve suç davranışları ile okul terki olarak ele alınacaktır.

Risk ifadesi olumsuz durum ve davranışların olası sonuçları için kullanılır. Gençtanırım ve Ergene (2014), riskli davranışı, bireyi hastalık, yaralanma ve ölüm gibi, istenmeyen sonuçlara götüren davranışlar olarak tanımlamıştır. Genç bireylerin biyopsikososyal iyilik haline doğrudan ya da dolaylı olarak etki eden, olası bir şekilde olumsuz sonuçlara yol açması muhtemel davranışlar riskli davranışlardır (Gençtanırım ve Ergene, 2014). Jessor ve Jessor (1997), riskli davranışların, yasal ve sosyal normlara uymayan, baskın kültürün onaylamadığı, otorite karşıtı ve toplum tarafından problemli olarak tanımlandığını ve bu tür davranışların toplumun kontrol mekanizmaları ile çözülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, riskli davranışlar, erişkinliğe geçiş sürecinde, ergenin akranları tarafından kabul görme, aile içinde bağımsızlık kazanma, toplumun norm ve değerlerine karşı çıkma, kaygılarıyla başa çıkma, kimlik gelişimi gibi birtakım önemli yaşam olaylarını beraberinde getirmektedir (Deniz, 2011; Ögel vd.,2007).

Riskli davranışlar, problemli davranışlar teorisiyle ilişkilidir ve koruyucu faktörler ve risk faktörleri, davranışın yönünü etkilemektedir. Bireyi olumsuz etkileyen maddenin kötüye kullanımı, okul terki, suça sürüklenme, şiddet uygulama gibi davranışlar risk faktörleriyken, olumlu benlik algısı, dayanıklılık, sosyal beceriler ve olumlu yaşam olayları gibi durumlar da koruyucu faktörler olarak ele alınmaktadır (Gençtanırım ve Ergene, 2014; Jessor ve Jessor, 1997).

Riskli davranışların gruplandırılmasında, davranışın yasal olarak suç teşkil edip etmemesi etkindir ve suç değişkeni, riskli davranışın dışsallaştırılmasını veya içselleştirilmesini belirler. Eğer hırsızlık, uyuşturucu kullanımı, zorbalık yapıyorsa bu durum yasal olarak suç olduğundan dışsallaştırılmış riskli davranış olarak tanımlanmaktadır. Ancak sigara kullanmak, alkol tüketmek, okul terki gibi

durumlar yasal olarak suç kabul edilmemektedir. Bu davranışlara ek olarak intihar eğilimi, depresyon da içselleştirilmiş riskli davranış sayılmaktadır.

1.3.1. Suçlu Davranışları Açıklayan Bazı Kuramlar

“Suçlu davranışlar” kavramına girmeden önce bir de sapma davranışını ele almakta fayda bulunmaktadır. Sapma, suçtan farklı olarak toplumsal normların ihlalidir. Suç ise sapmanın bir çeşididir. Suç, sapmanın bir kategorisi olup toplumun koyduğu resmi ceza yasalarının ihlalidir. Suçlar çeşitlilik göstermektedir, fuhuş, madde kullanımı, alkollü araba kullanmak gibi suçlardan söz edilebilir ve cezai müeyyidesi bulunmaktadır. Ancak her sapma davranışı, suç içermeyebilir (Macionis, 2008).

Riskli davranışların görülme sebeplerini ve davranışları açıklamaya çalışan birçok yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan bir kısmı yalnızca bir tür ya da grup riskli davranışı açıklamak için üretilmiştir. Bir kısmı ise tüm riskli ve yıkıcı davranışlara sebep olan etmenleri açıklamak için üretilmiştir. Bu yaklaşımların, kısaca sosyolojik, psikolojik ve psikososyal yaklaşımlar olarak sınıflandırılması mümkündür. Bu üç sınıflandırmanın dışında, bir de biyolojik temelli yaklaşımlar da bulunmaktadır; buna göre, bireyin davranışlarını, doğuştan elde edilen mizaç ve ebeveynler yoluyla aktarılan genetik kodlar aracılığıyla şekillendiği öne sürülmektedir. Buna göre, zor bir mizaca sahip olan çocukların antisosyal davranışlar geliştirmesi daha olasıdır. Bu görüşe göre, genetik ve biyolojik faktörler, riskli davranışları oluşturduğu gibi, koruyucu faktörleri de doğrudan etkilemektedir (Nebbitt vd., 2014).

Biyolojik etmenlerin, riskli davranışları doğrudan etkilemediğini söylemek yanlış olacaktır. Nitekim, genetiğin, sigara bağımlılığında ve bırakmada önemli olduğunu (Zincir vd., 2012); alkolün kötüye kullanımında ve bağımlılığında hormonların etkili olduğunu (Witt, 2007); kadınların östrojen hormonunu fazla salgılamalarından ötürü, uyuşturucunun kötüye kullanımı ve bağımlılığında erkeklere göre daha incinebilir olduklarını (Anker ve Carroll, 2010) ortaya koyan

araştırmalar bulunmaktadır. Ergenlik sürecine girilmesiyle birlikte hormonların artması, riskli davranışlar için bir risk faktörü sayılmaktadır. Tüm bu bilgilerle birlikte, biyolojik etmenlerin riskli davranışların sebeplerini açıklamakta yararlı olduğu söylenebilir. Ancak, çevrenin etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiği açıktır.

1.3.1.1. Sosyal Öğrenme Modeli

Çevrenin, bireyin riskli davranışlarını doğrudan etkilediğini ve toplumun, normların, kültürün birey üzerinde etkili olduğunu belirtip riskli davranışların altında onaylanma isteğinin olduğunu savunan kuramlar bulunmaktadır. Riskli davranışların ortaya çıkmasında veya çıkmamasında rol oynayan bireysel, çevresel ve toplumsal faktörlerin tümünü aynı anda ele alan sosyal öğrenme kuramı ve gerilimi azaltma kuramı kuramından söz edilecektir.

Sosyal öğrenme kuramı, Albert Bandura tarafından geliştirilen, kişiliğin, çevresel faktörler tarafından şekillendiğini, insan davranışlarının ve düşüncelerinin ise çevreden edinilen bilgilerle temellendiğini savunan bir kuramdır (Bandura, 1986) Eğitim ve psikoloji alanlarında kabul gören bu kurama göre, davranışlar, insanların öğrenme yaşantılarına bağlı olarak şekillenmekte; çevresindekilerin yaptıkları davranışları gözlem ve taklit etme yoluyla öğrenilmektedir. Bu kuram, çevrenin birey üzerindeki etkisine yeni bir bakış açısı getirerek bireyin, çevrenin ve davranışın birbirlerini etkilediklerini ve birbirlerinden etkilendiklerini söylemiştir. Karşılıklı belirleyicilik ilkesi olarak da açıklanan bu durumda, birey ve davranışları çevreyi, çevre de bireyi ve bireyin davranışlarını değiştirmektedir (Bandura, 1986.) Ancak bu etkileşim, aynı anda meydana gelmeyebilir, güçleri eşit düzeyde olmayabilir ve birbirlerini aynı hızda etkilemeyebilir. Ancak, bu üç bileşen, birbirlerinin ürünleridir.

Sosyal bilişsel kuram olarak da adlandırılan bu kuramda bilişsel süreçlerin rolü de fazladır. Birey, bir davranışı sürdürmek için sürekli olarak pekiştirenlere ihtiyaç duymaz, başkalarını taklit ederek veya model alarak da davranışlar geliştirebilir.

Bireyin kendi deneyimlerinin ve davranışlarının olumlu veya olumsuz sonuçları da bireyin davranışları öğrenmesine yol açmaktadır. Ancak davranışın sonuçları olumlu olursa, model alınma olasılığı artmaktadır. Bandura, model alma türlerini, sembolik model ve gerçek model olarak ikiye ayırmıştır. Sembolik modeller, ünlüler, sanatçılar, siyasetçiler gibi genellikle medya ve kitle iletişim araçları yoluyla gözlemlenen kişilerdir. Birey bu kişilerle doğrudan etkileşim kurmaz. Gerçek model ise aile üyeleri, akranlar, öğretmenler, aynı mekanları paylaşan insanlar yani bireyin temas halinde olduğu insanlardır. Bu gerçek kişiler belirli bir davranışı sergiler, birey de bu davranışları özümser. Taklit etme ise, bir davranışı olduğu şekliyle kopyalamaktır. Model almada olduğu gibi davranışı özümsemekten ziyade, o davranışı hiç değiştirmeden göstermeye başlar. Shekter'e (2000) ergenler, ailelerini ya da arkadaşlarını gözlemleyip taklit ederek, riskli davranışlarda bulunabilmektedir.

2.3.1.2. Gerilim Teorisi

Sapmanın biyolojik bağlamı olduğu iddiası eski değildir. Bu konuya ilişkin, Wisconsin'de yapılan, 490 erkek çocuk üzerinde yapılan boylamsal çalışma, genetikle suç arasındaki bağlantıyı ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, genetik etkenler ve çevresel etmenler, suça ve şiddete yol açmaktadır. Ancak bu etmenler, tek başlarına, suç ve şiddete sebep olmakta, birlikte oldukları kadar güçlü değildir (Lemenick, 2003; Dinker 2003)

Sapmaya ve riskli davranışlara yol açan bir diğer etmen, kişisel özelliklerdir. Reckless ve Dinizz (1967) tarafından yapılan bir çalışma, çocukların, kendilerini ve ebeveynlerinin çocukları tanımlamalarıyla, sapma davranışları arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, kendilerini kontrol edebilen çocukların, suça daha az bulaşacağı ortaya çıkmış ve bu durum kısıtlama kuramı adı altında detaylı açıklanmıştır.

Merton ise, toplumun birçok sapkınlığı teşvik edebileceğini ve hatta zemin hazırlayabileceğini savunmaktadır. Kişilerin sapkınlığının türü ise kültürel

hedeflere ulaşmak için, toplumun sağladığı araçlara bağlıdır. Kültürel hedeflerin onaylanmış araçlarla elde edilmesine, uyumluluk denir. Kapitalist toplumlarda, yetenek, başarı, azim ve çalışkanlıkla elde edilebilir. Bunun karşılığında başarı ve zenginlik kazanılır. Her toplumda, her birey bu fırsatlara eşit olarak sahip olmaz. Dolayısıyla, yoksul bir çevrede büyüyen bir genç, kolay bir şekilde zenginliğe kavuşamayacağını bilmektedir. Bu zenginleşme arzusu ve hırsı, bireyi kolay yoldan para kazanabileceği işlere yönlendirmektedir. Bu da çoğunlukla yasa dışı işlere başvurmayı gerektirmektedir. Merton, bu zenginleşme hırsını ve bunun için yasa dışı işler yapmayı “gerilim” olarak adlandırmış ve gerilim teorisi fikrini bu şekilde kavramsallaştırmıştır. Ancak Merton’ın gerilim kuramı, bazı suçları (Gültepe için hırsızlık ve madde satışı) açıklamakta çok işe yarar olmasına rağmen, beyaz yaka suçları gibi farklı motivasyonları olan suçları açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bir diğer eleştiri ise, her insanın, kendini kabul gören yöntemlerle açıklamak istediği düşüncesine gelmiştir. Her birey, kendisini toplumun kabul ettiği yöntemlerle açıklamak istemeyebilir (Macionis, 2008).

1.3.1.3. Sosyal Düzensizlik Teorisi

20. Yüzyılın ilk yarısında, Shaw ve McKay tarafından ortaya atılan sosyal düzensizlik teorisine göre, bir topluluğun, üyelerinin ortak değerlerinin anlaşılabilmesi ve sosyal düzenin sağlanabilmesi durumunda sosyal düzensizlik oluşur. Toplumdaki göç, ırk ayrımı, mekânsal kümelenmeler ve ayrışmalar gibi büyük ölçülü etkilerin, ailelerin parçalanması ve bölgesel yoksulluk gibi, bölgesel ve topluluk düzeyindeki etmenlerle birleşerek sosyal düzenin oluşmasını engellediğini savunmaktadır.

Shaw ve McKay’ın sosyal düzensizlik teorisi, Şikago Sosyoloji Okuluyla birlikte şekillenmiş, Şikago Okulunun çalışmalarına yön vermiştir. Bu teoriyle, suçluluğun şehir merkezine uzaklığı ve sosyoekonomik statüyle ters orantılı olduğu belirlenmiştir. Burgess, Şikago’da suçun coğrafi olarak nasıl dağıldığını inceleyen araştırmalarda, suçun belirli bölgelerde yoğunlaştığını fark etmiştir. Göçler sonucu bölgedeki etnisiteler sürekli değişmişse de, suç oranlarının değişmediğini

bulgulamıştır. Bu durum, suçun kimliklerle ilişkili olmadığını, yaşanan bölgenin suçla ne kadar nitelendiğiyle ilgili olduğunu göstermiştir (Burgess, 1974). Sosyal düzensizlik kuramının heterojen yapı, çöküntü bölge, sosyal hareketlilik, sanayileşme, kentleşme gibi değişkenlerin suçluluğu doğrudan veya dolaylı etkileyebildiği vurgusu yapılmaktadır.

Shaw ve McKay, sosyal düzensizlik teorisini açıklarken, suçluluğun düzensizlikle ilişkisini ekolojik yaklaşım yoluyla açıklamışlardır. Park ve Burges, kentlerin büyümesinin açıklanmasında sosyal ekoloji kavramını daha önce kullanmışlar ve insanlarla kurumlar arasındaki mesafeye ve karşılıklı bağlılığa, etkileşime vurgu yapmışlardır (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Burges,, kentlerin sadece uçlardan gelişmediği, merkezden çevreye doğru, çemberler halinde bir büyümenin de var olduğunu ifade etmektedir. Her bir bölge kendine özgün bir yapıya, düzene, kültüre sahiptir. İlk bölge, Şikago'nun iş merkezidir, fabrikalara ve iş yerlerine ev sahipliği yapar. İkinci bölge, geçiş bölgesi olup suçun yüksek olduğu bölgedir. Üçüncü bölge işçilerin evlerini içinde barındırır ve gettoların, yoksul mahallelerin bulunduğu bölgedir. Dördüncü bölge, yerleşim bölgesidir ve ilk üç bölgedeki insanların olanak bulduklarında geldikleri bölgedir, orta sınıfı içinde barındırmaktadır. 5. Bölge ise şehrin en dış bölgesidir ve banliyöler görülür. İçten, çevreye doğru gidildikçe suç oranlarının azaldığı görülmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017)

Çocukların üzerinde sosyal denetim kurulmaması, suçlu davranışların onay görmesi, suç işleme fırsatının bolluğu ve formel iş ve eğitim fırsatlarının az olması, Şikago kuramcılarına göre, Shaw ve McKay'in sosyal düzensizlik teorisindeki sosyal düzensizliği etkileyen faktörlerdir (Kızmaz, 2005; akt. Gökçearslan Çifci, 2008).

Çocukların üzerinde sosyal denetim kurulmaması, suçlu davranışların onay görmesi, suç işleme fırsatının bolluğu ve formel iş ve eğitim fırsatlarının az olması, Şikago kuramcılarına göre, Shaw ve McKay'in sosyal düzensizlik

teorisindeki sosyal düzensizliği etkileyen faktörlerdir (Kızmaz, 2005; akt. Gökçearslan Çifci, 2008).

1.3.2. Antisosyal Davranışlar ve Suç

Etrafındaki bireylerin ya da toplumun bütününün ihtiyacına uymayan, nezaketsiz davranışlar antisosyal davranış olarak tanımlanır. Hırsızlık, saldırganlık, eşyalara zarar verme gibi davranışlar, antisosyal davranış türleridir (Gençtanırım, 2014).

Steinberg (2007), okula gitmeme, evden kaçma, alkol tüketme gibi statü suçu olarak tanımlanan davranışların dışında bile, yasal suç kabul edilen davranışların özellikle ergenliğe girmeye birlikte arttığını belirtmektedir. Her genç, toplumsallaşma süreci içinde, anti-sosyal davranış düşünceleri barındırabilir ancak bu davranışı tüm gençler göstermez. Bu düşünceler aile, okul, komşular gibi toplumsallaşma araçları yoluyla törpülenir ve toplumca kabul edilen davranışların gösterilmesi için dönüşüme uğrar (Steinberg, 2007)

Antisosyal davranışlar, bilinçli olarak başkalarının eşyalarına zarar verme, vandalizm, okuldan kaçma, evden kaçma, özellikle fiziksel şiddet uygulama, zorbalık olarak örneklendirilebilir (Jessor, 1991). Antisosyal davranışlarının kategorilendirildiği dönemde, internetin yaygın olmadığı göz önünde bulundurulduğunda günümüz şartlarında sanal çevre yoluyla zorbalıkta bulunmak da bir anti-sosyal davranış olarak ele alınabilir.

Çöküntü bölgelerdeki toplumsal belirteçler aslında kentsel yoksunluğa işaret etse de kentsel yoksunluğu Özden (2008) göreceli bir kavram olarak ele almış; kentin fiziki, sosyal, kültürel ve ekonomik imkanlarından ve hizmetlerden, kentin fiziksel olarak geri kalmış bölgelerindeki insanların eşit ve adil bir şekilde yararlanamaması; dolayısıyla sosyal dışlanmaya maruz kalmayı kentsel yoksunluk olarak tanımlamıştır. Bu yoksunluğun getirdiği “sosyal hoşnutsuzluk” gerilimin, şiddetin, suçun artmasına yol açmaktadır (Erkilet, 2013). İngiltere’de, sekiz milyon kişi çöküntü bölgelerde yaşamakta; bu bölgelerde ise daha çok

azınlık gruplar, siyahiler ve Asyalıların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çöküntü alanlardaki insanlar suç ve antisosyal davranışlarla daha fazla karşı karşıya gelmektedir. British Crime Survey, çöküntü alanlarda hırsızlık başta olmak üzere suçun daha sık görüldüğünü, düzensizliğin daha fazla olduğunu ve insanların yolda karşılaştıkları gençlerle daha fazla sorun yaşadığını ortaya koymuştur. Araştırma ayrıca bu alanlarda işsizliğin büyük bir problem olduğunu, gelir düzeyinin, sağlık, eğitim ve altyapı hizmetlerinden faydalanma düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir (Wood, 2004).

Üç boyamsal çalışmayı içeren literatür incelemeleri, topluluk şiddetine maruz kalmanın saldırganlıkla ilişkili olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır (bkz. Margolin ve Gordis 2000). 97 erkek çocuktan oluşan bir örnekleme temel alan boyamsal bulgular, topluluk şiddete maruz kalmanın, daha önceki antisosyal durumlar dışta tutulduktan sonra, 4 yıllık bir süre boyunca çocuklarda saldırgan davranışların ortaya çıkmasında ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Miller ve ark. 1999). Bu araştırmaya ek olarak, 5. ve 7. sınıflardaki 245 erkek çocuktan oluşan bir örnekleme gerçekleştirilen bir çalışma, topluluk şiddetine maruz kalmanın, tanık olmanın veya şiddet mağduru olmanın, bireyin saldırganlığının artmasında önemli etmenler olduğunu ortaya koymuştur (Gorman-Smith ve Tolan, 1998).

2.248 ortaokul ve lise öğrencisiyle yapılan bir araştırmada, cinsiyet, sınıf, etnik köken/ırk ve sosyoekonomik durumun, toplum şiddetine tanık olma, depresyon ve anksiyeteyi yordadığı belirlenmiştir (Schwab-Stone ve ark. 1995). Yine de 102'si erkek 119'u kadın 221 Afrikalı Amerikalı gençle yapılan başka bir araştırma, şiddete tanık olmamakla birlikte topluluk mağduriyetinin depresyonla pozitif olarak ilişkili olduğunu bulmuştur (Fitzpatrick ve Boldizar 1993).

ABD'de yakın zamanda yapılan bir ulusal araştırma, kentli ergenlerin yaklaşık %55'inin yaşamları boyunca bir tür topluluk şiddetine maruz kaldığını ortaya koymuştur (McCart ve ark. 2007). Topluluk şiddetine maruz kalma, ev dışında gerçekleşen, birbirini tanıyan veya tanımayan kişiler arasında meydana gelen

şiddet olayları (örn. Şiddet mağduriyeti, bir kişinin fiziksel bütünlüğüne yönelik fiili veya ölüm tehdidi veya ciddi yaralanma veya tehdit gibi) anlamına gelmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000).

Kentsel dönüşüm projelerinin bütüncül bir bakışla ele alınamaması, ekonomik, sosyal ve fiziksel boyutlarında eksikliğe yol açabilmektedir. Şüphesiz, risk altındaki gruplar ve dezavantajlı bireyler bu dengesizlikten daha fazla etkilenmektedir. Çöküntü bölgeler ve bu bölgelerdeki konutlar genelde düşük nitelikli, kötü fiziksel çevresi olan, suçla ilişkili, alkol ve madde bağımlılığı gibi sorunların yüksek görüldüğü, anti sosyal davranışların yüksek olduğu yerler olduğu için bu bölgedeki insanlar ya orayı terk etmekte ya da yeni insanlar bu bölgelere gelmemektedir (PMSU, 2005).

1.3.3. Alkol ve Maddenin Kötüye Kullanımı

Gültepe (bilinen adıyla Çinçin) mahallesindeki insanların, gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projesi sonrası Aktaş Mahallesine yerleşmeleri, ayrıca bölgedeki polis merkezinin taşınması sonucunda bölgede suç ve şiddet olayları artış göstermiştir. Bölgede yaşayan birçok insan suç, antisosyal davranışlar, alkol ve maddenin kötüye kullanımı gibi sosyal sorunlarla iç içedir (Hatiboğlu Eren, 2014).

Madde kullanımının bir türü olan alkol ve sigara kullanımı, gençlerin biyopsikososyal sağlığını olumsuz etkileyen ve bağımlılık yapan bir sorundur. Semerci (2007), bağımlılık yapan maddeyi, bedeni ve beyin işlevlerini etkileyerek zamanla organlarda kalıcı hasara yol açan, yaşam için gerekli olmayan, keyif verici yapay ya da doğal maddeler olarak tanımlamıştır. Gençlerin en kolay ulaşabildiği maddeler, alkol ve sigaradır (Ögel vd., 2007). Ergenlik döneminde, toplumsallaşan bireyler, bağımsızlık kazanabilme, kimlik edinebilme, bir gruba dahil olabilmek adına sigara veya alkol kullanabilmektedir. Bununla birlikte sigara ve alkol kullanımında başka sebeplerin de olduğu belirtilmektedir (Alikışıfoğlu, 2008).

Son yıllarda, alkolün kötüye kullanımı ve alkole bağlı sorunların görünürlüğü ve sıklığı artmıştır. Gruenewald (2007), alkol kullanımının sosyal gruplarla ilgili olduğunu, kullanıcıların arkadaşlarıyla ve diğer insanlarla kaynaşmak için alkol kullandığını belirtmektedir. Benzer şekilde, alkol kullanımı bulunulan bölgeyle de ilgilidir. Çöküntü bölgelerde oturmak, düzensizlik, mahalledeki insanların niteliği alkol kullanımını doğrudan etkilemektedir Gruenewald (2007). Alkol kullanımının mekanla ilgisini inceleyen bir diğer araştırmada ise, sosyal düzensizliğin yüksek olduğu bölgelerde, alkol kullanımı ve şiddet arasındaki ilişkinin daha belirgin olduğu ortaya konmuştur (Freisthler vd., 2006).

Madde kullanımı, genç bireyin ailesiyle ilişkisine zarar vermekte, yasalarla ihtilafa düşmesine sebep olabilmektedir. Erken yaşta korunmasız cinsel ilişki, ergen gebeliği, uzun vadede ise işsizliğe yol açabildiğinden, riskli bir davranış olarak nitelendirilmektedir (Alikashifoğlu ve Ercan, 2009).

Denizli’de yapılan bir araştırmanın sonucunda, çöküntü bölgelerin dönüştürülmesinden sonra bölgedeki suç oranlarının çok fazla düşmediği ortaya konulmuştur (Savaş Yavuzçehre, 2019). Apartman yaşamına geçmek suçun ihbarını, gizlenememesini kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte, Denizli Karşıyaka Mahallesiindeki suça elverişli ortamların kaldırılması suç ve riskli davranışları ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Özellikle gençlerin çeteleşmekte oldukları, hırsızlık vakalarının şekil değiştirerek devam ettiği, çocukların park ve yeşil alanlarda rahatça oynayamadıkları belirtilmektedir. Yani sonuç olarak kentsel dönüşümle birlikte suç ve riskli davranışların gerçekleştirilebileceği alanlar ortadan kaldırılsa da bu davranışlar azalmamaktadır. Araştırmada ayrıca okul terkinin devam ettiği raporlanmıştır. Araştırmaya katılanlar, çocuklarının gelecekları için bölgeden ayrılarak daha “iyi” muhitlere taşındıklarını belirtmektedirler. Mahalledeki ilkokulda ciddi kavgaların çıktığı, ilkokula giden çocukların yanlarında kesici aletler taşıyarak diğer çocukların can güvenliğini tehdit ettikleri ifade edilmiştir. Aynı çalışmada kentsel dönüşüm sonrası, Denizli’deki çöküntü bölgelere yapılan TOKİ konutlarında yaşayan insanların evlerinde uyuşturucu madde ürettikleri, gençlerin saksı içinde kenevir yetiştirip

ticaretini yaptıkları bulgulanmıştır. Ayrıca araştırmada, gençlerde madde bağımlılığının yüksek olduğu belirtilmektedir.

Dezavantajlı bölgelerde, daha iyi koşullara sahip bölgelere göre maddenin kötüye kullanımı düzeyinin daha yüksek olduğuna ilişkin bilgiler vardır (Akalın, 2016; Savaş Yavuzçehre, 2019). Ancak gençlerde madde kullanımının önemli belirleyicilerinden bazıları, arkadaş çevresinin de kullanıyor olması ve maddeye erişebilme imkanının olması ve sosyoekonomik güçtür (Öz ve Alkeveli, 2018; Polat, 2014). Saxe ve arkadaşları ise (2001), yaptıkları araştırmada, madde bağımlılığı konusunda dezavantajlı bölgelerin daha elverişli bölgelere göre ciddi bir farka sahip olmadığı sonucuna varmıştır. Kentin varsıl kesimindeki insanlar maddeye dezavantajlı bölgelere gelerek ulaşabilmektedir. Yani kentin çöküntü alanlarında ya da dezavantajlı bölgelerindeki madde kullanımını engellemeye çalışmak, kentin farklı yerlerinde insanlar maddeye erişebildiği sürece, beyhude bir çaba olacaktır. Şüphesiz, sosyal hizmet, bu noktada bölgeyi mekânsal olarak inceleyebilmeli ve bu sorunların fiziki ve sosyal çevreyle ilişkisini analiz edebilmelidir.

Oldeide ve ark. (2020), yerel politika yapımcıların ve sosyal hizmet uzmanlarının uyuşturucu önleme politikalarına ilişkin, evrensel önlemleri ele alırken ve incinebilir gençleri çevreleyen koruyucu faktörleri teşvik ederken insana yakışır yaşam koşulları oluşturmaya odaklandığını göstermektedir. Madde bağımlılığını önlemenin sağlığı geliştirme boyutu, maddeyle ilgili politikalara farklı bir yaklaşım sunabilir ve uzun bir yaşam süresi sağlamak için sağlığın sosyal belirleyicilerini bir araç olarak değişim için kullanabilir. Bulgular, uyuşturucuyu önlemenin sağlığı geliştirmek ve ilgili politika sektörleri arasında iş birliği gerektirdiğini göstermektedir. Sosyal hizmet uzmanları, risk altındaki gençleri desteklemek için paydaşlarla iş birliği yapma konusunda kilit role sahiptir (Oldeide vd., 2020)

1.3.4. Okul Terki

Bir öğrencinin, mezun olmadan veya devam ettiği programı tamamlamadan okuldan ayrılmasına ve eğitimini kesintiye uğratmasına okul terki denmektedir. Okul hem toplumsallaşma için hem de meslek edinimi için önemli bir yerdir. Bir öğrencinin, normal süresi dışında, devam ettiği okuldan ayrılması hem birey hem de toplum açısından risk teşkil etmektedir (Gençtanırım, 2014). Bir araştırma sonuçlarına göre, akran etkisi ve akademik başarı eksikliği okul terkine yol açmaktadır (Yorğun, 2014).

Okul terkiyle birlikte, suç oranlarının artması, ekonomik sorunlar, antisosyal davranışların ortaya çıkması gibi riskler de oluşmaktadır. Aslında, riskli davranışlar, alt boyutlarıyla birlikte, bir bütün olarak diğer sorunları da tetiklemektedir. Ergenlik döneminde olup yaşama hazırlık yapan gençlere yeni sorunlar getirebilecek olan okul terki, bireylerin sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir.

Okul terkinin kendisi de bir riskli davranış olmakla birlikte, gençlerin riskli davranışlara maruz kalmasını kolaylaştıran önemli bir faktördür. Okulda bulunmak, daha uzun saatler boyunca yetişkin gözetiminde bulunmak anlamına gelmektedir. Böylece, okul, ergen gebeliğinin ya da sonucu suç davranışlarına yol açan riskli davranışlarda bulunma olasılığını azaltmaktadır. Okulun ve okulda sunulan eğitimin akademik niteliğinin dışında, çocuk ve gençlerin yaşamında ciddi bir yer kaplayan ve gençleri bir nevi “meşgul” eden özelliği de vardır; okulda olunan sürede, çocuklardaki suç davranışının görülme olasılığı azalmaktadır. Örneğin çocukların okula gittiği günlerde, mülkiyet suçu işleme oranları, okula gidilmeyen, tatil gibi günlere göre %14 azalmaktadır (Jacob ve Lefgren, 2003).

Okul terki, ergen gebeliği ve yoksulluk arasında önemli bir ilişki vardır. Okulu terk edenlerin, daha yoksul ailelerden geldikleri görülmektedir. Ayrıca ergen gebeliği ve ergenken anne olmak (teen mom), annenin eğitimini yarıda bırakmasına, gelecekte karşısına çıkabilecek fırsatları değerlendirememesine yol açmaktadır

(Fletcher ve Wolfe, 2009). Bununla birlikte, ergen gebeliği, ailesinin geliri daha yüksek olan ve daha az hane halkı üyesi olan kadınlarda daha seyrek görülmektedir.

Okul terki, suç davranışları, madde kullanımı, alkol ve sigara bağımlılığı, korunmasız tehlikeli cinsel ilişki ve ergen gebeliği gibi riskli davranışların etkileri gencin ileriki yaşantısında büyüyecek ve daha fazla hissedilecektir. ABD’de yapılan bir çalışma ergenken gebe kalan gençlerin okulda kalma sürelerinin ciddi oranda azaldığını, lise diploması alabilme şanslarının %5 ila 10 oranında düştüğünü ve yıllık gelirlerinin ise 1000 ila 2400 dolar azaldığını ortaya koymuştur (Fletcher ve Wolfe, 2009). Yoksul insanlar arasında suç işleme davranışlarının daha sık görüldüğü (Fletcher ve Wolfe, 2009; Berthelon ve Kruger, 2001) bilgisi göz önüne alındığında, yoksulluk kısır döngüsünü kırabilmek ve gençleri riskli davranışlardan uzak tutabilmek için politikaların belirlenmesi ve uygulanması önem kazanmaktadır.

Buradan çıkarılabilecek bir yorum, daha yoksul ailelerde görülen ergen gebeliği ya da bu çalışma kapsamında daha sık rastlanacağı üzere, erken yaşta evlilik, şüphesiz yoksulluk kısır döngüsünü beraberinde getirmektedir. Yapılan çalışmalar, yoksulluğu engelleyici politikalarla desteklenmediği takdirde, ergen gebeliğinde yoksulluğun ve yoksulluktan kaynaklı sosyal dışlanmanın önemli tehdit unsurları olduğunu belirtmektedir (Gardner ve Steinberg, 2005; Fletcher ve Wolfe, 2009).

Yoksulluğun, okul başarısına, işe girebilmek için gerekli becerilerin edinilmesine ve bilişsel gelişime doğrudan etki ettiği bilinmektedir. Yoksul bölgelerdeki çocuklar, genellikle daha niteliksiz okullarda eğitim görmekte, okul dışı ve tatil zamanlarını değerlendirecek etkinliklere daha az kaydolmakta ve girmektedir (Furstenberg vd., 1999). Varsıl bölgelerdeki okullarda okuyan akranlarına göre daha az uyarana maruz kalan öğrencilerin bilişsel kapasitelerinin daha düşük olabileceği ve rekabet düzeyinin de daha az olabileceğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Wilson, 1996; Coley ve Chase-Lansdale, 2000).

Yoksul ailelere ekonomik destek sağlanması, ekonomik olarak zorluk çeken ailelerin bir nebze de olsa yoksullukla baş edebilmeleri için önemli bir araçtır. Yoksulluğun çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimi için gereken kaynakları azalttığı ya da engellediği bilinmektedir; ancak yoksul ve çöküntü bölgelerin de gençlere ve bölgede yaşayan insanlara doğrudan olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir. İşsizliğin yüksek olduğu, iş imkanlarının kısıtlı olduğu ve insanları sosyal ve kültürel olarak daha az besleyen bölgelerde, gençlerin kendilerine olumlu rol model olarak görebileceği kişilerin az olması ve risksiz, sorumlu davranışları gözlemleyebileceği kişilerin yetersiz olması da riskli davranışların görülme olasılığını artıran bir faktördür (Wilson, 1996).

1.3.4. Ergen Gebeliği ve Erken Evlilik

Ergen gebeliğinin önlenmesinde koruyucu bir faktör olarak; ya da tam tersi zorlaştırıcı bir etmen olarak ergenin kök ailesi bulunmaktadır. Bu durumu araştıran, kanunla ihtilafa düşmüş ve kurum bakımına yerleştirilmiş gençlerin, korunmasız riskli cinsel ilişkiye daha fazla girdiklerine dair bir çalışmada, kurum bakımına yerleştirilmiş gençlerin, refah hizmetleri sunan kurumlarca kurum bakımına yerleştirilen gençlere göre, alkol veya uyuşturucu etkisinde cinsel ilişkiye girmek, para karşılığı cinsel ilişkiye girmek gibi AIDS'e de yol açabilecek olan riskli davranışlarla daha fazla içli dışlı oldukları görülmüştür (Slonim-Nevo, Auslander, and Ozawa 1995). Ayrıca, ailesiyle daha iyi iletişim kuran gençlerin, riskli cinsel ilişkilere girme olasılıklarının düştüğü ve güvenli bir cinsel ilişki aradığı ortaya konulmuştur (Maliszewski ve Brown, 2014). Aile içindeki iletişim bozukluğu gençlerde yeni problem alanlarının oluşmasına yol açmaktadır. İşsizliğin artması, bağımsızlık kazanma, aile içi rol ve iletişim kalıplarının değişmesi, ebeveyn ilişkilerinin farklılaşması, akran grubu ve kitle iletişim araçlarının genç üzerindeki etkisinin hayli artması, gencin toplumla ve baskın kültüre uyumda sorunlar yaşaması ve riskli davranışlarda bulunma gibi sorunlar görünebilmektedir (Burcu, 1998).

Yoksulluk kadar olmasa da ekonomik olarak zorluk çekmek ya da bir diğer deyişle geçim sıkıntısı yaşamak da riskli davranışlar bağlamında bazı olumsuz sonuçlara yol açabilir. Hanehalkı gelirinin düşmesi, düşük gelire sahip olmak ve düzensiz gelir elde etmek, akademik başarıyı olumsuz etkilemektedir (Kalil ve Eccles, 1998). Düşük bir düzeyde de olsa düzenli gelir elde etmek, okulda kalabilme yolunda önemli bir etki yaratmaktadır. Çöküntü bölgelerde yaşayan ve yoksulluğun getirdiği dezavantajları derinden hissedebilecek olan insanların, yaşamlarında değişime yol açabilmek adına, düzenli gelir elde etmelerini sağlayacak işlere erişebilmesi, çocukların okul başarılarını artırarak iş bulma ve iş piyasasında rekabet etme süreçlerinde ciddi bir katkı sunacaktır.

Çevredeki kaynakların niteliği, sayısı ve çeşitliği, doğrudan riskli davranışlara maruz kalmayı etkilemektedir. Arkadaş çevresinin ya da belirli bir grubun bir davranışı sık gerçekleştirmesi, diğer gençlerin arasında bu davranışların daha sık gerçekleşmesine sebep olmaktadır (Crane, 1991). Gençlerin riskli davranışlara maruz kalması, çevredeki kaynakların etkisizliğinden ya da eksikliğinden de kaynaklanabilmektedir. Ergen gebeliği ve riskli cinsel ilişkiler konusunda da bölgede jinekolog ve üreme sağlığı uzmanı gibi sağlık elemanlarının az olması gençlerin evlilik dışı / ergen gebeliği gibi davranışlara maruz kalmasını kolaylaştırmaktadır.

ABD'nin Şikago şehrindeki Afro-Amerikalı gençlerin evlilik dışı çocuk sahibi olma riskini yordayan, yoksulluk, sosyal refah hizmetlerinin varlığı ve bu hizmetlerden yararlanma düzeyi ve ekonomik zorluk gibi gelirle ilgili etmenleri inceleyen bir araştırmada kadınların ekonomik zorluk yaşamasının okul notlarında düşüşe yol açtığı ve bir işe girmelerini zorlaştırdığı belirlenmiştir (Coley ve Chase-Lansdale, 2000).

1.3.5. Çeşitli Riskli Davranışlar

Suçla madde kullanımı arasında bir ilişki olduğu söylenebilir (Cankurtaran Öntaş, 2004; Gökçearsan Çifci, 2008). Madde kullanmak suçu tetiklerken, suç da

madde kullanımını çoğu zaman içermektedir. Gökçearsan Çifci'nin (2008) çalışmasında da görüldüğü üzere daha önce kapkaç suçu işlemiş olan hükümlülerin madde kullandıkları ve madde etkisiyle suça yöneldikleri söylenebilir.

Çocuğun olumsuz özellikler taşıyan, suç işleyen bir bölgede oturması ve bu bölgede bir arkadaş çevresinin olması, kendisinin de benzer özellikler taşımasına yol açabilir (Cankurtaran Öntaş, 2004; Wodtke vd., 2011). Gökçearsan Çifci'nin (2008) çalışmasında da, katılımcıların 3'te ikisinin, farklı bir arkadaş çevresine sahip olması durumunda suç işlemeyeceklerini belirttikleri görülmektedir. Bu durum, bireyin çevresinin suç davranışlarıyla ilişkisini açıkça göstermektedir. Risk alma davranışları, farklı gruplar içerisinde kategorize edilebilir. Bunlar, trafikle ilgili, madde kullanmayla ilgili, cinsellikle ilgili olabilir. Ayrıca, silah ya da bıçak taşımak, kavga etmek, saldırgan tutum sergilemek, kendine zarar vermek ve intihar eylemi de risk alma davranışları arasında gösterilmektedir (Ögel, 2007). Risk alma davranışları, uzun vadede insanın yaşamında ve sağlığında olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Çok uzun süre televizyon seyretmek ve video oyunları oynamak, mağaza hırsızlığı, uzun süreler gürültülü müzik dinlemek, okula devam etmemek de risk alma davranışları arasında sayılmaktadır. Ergen ve gençlerin yaşadıkları akran baskısı, psikososyal sorunlar ve arkadaş çevresinin, riskli davranışlarda bulunma durumunu doğrudan etkilediği söylenebilir (Gökçearsan Çifci, 2008).

Kumar sorunu, alkol kullanımı, şiddet, uyuşturucu maddenin kötüye kullanımı, okul terki gibi riskli davranışlarla kıyaslandığında, daha az endişe verici bir durum gibi görünse de, gençlerin yaşamında önemli bir risktir (Sansanwal vd., 2016). Kumar oynama biçimleri özellikle son yıllarda değişim geçirmiş ve internet ve mobil cihazlar yoluyla yaygınlaşmış, erişimi kolaylaşmıştır. Bu konuda ruh sağlığı çalışanlarının da, gençler için daha az endişe verici olduğuna ilişkin düşüncelerinin ve algılarının bulunması, kumar sorununun derinleşmesine sebep olabilir. Sosyal hizmet uzmanları, bu konuda daha kısıtlı eğitim almaktadırlar, ancak kumar sorunu olan gençlerle sıkça çalışabilmektedirler.

Kendini yaralama da bir riskli davranıştır. Birey, ruhsal acıyı hafifletmek için bedende acı verici bir yara açarak bu yaraya odaklanmayı ve ruhsal gerilimden kurtulmayı amaçlar. Birey bedeninde kesici aletler yardımıyla kesikler açarak kalıcı izler bırakmaktadır. Bu kalıcı izler, pişmanlık verici olabilir (Yaman, 2019). Riskli davranışlarda bulunmanın ileriki yaşamı da etkilediği, kendine zarar verme davranışında daha net bir şekilde görülmektedir (Harris, Duncan ve Boisjoly, 2002).

1.4. EKOLOJİK YAKLAŞIM ÇERÇEVESİNDE SOSYAL HİZMET VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Dominelli, insanların çevreye ve diğer bireylere saygı duymaları ve değer vermeleri için topluma ait olmaları gerektiğini, ait hissetmedikleri durumda ise yabancılaşma, rahatsız edici davranışlar, sosyal düzensizlik gibi sorunların ortaya çıkacağından bahsetmektedir (Dominelli, 2018, s.11). Kendilerini kamusal alanda görünür kılmakta zorlanan (Geldof, 2011) çöküntü bölgelerdeki insanların seslerini duyurmasında ve topluma katılımlarını kolaylaştırmasında önemli bir yere sahip olan meslek elemanları sosyal hizmet uzmanlarıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının, kentsel dönüşüm gibi bir çevresel olayda, sosyal incinebilirlik ve yoksulluk bağlamını iyi kurgulaması gerekmektedir. Yoksulluk bölgeleri olarak tanımlanan bölgeler, gerilimler ve riskler açısından irdelenmelidir. Belirsizlik sürecinin ortaya çıkardığı çaresizlik ve dışlanmışlık duyguları, yoksul bireylerin dezavantajlı konumlarını daha karmaşık hale getirmekte ve yeni yoksul gruplar ortaya çıkartmaktadır. Ancak getto ve çöküntü bölgelerdeki yoksulluk, suç ve tehlike algısı bu bölgeleri kentin diğer bölgelerinden ayıştırmaktadır (Yılmaz, 2010).

Çöküntü bölgelerde bulunan yoksulluğun, o bölgede yaşayan kişilerin kendi seçimleri olduğu fikri bu bireyler üzerinde bir dezavantaj yaratmaktadır. Yoksul bireylerin düzensiz, süresiz ve az gelir sahibi olması, çöküntü bölgelerdeki bireylerin niteliği olmaksızın özellikle yoksulluğun yol açtığı sorunların tekrar irdelenmesi gerekmektedir. Temel kentsel hizmetlere erişimde yaşanan

zorluklar, güvenlik sorunları, istihdamda yaşanan problemler, özellikle kayıt dışı çalışma haricindeki istihdama katılmada yaşanan sorunlar bu bölgelerde yaşayan bireylerin temel sorunları ve ihtiyaçlarıdır. Birey ve toplulukların risk durumlarının kentsel dönüşüm yapılmadan önce belirlenmesi ve sosyal hizmet uzmanlarının bireylerin ihtiyaçlarını ve sorunlarını tespit edip müdahalelerini gerçekleştirmesi için önemlidir (Rocha, 2018). İnsanların istihdam durumları, sahip olduğu nitelikler, yaşam koşulları, yapısal durumları, sosyo-ekonomik düzeylerinin ortaya çıkartılması, kentsel dönüşümün “sosyal” boyutunu güçlendirecektir.

Dominelli (2018), neoliberal kentleşme politikalarının kamu ve özel sektör yoluyla işsizlik, banliyöleşme, kentsel yoksulluk gibi birçok sorunun temelinde yattığını belirtmektedir. Sosyal hizmet müfredatlarının çevresel olayları içerecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve sosyal çalışmacıların müdahalelerinin sosyal adalet ve sürdürülebilirlik gibi kavramlarla şekillenmesi gerektiği savunulmaktadır (Melekis ve Woodhouse, 2015; Beltrán vd., 2016).

Sosyal ve fiziksel çevre, riskli davranışları etkiler; örneğin çöküntü bölgeler kentsel suçlar, alkol ve maddenin kötüye kullanımıyla daha fazla anılmaktadır. Ancak kentin dinamik yapısı gereği, insanlar sürekli etkileşim ve hareket halindedir. Bir bölgedeki sorun, kentin diğer bölgelerini de rahatlıkla etkileyebilmektedir. Bir bölgenin riskli davranışlarla ilişkilendirilmesi, o bölgedeki topluluğun tüm üyelerinin damgalanmasına yol açabilmektedir; ayrıca bu üyeleri, kentin tüm sorunlarının kaynağı olarak gösterebilir. Bir bölge, tüm sorunların çıkış noktası, problemleri davranışların ve suçun yaratılış noktası olamaz.

Büyüyen kentin zaman içinde değeri artan ve kent çeperinin merkezinde kalmaya başlayan çöküntü alanlarına orta- üst sınıfın, bölgenin eski sahiplerini yerinden ederek yerleşmesi olarak da adlandırılabilir soylulaştırmadan sonra, gündelik hayat pratiklerinin yeniden inşası söz konusu olmaktadır. Yeni orta sınıf, kültürel ve sosyal gereksinimlerini karşılayabilecekleri, tarihi ve kültürel dokusu bulunan kent merkezine yerleşip kendi tüketim ağlarını oluşturmakta ve semti tekrar

dizayn etmektedir. Fikirtepe, Fener-Balat gibi kentsel dönüşüm alanlarında yeni orta sınıf bu mahallelerde belirli yaşam tarzı oluşturmuştur (Kahraman, 2019).

Kentsel dönüşümün temel dayanaklarından biri sosyal, kültürel ve ekonomik yoksunlukların giderilmesidir. Şüphesiz hizmet sektörüyle birlikte büyüyen kentlerde, konut stokunun yeterli olmaması ve sürekli göç alma, gecekonduların oluşmasında önemli bir etkidir. Hızlı kentleşmeyle birlikte daha görünür olan gecekondu, su, kanalizasyon, elektrik gibi altyapı hizmetlerinden yoksun olan bu bölgeler, hızla dönüştürülmektedir.

Kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesinde bir ölçüt eksikliği ve belirsizlik bulunmaktadır. Görgülü ve diğ (2006) kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesi için, sosyoekonomik, konut ve fiziksel çevredeki yetersizlikler şeklinde adlandırılabilir/gruplandırılabilir üç ana ölçüt olması gerektiğini belirtmişlerdir. Kentsel dönüşüm gerçekleştirmek için ilk olarak, çöküntü alanlarda işsizlik, yoksulluk, düşük eğitim düzeyi, sağlık hizmetlerinden faydalanamama ve güvencesizlik gibi sosyoekonomik yetersizliklerin var olması gerekmektedir. Konutların kalitesiz olması, yetersiz fiziksel ve yapısal standartlara sahip olmaması ikinci ölçüttür. Son ölçüt ise fiziki alanların ve çevresel koşulların yetersizliğidir. Yani birçok çöküntü alan altyapı ve üstyapı sorunlarıyla baş etmekte, yeşil ve rekreatif alanlar yetersiz kalmakta, okul, sağlık ocağı ya da hastane, kamu hizmet binalarından uzak kalmaktadır.

Sosyal hizmet literatüründe de öne çıkmaya başlayan mekânsal yaklaşımlar, son zamanlarda sosyomekansal çalışma (socio-spatial work) olarak kavramsallaştırılmaya başlanmıştır. Bu konuda, sosyal hizmet uygulama ve disiplini, "Coğrafi Bilgi Sistemleri" ile ilgili çalışmalar, sosyomekansal çalışmalar ve riskli davranışların mekanla ilişkisini içeren çalışmalar yürütülmektedir (Freisthler ve diğ. 2007; Gruenewald, 2006; Gruenewald 2007 Disney vd., 2019). Bir bölgenin sorunlarının ve kaynaklarının anlaşılabilmesi için doğrudan bireylerle vaka çalışmaları, grup çalışmaları gerçekleştirilir. Bu çalışmaların yanında, hizmet veren kuruluşların, insanların katılımlarının

artırılması amacıyla birey ve toplumların mekânı kullanım şekline göre yeniden düzenlenmesi ve bu kuruluşlar arasındaki iletişimin artırılması için uğraşılır. Bir çalışmada gençlerden oluşan bir grubun kente uyum sağlamaları adına ilgi duydukları ve yeteneklerinin olduğu alanları öğrenmek için gençlerin sık kullandığı ve sevdiği yerler belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu sosyomekânsal analiz sonrası sosyal hizmet uzmanları bu bilgileri kullanarak gençleri kısıtlayan ya da rahatlatan etmenlerden yola çıkarak sundukları hizmetleri yeniden şekillendirmişlerdir (Spatscheck, 2019).

Başka bir çalışmada gençlerin kişisel coğrafyalarını anlamak için coğrafi bilgi sistemlerini kullanılmıştır. Gençlerden, kendileri için önemli olan yerleri fotoğraflayıp harita üzerinde işaretlemesini içeren bu çalışmada nicel verilerden yola çıkarak şehrin gençler için önemli noktaları görülmüş; kentin suç bölgeleri, gençlerin kenti kullanımları gibi veriler ortaya çıkartılmıştır. Coğrafi bilgi sistemleri aracılığıyla özellikle sosyal hizmet uzmanlarının kullanabileceği, çalıştıkları topluluğun kullandığı alanlar, dezavantajlı insanların deneyimleri ve sorunlarının mekânsal bağlamını daha iyi anlamaya yardımcı olan veriler elde edilmiştir (Teixeira, 2018).

Kentsel dönüşüm çalışmalarının yapıldığı alanlar, genellikle gecekondu, çöküntü bölgeler olup sosyo-ekonomik düzeyin yüksek olmadığı yerlerdir (Poyraz, 2011). Yoksulluğun getirdiği eğitimsizlik ve buna bağlı işsizlik sorunu, özellikle gençleri etkilemektedir. Türkiye nüfusunun %16'sını oluşturan gençlerin, istihdam, eğitim ve gelir sorunları bulunmaktadır. Genç işsizliği %20,3 dolaylarında olmakla birlikte ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı %25 civarındadır (TÜİK, 2019). Yani yaklaşık 3 milyon genç işsizdir. Haliyle, genç işsizliğinin çok fazla olması gençlerin yoksulluk, depresyon ve kaygı gibi sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır (Dursun ve Aytaç, 2012). Kentsel dönüşüm bölgelerindeki gençlerin de düşük sosyoekonomik yapıya mensubiyetlerinden ötürü karşılaştıkları yukarıda bahsi geçen sorunlara ek olarak ailelerinin borçlandırılmalarından ve yaşam alanlarının değişiminin sebep olduğu belirsizlikten kaynaklı birtakım sorunları bulunmaktadır.

Kentsel dönüşüm alanlarında da olduğu üzere, finansal açıdan borçlu olarak yaşamak, insanların hayatlarını olumsuz olarak etkiler. İşsiz olan veya ekonomik krizden dolayı maddi zorluklar yaşayan bir genç, kendine güvenini kaybedebilir. Burada bireyin iyilik halinin, yapısal süreçlerden bağımsız olmadığı unutulmamalıdır.

Kentsel dönüşümün, sosyal boyutu ihmal eden yapısı, yalnızca konut stoku üretmek ve arsanın değiştirilerek insan kullanımına açılmasına, rant kazanımının artırılmasına yol açtığı söylenebilir. Suç oranının ve yoksulluğun yüksek olduğu bu mahallelerdeki konutların dönüştürülmesiyle, burada yaşayan nüfusun göç ederek yeni dönüşüm alanları oluşturduğu literatürde yer almaktadır (Aksoy ve Güzey Kocataş, 2017). Mekân, suç ve riskli davranışları üreten bir faktördür. Bununla birlikte, bu suçla ilişkilendirilen mekanlarda yaşayan insanların, damgalandığı söylenebilir. Damgalanmaktan kaçınmak isteyenler, mahalle dışına yerleşir; mahallelinin damgalanması da iş bulmayı, kişilerarası ilişkileri olumsuz etkileyerek insanları suç ve riskli davranışlar içine çekebilmektedir (Erman, 2007). Kentsel dönüşümün gerçekleşmesiyle de bu alanda yaşayan insanların yeni yaşam biçimine uyum sağlayamaması, artan giderler karşısında maddi sıkıntılar yaşaması ya da sosyal olarak dışlanması ve marjinalize olmaları mümkün olmaktadır.

Sosyal hizmet meslek ve disiplini birey ve toplumun iyilik halini sağlamayı hedeflemekte, sosyal bütünleşme ve değişimi sağlamak için (IFSW, 2014) mesleki çalışmalar yapmaktadır. Kentsel dönüşüm bölgelerinde yaşayan gençlerin, genç olmalarından dolayı sahip oldukları dezavantajlara ek olarak, mensubu oldukları sosyoekonomik grubun da neden olduğu eğitime erişememe, mesleki beceri edinememe, suça bulaşma, çeteleşme ve madde kullanma gibi olası sorunlardan kaynaklı dezavantajlarla mücadele sosyal hizmetin uzmanının üyesi olduğu topluma karşı sorumluluğudur. Bu noktada kentsel dönüşüm sürecinden sonra bireylerin süreç öncesi yaşamlarındaki sorunların azaltılması, süreç içerisinde ortaya çıkan gereksinimlerini karşılamalarına yönelik güçlendirici

faaliyetlerde bulunulması, dönüşümün sadece betonarme alanda değil, gençlerin yaşamında da gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Sosyal hizmet, durağan bir meslek değildir; uygulama alanı mekânsal ve hareketlidir. Sosyal sorunların mekândan bağımsız düşünülmemesi gerekliliği son zamanlarda sosyal hizmet disiplininde önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Mekân ve sosyal sorunlar arasındaki ilişkileri incelemek, çevresi içinde birey anlayışına uygun olarak çevrenin insan üzerindeki etkilerini anlamak için çalışmalar yürütülmektedir (Sampson, Morenoff ve Gannon-Rowley, 2002; Freisthler, Lery, Gruenewald ve Chow, 2006). Fiziksel alanlar sosyal problemlerle; özellikle çöküntü bölgeler suç ve riskli davranışlarla ilişkilendirilmektedir. Sosyal problemler fiziksel bir alanda vuku bulmaktadır; bu kapsamda, hangi problemlerin hangi mekanlarda, ne sıklıkla yapıldığının bilinmesi, problemleri yaşayan insanların fiziksel alanla ilişkisinin anlaşılması için önemlidir.

Sosyal hizmet mesleğinin, bilgi temelini genişletmek için deneysel araştırmalara duyulan ihtiyacından söz edilebilir. Kuşkusuz, mesleğin insani çalışmalara benzersiz katkısı, çevresel etkilere ve bireysel adaptasyona yaptığı vurgu olmuştur. Şu anda sosyal bilimciler, çevresel etkilerin bireysel sorunlara nasıl katkı sunduğunu ve aracılık ettiğini incelerken, ekolojik bir perspektifi benimsemektedirler. Makro düzeyde, ekonomik refah, istihdam, barınma, eğitim gibi kapsamlı konulara eğilen sosyal hizmet, refah kavramı ve konusuyla ilgilenmektedir. Şüphesiz, barınma, yiyecek ve su gibi temel bir ihtiyaçtır ve sosyal hizmetin müdahale ettiği ve savunuculuk yaptığı bir alandır. Toplumdaki dezavantajlı kesimin barınma ihtiyacının karşılanması, toplumun ihtiyaçlarının karşılanması ve refaha ulaşması için önemli bir adımdır.

Alan yazın incelendiğinde, Türkiye’de, sosyal hizmet disiplinini hayli ilgilendiren ve mesleğinin de bizatihi içinde bulunması gereken bu süreci ele alan çalışmalara rastlanamamıştır. Özellikle Anglo-Sakson ülkelerde ve Latin Amerika’daki kentsel dönüşüm süreçlerinde sosyal hizmet uzmanlarının süreç içerisinde rol aldığı

görülmüştür (Bowen, 2015). Sosyal hizmet uzmanları, insanlarla görüşmek için, müracaatçıları kendi fiziksel ortamlarında ziyaret etmektedir (Ferguson, 2010) (Disney vd., 2019). Mikro düzeyde ev ziyaretleri ve bireysel görüşmeler yoluyla gereksinimlerin ve sorunların tespiti, alanda yaşayan bireylerin kentsel dönüşüm konusunda bilgilendirilmesi; mezzo alanda destekleyici ve eğitici grup çalışmaları; makro alanda ise müracaatçılarla politika yapımcılar arasında bağlantı kurma, birden çok kurumu dahil ederek toplum merkezlerinde insanların sorunlarının çözümüne yönelik çaba sarf ettikleri görülmüştür.

Toplum merkezleri, sosyal hizmet mesleğinin toplumdaki değişme ve gelişmenin sağlanması amacıyla ilişkili olduğu ve toplumun ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik hizmetler sunan sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Karataş ve Mutlu, 1998). Sivil toplum kuruluşları tarafından açılan toplum merkezleri, göç eden birey ve ailelerin karşılanmayan gereksinimlerinin giderilmesi ve sosyal hizmetler sunulabilmesi için çalışmalar yürütmektedir (Karataş, 1997).

Toplum merkezleri, müracaatçılarına buldukları yerde, doğrudan hizmet götürmektedir. Olabildiğince esnek tasarlanan toplum merkezleri, toplumda karşılanmayan gereksinimleri tespit ederek bu gereksinimlerin giderilmesi için hizmet üretme misyonu bulunmaktadır. Bu esneklik, programlara da yansımalıdır (Karataş ve Çamur Duyan, 2002). Bir merkezde üretilen hizmetler, başka merkezlerde kopyala-yapıştır uygulanamaz. Toplum merkezlerinin bir bölgedeki bir ihtiyaca dönük ürettiği hizmetler, başka bir bölgede ihtiyaçları karşılamıyor olabilir.

Toplum merkezleri, sosyal hizmetin topluma yönelik işlevlerini, etkinliklerini en iyi yansıtan kurumlardır ve ülkemizde daha çok toplum merkezine ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle göç alan yerlerde ve gecekonduların yoğun olduğu bölgelerde toplum merkezlerinin kalkınmaya destek vereceğini belirten Karataş ve Karataş, Türkiye kentleşmesinde önemli bir yer kaplayan göç ve gecekondu olgusuyla ilişkili olan sosyal sorunların giderilmesinde önemli bir işlev göreceğini belirtmişlerdir (2002). Toplum merkezlerinin, toplumsal sorunların çözülmesi ve

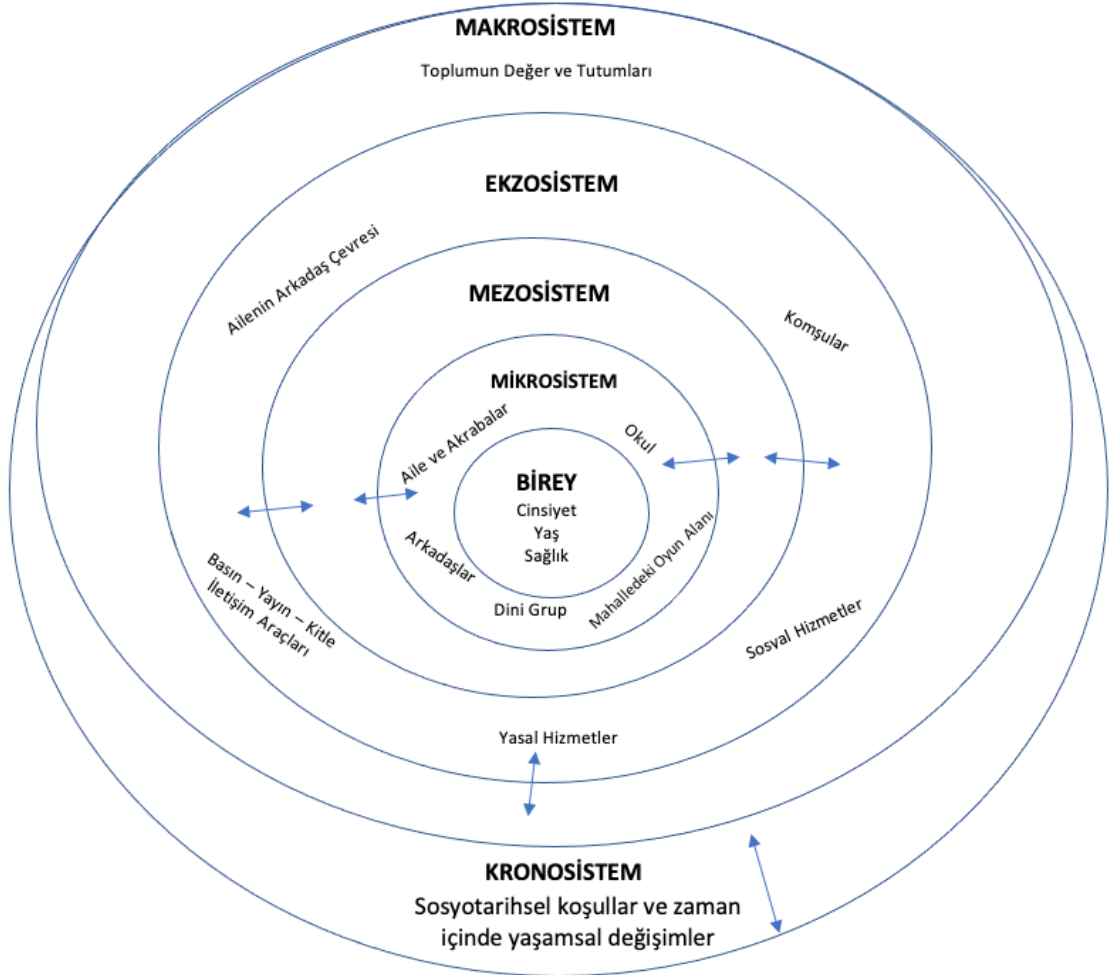
bu yolla çağdaşlaşma hedeflerini yakalamak için bir araç olduğu söylenebilir (Karataş, 2002). Kentin daha az hizmet alan bölgelerindeki, dezavantajlı gruplara hizmet sunulabilmesi açısından, toplum merkezleri önem kazanmaktadır (Karataş vd., 2003).

Sosyal hizmet müdahalelerindeki temel amaçlardan biri bireyin sorunlarının çevresini de ele alarak çözüme kavuşturulmasıdır. Kentsel dönüşüm alanında yaşayan gençlerin tüm bu sorunlarının ekolojik bakış açısıyla ele alınması, kentsel dönüşüm sürecinde ve sonrasında yaşamış olabilecekleri sorunların anlaşılması gerekmektedir. Ekolojik yaklaşım, birey ve çevresi arasındaki ilişkiyi anlamaya ve etkileşimi vurgulamaya çalışan bir yönelimdir (Payne, 2014). Sosyal hizmetin müdahale alanlarının tamamındaki kesişime odaklanmaktadır (Barker, 1999 akt: Duyan, 2010). Çevre üzerine odaklanması ve birey-çevre ilişki ve etkileşime vurgu yapması en önemli özelliğidir.

Bronfenbrenner'ın (1977) ekolojik sistemler teorisi, insanlar ve çevreleri arasındaki karşılıklı ilişkileri tanımlar ve sonuçlara ve bu sonuçlara yol açan süreçlere odaklanır. Bronfenbrenner'ın teorisi, gençlerin çevrelerinin onların gelişimlerini ve toplumsal süreçlerini etkilediğini açıklamaya yardımcı olmaktadır ve bireyin, birden çok ortamda etkileşime girdiği sistemlere açıklık getirmekte ve beş farklı sistemi içermektedir: mikrosistem (aile, okul, akranlar), mezosistem (çoklu mikrosistemler arasındaki karşılıklı ilişkiler), ekzosistem (endüstri, kitle iletişim araçları, yerel siyaset, sosyal hizmetler), makrosistem (tutumlar ve ideolojiler) ve kronosistem (bireyin yaşadığı zamanın sosyo-tarihsel koşullarının sosyolojik etkileri) olmak üzere sıralanmaktadır (Rosa ve Tudge, 2013).

Bronfenbrenner'a göre, bağlamlar iç içe olmak üzere, bireyin gelişimini etkileyen biyo-psiko-sosyal-tarihsel etkilerin birbirini izleyen çok düzeyli ilişkilerini temsil etmektedir. Buna göre, bu alanlar, gelişimsel yaşam seyrinin ve bireylerin davranışsal sonuçlarının ayrılmaz bir parçası olduğu varsayılan ilgili etkilerin gömülü ekolojilerini temsil eder (Rosa ve Tudge, 2013). İç içe bağlam kavramı,

bireylerin doğrudan sosyal bağlarını yarattığı ve psikososyal işlevleri sınırlayan sosyal yapısal unsurları açıklamaktadır.

Şekil 1: Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler modeli

Ekolojik yaklaşım; bireyi, çevresini, kültürünü, ailesini, arkadaşlarını ve bireyin tüm bunlarla olan etkileşimini yani bireyi ve bireyin ilişkisinin olabileceği her şeyi birlikte incelemektedir. Ekolojik yaklaşımın odağı bireyin gelişmesi, büyümesi ve potansiyelini kullanması hususunda gerekli koşulların oluşturulması üzerinedir. (Germain, 1979).

Ekolojik yaklaşım, bireyin içerisinde bulunduğu çevrenin, kendilik değerine, bağımsızlığına ve yetkinliğine etki ettiğini, olumlu çevrenin bireyi olumlu yönde

geliştirdiğini savunmaktadır (Teater, 2015). Bu açıdan, sosyal hizmetin temel yaklaşımlarından birisi olan ekolojik yaklaşım ele alındığında, gençlerin çevrelerinden bağımsız düşünülmemeyeceği sonucu çıkmaktadır. Bireyin çevresiyle uyumunun, sosyal işlevselliğini artıracak göz önünde bulundurulmalı, fiziksel ve sosyal çevrenin birey üzerindeki etkileşimi gözden kaçırılmamalıdır (Germain ve Gitterman, 1979). Fiziksel ve sosyal çevre, gencin kimliğini, yetkinliğini ve bağımsızlığını kazanmasının önemli bir etkenidir. Dolayısıyla, kapsamlı, destekleyici çevreleri teşvik eden birey – çevre uyumunu yaratmak için bireyin desteklenmesi, ekosistem yaklaşımına dayalı sosyal hizmet müdahalelerinde de ekosistem yaklaşımının temel amacıdır.

Ekolojik yaklaşımına dayalı sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanının mesleki çalışmanın her boyutunda müracaatçının politik, sosyal ve kültürel çevrelerini dikkate alması, müracaatçının bunlarla olan ilişki, etkileşim ve bağlantılarını görmesi ve bunların müracaatçı üzerindeki etkisine dikkat etmesi gerekmektedir (Gitterman ve Heller, 2011).

Ekolojik yaklaşım, karşılıklılık ilkesine dayanır, çevre bireyi etkilerken bireyin de çevresinden etkilendiğini savunur (Payne, 2014). Sosyal problemlerin bütüncül olarak ele alınmasının önemini vurgulayan bu yaklaşımla birlikte, kentleşme, politik kararlar ve sosyal politikalara bireyin de dahil olması fikri öne çıkmaya başlamıştır. Sosyal sorunlar, çevreden ve çevresel sorunlardan bağımsız değildir; Jane Addams, büyük kentte yaşamın getirdiği sorunların çözüme kavuşturabilmek için Settlement House (Yerleşim Evi) hareketinde öncülük etmiştir. Addams, yaşanan mahallenin toplumsal ve ekonomik niteliğinin, konutun kalitesinin ve fiziksel özelliklerinin de çevreyi oluşturan unsurlar olduğunu belirtmektedir (Rocha, 2018). Londra'daki gecekondu mahallelerindeki sosyal hizmet uygulamalarını inceleyen ve Şikago'daki Hull House'ta yereldeki insanlara aktarmayı amaçlayan Addams, insanların birbirleriyle daha iyi etkileşim ve iletişim kurabilmesi için sporu, fiziksel aktivite ve egzersizleri kullanarak boş vakitlerin değerlendirilmesi için çaba harcamıştır (Mayda, 2020). Spor ve fiziksel aktiviteler yoluyla, çocuk ve gençleri risklerden uzak tutmayı amaçlamıştır (Reynolds, 2017). Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları bölgelerdeki insanların

iyilik halini koruyabilmeleri için, bölgedeki önemli alanların, mevcut düzen ve uygulamaların ve de bölgedeki yapı ve mekânın bilgisine sahip olmaları gereklidir (Ku ve Dominelli, 2018).

Ergenlerin problem davranışlarının, içinde yer aldıkları bağlamdan bağımsız olmadığı konusunda fikir birliği bulunmaktadır ve problem davranışlar, ekolojik bağlam çerçevesinde tartışılmaktadır. (Jessor, 1993; Stevens, 2001). Azınlık ve çöküntü bölgelerde yaşayan gençler için yoksulluk, fırsatlardan yararlanamama ve işsiz kalma, problem davranışların incelenmesinde dikkate alınması gereken kritik yapısal faktörlerdir. Sosyal gerginlik, sosyal statüye meşru erişim engellendiğinde veya engellendiğinde ve alternatif yollar arandığında olduğu gibi, sosyal fırsatları azaltan faktörlere atıfta bulunur.

Ekolojik yaklaşım kentsel dönüşüm alanlarında yaşayan gençlerin çevreleri ile iletişimlerini dikkate almakta, gençlerin güçlü yönlerine vurgu yapmakta, gençlerin çevrelerine uyum sürecini incelemekte ve gençlerin iyi bir çevre uyumuna sahip olabilmeleri için karşılanması gereken mikro, mezo ve makro gereksinimlerini ortaya koyacak bakış açısı sunmaktadır. Sonuç olarak, kentsel dönüşüm araştırmalarında, birçok nüfus grubuyla çalışmalar yapılmış olsa da gençlerle yapılmış ve yaşanan sorunları gençlerin gözünden değerlendiren çalışmalar sınırlıdır. Genelde birlikte anılan; hatta Altındağ Gültepe – Aktaş bölgeleri için yan yana bulunan kentsel dönüşüm sonrası sitelerde ve gecekondular bölgelerinde yaşayan gençlerin yaşamlarına ilişkin bilgilerin ortaya çıkartılması, bu bireylerin sahip oldukları kendine has sorun ve gereksinimlerin belirlenmesine yardımcı olacaktır. Sosyal hizmet meslek ve disiplininin önemli bir işlevi olan koruyucu ve önleyici nitelikteki çalışmaların gerçekleştirilebilmesi ve nihayetinde de riskli davranışların engellenebilmesi için gençlerin bakış açısına sahip olmak gerekmektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkiye’de, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun’un yasalaşmasıyla kentsel dönüşüm çalışmaları büyük bir ivme kazanmıştır. Kentsel dönüşüm yoluyla, çöküntü, yıkıntı alanlar; kanunla riskli alalara dönüştürülüp kentsel dönüşüm projeleri yapılmaktadır. Günümüze kadar İstanbul ili Esenler ilçesinde, Ankara, Adana, Konya, İzmir ve Sakarya’da projeler tamamlanmış ve yeni mekanlar oluşturulmuştur. Ayrıca kentsel dönüşümün devlet tarafından teşvik edilmekte ve sayede birçok alanda da kentsel dönüşüm projeleri devam etmektedir.

“Dönüşüm” kelimesi bir şeyin olduğundan farklı bir biçime girmesidir. Kentsel dönüşüm de yalnızca yeni konutların üretilmesi, eski evlerin “yıkılıp yeniden yapılması” anlamına gelmemektedir. Çok sayıda unsuru barındıran kompleks bir süreç içerisinde ele alınması gereken kentsel dönüşüm, genellikle hektar, metrekare hesapları odağında, büyük oranda inşaat ve alan bazlı düşünülmekte ve bunun sonucunda konut üretimiyle sınırlı kalmaktadır. Bu projelerde, genelde bireylerin, özeldeyse gençlerin yaşamlarının değişimi, sosyal sorunların gençler üzerindeki yansımaları, gençlerin sorun, ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınmamaktadır.

Kentsel dönüşüm, hızlı bir yapısal değişimi; beraberinde de hayli derin bir toplumsal değişimi getirmektedir. Kentsel dönüşüm süreciyle, gençlerin sosyal yaşantıları, komşuluk ilişkileri, iş yaşamları, ait hissettikleri konut ve çevre; hatta içinde buldukları aile geniş aileden çekirdek aileye dönüşerek, aile ilişkileri ve yapısı değişebilmekte ve olumsuz etkilenebilmektedir. Süreçle birlikte gençlerin sosyoekonomik düzeyleri, eğitim olanakları ve yaşam pratiklerinde değişimler meydana gelmektedir. Mahallelerinde, eskiden sahip oldukları dayanışma ağları kaybedilmekte, komşuluk ve akran ilişkileri evirilmektedir. Gençlerin çevreleri farklılaşmakta, sosyal destek kaynakları, sosyal iletişim ağları ve toplumsal uyumları değişebilmektedir.

Ekolojik yaklaşım, birey ve çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimin anlaşılması açısından önemlidir. Ekolojik yaklaşım, birey ve çevresi arasındaki ilişkiyi anlamaya ve etkileşimi vurgulamaya çalışan bir yönelimdir. Bireyi, kültürü, ailesi, arkadaşları, çevresi ile birlikte ele alarak, bireyin bu yapılarla olan etkileşimine odaklanmaktadır (Germain, 1978). Sosyal hizmetin müdahale alanlarının tamamındaki kesişime odaklanmaktadır (Duyan, 2010). Çevre üzerine odaklanması ve birey-çevre ilişki ve etkileşime vurgu yapması en önemli özelliğidir. Kentsel dönüşümün bireyin yalnızca konutunu değil tüm yaşantısını dönüştürdüğü gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bu yaklaşım, gençleri anlayabilmek, onların içinde bulunduğu diğer sistemlerle olan ilişkilerini ele alarak, konuya daha geniş ve bütüncül bakabilme yetisi getirmektedir. Ekolojik bakış açısı, gençlerin yaşadıkları sorunların, gençlerin başka sistemlerle olan ilişkileri bağlamında ele alma gerekliliğine yanıt verecektir.

Temel olarak, bireyi hastalık, yaralanma ve ölüm gibi, istenmeyen sonuçlara götüren davranışlar olan riskli davranışlar (Gençtanırım ve Ergene, 2014), gençlerin biyopsikososyal iyilik haline doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmekte ve muhtemel olumsuz sonuçlara sebebiyet vermektedir. Gençlerin yaşamlarında maruz kaldıkları riskli davranışlar çeşitlense de riskli davranışların gruplandırılmasında, davranışın yasal olarak suç teşkil edip etmemesi en önemli etkendir. Madde, alkol ve sigara kullanımı; şiddete başvurma, korunmasız cinsel ilişki ve ergen gebeliği gençlerde sıkça karşılaşılan riskli davranışlardır. Jessor ve Jessor (1977), riskli davranışların, yasal ve sosyal normlara uymayan, baskın kültürün onaylamadığı, otorite karşıtı ve toplum tarafından problemlilik olarak tanımlandığını belirtmekte ve bu davranışların toplumsal kontrol mekanizmaları ile çözülmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Her geçen gün sayıları artan ve yaygınlaşan kentsel dönüşüm projelerini odağa alan çalışmalar, insanların yaşamına dair tablolar çizmekte, ilgili mevzuata yönelik eleştiriler sunmakta, dönüşüm sonucu bireylerin karşılaştıkları sorunları ve ihtiyaçları tanımlamaktadır. Buna rağmen literatürde gençlerle yapılan

çalışmalar ve gençlerin sorunlarına eğilen araştırma sayısı ise yok denecek kadar azdır.

Mekansal dönüşümün koruyucu birtakım enstrümanlarla gerçekleşmediği, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog ve çocuk gelişimci gibi profesyonelleri içermediği, insanların ihtiyaçlarını yansıtıp ve sorunlarını belirleyemediği, koruyucu ruh sağlığı hizmetleriyle desteklenmediği durumlarda kentsel dönüşüm, toplumdaki koruyucu ve sosyal mekanizmaları örseleyebilmekte ve hatta onlara zarar vermektedir. Kentsel dönüşüm bu şekilde sosyal boyutu ihmal etmekte, dayanışma örüntülerini, ilişkileri, sosyal dokuyu tahrip etmekte, insanların güçlenecekleri besleyici bir ortam sunmaktan uzak kalmaktadır. Araştırmanın odaklandığı nüfus grubu olan gençlerin de sosyal denetimin ve koruyucu mekanizmaların eksikliğinde, riskli davranışların belirginleşebileceği ve dezavantajlı konuma getirebilme olasılığı yüksektir.

Kentsel dönüşüm bölgesindeki gençlerle yapılan araştırmaların eksikliği, gençlerin dönüşüm sürecinde ihmal edildiği, katılımlarının sağlanmadığı ve seslerinin yeterince duyurulmadığı düşüncesini pekiştirmektedir. Literatürde, kentsel dönüşüm olgusunu ele alan hatırı sayılır çalışma bulunmakla birlikte, kentsel dönüşüm sürecinden etkilenen nüfus gruplarından biri olan gençlerle gerçekleştirilen hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Alan yazın incelendiğinde, kentsel dönüşümle ilgili, gecekondulaşma ile ilişkisini ortaya koyan (Poyraz, 2011); kentsel dönüşüme karşı verilen mücadeleleri ele alan (Aksümer, 2010); kentsel dönüşümü özel hukuk bağlamında inceleyen (Karaman, 2018); hak sahiplerinin dayanışma ilişkilerini ortaya koymaya çalışan (Şahin, 2018); sosyal adalet boyutunu sorgulayan (Çakır, 2017); gecekondudan site hayatına geçişle ilgili sorunları ele alan (Erman 2016; Özer, 2017); muhit değişiminin hak sahiplerindeki etkilerini inceleyen (Angın, 2017) tez çalışmalarına ve münferit çalışmalara rastlanmaktadır. Kadınların kentsel dönüşüm sürecini sonrasındaki deneyimlerinin ele alındığı Hatiboğlu Eren (2014) tarafından gerçekleştirilen doktora tezi, kentsel dönüşümü sosyal hizmet odağında inceleyen tek doktora tezidir. Kentsel dönüşüm bölgelerindeki gençlerle yapılan çalışmalara ise nadiren

rastlanmaktadır (Yücel ve Aksümer, 2005). Ege (2018) tarafından yapılan çalışma ise Altındağ'daki ergenlerin gelecek beklentilerini incelemiştir. Sosyal hizmet araştırmaları, bir metodolojiyi yeniden yorumlanmak veya üretmekten ziyade, sorunların belirlenmesini ve betimlenmesini sağlayarak uygulamaya dönük ve insani ve sosyal hizmetlerin sunumuna ilişkin bilgi temeli sağlamaktadır (Shaw ve Gould, 2001). Bu çalışma, kentsel dönüşümden en çok etkilenen gruplardan biri olan ve Türkiye'de nüfusun %16'sını oluşturan gençlerle ve gençlerle çalışan aktörlerle ekolojik yaklaşım çerçevesinde yapılacak, gençlerin sosyalleşme süreçlerini ve gençlerin deneyimlediği veya maruz kaldığı riskli davranışların kentsel dönüşümle birlikte geçirdiği değişimi ve sosyal hizmet bilgisiyle bütünleştirmeyi hedeflemektedir.

Gençlerle yapılan araştırmalara ve gecekondu bölgelerinde yaşayan gençlerin sorunlarına bakıldığında, gençler, okul dışı faaliyetlerin sınırlı olması, kalabalık sınıflar ve evde çalışmaya uygun ortamın bulunmamasından ötürü eğitim olanaklarından mahrum kalabilmektedir. Gecekondu mahallelerinde, suç oranları yüksek olmakta; burada yaşayan gençler de suç örgütlerine ya da yasal olmayan yapılara dahil olabilmektedir. Gençler, okulu bırakmaya; kısmi ya da tam zamanlı olarak çalışmaya başlayarak ellerindeki yoksulluk döngüsünü kırma şansını yitirmektedirler (Adaman ve Keyder, 2005). Ayrıca, bu yoksulluğun ve sosyal dışlanma deneyimlerinin akademik motivasyonu ve başarıyı düşürdüğü; bunun okul terkine veya genel olarak başarısızlığa yol açtığı görülmektedir. Tüm bu bulgular yan yana geldiğinde, literatürdeki boşluk, kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan gençlerin riskli davranışlarına ilişkin ayrıntılı bir değerlendirme yapılması ve kentsel dönüşümün gençlerin yaşamında meydana getirdiği değişime ilişkin bilgilerin ortaya çıkarılması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu bilgilerden hareketle araştırmanın sorunu, kentsel dönüşüm sürecinin öncesi ve sonrasında, alanda yaşayan gençlerin ve onlarla çalışan meslek elemanlarının deneyimlerinden hareketle gençlerin sorunlarının anlaşılmasının gerekliliği, kendilerinde ve çevrelerinde görülen riskli davranışların kentsel dönüşümle birlikte nasıl bir dönüşüme uğradığının değerlendirilmesine ilişkin literatürdeki araştırma ve bilgi eksikliğini giderme ihtiyacıdır.

1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı, kentsel dönüşümü deneyimlemiş gençlerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları, toplumsallaşma süreçlerini, kendilerinde ve çevrelerinde görülen riskli davranışlardaki değişimleri onların ve onlarla çalışan profesyonellerin deneyimleriyle, ekolojik yaklaşım çerçevesinde değerlendirmek ve keşfetmektir.

Bu genel amaç doğrultusunda, Altındağ'da gerçekleştirilen kentsel dönüşümü deneyimlemiş gençlerin;

- Kentsel dönüşüm ile birlikte toplumsallaşma süreçleri nasıl şekillenmiştir?
- Gençlerin deneyimlerine göre kentsel dönüşüm, yaşamlarında ne tür değişimlere yol açmıştır? Gençler, bireysel olarak bu değişime nasıl uyumlanmışlardır?
- Kentsel dönüşüm, gençlerin aile yaşantısında, komşuluk ilişkilerinde, dayanışma örüntülerinde, eğitim yaşantılarında, iş yaşamlarında ve akran ilişkilerinde nasıl bir değişime yol açmıştır?
- Gençlerin kentsel dönüşüm öncesinde ve sonrasında riskli davranışlara ilişkin deneyimleri nasıldır? Kentsel dönüşüm, gençlerin ve çevrelerindeki insanların riskli davranışlara ilişkin deneyimlerini nasıl etkilemiştir?
- Gençlerle çalışan profesyonellerin (sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, sosyologlar, öğretmenler, belediye personeli, gençlik merkezi çalışanları ve polisler) dönüşümden sonra gençlerin yaşamlarında ve riskli davranışlara maruz kalma durumlarına ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
- Gençlerin deneyimlerinden hareketle, kentsel dönüşüm sürecinin getirdiği sorunlara, yeni yapılacak kentsel dönüşüm çalışmalarına, sorunların çözümüne

ve katılımlarının sağlanmasına ilişkin önerileri nelerdir? sorularına yanıt aranmaktadır.

1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmanın ortaya çıkaracağı sonuçlar ve önerilerin, sosyal hizmet literatürüne önemli bir katkı sunacağı ve bir boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Bilginin yalnızca üretilmeyip uygulamaya dökülebilmesi, o bilginin değerini artıracaktır. Bu araştırma sonuçlarının gençlerin, kentsel dönüşüm sürecine ilişkin ve riskli davranışlara ilişkin deneyimlerinin açığa çıkartılmasının, gençlerin seslerinin duyurulması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma sonucunda Türkiye'nin halihazırda görünür bir gerçeği olan kentsel dönüşüm alanlarında yaşayan gençlerin yaşam deneyimleri, riskli davranışlarla olan deneyimleri ve buradan hareketle sorunları ortaya çıkartılarak bu sorunların giderilmesi için öneriler geliştirilecektir. Böylece, ileride yapılacak kentsel dönüşüm çalışmalarının gençlerin gereksinimlerini karşılayacak ve riskli davranışlara maruz kalma olasılıklarını düşürecek şekilde planlanması umulmaktadır.

Araştırma ve bilimsel kanıtlar yoluyla elde edilecek sonuçlar yoluyla, kentsel dönüşüm programlarının toplumsal gereksinimlerin karşılanmasında daha duyarlı olması; özelde ise gençlerin karşılaştıkları eğitim alamama veya akademik başarının düşmesi, yoksulluk, suç, maddenin kötüye kullanımı gibi sorunlar karşısında koruyucu ve önleyici programların geliştirilmesi umulmaktadır.

Çalışma kapsamında görüşülen meslek elemanları ve uygulamacıların bakış açılarına, görüşlerine, deneyimlerine ve önerilerine yer verilmesi çalışmayı güçlendirmektedir. Gençlerle çalışan, kentsel dönüşüm bölgesinde doğrudan görev yapan insanların deneyimlerinin, kentsel dönüşüm projelerinin planlayıcıları açısından da önemli bilgiler sunulacağı düşünülmektedir. Son

olarak da sosyal hizmet mesleği ve icracıları olan sosyal hizmet uzmanlarının yararlanacağı önemli bilgilerin ortaya çıkarılacağı düşünölmektedir.

2. BÖLÜM: YÖNTEM

2.1. Araştırmacının Konumu ve Konu Seçimi

Bu araştırmanın genel amacı, Altındağ'daki eski adı Çinçin olan Gültepe, Hıdırlıktepe, Doğanatepe, Yenidoğan ve Aktaş mahallelerinde yapılmış olan kentsel dönüşüm sonrasında, gençlerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları, toplumsallaşma süreçlerini, kendileri ve çevrelerindeki riskli davranışları nasıl deneyimledikleri ve kentsel dönüşüm süreciyle birlikte bu deneyimlerdeki değişimleri gençlerin gözünden anlamlandırabilmektir. Araştırmanın amacı, gençlerin kentsel dönüşüm sürecine ilişkin deneyimlerini detaylı ve doyurucu bilgi elde ederek keşfetmek ve derinlemesine bir kavrayış geliştirmek olduğu için niteliksel bir araştırma tasarlanmıştır.

Daha önce, "Kentsel Dönüşüm Projelerinin Hazırlığında ve Uygulanmasında Sosyal Boyutun Güçlendirilmesi" Projesinde araştırmacı olarak görev aldığı için, araştırmacının kentsel dönüşümün insan yaşamına nasıl dokunduğuna dair kısmen bilgisi bulunmaktadır. Proje kapsamında (Sadioğlu, Ömürgönülşen, Erkam, Kes-Erkul, Toka ve Dede, 2018) birçok ilde insanlarla görüşme, doğrudan ve dolaylı gözlemler yapma fırsatına erişilmiştir. Kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesinin planlandığı, yapılmakta olduğu ve kentsel dönüşümün tamamlandığı illere, ilçelere gidilmiştir. Henüz kentsel dönüşüm projesinin oluşturulmadığı yerlerde insanların umutlu oldukları; projenin uygulamaya başlamasıyla durumun değişmeye başladığını ve projenin tamamlanmasıyla birlikte durumun olumsuz yönde değiştiğini gözlemlenmiştir. Proje, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından desteklendiği için, gidilen her il ya da ilçedeki yerel yönetim ya da taşra teşkilatı ile iletişim kurulmuştur. Dolayısıyla sürekli kentsel dönüşüm projelerinin idari süreçlerini değerlendirebilme imkânına erişilmiş, hizmet alan boyutu incelendiği gibi hizmet sunan boyutuna da bir bakış fırsatı elde edilmiştir.

Sosyal hizmet, psikoloji gibi sosyal bilimlerde yapılan nitel araştırmalarda dūřünūmsellik (reflexivity) son zamanlarda öne çıkmaya başlamıştır (Dodgson, 2019). Dūřünūmsellik elbette bu araştırmanın da her aşamasında etkilidir. Araştırmacının, katılımcılarla ve araştırmayla olan bağını ve ilişkisini yansıtmayı, araştırmanın geçerliğini yükselten bir etmendir. Ayrıca, araştırmacı kendisinin rolünü ve konumunu sürekli gözlemleyip öznel yargılarıyla nesnel bilginin arasında bir köprü kurmaya çalışarak araştırmaya bir derinlik katmaktadır (Berger, 2015). Bu araştırmayı planlamaya başlamadan önce gerçekleştirilen proje kapsamında araştırmacı grubu olarak 1500'den fazla görüşme yapılmıştır. Tüm görüşmeler araştırmacı tarafından gerçekleştirilmese de projenin yazım ve raporlama aşamasında tüm görüşmelerin dökümü ve analizinde görev alınmıştır. Bunlarla birlikte, araştırmacı, yaptığı 200'e yakın görüşmede, insanların projeden beklediği "daha iyi" ve "risksiz" bir yaşam olduğu, projeler gerçekleşmeye başladıktan sonra ya eskiye (gecekonduya) özlem duyduklarını; ya da gecekondu karşılığında aldığı ev(ler)i başkalarına satıp başka bir yere göç etmeyi planladıklarını gözlemlemiştir. Kadınlar, ev içinde geçirdikleri zamanın arttığını, daha az sosyalleştiklerini ve komşuluk ilişkilerinin azaldığını, eskiden kendilerinin olan mahallelerde, kalabalık bir topluluğun içine girdiklerini ve yabancılaştıklarını hissettiklerini söylemişlerdir. Çocuklar yeni çocuk oyun alanları yapılsa da dışarıda oynayacak oyun mekanlarının azaldığını, eskiden futbol, misket gibi oyunlar oynadıkları yerlerin yerinde artık yalnızca binalar ve otoparklar olduğunu belirtmişlerdir. Gençler de benzer şekilde kentsel dönüşüm politikalarından etkilenmişler, gittikleri "mekanlar" değişmiş; ya da kendileri "mekânı" terk etmek zorunda kalmışlardır. Gecekondu çevrelerinde benzer bir yoksulluk / varsıllık içinde aileler olduğu, ancak dönüşümle birlikte gelen ailelerin daha varlıklı olduğunu ve onlara "yetişemediklerini" söylemişlerdir. Ancak genel kanı ve ortak söylemler, artık "pisliğin" gittiği ve "temiz" bir bölgeye sahip olunduğudur. Genç bireyler, özellikle de Altındağ'daki dönüşüm bölgesi olan Gültepe ve Aktař mahallelerinde oturanlar, bu iřin görüldüğü gibi olmadığını ve tam tersine artık madde satışının ve kullanımının yaygınlaştığını söylemişlerdir.

Eski adıyla Çinçin, sürekli suçla, güvensizlikle ve riskli davranışlarla birlikte anılmakta olduğu; yetkili merciler de dahil olmak üzere (Web Archive, t.y.), birçok insanın gözünde bu mahalleler, kentsel dönüşümle birlikte suçtan arındırılacağına, insanlar refaha ulaşacağına dair düşünceleri olduğu gözlemlenmiştir. Sık sık katılımcılar tarafından alkol ve maddenin kötüye kullanımı özelinde riskli davranışlar ve suça ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Bu durum araştırmacıda şu soruyu düşündürmüştür; kentsel dönüşüm, mekanı ve insanları nasıl dönüştürmektedir? Araştırmacı gençlik refahına ilgi göstermiş, bu konu üzerinde çalışmak istemiş ve gençlik refahının ve politikalarının Türkiye'deki izdüşümünü araştırma isteği duymuştur. Tüm bu veriler bir araya geldiğinde, kentsel dönüşüm fenomeninde riskli davranışların gençler üzerinden irdelenmesi mümkün olmuş ve literatürde önemli görülen bir boşluğu doldurma fırsatı yakalanmıştır. Bir diğer boyutta ise, gençlerin yaşamını değiştirecek olan "aktörler", yani mahalle içinde / mahalleye hizmet veren kurum ve kuruluşlarla görüşme gereği hissedilmiştir. Gençlere hizmet sunan aktörlerin yaşadıkları süreçleri, gençlere ne kadar dokunabildikleri ve nelerin aksadığını ve işlediğini görme fırsatına erişilmiştir.

Proje kapsamında görüşülen genç sayısı kısıtlı olduğundan, net bir cevap almak güç olsa da bu durum, bazı soruları beraberinde getirmiştir: Kentsel dönüşüm projeler gençlerin yaşamına ne kadar dokunmaktadır? İnsanların yaşam kalitesini yükseltmeyi hedefleyen kentsel dönüşüm çalışmalarını mahalle sakinleri nasıl değerlendirmekte, algılamakta ve deneyimlemektedir? Gençler suçlu davranışlara ve riskli davranışlara maruz kalmakta mıdır? Gençlerin bu konuda söyleyecekleri nelerdir?

Tezin probleminin doğmasına sebep olan süreç bu şekilde özetlenmektedir. Kentsel dönüşümle birlikte, çevrede, mahallede, arkadaşlık ilişkilerinde, aile ilişkilerinde, okul ortamında, mekândaki olası değişimleri doğrudan gençlerin kendi dünyalarına bir bakış atarak bizzat kendi anlatıları ve söylemleriyle ortaya çıkartma isteği duyulmuştur. Katılımcıların riskli davranışlara ve kentsel dönüşüm

olgusuna ilişkin algılarını, bu fenomenin onlar için ne anlama geldiğini anlamak ve ortaya çıkartmak istenmiştir.

Bu araştırma, betimlemeye dönük fenomenolojik bir nitel araştırma olarak planlanmıştır. Nitel araştırmanın doğasında, insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarını, bunlardan ne anladıklarını ve bu deneyimlere ne anlamlar yüklediklerini ortaya çıkartmak vardır (Merriam, 2013). Bu araştırma, kentsel dönüşüm alanlarında yaşayan gençlerin toplumsallaşma süreçlerini ve kendilerinin ya da çevrelerinin riskli davranışlara ilişkin deneyimlerini anlayıp kentsel dönüşümün gençlerin yaşamında oluşturduğu değişimleri gözlemleyebilmek için içerik (kapsam) analizi tekniklerinin kullanılacağı niteliksel bir çalışma olarak kurgulanmıştır. Niteliksel araştırmaların felsefi temeli yorumlayıcı sosyal bilim anlayışına dayanmakta (Creswell, 2018), gerçekliğin toplumsal olarak inşa edildiği kabulünü benimsemektedir.

Toplumsal gerçeklikleri kendi durumu içinde ele alan sosyal yapılandırmacı sosyal bilim araştırmalarında (Neuman, 2014) insanların birbirleriyle etkileşime geçme biçimleri, toplumsal olgunun tümevarımsal analizi hedeflenir. Her bireyin kendi yaşadığı çevreyi ve dünyayı anlamaya çalıştığı, edindikleri deneyimlere özel anlamlar ve ifadeler yüklediğini ortaya çıkartmak nitel araştırmanın doğasında vardır. Fenomenolojik yaklaşım, dünyanın sadece deneyimler aracılığıyla algılanabileceği varsayımında bulunmaktadır (Mason, 2002). Husserl ve Schutz tarafından yirminci yüzyılın başlarında, sosyal bilimlere yön verecek bir olgu olarak ortaya çıkardıkları fenomenolojik kurama göre, nesnel bir deneyim yoktur. Kişi kendi deneyimleri yoluyla ve bu deneyimleri yorumlayarak kendi dünyasını oluşturur (Patton, 2014; Merriam, 2013).

Postmodernist bir anlayışa dayalı olan nitel araştırmalar, tek bir doğrunun ve gerçekliğin varlığından ziyade insanların algılayış şekilleri ile anlatılar, nesnel oluşur. Çeşitliğin önemi büyüktür, çünkü her insan, deneyim, fikir ve anlatı diğerlerinden farklıdır, birbirinden üstün ya da güçlü değildir. Dolayısıyla

postmodern düşünceye göre, araştırmalar da birbirinden farklıdır ve bu farklılığın kabulüyle, hiçbir araştırma diğere benzemez (Merriam, 2013; s.10).

Riskli davranışlar gösterme ve risk altındaki çocuklar ve gençlere ilişkin bu tez planlanırken “Çin’in bölgesindeki gençlerde riskli davranışlar görölmektedir.” şeklinde bir hipotez geliştirilebilirdi. Ancak bunu yapmak, daha önce araştırılmamış olan ve gençlere yönelik çalışmaların, riskli davranışlara ilişkin çalışmaların ve bu olguları birlikte irdeleyen araştırmaların ihmal edildiği düşünöldüğünden, riskli davranışlara maruz kalan ya da riskli davranışları bizzat deneyimleyen gençleri, kendi ortamlarında ve çevrelerinde, durumlarını, içinde buldukları aile ve topluma dair düşünce ve deneyimleri anlamak dinlemek ve ortaya çıkartmak hedeflenmiştir. Benzer şekilde, gençlerin ekosistemindeki aktörleri belirlenmeye çalışılmıştır. Genç bireylerin en çok vakit geçirdiği ve toplumsallaşmaları açasından en önemli kurumlardan biri olan okullardaki öğretmenlerin deneyimleri anlaşılmak istenmiştir. Gençlerin ve ailelerinin sosyoekonomik açından sahip oldukları dezavantajlardan ötürü sıklıkla başvurdukları sosyal hizmet merkezinde çalışan psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve sosyologların gençlere doğrudan hizmet sunmaları, gençlerin yaşamlarına dokunan bu grubun deneyimlerini eşsiz kılmaktadır. Gençlerin boş vakitlerini değerlendirmelerine ve kaliteli vakit geçirmelerine yönelik kısıtlı sayıdaki kamusal tesislerden olan gençlik merkezleri ve oradaki gençlik liderleri, gençlerin riskli davranışlarla olan ilişkisini anlamak için değerli bilgiler sunabilmektedir. Ayrıca, bölgedeki kentsel dönüşümden ve imarından sorumlu olan idari yapı, yani belediyenin de kentsel dönüşüm ve bölgedeki riskli davranışlara dair düşünce ve fikirlerini öğrenmek ve ortaya çıkartma isteği, araştırmacıyı, bunları oluşturmaya en uygun yöntem olan nitel araştırmaya itmiştir. Bu süreçte kentsel dönüşüm ile gençlerin yaşamının nasıl değerliğini ve bu süreçte kimlerin daha yararlı ya da zararlı çıktığını öğrenmek için niteliksel bir araştırma yapma gereği duyulmuştur.

2.2. Veri Oluşturma Süreci

Kentsel dönüşüm alanlarında yaşayan gençlerin sorunlarının, riskli davranışlara ilişkin ve kentsel dönüşüm deneyimlerinden onlarla çalışan meslek elemanlarının kendi biricik deneyimlerinden hareketle anlaşılabilmesi amacıyla derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

2.2.1. Görüşme Yönergesi ve Derinlemesine Görüşmeler

Derinlemesine görüşme, niteliksel araştırmanın kullandığı önemli bir veri oluşturma aracıdır. Bu yolla, bireyin algıladığı gerçeğin açığa çıkarılması mümkün olmaktadır. Araştırmacı, söz konusu fenomeni değiştirmeye girişmez; aksine, önceden belirlenmemiş, doğal bir ortamda gelişen gözlemlere dayanır ve görüşülen öznelerle, rahat ve derinlemesine görüşmeler yapar (Merriam, 2013). Derinlemesine görüşmelerde enformel ve hiç yapılandırılmamış bir sohbet, bir yönerge rehberliğinde yarı yapılandırılmış görüşme ve standardize, yapılandırılmış görüşmeler olacak şekilde üç görüşme biçimi bulunmaktadır (Kümbetoğlu, 2008).

Araştırmacı, kendi gözlemlerini, literatür desteği ve var olan sosyal hizmet bilgisini harmanlayarak, araştırmanın amaçlarına yönelik, ilki gençlere, ikincisi ise aktörlere yönelik olacak şekilde, iki yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi oluşturmuştur. Bu yönergeler oluşturulurken, tez danışman ve tez izleme komitesi üyeleri ile meslektaşlardan sürekli destek alınmıştır. Ek 1 ve Ek 2'de sunulan yönergeleri değerlendirmek adına pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmelerden sonra görüşme yönergeleri yenilenmiştir; ancak yenileme süreci yapılan her bir görüşmeyle birlikte sorular, soru sorma biçimi ve hatta soruları sorma sırasını da değiştirmek üzere devam etmiştir.

Kentsel dönüşümü deneyimleyen gençlere yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme yönergesinde, eğitim ve okullarına, ailelerine, mahallelerine, arkadaş çevrelerine, boş zamanlarına, riskli davranışlara ilişkin ve kentsel dönüşüme

ilişkin sorular bulunmaktadır. Aktörlerle yapılan görüşmeler için ise, meslekleriyle, bölge ve gerçekleştirilen kentsel dönüşümle, gençlerin eğitim ve okullarıyla, akran ilişkileriyle, boş zamanları, riskli davranışları ve gençlere ilişkin yapılan politika ve uygulamalarla ilgili sorular içeren bir yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi hazırlanmıştır.

Tez kapsamında, kentsel dönüşüm projesi tamamlanmış olan Ankara-Altındağ'daki Yenidoğan, Gültepe, Doğantepe yani Çiçin bölgesinde oturan 18-24 yaş arasındaki gençlerle ve bu gençlerle çalışan meslek elemanları ile (sosyal hizmet uzmanları, gençlik merkezi çalışanları, polis, belediye çalışanları, muhtar, öğretmenler) gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Görüşmeler her zaman için gönüllülük esasına bağlı yapılmıştır.

Kentsel dönüşümün gerçekleştiği ya da henüz tasarı aşamasında olup gerçekleşmediği alanlarda, oturduğu evleri yıkılıp yeniden yapılmış; henüz yıkılmamış ve mahalleden taşınmış olan gençlere ulaşmak hedeflenmiştir. Araştırmanın öznelere ulaşmak için amaçlı örnekleme yöntemini kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016) nitel araştırmacıların birden fazla örnekleme aynı anda başvurabileceğini belirtmektedir. Nitel araştırmalar süreç içinde tekrar şekillenmeye açık olduğundan, gerekli yerlerde değişiklikler yapılabilmektedir. Bu teze, kartopu ve maksimum çeşitlik örneklem türleri de dahil edilmiştir.

Veri oluşturma sürecinde kartopu yöntemi de kullanıldığı için bir genç üzerinden, tanıdığı başka gençlerle de görüşmeler yapılmıştır. Araştırma gerçekleştirilirken araştırmanın yapılacağı yerde, öznenin arkadaşları ya da tanıdıkları vasıtasıyla araştırmanın gerçekleştirmesini kolaylaştıran insanlara ulaşılabilir. Başka öznelere ulaşmayı sağlayan ve aynı zamanda kendisi de özne olan bu genç, literatürde "kilit bilgi sağlayıcı" olarak adlandırılmaktadır (Gürel, Halıcıoğlu ve Taşkın, 2015). Bu tezde de G15 bir kilit bilgi sağlayıcı olarak rol almış ve araştırmacıyı 7 kişiye ulaştırmıştır. Ayrıca Altındağ Gençlik Merkezi de araştırmacının gençlere ulaşmamda çok etkili ve yardımcı olmuştur. Gençlik

Merkezinin ve G15'in yardımlarının yokluğu, tezi çok uzun sürelerde ve çok daha zor şartlar altında gerçekleştirmek zorunda bırakacaktı.

2.2.2. Hazırlıklar

Nitel aşama için sahaya çıkıldığında, tezin öznelerini oluşturan kentsel dönüşümü yaşamış gençlerle, uygun olmaları ve kabul etmeleri durumunda evlerinde; diğer durumlarda sessiz ve dikkat dağıtıcı uyanların asgari düzeyde olduğu bir ortamda, mümkün olduğunda bir yardımcı görüşmeci eşliğinde görüşmek planlanmıştır. Benzer şekilde, meslek elemanları ile, sessiz ve görüşme ortamını dağıtmayacak bir yerde (kafeler veya varsa kurumların görüşme odaları) görüşmek planlanmıştır. Yardımcı görüşmecinin, görüşme atmosferini bozmayacak şekilde görüşmeciye yardımcı olması, görüşmecinin tuttuğundan ayrı olarak notlar tutması planlanmıştır. Tez, iki boyutta yürütülmek istense de aktör ve gençlerle görüşmeler sıralı şekilde ilerlememiştir. Süreçte, gençlerle görüşürken bazen ertesi gün aktör görüşmesi yapılmış, sonraki gün tekrar gençlerle görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmacı, görev yaptığı üniversitesinden üç aylık bir izin alarak Ankara'ya Aralık 2020'de gelmiştir. Görüşmeler, Aralık 2020 ile Mart 2021 arasında, yaklaşık 100 günlük bir sürede gerçekleştirilmiştir. Farklı geçmişlere, özelliklere, cinsiyetlere, yaşlara mensup 19 genç; gençlerin sık temas halinde olduğu okul, güvenlik, sosyal hizmetler, mahalle gibi sistemlerde görev yapan ve görüşmeyi kabul eden 16 aktör olmak üzere 35 özneyle görüşme yapılmıştır.

Sahaya çıkmadan önce, mahalle muhtarını araştırma konusunda destek almak amacıyla arayarak bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Saha çalışmasının gerçekleştirileceği yerler olan Gültepe ve Aktaş Mahallelerini gezilmiştir. Aktörlerden farklı ve holistik bilgiler elde edileceği ve araştırmacıya gençlere ulaşma konusunda aracı olabileceklerini düşünerek öncelikle aktör görüşmelerini gerçekleştirecek şekilde planlama yapılmıştır. İlk olarak Gültepe Mahallesi muhtarıyla bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Riskli davranışlarla muhatap olmalarından ötürü emniyet görevlileriyle görüşme yapmak adına Altındağ İlçe Emniyet Müdürlüğüne gidilmiş, asayiş büro amirliğindeki yetkililere tezin amaç, kapsam ve önemini anlatılmış ve bunun için Emniyet Genel Müdürlüğüne izin başvurusu yapılmış, ancak izin başvurusu reddedilmiştir. Yine de bir polis memuru kendi adı ve çalıştığı kurumun adını geçirilmemesi koşuluyla görüşmeyi kabul ederek özgün bilgiler sunmuştur.

Daha sonra, Altındağ Sosyal Hizmet Merkezine (SHM) gidilmiştir. Araştırmacının şahsen tanıdığı bir sosyal hizmet uzmanı vasıtasıyla, kuruluş yetkilisiyle görüşülmüş ve kurumda derinlemesine görüşme yapmak için izin istenmiştir. Söz konusu kurumda görev yapan ve çalışmaya gönüllü bir şekilde katılmayı kabul eden 3 sosyal hizmet uzmanı, 2 sosyolog ve 1 psikolog olmak üzere sosyal çalışmacı olarak çalışan 6 meslek elemanı ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Ardından; bu tezin odağındaki gençlerle yakından çalışan gençlik merkezine gidilmiştir. Merkez müdürü de bu alanla bilgi üretmenin çok değerli olduğunu belirtmiş ve profesyonel olarak çalışan iki gençlik liderine yönlendirme yapmıştır. Gençlik merkezi, tezin dönüm noktası olmuştur. Araştırmacı, merkezin faaliyetlerine katılmış, merkezdeki gençlerle daha çok vakit geçirmiş, merkezde çalışan neredeyse tüm personelle iletişim ve bağ kurmuştur. Gençlik liderleri, merkez müdürü, güvenlik personeli dahil olmak üzere neredeyse tüm personel tezi tam anlamıyla sahiplenmiş ve öznelere ulaşmak için yardımcı olmuşlardır.

COVID-19 pandemisi sebebiyle uzaktan eğitim verilmesinden dolayı öğrenciler okula gitmemişlerdir. Ancak öğretmenlerle ve okul yöneticileriyle görüşmeler yapılmıştır. Ek 5'te paylaşılan Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinle birlikte, gençlerin eğitim alanıyla ilişkin sorunları ve deneyimleri anlayabilmek adına bölgedeki en büyük okullardan birinin müdür yardımcısıyla, yine büyük ve köklü bir okuldan bir rehber öğretmenle; bir kız meslek lisesinden de bir meslek öğretmeniyle önceden randevu oluşturduktan sonra görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bölgedeki kentsel dönüşümün en büyük aktörü olan Altındağ Belediyesine gidilmiştir. Belediyede, bölgenin planlamasından sorumlu olan birim görevlileriyle yaklaşık iki hafta önce randevulaşılmıştır. Kentsel dönüşüm ve planlama biriminde uzun süredir çalışan bir şehir planlamacısı ve aynı birimde çalışan, aynı zamanda bölgede oturan bir personel ile görüşülmüştür. Tez izleme komitesiyle yapılan görüşme sonrası gençlere doğrudan hizmet veren belediye kurumlarının koordinasyonu ile ilgilenen belediye çalışanıyla da görüşülmüştür. Böylece belediyede, yani kentsel dönüşüm sürecinde “idare” olarak tanımlanan yapıda görev yapan üç kişiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yapılan 13 görüşmeden sonra, aktörlerle yapılan görüşmelerin doyuma ulaştığı düşünülmüştür. Sonradan yapılan üç görüşmeyle birlikte daha önceki görüşmeleri tekrar eden ve benzer anlatılar içerdiği fark edilmiş ve daha fazla görüşme yapma ihtiyacı hissedilmediği için doyuma (satürasyona) ulaşıldığı anlaşılabilir aktörlerle görüşmeler tamamlanmıştır.

Gençlerle ilgili ise biraz daha farklı bir süreç yaşanmıştır. Görüşme yaparken üstesinden gelinmesi gereken birkaç zorlukla karşılaşmıştır. İlki, gençlerin tanıdığı bir kişi vasıtasıyla gidilmediği zaman gençlerin görüşme yapmak istememeleridir. Gerek bölgede yaşayan insanların araştırmacıyı tanımamasından ötürü güven ilişkisi kurulamadığından, gerek bölgenin kendi şartlarından dolayı görüşmelerin çoğu plan aşamasından öteye gidememiştir. Birkaç özne, görüşme yapmanın ve görüşmeci bulmanın zorluğunu şu şekilde açıklayarak örneklendirmiştir:

“Hocam bir de ben bir ekleme daha yapayım da bende çok yani bunu özellikle sizin için söylüyorum ben kendim şahsım adına da çok samimi davranıyorum sebepim M. hoca. M. hoca hani okulun geneli itibarıyla söylüyorum diğer hocalardan biri gelseydi bu kadar ciddiye almazdım böyle davranmazdım hani işte hocam beni bulaştırmayın falan derdim” (G15, Apartman, E, 25).

“...Zaten onlar beni tanımasa o mahalleye çıkamazsın bak şimdi çıkamazsın git sen şimdi keserler seni orda. Ora öyle bir yer yani ...İşte biz Ahmet beye geldik diyen öğretmenim diyen anca öyle yani.Ama hakikaten işte ben Hacettepe’de hocayım araştırma için geldim de çok açık söylüyorum geçemezsin orayı” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41).

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere dışarıda, gecekonduların bulunduğu bir cadde üzerinde saat 22.00 sularında yapılan görüşmede geçen ve benzer şekilde, mahalledeki güvensiz ortamı, araştırmacının görüşme yapmasının önündeki engelleri özetleyecek şekilde bir özne anlatısına yer verilmiştir.

“Bu mahallede senin olman lazım mesela burada olman lazım. Sen şimdi git burada tek başına kal. Biz burada olmayalım senin g...ünü keserler. Biz geceyi parkta da geçirirdik içerdik s.çardık sonra eve gidemezdik kafa öyle güzel olurdu ki, ama hiçbir şey olmazdı mesela.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Araştırmacının “dışarıdanlığı”, dışlama pratiklerinden bağımsız olarak dile getiren özneler de olmuştur. “Çinçin dışından” olan kişilerin çok kolay anlaşılabilirliğini, mahalleden olunmadığı için rahatça dolaşım istenilen kişilerle görüşme yapılamayacağı belirtilmiştir. Araştırmacı, bu durumu, tezi kurgularken tahmin etmişse de görüşmelere başladıktan sonra tam anlamıyla anlamıştır. Konuşma dökümlerinin tekrar dinlenmesi ve kodlama yapılırken tekrar fark edilen bu durum, özellikle araştırmacıyı polis sanmalarından ötürü duyulan güvensizlik ve önyargıyı bazı özneler şu şekilde dile getirmiştir.

“Dışarıdan gelen insanı da biraz şey yaparlar yani çünkü aynı zümreye ait değil olmayacak. ...onların gözünde değişik kategoriye böyle yaftalarlar ona göre davranın” (G16, Apartman, E, 23)

“Gez dolaş kimse sana demez ki işte niye geziyon niye böylesin. Büyük bir ihtimal zaten polis sanarlar. İşte bak bak polis geziyor normal bir insan gibi geziyor derler ama sen normal bir insansın polis değilsin ama öyle sanarlar ben de olsam öyle sanırım.” (G10, Apartman, E, 24)

Buna benzer son örnekler ise yardımcı görüşmeci yardımıyla yapılan G13 ve G14’le görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Kendi arkadaş çevresini ve mahalleyi tanıyan G15, görüşülen özneye araştırmacının “polis olmadığını” ve güvенеbileceğini telkin etmek durumunda kalmıştır.

“Ben düzeltiyim polis değil yani hoca polis değil biz de polis değiliz de buradaki dönen o gayrimeşru yani rahat rahat onları da anlatabilirsin atıyorum madde ya da atıyorum fuhuş... (G15, Apartman, E, 25).

Gayrimeşru dönmüyor artık ya. Şöyle bir şey onların hepsini bıraktım komple” (G13, Gecekondu, E, 24)

Bir diğer zorluk, COVID-19 pandemisi ve bu pandemiyle mücadele kapsamında ülke çapında alınan önlemlerdir. Pandemi sebebiyle sürekli kısıtlamalar bulunmakta, Türkiye genelinde saat 21.00 – 05.00 arası ve hafta sonları sokağa çıkma yasağı konulmuştur. Ayrıca kamu kurumları esnek ve personeller arasında dönüşüm yapılacak şekilde çalışmakta ve mesai saatleri 10.00 ila 16.00 arası sınırlandırılmıştır. Bu durum aktörlere ulaşmayı zorlaştırmış; ancak özellikle istihdama katılmış, uzaktan eğitim gören ya da hem çalışıp hem de eğitim alan gençlerin hafta sonları görüşme yapmak istemesinden ötürü gençlere ulaşmayı güçleştirmiştir. Bununla birlikte kafeler ve lokantalar da yalnızca paket servis sunacak şekilde çalışmıştır. Görüşme yeri bulmak çoğu zaman görüşmeyi gerçekleştirmekten daha zor hale gelmiştir. Türkiye’de daha önce sokağa çıkma kısıtlamalarının ülke çapında ve uzun süreli olmaması, yeni yasakların daha ciddiye alınmasına sebep olmuş; insanlar daha az sokağa çıkmaya başlamışlardır. Bir okulda rehber öğretmen olarak çalışan A12 de bunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Gelen giden çok olur keşke pandemi olmasaydı da bu hali görseydin mesela cıvıl cıvıl olur burası yani keyifli olur.”* (A12, Rehber Öğretmen, E, 41). Dolayısıyla görüşme yapmaya başlanılan süreç içinde kış ayının da etkisiyle sokaklarda insana rastlamak güçleşmiştir. Ancak mart ayında, kısıtlamalar kaldırılmaya başladıktan sonra görüşme yapma hızı artmış ve görüşme sayısı artırılarak doyuma ulaşmaya başlandığı hissedilmiştir.

Bir diğer sorun toplumsal cinsiyetle ilişkilidir. Kadınlar görüşme yapmakta isteksiz olduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle gecekondu oturan kadınlarla görüşme yapmakta zorlanılmıştır. “Dışarıdan olmak” ve güven problemleri, toplumsal cinsiyetle birleşince kompleks bir yapıya bürünmüştür. Bu sorun da gençlik merkezi çalışanları ve görüşme yapılan kadınların araştırmacıyı başka kadınlara yönlendirmesi yoluyla çözülmüştür.

Son sorun ise mevsimsel şartlardır, aralık, ocak ve şubat aylarında sıcaklıkların düşmesiyle birlikte insanların dışarı çıkma motivasyonları azalmıştır. Ocak ve

şubat aylarında ise birer hafta yoğun kar yağışı olmasından ötürü görüşme yapılamamıştır.

Görüşme esnasında, öznelere sözünün kesilmemesine dikkat edilerek olabildiğince basit ve yalın bir dil kullanmaya çalışılmıştır. Görüşme öncesinde ya da sonrasında, öznenin de isteğine bağlı olarak, görüşme sohbet şeklinde sürdürülebilir. Bu durum araştırmacının ön göremeyeceği konularda bilgi edinmesine yardımcı olabilir (Kümbetoğlu, 2008). Sohbet etmek bu tezde de çoğunlukla bir buz kırıcı ve güven ilişkisinin başlamasında ilk adım olmuştur. Bunun farkında olarak, araştırmacı, yalnızca yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara cevap alma yoluyla değil, günlük yaşama dair sohbetlerle de görüşmeyi ilerletmeye çalışmıştır. Her görüşme sonrası görüşmeye dair notlar alarak sorular, soru sorma biçimi, görüşme ortamı ve genel olarak görüşmeler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı, görüşmelerden hemen sonra görüşme esnasında edindiği izlenimleri, aklında kalan ifade, jest ve mimikleri ve görüşme hakkındaki hislerini içeren bir görüşme raporu hazırlamıştır.

Bahsedilen engelleyici ve kolaylaştırıcı unsurlarla birlikte Mart 2021 itibariyle saha süreci tamamlanmıştır. Fenomenolojik yaklaşıma dayalı bir nitel araştırma yürütüldüğünden dolayı doyuma ulaşıldığı hissedildikten sonra tekrar sahaya çıkılamayacağı bilindiğinden, araştırmacı görev yaptığı kuruma geri dönmüştür. Süreç bittikten sonra yaptığım görüşmelerin dökümüne ve tekrar dinlemeye geniş bir süre ayrılmıştır. Yapılan tüm görüşmelerin toplamı, 16 aktör için 358 sayfa, 19 gençle yapılan görüşmeler için ise 488 sayfa olmak üzere toplam 846 sayfaya ulaşmıştır. Yapılan 35 görüşmenin dökümlerindeki toplam kelime sayısı ise takriben 295.000 kelimedir. 2736 dakikalık (45,6 saat) ses kaydına ulaşılmıştır. Görüşmelerin ortalama süresi 78 dakika olup en uzun görüşme 130 dakika, en kısa görüşme ise 45 dakika sürmüştür.

2.2.3. Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler

Görüşülen öznelerin kısaca tanıtılacağı bu bölümde öznelere ilişkin her bir özneyi ayırt edici nitelikte bilgiler verilecektir. Aktörler ve gençlere ilişkin farklı sosyodemografik bilgiler elde edildiğinden (ve polis memuru gibi, bilgilerini paylaşmaktan imtina eden bazı öznelerden bunlar elde edilemediğinden) iki farklı grup halinde tanıtıcı bilgiler sunulacaktır.

2.2.3.1. Aktörler

A1: Gültepe Mahallesi Muhtarı olarak çalışmaktadır. 55 yaşında ve erkektir. Ortaokul mezunudur, evlidir. 1983'te geldiği mahallede, 38 yıldır ikamet etmektedir. 16 senedir muhtarlık yapmaktadır. Oturdukları gecekonduyu yıkılmış ve yapılan dönüşüm sonrası yeni üretilen güvenli sitede oturmaktadır. Kentsel dönüşümüne bakışı iyimser olup başarılı bir dönüşüm gerçekleştiğini düşünmektedir.

A2: Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinde sosyal çalışmacı olarak çalışmaktadır. 30 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve bekarıdır. Meslekte 6. yılını çalışmaktadır. Çankaya'da ikamet etmektedir ve Altındağ'a sadece çalışmak için gelmektedir. Kentsel dönüşümüne ilişkin olumlu bakış açısına sahip değildir; derinlemesine çalışmaların eksik olduğu ve sosyokültürel bir dönüşümün gerçekleşmediğini düşünmektedir.

A3: Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinde sosyal çalışmacı olarak çalışmaktadır. 56 yaşında ve erkektir. Meslekte 30. senesini çalışmaktadır. Üniversite mezunu ve evlidir. Çankaya'da ikamet etmekte ve Altındağ'a çalışmak için gelmektedir. Kentsel dönüşümüne ilişkin olumsuz bakış açısı vardır, dönüşümün sosyokültürel boyutunun eksik olduğunu ve gelecekte de iyiye gitmeyeceğini düşünmektedir.

A4: Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinde sosyal çalışmacı olarak 5 yıldır çalışmaktadır. 28 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve evlidir. Keçiören'de

ikamet etmekte ve Altındağ'a çalışmak için gelmektedir. Kentsel dönüşümün sosyokültürel olarak yeterli dönüşüm gerçekleştirmediğini düşünse de olumlu bir gelecek tahayyül etmektedir.

A5: Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinde sosyal çalışmacı olarak 4 yıldır çalışmaktadır. 28 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve nişanlıdır. Çankaya'da ikamet etmekte ve Altındağ'a çalışmak için gelmektedir. Kentsel dönüşümün ekonomik, sosyal ve kültürel bir dönüşüme yol açmadığını düşünmekte ve ileride de bu dönüşümün gerçekleşmeyeceğini düşünmektedir.

A6: Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinde sosyal çalışmacı olarak 5 yıldır çalışmaktadır. 29 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve bekadır. Çankaya'da ikamet etmekte, Altındağ'a yalnızca çalışmak için gelmektedir. Kentsel dönüşümün ekonomik, sosyal ve kültürel olarak bir değişime ve dönüşüm yarattığını düşünmemekte ve ileride de bu durumun değişmeyeceğini düşünmektedir.

A7: Altındağ Sosyal Hizmet Merkezinde sosyal çalışmacı olarak 3 yıldır çalışmaktadır. 25 yaşında ve erkektir. Üniversite mezunu ve bekadır. Altındağ'da ikamet etmektedir, mahalleyi ve ilçeyi tanımaktadır. Kentsel dönüşüme olumlu bakmamakta, şu haliyle sosyokültürel bir değişimi görmenin mümkün olmadığını düşünmektedir.

A8: Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Altındağ Gençlik Merkezinde gençlik lideri olarak çalışmaktadır. 36 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve evlidir. 8 yıldır gençlik lideri olarak çalışmakta olup Altındağ Gençlik Merkezinde 3 senedir çalışmaktadır. Yenimahalle'de ikamet etmekte, Altındağ'a çalışmak için gelmektedir. Kentsel dönüşüme ilişkin bakış açısı olumlu olup gelecekte çok daha iyi bir Gültepe ve Altındağ göreceğini düşünmektedir.

A9: Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Altındağ Gençlik Merkezinde gençlik lideri olarak çalışmaktadır. 31 yaşında ve erkektir. Üniversite mezunu ve nişanlıdır.10

aydır gençlik lideri olarak çalışmaktaysa da daha önce kurumdan bir genç olarak yararlanan eski bir milli sporcudur. Altındağ'da ikamet etmektedir, mahalleyi ve ilçeyi yakından tanımaktadır. Kentsel dönüşüme ilişkin bakış açısı olumlu olup mahallenin ve ilçenin sorunlarından kurtulduğunu ve daha iyiye gittiğini düşünmektedir.

A10: Mahalledeki büyük bir okulda yönetici olarak çalışmaktadır. 49 yaşında ve erkektir. Üniversite mezunu ve evlidir. 27 yıllık öğretmen olup 3 senedir Gültepe'deki bir okulda çalışmaktadır. 20 senedir mahallede; 10 yıldır, kentsel dönüşüm sonrası yapılan güvenli sitede oturmaktadır Kentsel dönüşüme ilişkin bakış açısı olumsuz olmasa da sosyokültürel bir dönüşümün gerçekleşmediğini düşünmektedir.

A11: Mahalledeki büyük bir okulda meslek öğretmeni olarak çalışmaktadır. 46 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve evlidir. 23 yıllık öğretmen olup 1 senedir aynı okulda çalışmaktadır. 19 yıldır Gültepe'de; 7 yıldır ise TOKİ tarafından yapılan güvenli sitede oturmaktadır. Kentsel dönüşüme ilişkin olumlu bir bakış açısı vardır ve gelecekte mahallenin daha iyi olacağını düşünmektedir.

A12: Mahalledeki büyük bir okulda rehber öğretmen olarak çalışmaktadır. 41 yaşında ve erkektir. Üniversite mezunu ve evlidir. 12 yıldır devlet sektöründe öğretmen olup 7 yıldır mahalledeki aynı okulda çalışmaktadır. Çankaya'da oturmakta ve Altındağ'a çalışmak için gelmektedir ancak mahalleliyle sıkı bağları bulunmaktadır. Kentsel dönüşümle olumlu bir değişimin yaşanmadığını, sosyokültürel ve sosyoekonomik bir dönüşümün de gelecekte olmayacağını düşünmektedir.

A13: Altındağ Belediyesinde şehir plancısı olarak çalışmaktadır. 33 yaşında ve erkektir. Üniversite mezunu ve evlidir. 5 yıldır belediyede çalışmaktadır. Altındağ'da oturmaktadır ancak Gültepe ve çevresini iyi bilmemektedir. Kentsel

dönüşüme olumlu bakmakta ve mahallenin yapılaşmayla birlikte daha iyi bir çehreye kavuşacağını düşünmektedir.

A14: Altındağ Belediyesinde şehir plancısı olarak çalışmaktadır. 52 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve evlidir. 30 yıldır Altındağ Belediyesinde şehir plancısı olarak çalışmaktadır. Kentsel dönüşümün planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde aktif rol oynamıştır. Kentsel dönüşümün olumlu bir değişim getirdiğini ve mahallenin gelecekte daha da iyi bir hale geleceğini düşünmektedir.

A15: Altındağ Belediyesine bağlı Gençlik Merkezlerinden birinde psikolog ve yönetici olarak çalışmaktadır. 28 yaşında ve kadındır. Üniversite mezunu ve bekarıdır. Keçiören'de oturmakta, Altındağ'a çalışmak için gelmektedir. Altındağ'ın dönüşümüyle birlikte yeni bir kimlik kazandığını ve gençlerin yeni yapılan sosyal merkezlerden yararlanarak riskli davranışlardan uzak kaldığını belirtmektedir.

A16: Polis memurudur. 58 yaşında ve erkektir. Yaklaşık 20 yıldır çalışmaktadır. Altındağ'da iki yıl Asayiş Şube Müdürlüğüne bağlı olarak çalışmış, ara ara da bölgeye destek ekibi olarak gitmiştir. Kentsel dönüşümle birlikte ciddi bir değişim gerçekleşmediğini savunmakta, suçlu ve riskli davranışların azalmadığını belirtmektedir.

2.2.3.2. Gençler

G1: 18 yaşında, erkek ve lise son sınıf öğrencisidir. Gültepe'de doğup büyümüştür. Gecekonuda yaşamaktadır. Hedefi imam olmak ve Gültepe'den gitmektir. Kentsel dönüşümün Gültepe için gerekli olduğunu düşünse de şu anda sosyal kontrolün azalmasıyla birlikte insanlara güven duymakta zorlandığını belirtmektedir. Gençlik merkezlerine sık sık gitmektedir.

G2: 21 yaşında, erkek ve lise mezunudur. Gültepe'de doğup büyümüş, gecekonduarı yıkıldıktan sonra TOKİ tarafından yapılan güvenli sitede

oturmaktadır. Hedefi ve hayalinin olmadığını belirtmiştir. Mahalleden ayrılmayı istememekte ve düşünmemektedir. Kentsel dönüşümün güvenlik sorunlarını azalttığını ancak bitiremediğini; mahallenin gelecekte daha iyi olacağını temenni ettiğini belirtmiştir. Gençlik merkezlerine ya da başka merkezlere gitmemektedir.

G3: 21 yaşında, kadın ve üniversite öğrencisidir. 8 yıldır Gültepe’de bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Hedefi üniversiteyi bitirdikten sonra yurtdışında bir iş bulmak ve orada bir süre çalışmak ve Gültepe’den ayrılmaktır. Kentsel dönüşümle Altındağ’da hizmet veren merkez ve kuruluşların arttığını ve bunun mahallenin çehresini ve insanların sosyokültürel seviyelerini yukarı çektiğini belirtmektedir. Gençlik merkezlerine sık sık gitmekte, Belediye’nin açtığı kurslara aktif katılmaktadır.

G4: 18 yaşında, kadın ve lise öğrencisidir. Gültepe’de oturdukları gecekonduyu yıkıldıktan sonra TOKİ tarafından yapılan güvenli sitelerde yaşamaktadır. Hedefi üniversiteyi kazanıp Gültepe’den ayrılmaktır. Kentsel dönüşümle birlikte sosyal kontrolün azalması ve sosyokültürel bir dönüşüm olmamasından ötürü güvensizliğin arttığını ve suçun yaygınlaştığını düşünmektedir. Gençlik merkezlerine sık sık gitmekte, STK’ların faaliyetlerinde gönüllü olarak çalışmaktadır.

G5: 25 yaşında, erkek ve üniversite mezunudur. Örnek mahallesinde (Gültepe ile bitişik bir mahalle) 22 senedir ikamet etmektedir. Hafızlık belgesi vardır ve hedefi mümkünse ailesine yakın bir yerde, değilse de başka bir ilde imam olarak çalışmaktır. Mahallece tanınan ve mevlütlere gittiği için saygı duyulan birisidir. Kentsel dönüşümün mahalleye yenilik ve düzen getirdiğini, güvensizliğin azaldığını ve sosyoekonomik düzeyi yüksek insanların taşınarak bölgeyi kalkındırdığını düşünmektedir. Gençlik merkezlerine sık sık gitmekte ve kurslar vermektedir.

G6: 24 yaşında, kadın ve üniversite mezunudur. Etlik’te (Keçiören’de, görece sosyoekonomik düzeyi yüksek bir semt ve mahalle) doğduktan sonra babasının

işleri kötüleşince taşındıkları Gültepe’de büyümüş ve hala orada ikamet etmektedir. Ailesiyle kalmakta ve hedefi gençlik lideri olarak Gençlik Merkezinde çalışmaktır. Kentsel dönüşümle birlikte gelen hızlı değişim sonrası sosyokültürel bir dönüşüm gerçekleşmediğini, güvensizliğin devam ettiğini öne sürmektedir. Gençlik merkezlerine sık sık gitmekte ve kurslar vermektedir.

G7: 19 yaşında, kadın ve lise mezunudur. Gültepe’de doğmuş ve büyümüştür. Babası cezaevinde bulunmaktadır ve annesine yardımcı olmak için ev işlerinde sorumluluk almaktadır. Üniversite okumak istediğini söylemiş ancak meslek / bölüm hedefinden bahsetmemiştir. Kentsel dönüşümün insanları birbirinden uzaklaştırdığını, dayanışma ve komşuluk ilişkilerini bitirdiğini ve yalnızca kalabalık insan topluluğunun bir arada yaşadığını belirtmektedir. Gençlik merkezlerine uzun bir süredir seyrek gitmektedir.

G8: 18 yaşında kadın ve lise son sınıf öğrencisidir. Gültepe’de doğmuş ve büyümüştür. Babası cezaevinde bulunmaktadır ve annesine yardımcı olmak için ev işlerinde sorumluluk almakta ve bu yüzden okulunu, derslerini aksatmaktadır. Hedefi ileride bir kitap kafe açmak ya da aldığı sertifikalarla kurslar açmaktır. Kentsel dönüşümün insanların birbirinden uzaklaşmasına sebep olduğunu, mahalleye yeni gelen insanların komşuluk ilişkilerinin olmadığını ve eskiye özlem duyduğunu belirtmiştir. Uzun süredir gençlik merkezine gitmemiş, taşınmasıyla birlikte tekrar gelmeye başlayacağını söylemiştir.

G9: 18 yaşında, erkek ve lise son sınıf öğrencisidir. Gültepe’de doğmuş, büyümüş ve hala orada ikamet etmektedir. Hedefi asker ya da polis olmak ve bu mahalleden ayrılmaktır. Kentsel dönüşümle birlikte mahalledeki insanların başka ilçelere ya da semtlere gittiğini ve kentsel dönüşümün var olan sorunlara çok fazla merhem olmadığını söylemektedir. Belediye’nin kurslarına aktif katılmaktadır. Devam ettiği belediye kursu sayesinde bir spor dalında lisans almıştır.

G10: 24 yaşında, erkek ve liseyi terk etmiştir. Gültepe’de doğmuş, büyümüş ve bu yıl ailesinden ayrılarak Karapürçek’e taşınmıştır. Hedefi, hayali ya da bir planı

yoktur, günlük yaşadığını belirtmiştir. Kronik bir bağırsak hastalığı vardır. Hem hastalığı hem de platonik bir aşk sonucu lise öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmış ve açık öğretime de kaydolamamıştır. Kentsel dönüşümün daha çok bir yapısal dönüşüm olduğunu, derinlemesine çalışmaların yapılacağı gençlik merkezlerinin ve sosyal hizmet merkezlerinin eksik olduğunu belirtmiştir. Uzun zamandır gençlik merkezine uğramamaktadır.

G11: 18 yaşında, erkek ve lise son sınıf öğrencisidir. Gültepe’de doğmuş, büyümüş ve gecekonduarı yıkıldıktan sonra yerine TOKİ tarafından yapılan güvenli sitelerde oturmaktadır. Hedefi polis olmak, eğer polis olamazsa üniversiteye (bölüm belirtmeden) gitmektir. Kentsel dönüşümle birlikte suçun ve riskli davranışların arttığını, kalabalıklaşan Gültepe’de daha fazla insanın “müşteriye” dönüştüğünü belirtmektedir. Lisanslı sporcudur ve Gençlik Merkezlerine gitmektedir.

G12: 18 yaşında, kadın ve lise son sınıf öğrencisidir. Örnek Mahallesiinde (Gültepe Mahallesiinin bitişiği) doğmuş, büyümüş ve hala orada ikamet etmektedir. Hedefi hukuk okuduktan sonra savcı olmak ve adaleti sağlamaya çalışmaktır. Mahallesiindeki diğer çocuk ve gençlere örnek olmaya çalışmaktadır. Kentsel dönüşümüne ilişkin bakış açısı olumludur ancak yeterince merkezin açılmamasından ötürü gençlerin potansiyellerinin fark edilemediğini düşünmektedir. Sık sık gençlik merkezine gitmektedir.

G13: 24 yaşında, erkek ve ortaokul mezunudur. Gecekonduada doğmuş, büyümüş ve hala ailesiyle gecekonduada ikamet etmektedir. Bir hayali ya da hedefi yoktur. Bir fabrikada çalışmakta ve neredeyse her gece alkol tüketmektedir. Geçmişte esrar da kullanmıştır. Yakın zamanda kaçak alkol üretmiş ve mahallede satmıştır. Kentsel dönüşümün yalnızca insanlara rant sağladığını ve mahalleyi kalabalıklaştırmaktan başka bir “işe yaramadığını” belirtmektedir. Gençlik merkezine hiç gitmemiştir.

G14: 25 yaşında, erkek ve lise mezunudur. Gecekonuda doğmuş, büyümüş ve kentsel dönüşüm sonrası yapılan apartmanlardan birinde yaşamaktadır. Evli olup bir Tekel bayii işletmektedir. Neredeyse her gece alkol tüketmektedir; ancak hiç başka bir madde kullanmadığını söylemiştir. Kentsel dönüşümün yalnızca gecekonduları apartmana çevirmekten ibaret olduğunu belirtmiş, mahallenin gelecekte de daha iyi bir konumda olmayacağını düşündüğünü söylemiştir. Gençlik merkezlerine hiç gitmemiştir.

G15: 24 yaşında, erkek ve üniversite mezunudur. Gecekonuda doğmuş, büyümüş ve hastalığı sebebiyle rutubetli gecekonudan ayrılarak bir apartman dairesine yerleşmişlerdir. Hedefi bölümünü okuduğu mesleği icra edebilmektir. Sosyoekonomik düzeyi arkadaşlarına ve mahalledeki diğer insanlara göre daha iyidir. Sık sık, mahallede ya da arkadaşlarıyla gittikleri bir eğlence mekânında alkol tüketmektedir. Kentsel dönüşümün suçu ve riskli davranışları artırdığını, denetim mekanizmalarını aksattığını belirtmekte, gelecekte de mahallenin bu halinin değişmeyeceğini belirtmektedir. Gençlik merkezlerine hiç gitmemiştir.

G16: 23 yaşında, erkek ve liseyi terk etmiştir. Gecekonuda doğmuş, büyümüş ve yaklaşık 10 sene önce, dönüşümden sonra mahalleyi terk ederek Karapürçek'e (Gültepe mahallesinin yakınında bir mahalle) taşınmışlardır. Herhangi bir plan, hayal ya da hedefinin olmadığını belirtmiştir. Bir milli eğitim ilçe müdürlüğünün kantininde yevmiye usulü kayıt dışı çalışmaktadır. Neredeyse her gün mahalle içinde ya da Sakarya Caddesinde alkol tüketmektedir. Kentsel dönüşüme ilişkin bakış açısı olumsuz olup eskiye özlem duymaktadır. Gençlik merkezlerine hiç gitmemiştir.

G17: 25 yaşında, erkek ve üniversite mezunudur. Gecekonuda doğmuş, büyümüş ve dönüşüm sonrası mahalleyi terk ederek Mamak'a (Gültepe'den yaklaşık 1-2 km uzaklıkta bir ilçe) taşınmış, orada ikamet etmektedir. Hedefi açık öğretimden 4 yıllık bir bölüm okumaktır. Altındağ'da bir kamu kurumunda bulunan bir kafede yevmiye usulü kayıt dışı çalışmaktadır. Her gün olmasa da sık sık mahallede ya da arkadaşlarıyla gittikleri eğlence mekanlarında alkol

tüketmektedir. Kentsel dönüşümün iyi bir şekilde gerçekleşmediğini, suçun ve riskli davranışların süregeldiğini düşünmektedir.

G18: 22 yaşında, erkek ve üniversite öğrencisidir. Başka bir şehirde doğmuş, büyümüş ve babasının mesleği dolayısıyla tayinlerinin çıktığı Gültepe'deki TOKİ tarafından üretilen sitede oturmaktadır. Hayali yurtdışında, kendi mesleğini icra edebilmektir. Kentsel dönüşümün güvenlik sorununu bir nebze de olsa çözdüğünü düşünmekte ancak gelecekte "betondan" oluşmuş bir Gültepe göreceğini düşünmektedir. Gençlik merkezlerine hiç gitmemiştir.

G19: 22 yaşında, erkek ve üniversite öğrencisidir. Gecekonuda doğmuş, büyümüş ve Gültepe'deki TOKİ tarafından üretilen sitede oturmaktadır. Hedefi mesleğini mümkünse Ankara'da ailesinin yanında, değilse başka bir il / ilçede icra edebilmektir. Kentsel dönüşümle birlikte güvenlik sorunlarının kısmen çözüldüğünü ancak sorunların hala devam ettiğini düşünmektedir. Gençlik merkezlerine hiç gitmemiştir.

Tablo 1: Aktörler

Katılımcı	Kurumu	Yaşı	Cinsiyeti	Mesleği	Görüşme süresi (dk)	Ses Kaydı	Görüşme Yeri	Yardımcı Görüşmeci
A1	Muhtar	55	Erkek	Muhtar	89	Evet	Muhtarlık	Evet
A2	Altındağ SHM	30	Kadın	Sosyal Hizmet Uzmanı	68	Evet	SHM	Hayır
A3	Altındağ SHM	56	Erkek	Sosyal Hizmet Uzmanı	85	Evet	SHM	Hayır
A4	Altındağ SHM	28	Kadın	Sosyolog	68	Evet	SHM	Hayır
A5	Altındağ SHM	28	Kadın	Sosyolog	80	Evet	SHM	Hayır
A6	Altındağ SHM	29	Kadın	Psikolog	69	Evet	SHM	Hayır
A7	Altındağ SHM	27	Erkek	Sosyal Hizmet Uzmanı	64	Evet	ZOOM	Evet
A8	Gençlik Merkezi	36	Kadın	Gençlik Lideri	73	Evet	Gençlik ve Spor Bakanlığı	Hayır
A9	Gençlik Merkezi	31	Erkek	Gençlik Lideri	79	Evet	Gençlik ve Spor Bakanlığı	Evet

Katılımcı	Kurumu	Yaşı	Cinsiyeti	Mesleği	Görüşme süresi (dk)	Ses Kaydı	Görüşme Yeri	Yardımcı Görüşmeci
A10	Milli Eğitim Bakanlığı	59	Erkek	Okul yöneticisi	65	Evet	Okul	Hayır
A11	Milli Eğitim Bakanlığı	51	Kadın	Meslek Öğretmeni	97	Evet	Okul	Evet
A12	Milli Eğitim Bakanlığı	49	Erkek	Rehber Öğretmen	117	Evet	Okul	Evet
A13	Altındağ Belediyesi	33	Erkek	Belediye Personeli	67	Evet	Belediye	Evet
A14	Altındağ Belediyesi	48	Kadın	Şehir Planlamacısı	48	Evet	Belediye	Hayır
A15	Altındağ Belediyesi	28	Kadın	Gençlik Merkezi Psikoloğu	77	Evet	Belediye	Hayır
A16	Emniyet Genel Müdürlüğü	56	Erkek	Polis	45	Hayır	Sokak	Evet

Tablo 2: Gençler

Katılımcı	Yaşı	Cinsiyeti	Oturduğu Ev Tipi	Eğitim	Görüşme Yeri	Görüşme süresi (dk)	Ses Kaydı	Yardımcı Görüşmeci
G1	18	Erkek	Gecekondu	Lise	SHM	88	Evet	Hayır
G2	21	Erkek	Site	Lise	Muhtarlık	59	Evet	Evet
G3	21	Kadın	Apartman	Üniversite	Gençlik Merkezi	85	Evet	Hayır
G4	18	Kadın	Site	Lise	Gençlik Merkezi	65	Evet	Hayır
G5	25	Erkek	Apartman	Üniversite	Gençlik Merkezi	71	Evet	Hayır
G6	24	Kadın	Site	Üniversite	Gençlik Merkezi	93	Evet	Evet
G7	19	Kadın	Apartman	Lise	Gençlik Merkezi	52	Evet	Hayır
G8	18	Kadın	Apartman	Lise	Gençlik Merkezi	58	Evet	Hayır
G9	18	Erkek	Site	Lise	Gençlik Merkezi	89	Evet	Evet
G10	24	Erkek	Apartman	Ortaokul	Gençlik Merkezi	112	Evet	Evet
G11	19	Erkek	Site	Lise	Gençlik Merkezi	59	Evet	Hayır

Katılımcı	Yaşı	Cinsiyeti	Oturduğu Ev Tipi	Eğitim	Görüşme Yeri	Görüşme süresi (dk)	Ses Kaydı	Yardımcı Görüşmeci
G12	18	Kadın	Site	Lise	Gençlik Merkezi	87	Evet	Hayır
G13	24	Erkek	Gecekondu	Ortaokul	Sokak	71	Evet	Evet
G14	25	Erkek	Gecekondu	Lise	Sokak	79	Evet	Evet
G15	24	Erkek	Apartman	Üniversite	İşyeri	130	Evet	Evet
G16	23	Erkek	Apartman	Lise	Discord	130	Evet	Evet
G17	25	Erkek	Apartman	Üniversite	Discord	106	Evet	Evet
G18	22	Erkek	Site	Üniversite	Kafe	67	Evet	Hayır
G19	22	Erkek	Site	Üniversite	Kafe	66	Evet	Hayır

2.3. Etik Hassasiyetler

Tez kapsamında, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonuna başvurulmuş ve Ek 4'te de belirtilen, araştırmının etik olarak uygun olduğuna verilen karardan sonra tezin Ankara'da gerçekleştirilecek olan saha sürecinin detayları oluşturulmaya başlanmıştır. Tezin saha sürecine başlamadan önce, araştırmacı, planlama aşamasında ve görüşme yönergesi oluşturulurken, etik sorgulamalar yapmaya çalışmıştır. Nitel araştırma sürecinde, yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış her görüşme faydaların yanında riskler de taşımaktadır; çünkü özneler bazen hiç kimseye söylemeyecekleri düşündükleri şeyleri araştırmacıya söyleyebilmektedirler (Merriam, 2013; 223). Görüşmeler gerçekleştirilirken bu durumla karşılaşmıştır. Öznelerin, özel alanlarının doğrudan içine girildiği için, etik olarak, söylemek istemeyecekleri; kayıt altına alınmasını istemeyecekleri ya da kayıttan çıkarmamı isteyecekleri şeylere ilişkin hem görüşme öncesinde hem de görüşme sırasında her özneye hatırlatma yapılmış ve gönüllü onam alınmıştır.

Görüşmeye gitmeden önce görüşülecek öznelerden randevu almaya çalışılmıştır. Ancak bazı görüşmeler spontane bir şekilde gerçekleşmiştir. Bazı görüşmecilerin arkadaşlarını araması üzerine, arka arkaya görüşmeler yapıldığı zamanlar da olmuştur.

Tez kapsamında, sadece araştırmaya gönüllü bir şekilde dahil olmayı kabul eden katılımcılarla, kentsel dönüşüme dair, mahalle yaşantılarına dair ve riskli davranışlara dair soruları içeren yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin gizliliğini korumak adına, gerçek isimleri yerine, onları tanıtacak kodlar kullanılmıştır. Gençlerin her birine G kodu ve bir sıra numarası; aktörlere de A kodu ve bir sıra numarası verilmiştir. Öznelere bu araştırmaya katılmaları sonucunda bir yarar ya da katılmamaları sonucunda bir zarar görmeyeceklerini ifade edilmiş ve istedikleri zaman, hiçbir sebep göstermeden görüşmeden vazgeçme ve araştırmadan çıkma imkanları olduğu belirtilmiştir. Söyleyecekleri, doğrudan kendilerini veya başkalarını ifşa edebilecek bilgilerin gizleneceği ifade edilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formu

öznelere paylaşılmıştır. Görüşmelerden önce, öznelere ses kaydı alınacağı söylenmiştir. A16 kodlu polis memuruyla yapılan görüşmede katılımcının rızasının olmamasından ötürü ses kaydı alınmamıştır. Bu görüşme hariç diğer tüm görüşmelerde ses kayıtları alınmıştır. Görüşme kayıtları şifreli bir bilgisayarda tutulmaktadır. Tüm ses kayıtları, Microsoft Word belgesine aktarıldıktan sonra şifreli bir harici diskte saklanmaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler esnasında alınan ses kayıtları, Microsoft Word programına aktarılmıştır. Nitel aşamadan elde edilen veriler, MAXQDA 2020 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerdeki örüntüleri, yani temaları belirleyip, analiz etme ve raporlama için kullanılan tematik analiz, bu araştırmanın temel analiz yöntemidir. Tematik analizin aşamaları, kendine özgün değildir çünkü bazı aşamaları diğer nitel araştırmalara benzemektedir. Süreç, araştırmacının veri içindeki anlam örüntülerini ve araştırmacının ilgi duyduğu konuları belirlemesi ve bunları aramaya başlamasıyla doğar. Bu durum veri toplama sürecinde de devam edebilir. Sürecin sonu ise araştırmacının analize geçmeden önce, geçtikten sonra ve analiz sırasında, soyut olarak belirlediği temaların yazılması ve raporlanmasıdır (Braun ve Clarke, 2019). Braun ve Clarke (2019), esnek ve erişilebilirliğinin yüksek olmasından ötürü tematik analizin kullanımını önermektedir.

Temaların tanımlanması, analizi ve raporlaştırılması sürecinde Braun ve Clarke tarafından altı aşamalı bir süreç önerilmektedir. Bu altı aşama, verilerle yaklaşılması, başat kodların çıkartılması, temaların araştırılması, temaların gözden geçirilmesi, temaların tanımlanıp adlandırılması ve son olarak raporlaştırılmasıdır (Braun ve Clarke, 2012). Deşifre edilmiş görüşmelerin tekrar okunması, ses kayıtlarının dinlenmesi, gözlemlerin tekrar gözden geçirilmesi ile verilerle neredeyse hemhal olunması, yani verilerle yaklaşılması tematik analizin ilk aşamasıdır. Bu süreçte verinin anlamı anlaşılmasına çalışılır. Daha sonra, kodlamalar yoluyla verinin sistematik analizi başlar. Öncül kodlar

çıkartılarak veriye ilişkin bir bakış açısı kazandırılır, kodların içeriği yorumlanarak katılımcıların ne kastettiği anlaşılmaya çalışılır. Üçüncü adımda, çıkartılan kodlar ve verilerin arkasında yatan, gizli olan temalar araştırılır. Benzer içeriklerdeki kodlar birleştirilerek bariz bir tema ortaya çıkartılmaya çalışılır. Dördüncü adımda ise potansiyel kodlar, yeterince veriyle desteklendiğine, araştırma sorularına cevap alabildiğine, diğer temalarla kesişip kesişmediğine bakılarak gözden geçirilir. Eğer şartları sağlıyorsa, beşinci adıma geçilerek temalar belirlenir ve adlandırılır. Son adımda ise bulgular, tekrarlardan, edilgen ve karmaşık cümlelerden kaçınılarak yazıya dökülür.

Temaların belirlenmesinde, Braun ve Clarke (2012) şu üç koşuldan bahsetmiştir: İlki, çok sayıda temanın belirlenmemesi ve temaların tek bir odağa sahip olmasıdır. İkincisi, temaların birbirini tekrar etmemesidir, ancak temalar birbiriyle ilişkili olabilir. Üçüncüsü ise temaların doğrudan araştırma sorularıyla ilişkili olmasıdır. Bu üç şartı sağlıyorsa tema üretilebilir.

Bu görüşmelerin analizinde gençlerin ve onlarla çalışan aktörlerin kentsel dönüşüme, toplumsallaşma süreçlerine ve riskli davranışlara ilişkin deneyimleri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu bilgilerden hareketle sosyal hizmet meslek ve disiplininin kentsel dönüşüm sürecinde gençlerin yaşamlarına nasıl dokunabileceği tartışılacaktır. Çalışma kapsamında görüşülen bir diğer grup ise, bölgedeki gençlerle doğrudan çalışan meslek elemanlarıdır. Doğrudan gençlerin yaşamına dokunan, gençlerin ve gençlerle ve çevreleriyle çalışan meslek elemanlarıyla yapılmış olan görüşmelerle gençlerin yaşamlarında ve riskli davranışlara ilişkin deneyimlerindeki değişime ilişkin bir kavrayış elde edilmesi planlanmaktadır.

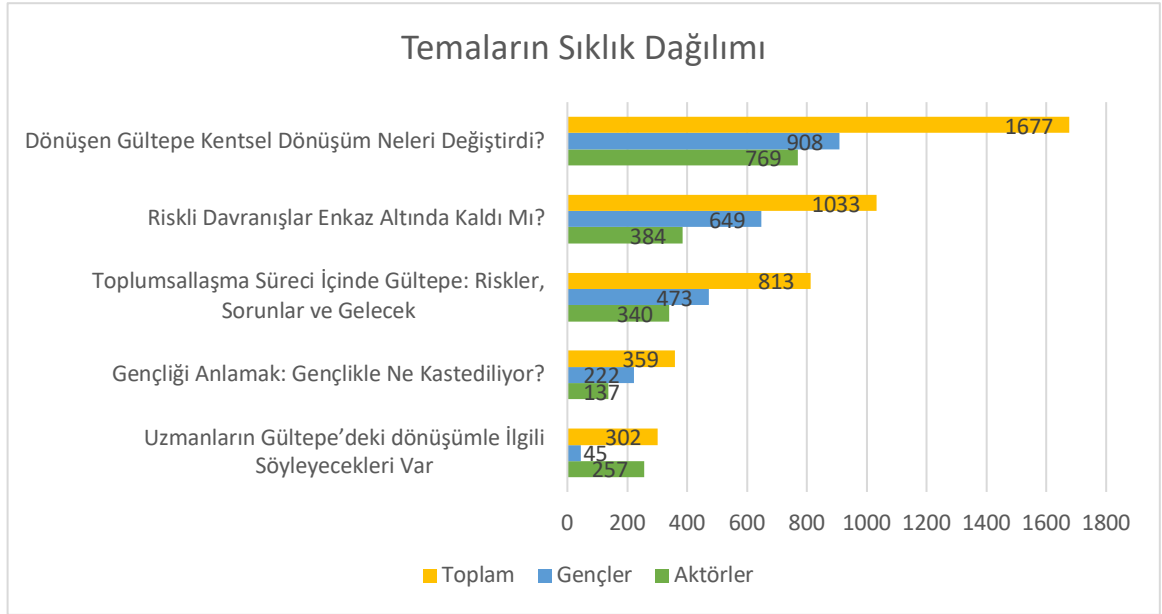
3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen 16 aktör ve 19 gençle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin tümü, çalışmanın amaçlarına ve araştırma sorularına göre analiz edildikten sonra beş temaya ulaşılmıştır. Veriler, kategorilere ve kodlara ayrılmış ve benzer kodlar, beş temanın altında sunulmuştur.

“Toplumsallaşma Süreci İçinde Gültepe: Riskler, Sorunlar ve Gelecek” temasında, katılımcıların Altındağ, Gültepe ve benzer sosyoekonomik ve demografik özelliklere sahip çevre mahallelere ilişkin değerlendirmelerine yer verilmiştir. “Gençliği Anlamak: Gençlikle Ne Kastediliyor?” temasında katılımcıların genç olmak, Altındağ’da ve Gültepe’de genç olmak ve ileriye dönük temennileriyle hayallerine değinilmiştir. “Dönüşen Gültepe Kentsel Dönüşüm Neleri Değiştirdi?” temasında, bölgenin kaderini değiştiren kentsel dönüşümün, komşuluk, dayanışma, eğitim, güvenlik, yoksulluk, istihdam, günlük yaşam konularında getirdiği değişimler, katılımcıların dönüşüm öncesi ve sonrasına ilişkin anlatılarıyla birlikte tartışılmıştır. Dördüncü tema olan “Uzmanların Gültepe’deki dönüşümle İlgili Söyleyecekleri Var” teması, görüşülen aktörlerin kurumlarına ve gerçekleştirdikleri çalışmalara ilişkin değerlendirmelerini ve gençlerin kentsel dönüşüm sonrası bu kurumlardan aldıkları hizmetlere ilişkin anlatılarına yer vermektedir. Beşinci tema olan “Riskli Davranışlar Enkaz Altında Kaldı Mı?” teması ise bölgedeki gençlerin maruz kaldıkları riskli davranışlarla riskli davranışlara ilişkin alınan önlemler, gençlerin ve aktörlerin anlatıları üzerinden ele alınmaktadır.

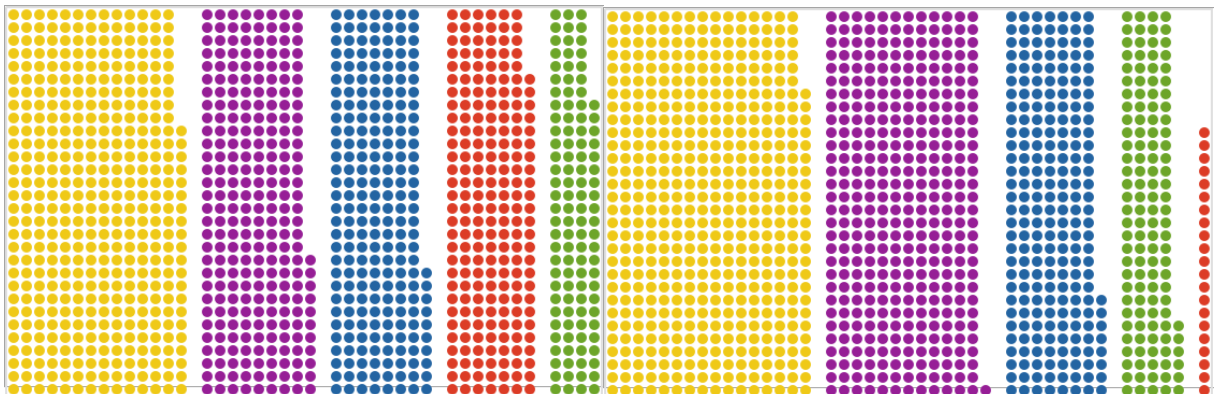
Bu çalışmanın nitel verilerinin analizinde MAXQDA 2020 paket programı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda 2004’ü aktörlere, 2484’ü ise gençlere ait olmak üzere 4488 kod üretilmiştir. Sosyodemografik bilgilerle ilgili 209; düşünümsellik ile ilgili 41; sunulan önerilerle ilgili 43 ve pandemiye ilişkin 11 kod çıkartıldığında 4184 koda ulaşılmıştır. Kodların sıklık dağılımı, aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Tablo 3: Temaların sıklık dağılımı

Var olan istatistiklerin görselleştirilmesi açısından önemli görülen bir şekil ise MAXQDA 2020 paket programında sunulan belge portreleridir. Belge portreleri, her bir belgedeki kodlu bölümlerin, temalar ya da kategorilere dağılımlarının görselleştirilmiş halidir. Her bir nokta, kodlanan bir bölümü göstermektedir.

Aktörlerden ve gençlerden en fazla kodlama yapılan iki belgenin portresi, aşağıdaki şekilde sunulmuştur. Kodların dağılımına bakıldığında, sıklık dağılımlarıyla benzeşen bir yapıda olduğu görülmektedir.

A12

G15

Şekil 2: Aktör ve genç için belge portresi

- > « [D] Toplumsallaşma Süreci İçinde Gültepe: Riskler, Sorunlar ve ...
- > « [D] Gençliği Anlamak: Gençlikle Ne Kastediliyor
- > « [D] Dönüşen Gültepe Kentsel Dönüşüm Neleri Değiştirdi?
- > « [D] Uzmanların Gültepe'deki dönüşümle ilgili söyleyecekleri Var
- > « [D] Riskli Davranışlar Enkaz Altında Kaldı Mı? »

3.1. TOPLUMSALLAŞMA SÜRECİ İÇİNDE GÜLTEPE: RİSKLER, SORUNLAR VE GELECEK

Gençlerin ve aktörlerin mahalleyi anlattıkları, tanıttıkları, anılarını paylaştıkları, yaşamlarını ve mahalledeki insanlara dair paylaşımlarda buldukları görülmüştür. Gençlerin toplumsallaştıkları mekân olan Gültepe Mahallesi dönüşüm sürecine girmeden önceki geçmişini, ilk yıllarını, insanlar arasında ayrışmaların geliştiğini, insanların farklılaştığını, dezavantajların nasıl geliştiği ve mahallenin bir dezavantaj yaratıp yaratmadığı tartışılmıştır.

Bu başlık altında yapılan kategorizasyon, gençlerin ve aktörlerin Gültepe Mahallesi'nin nasıl bir yapıda olduğunu, toplumsallaşma süreçlerini ve yaşam seyrini aktarmak için tasarlanmıştır. Gültepe'nin "ününü" ve dönüşüm için gereken "altyapıyı" gözlemledikten sonra, gençlerin bu mahallede yaşamanın onlar için ne demek olduğunu ve nasıl hissettikleri irdelenecektir.

3.1.1. Mahalleyi tanıtmaya

Katılımcılara sorulan, mahalleyi kısaca tanıtmaları istenen soruya verilen cevaplarla birlikte, mahalleyi tanıtıcı nitelikte kodlar ortaya çıkmıştır. Çoğunlukla, katılımcılar mahallenin eski halinin düzenli, sosyoekonomik düzeyinin yüksek olduğunu belirtirken, zaman içinde bölgenin köhnediğini, göçle birlikte çöküntü alan haline gelme sürecinin hızlandığını belirtmektedirler. Katılımcıların ifadesi, bu durumu özetler niteliktedir.

"...tamamı da vasıfsız daha sonraki süreçte de giderek suça yöneltmiş ve Gültepe de bu anlamda daha sonra işte marjinal grupların dezavantajlı grupların merkezi odağı haline gelmiş." (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

"Geçmişte böyleymiş, polis gidemez falan. Dediğim gibi kötü işler, kolay yoldan para kazanma gibi insanların derdi yokmuş. (G2, Site, E, 21)"

Mahallenin genişleyen ve yapılaşan Ankara'nın merkezinde kalmasının, bölgenin cazip kalmasında etkisi olduğu açıktır. Çoğu katılımcı, mahalleyi tanıtırken bu

durumdan bahsetmiş; eğer bahsetmediyse de araştırmacının ifade etmesiyle bu durumu onaylamışlardır. Katılımcıların kendileri ya da yakın çevreleri merkezi konumdan faydalanmaktadırlar. Kimi zaman gezmek için, kimi zaman iş için gittikleri yerlere kolayca ulaşabildiklerinden bahsetmişlerdir.

“Buranın çok büyük bir avantajı var her yere yakın yani Ankara'nın göbeği Ulus'a 5 dakika, Kızılay'a 10 dakika, Sıhhiye'ye 5 dakika yani her yere gidebiliyoruz... her yere gidip, gelme konusunda çok büyük avantajı var. İşte dediğim için doktorlar da bu yüzden buralarda oturuyor. Hacettepe'ye yakın İbn-i Sina'dır hastaneler bölgesine yakın. Bir dolmuş yani.” (G5, Apartman, E, 25)

“Ben Etlik'te doğdum 1. sınıfa kadar ordaydım, 1. sınıfta babam iflas edince biz buraya taşındık bir 17 – 18 yıldır aynı mahalledeyiz. Çıkmadık ondan sonra da alıştık şimdi başka bir yer bize tuhaf geliyor. Burası her yere daha yakın. Evet, insanlar pis ama alıştık artık yaşamaya onlarla birlikte.” (G6, Site, K, 24)

Gençlerin riskli davranışlar göstermesinin bir diğer sebebi eğitim seviyesinin düşük olduğu, işsizliğin fazla görüldüğü ve suçlu davranışlarda bulunan kişilerin fazla olduğu yerlerde yaşamaktır. Bu özellikleri gösteren topluluklarda yaşamak, gencin riskli davranışlara daha erken maruz kalmasına ve riskli davranışları göstermesine sebep olabilir (Erdoğan, 2007). Bazı katılımcılar, mahallenin içinde bulunan insanların mahalleyi değiştirdiğini ve kötü bir üne kavuşturduğunu belirtmektedir. Katılımcılar mahallerini “kendi kurallarının” olduğunu, güçlünün güçsüzü ezdiği bir hiyerarşik düzenin var olduğunu ve suçla anıldığını söyleyerek tanıtmaktadırlar. Görüşme yapılan gençlerden G14, “Ankara'daki bütün gayrimeşru it çakal burdadır, ezelden böyle” (G14, Apartman, E, 25) sözleri mahallenin ve bölgenin bir çöküntü bölge olduğu bilgisini vermektedir. Diğer katılımcıların ifadeleri de bu durumu destekler niteliktedir.

“Mesela bu şekilde kuralsızlık biraz hakim burada. Ankara'nın göbeği yıllardır burada plakasız gezen arabalar var... Mahalle zor yani.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Derler ya güçsüze gücü yetiyor diye. Burada da o hesap. Bu mahallede yine ilerde güçlüler güçsüzü ezmeye devam eder. Burası böyle kurtlar sofrası yani.” (G8, Apartman, K, 18)

“Burayı nasıl tarif ederdi çok vurdulu kırdılı işte silahlı işte uyuşturucu satan yer çok kavgacı çok küfürbaz. Oraya girilmez işte sen böyle bir zarar görürsün. Hırsız çok diye söyleyen çok oldu.” (G10, Apartman, E, 24)

Şüphesiz, içinde bulunulan kuralsızlık hali ve bir tür tahakküm ilişkisinin varlığı, insanların ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Gençlerin, “hayatta kalmaya” çalıştığı, dolayısıyla üstlerinde olumsuz bir baskı olduğu söylenebilir. Burada yaşayan gençler, mahallelerini ve içinde yaşayanları hep “farklı” olarak tanımlamaktadırlar.

“Hata yapmadan yaşamayı öğrendik hata yapsan ölürsün tarzında bir psikoloji var” (G12, Apartman, K, 18)

“Psikolojik anlamda da insanlar burada çok yorgun hani evet fiziki anlamda dıştan bakınca bir şey yok ama psikolojik anlamda bir sıkıntıları var buradakilerin yani burada ben iyiyim sorunsuzum diyen yalan. Burada bazı çocuklar görüyorum öyle deli bakıyorlar ya hani normal bakmıyor yani.” (G6, Site, K, 24)

“Konuşmasından, oturuşundan, kalkışından şeklinden şemalinden her şeyinden anlayabilirsin yani çünkü hani sende o kültüre aitsin ben bu kültürün içinde büyümüşüm doğmuşum yaşıyorum halen yaşıyorum benden sonra gelenler de bu şekilde yaşayacak büyük ihtimalle. ...Burada anlarsın işte yürüyüşü farklıdır. Konuşması farklıdır. Bakışı bile farklıdır.” (G16, Apartman, E, 23)

Kentsel dönüşümün gerçekleşmesinden önce mahallede yaşayan insanların daha çok suçla bağdaştırıldığı görülmüştür. Yaşanan göçlerle birlikte değişen nüfusun temel mesleklere yöneldiği ve yeterli olmayan gelirin insanları riskli davranışlara ve suça ittiği görülmektedir. Kentsel dönüşüm öncesinde, sosyoekonomik düzeyi düşük, kentin başka yerlerinde tutunamamış ve gecekondualara yerleşmiş insanların, yoksulluk kültürünü ve kısır döngüsünü yaşadıkları söylenebilir.

“Bir şekilde kamuyla çatışan bir şekilde kamuya muhalif olan grupların hemen hemen zaman zaman işte şiddete başvurdukları yasa dışı olaylara başvurdukları işte illegal suç şeyleriyle birlikte örgütleriyle birlikte hareket eden bir grup haline gelmişler. Gültepe de o bölgelerden bir tanesi.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Ya öncekinde evet daha sosyoekonomik düzeyi az olan kişiler yani işte böyle şey derler ya hani çiçek satma ya da dilenci ya da şey onlar çoğunluktaymış.” (A15, Psikolog, K, 28)

“Burdakiler... hani yaşam olarak belki fakirlik çekiyor, sıkıntı çekiyor... ama emin ol en zengini ben kadar değil. Psikolojik. Burada insan niye içer? Niye kumar oynar biliyor musun? Sabah kalkmayı düşünmemek için içiyor adam. Yoksa şu an ben eve gidiyim evde oturayım sabah 8’de kalkacam a... koyarım diye hep böyle. Yoksa bunu içmesem tövbe rahatlayamam ha şimdi içiyom kafayı az kurtarıyor az bir rahatlıyom.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Kentsel dönüşüm öncesinde, suçla, riskli davranışlarla anılan ve genelde benzer yetersizliklere sahip olan insanlar, dönüşümle birlikte değişmeye başlamıştır. Şehrin merkezinde bulunan konumu ve diğer semtlere göre daha ucuz olan kiralardan ötürü dışarıdan insanlar için tercih sebebi olmuştur. Muhtar, polis memuru ve şehir plancısının anlatılarında da görüleceği üzere, bölgedeki güvenlik sorununa çözüm bulabilmek için, polis memurlarına konut alımında ve kiralamasında kolaylıklar sağlanmıştır.

Wiig ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada, şiddete tanık olan ya da maruz kalan annelerin, çocuklarını bu tür durumlara maruz kalmaktan korumak istedikleri önemli bir bulgu olarak sunulmuştur. Ebeveynlerin çocukları için kendi çocukluk deneyimlerine kıyasla farklı bir ortam yaratma dürtüsü olduğu, hoş olmayan uyumsuzluk hissini önlemek için çatışma halindeki tutum ve davranışlardan kaçınmaya stratejilerinin neler olduğunu ele almışlardır. Anneler, kendi çocuklarını da benzer duygulardan korumaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmanın sonuçlarına benzer şekilde, Gültepe Mahallesiindeki kentsel dönüşümün temel motivasyonlarından birinin, mahallelinin suçlu davranışların ortadan kaldırılmak ve riskli davranışları engellemek isteği olduğu söylenebilir.

“Ama kentsel dönüşümden sonra buraya polisi geldi, profesörü geldi. Mesela ... bey vardı ... Üniversitesinde matematik hocasıydı, bölüm şefi miydi neydi. O da mesela burda oturdu. Savcılar vardı, 300 hane polis geldi mesela. Az değil, 300 hane. Onlar yani polis, asker, milli eğitimden falan, öğretmenler geldi. Zaten buralar yıkılırken belediyemiz, bakanlıklara burada şey veriyoruz yani daha imkanı, ucuz ev veriyoruz. Gelsinler diye, sirküle olsunlar. Yani değiş-tokuş gibi.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Polisler de geldi buraya oturtular, yani bir tür teşvik oldu. Daha ucuza oturabilirsiniz demişler, polisler de geldi. Karakol da yakındı, yürüyerek gidip gelmek cazip geldi. Suçun azaltılmasında çok etkili oldu şimdi adam karşı komşun sen nasıl gidip hırsızlık yapacaksın? İnsanlar korktu yani.” (A16, Polis, E, 48)

“Biz gecekonduyu kaldırmaktaki amacımız gecekondudan planlı yapılaşmaya geçmekti ama ondan sonra tabii hani onlar yıkılıp da o insanlar oradan gittikleri sürece tabii suç örgütü de oradan kalkmış ortadan kalkmış oldu. Zaten Gültepe 2. etap 2’de mi yaptık biz onu tabii 2. etapta biz oraya TOKİ konutlarla beraber mutlaka bir de sosyal donatı alanı yapmak istiyordu protokollerde hep bunu şart koşuyordu. Altındağ İlçe Emniyet Müdürlüğü oraya gelince tabii birçok şey değiştirdi.” (A14, Şehir Plancısı, K, 52)

Kentsel dönüşüm sonrasında bölgeye gelen eğitim seviyesi görece yüksek insanlarla birlikte eskiden bölgede yaşayan insanların da eğitime verdiği önem artmış, öğrenci profili değişmeye başlamış ve yeni gelen insanlar mahallenin yerlilerini olumlu anlamda değiştirmiştir.

“Yani belki son 10-15 yılda yani yapılar değişince binalar düzeldikçe dışardan böyle öğretmenler, memurlar da gelip burada ev sahibi olunca tabii öğrenci profili giderek değişmiştir yani.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

“Ama Kentsel Dönüşümden sonra tabii bir de şey sıkıntımız fazla olmaya başladı sınav olayımız, Kentsel Dönüşümden sonra memur kesimler geldiği için hani öğrencilerde sınav kaygısı yaşama olayımız o da hani biraz daha arttı beraberinde. Çünkü bölgesel açıdan dolayı hani çocuklar zaten liseden sonra çok okumayı düşünmeyen bölgelerden hani şey genellikle o bölgeler de evet şu an diğer çocukları gördükçe o oranda misal artıyor.” (A15, Psikolog, K, 28)

Gecekonduların bulunduğu bölgelerde farklı bir alt kültür oluşabilir ve bu kültür bazı zamanlarda, egemen kültürden sapma gösterebilir. Bu sapma durumlarında, toplumsal patolojik davranışların görülme olasılığı ortaya çıkar. Bundan dolayı gecekondularda, sosyal problemlere sık rastlamak mümkündür. Gecekondularda oluşan alt kültürler de sosyal problemleri etkileyebilir ve bu problemlerin şiddetini artırabilir (Türkdoğan, 2015; 66). Gecekondular, birçok farklı kültüre, etnisiteye ve gruba ev sahipliği yapar ve bir tür eritme potası gibi, birçok farklı geçmişe sahip insanı bir arada barındırır. Kentsel dönüşümle birlikte Altındağ’a ve değişen sosyodemografik yapısına değinen katılımcılardan G5, mahallenin artık yüksek sosyoekonomik düzeye sahip insanlara ve toplumda önemli bir yer bulan meslek

gruplarına hitap etmeye başladığını belirtmektedir. Karşıt olarak, gelen kişilerin yalnızca daha kolay ulaşım ve kiraların ucuz olmasından ötürü tercih ettiğini söyleyen katılımcılar vardır.

“Kentsel Dönüşümün çok etkisi var şimdi mesela Çin’in’deki o TOKİ’ler de doktor oturuyor, savcı oturuyor, hakim oturuyor. Yani çok yüksek derecede kişiler oturuyor. Yani kötü bir yer olsa oraya gelip oturmazlar” (G5, Apartman, E, 25)

“İşte biri güvenli siteler işte ne bileyim şeyler böyle daha kalburüstü görünen yerler hani ne kadar uzak durursan o kadar iyi o şekilde sadece orda hayatlarını idame ettirmek için hani yoksa da böyle buraya gelip de yani sosyal hayatım olsun... gelen insanların bu şekilde plan yapıp da buraya geldiklerini düşünmüyorum açıkçası.” (G16, Apartman, E, 23)

“Çoğu resmi yerlerde çalışanlar mesela polisler hariç fazla kişi burada oturmuyor yani burada çoğunlukla polis oturuyor. Polis, emekli polis ya da ne bileyim şu an resmi emekli devlet memuru toprak sahipleri falan.” (G19, Site, E, 22)

Katılımcıların bir kısmı mahallenin ve çevresinin önemli bir özelliği olarak “estetik olarak kötü” olduğunu dile getirilmiştir. Özellikle dışarıdan çalışmak için Altındağ’a gelenlerin bu konudan daha çok bahsettiği görülmektedir. *“Yani çok zaten gördüğün gibi hep böyle bina, bina, bina, bina.” (A5, Sosyal Çalışmacı, K, 28)* diyen katılımcının da bahsettiği gibi Çin’in birçok binadan oluşan, göze hitap etmeyen yüksek katlı apartmanlar içeren bir mahalledir. Bununla birlikte, gecekonduların da henüz tam olarak yıkılıp yapılaşmamış olması, kendi içinde bir zıtlık oluşturmaktadır.

“Ha estetik olarak kötü bir bölge içim daralıyor. Şurada bir yürüyüş yapamıyorum öğle arası markete bile gitmek gelmiyor içimden yani hani biraz estetik şeyi vasattır.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Değişik yapılar var birçok uzun gökdelenimsi yapılar var bir de gecekondular var bir de orta yapıda binalar var şehir düzeni biraz karma gibi. Hani bir yandan çok geliştirmeye çalıştıkları bir yer var diğer yandan unutturmaya çalıştıkları yıkıntılar da var. Gecekondular var bir yandan da orta gelirli insanların normal apartman da yaşayış şekilleri var. O yüzden biraz estetiği bozuyor açıkçası. Çünkü sağ tarafa bakıyorsunuz gecekondular yıkıntı şehir molozları sol tarafa bakıyorsunuz yeni siteler.” (G3, Apartman, K, 21)

“Gülveren tarafına gittiyseniz orası şey Gülveren Anadolu lisesinin karşı tarafı çok mesela hiç tercih edilmeyen bir yer böyle şeyi benziyor komünizmden kalan binalar var ya. O tarz (gülüyor). Herkes aynı şeyi diyor.” (A11, Öğretmen, K, 46)

Mahallede yaşayan gençlerin ise mahallenin estetiğine ilişkin değerlendirmeleri değişiklik göstermektedir. Bazı katılımcılar, bölgenin dışardan bakanlar için kötü görüldüğünü belirtirken bazıları ise geçmişteki haline kıyasla görünümün çok daha iyi olduğunu belirtmektedir. Değinilmesi gereken bir nokta ise şudur; iyi olduğunu belirten gençler dahi gecekondular ve çarpık kentleşmenin estetiği bozduğunu söylemektedirler.

“Belki içinde olduğum için bütün pisliğini bildiğim için falan da olabilir hani belki bu bir yanılgıdır benim açımdan benim tabii gözümünden baktığım için olabilir ama. Bence dışardan bakan bir insan yani burayı güzel yaşanacak bir yer olarak görmesi imkansız yakın olması lazım.” (G16, Apartman, E, 23)

“Görünüm olarak daha güzel evet. Yok gecekondular mesela dağınık halde sistematik yerleştirilmediği için göze tuhaf geliyor yani karmaşık geliyor apartman daha sistematik olduğu için göze daha güzel geliyor yani daha düzgün geliyor. Yani karmaşık bir resim değil de düzgün çizilmiş bir resim gibi geliyor.” (G5, Apartman, E, 25)

“Ya bugün işte ne bileyim bundan 10 yıl önce 15 yıl önce Ankara Altındağ Başpınar Mahallesi yazdığınızda belki her yeri gecekondular gösteriyorken bugün işte yazdığınızda Google haritalara girdiğinizde daireler göreceksiniz işte dükkanlar falan. Yani tamam göze hitap ediyor şey yani uzun lafın kısası güzel gelişim yani gelinen nokta görsel olarak güzel.” (G17, Apartman, E, 25)

Görüşülen çoğu katılımcının, çöküntü bir bölge olan Çinçin ve çevresinin sosyoekonomik düzeyinin düşük olduğunu, suçla anılır hale geldiğini ve bölgede yaşayanların dezavantajlı konumda olduğunu belirten anlatısı vardır. Bölgede çalışan ve insanlarla içli dışlı olan aktörler, bu dezavantajın farkındadır ve farklı bölgelerde çalışan meslektaşlarına göre daha zor bir grupla çalıştıklarını ifade etmektedirler. Özellikle, incinebilir grupların başında gelen çocuklar ve kadınlar bu durumdan etkilenmektedir. Mahallede okuma yazma bilmeyen kadın ve erkekler, riskli davranışlarda bulunma ihtimali olan çocuklar bulunmaktadır.

Jackson ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, ergen alkol kullanımını mahalle düzeyinde etkileyen koruyucu ve risk faktörlerini inceleyen 23 çalışmanın sonuçları ele alınarak mahalle ortamının ergenlerin alkol kullanma eğilimindeki rolü incelenmiştir. Araştırmaların sonuçlarından hareketle, toplumda hem yetişkin hem de ergenlerin alkol kullanım düzeylerinin yüksek olmasının, ergenlerin alkol kullanımı için önemli bir risk etmeni olduğu belirlenmiştir. (Jackson vd., 2014). Riskli davranışlara maruz kalmak, riskli davranışlarda bulunma olasılığını artırmaktadır. Sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu Gültepe Mahallesi de riskli davranışlar sıkça görülmektedir.

“Hani benim şu yaptığım spesifik, biricik kalmasın bence bu biraz tamam okuldan almışız bu şeyi eminim sahada herkes harikalar yaratır ama kimse benim kadar bu kadar dinamik bir bölgede çalışmıyor.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Altındağ’da çalışmak çok zor çünkü dezavantajlı grupların tamamının bir araya getiren getirilen bir bölge. Tamamı burada odaklanmış durumda yani uyuşturucu ticaretinden tutun uyuşturucu kullanma çarpık kentleşme altyapı sorunları emniyet sorunları işte yetersiz ekonomik şey yoksulluk sosyokültürel düzeyin son derece altta olduğu bir bölgedeyiz.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

(Altındağ Gençlik Merkezinin eski müdürünü kastederek) “Malatya’dan Batman’dan geldi o da buraya orada da Batman da çok çok zor şartlarda çalışmış PKK’nın işte dağa kaçırdığı çocuklarla ne bileyim çocuğunu arayan ailelerle falan o şekilde yani çok zor şartlarda çalışmış, zor insanla çalışmak nedir biliyor. Burada da zaten zor çocuktan bol bir şey yok.” (G6, Site, K, 24)

Katılımcılar, mahallelerinden bahsederken sosyoekonomik durumu başka semtlerle, özellikle de Çankaya’yla kıyaslamışlardır. Katılımcılar Çankaya’da sosyoekonomik düzeyi yüksek ve varlıklı insanların oturduğunu ifade ederek, Altındağ’daki yoksulluk ve bölgenin çöküntü yapısından ötürü düşük sosyoekonomik düzeyde olan insanları çektiğini belirtmişlerdir. Gençler, bölgenin kendileri için bir tür güvenli alan olduğunu ve benzer ailelerin ve çocuklarının bir arada yaşadığını belirtmişlerdir. Çankaya’ya öğrenim görmek için giden gençlerin anlatıları, mahallenin dışında olmanın bir dışlanmışlık ve kaygı hissini tetiklediğini ortaya çıkartmıştır.

“Şimdi ben bu 100. Yıl mahallesinde bir sınav görevine gitmiştim. Ordaki bir pazara sınav çıkışı orda pazara denk gelmiştim pırıl pırıl sessiz böyle o pazarın yanında böyle huzur bulmuştum. Şimdi bugün buradaki pazar mesela bu Gültepe pazarına oldukça kaba yani bir şey baksan almasan adam arkandan söyleniyor küfür ediyor. Ondan sonra yani çarçabuk koyuyor böyle bozuk mozuk koyuyor böyle poşete.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

(Çankaya’da gittiği liseyi kastederek) “Benim lisemde pembe ciple okula gelen insan vardı. Diyorum ki ben buna katlanmak istemiyorum yani burada herhangi bir düz Gülveren lisesine gitsem hepsi benim gibi yani hepsi benden.” (G15, Apartman, E, 24)

“Şöyle oluyordu yani mesela Yenimahalle kozmopolit bir yerdi okula giderdik biz vaat ediyoruz işte şu gezilerimiz var, işte Balkan Trenimiz var, barış gemimiz var, 5 tane ülke geziyoruz falan. Hocam ben sömestrde İtalya’daydım falan diyordu ama sen buradan bir Ankara Kalesine götür genci, orda bir sandviç ver yetiyor.” (A8, Gençlik Lideri, K, 36)

“Ben lisede alışma sürecim benim biraz şey oldu hep yani lüks, bizim arabamız yok mesela ben hep ya otobüsle falan giderdim okula. Okul da çok uzak acayip ters 1 – 2 saat falan otobüs bekliyorsun gidebilmek için neyse oradaki şey hani biraz nasıl diyim zengin kesim havalı kesim ya seni bazen hor görüyorlar. Yani müzik zevkleri farklı yani kitap pek okumazlar ama müzik zevki İngilizce mesela ben hiç İngilizce şarkı dinlemedim Neşet Ertaş falan dinlerim ben daha çok gidip BTS dinleyen mi ararsın farklı farklı yabancı Şarkıcılar var ben onları bilmiyorum ama adlarını da bilmiyorum.” (G12, Apartman, K, 18)

“Şimdi adam burada mesela öyle bir şey var ki hep aynı örnekleri veriyorum. Çankaya Yenimahalle işte göreceli olarak Keçiören bölgesindeki çocuklar senelik 15.000 lira 20.000 lira dersane parası verirken buradaki çocuk bunu veremiyor. Aile de veremiyor veremeyince o çocuk ne kadar zeki olursa olsun orayla rekabet edemiyor o rekabetle ilgili sıkıntılarımız var.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

Gecekondu'lara ilişkin, önemli bir ortak nokta, gecekondu'lardaki yoksulluk kültürü ve yoksulluk kısır döngüsüdür. Türkdoğan (2015) gecekondu'lardaki ailelerin, hayatta kalmak ve geçimini sağlayabilmek için sürekli savaş halinde olduğunu belirtmektedir. Ailelerin geçim kaygısı güttüğü için, çocuklar dahil olmak üzere her aile üyesini çalışmaya yönlendirdiğini ve gecekondu'lardaki çoğu insanın, yaş, cinsiyet vb. özelliklerinden bağımsız olarak çalışmak durumunda olduğunu aktarmaktadır. Çocuklar genellikle boyacılık, simitçilik, mendil satmak, dilenmek gibi vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmaktadır. Kız çocukları da çocuk işçiliğini yanında ev içi emek ve ev içi üretimle de meşgul olmaktadır (Türkdoğan, 2015).

Kız çocukları bazı durumlarda ise anneleri çalıştığı için anne rolünü üstlenerek evdeki diğer çocukların bakımını yapmak durumunda kalmaktadır.

3.1.2. Mahallenin İlk Yılları ve Gelişim Süreci

Mahalle planlanırken ve ilk kurulduğu dönemdeki yapısı incelendiğinde, özellikle de Gültepe Mahallesinin yanı başındaki ve şu anda iç içe olan Örnek Mahallesinde, evlerin bahçeli, düzenli, yatay mimari anlayışı benimsenerek oluşturulduğu öğrenilmiştir. Altındağ'da yoğun göçle birlikte artan nüfusun barınma ihtiyacını karşılamak için kurulan gecekonduların da benzer şekilde yapıldığı keşfedilmiştir.

“İşte Örnek Mahallesi, Örnek Mahallesinin yapılması şey işte burası örnektir başkaları burayı görsünler buna göre davransınlar yani iyi semtlerden bir tanesi ama daha sonra iç göç nedeniyle önemli bir şey olmuş değişim yaşanmış.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Ben bu mahalleyi çok eskiden beri biliyorum bu bölgeyi yani bu bölgede ne vardı tarihine de biraz bakınca mesela 80'lere kadar burada torbacı morbacı yok. Ankara'nın en güzel en yeşil, Örnek adı üstünde zaten, inanın muazzam bir planlama var burada gecekondu bölgesi de öyle arka taraf şuraya git vişne ağaçları, dut ağaçları, asmalar bilmem neler çok güzel bir mahalle hayatı var.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Mahallenin kurulduğu dönemde, muhitte yaşayacak insanların refahı düşünülerek bir planlama gerçekleştirilmiştir. Bu plan çerçevesinde, aynı cadde üzerinde bir anasınıfı, ilkokul, ortaokul, meslek lisesi ve Anadolu lisesinin olduğu fark edilmiştir. Aynı zamanda bu caddede Sami Ulus Hastanesi, semt polikliniği, gençlik merkezi gibi, mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını düşünerek oluşturulmuş donatılar da mevcuttur.

“Bu okul 50'lerden beri var yani projesi burası dikkat ettiyseniz anaokulundan meslek lisesi imam hatibe kadar hepsi bir cadde üzerindedir hepsinin adı Yıldırım Beyazıt bu bir proje burası yani. 1950'lerde inşa edilmiş burası işte cumhuriyetin ilk yıllarında böyle bir şey kurulmuş burayı böyle yükseltmek adına okullaştırma oranını artırmak adına yapılmış bir yer.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Gecekonduya yaşayan katılımcıların ifadeleri, bölgeye ilk taşınma sürecinde zincir göçünün tercih edildiğini ortaya çıkartmıştır. Göç edenlerin benzer yolları takip ederek daha önce göç etmiş olan tanıdıklarının yanına gitmesi ya da daha önce göç etmiş kişilerin tanıdıklarını yanlarına çağırması, çekmesi şeklinde açıklanan zincir göçü, gecekondu mahallelerinde sıklıkla görülmektedir (Tümtaş, 2006). Benzer şekilde, Gültepe'den ayrılan kişilerin de zincir göçü yoluyla başka semtlere taşındıkları görülmektedir.

“Mesaiden sonra geldim buraya işte burada bir kahve vardı Gümüşhaneliydi. Kahveye oturdum adam hoş geldin dedi, birini mi arıyorsun, dedi. Yok ben burada Gümüşhaneli çokmuş da onu merak ettim, ona geldim, dedim. ...Onun köyü Kayadibi, bizim köy Yeşilpınar, orada bir anda bir şeylik doğdu. Akrabalık gibi, arkadaşlık gibi. O garson dedi ki, hemşerim, bir şeye ihtiyacın olursa biz buradayız, sen gel. Dedim ben misafirhanede kalıyorum. Sana ev tutalım dedi. Bana buradan ev tuttular, evi döşediler, herkes bir şeyler getirdi.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Onlar köyden geldi buraya biz Haymanalıyız oradan buraya gelmişler. . . Zaten bizim bu mahallenin bir kısmı büyük bir kısmı Haymanalı zaten. Köyden buraya gelenler buraya yerleşmişler.” (G9, Site, E, 18).

“Biz hepimiz dededen öyleyiz Biz dede gelmiş çevirmiş hocam gelenler de dairelerini yapmışlar hepimizin dairesi var.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Erzurumlular bir tanesi buraya geliyor bir tane ondan sonra diyor ki böyle bir çit çeviriyor diyor ki buraya ben ev yapıyorum diyor bura benim diyor. Ondan sonra o akrabası geliyor biz o zaman göç başlıyor işte onun akrabası geliyor mesela soy isimlerimiz hep aynı harfle başlar.” (G14, Apartman, E, 25)

Kentsel dönüşüm sonrası oluşturulan sitelerde yaşayanlar yapılan görüşmelerden TOKİ'ye taşınma sürecinde de zincir göçünün etkisi olduğu belirtilmiştir. Babası polis memuru olan G18, ailesinin taşınma sürecinde babasının arkadaşlarının etkili olduğunu aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

“Arkadaşlık bağı diyebiliriz buna, şimdi mesela birinin taşınması yeter. Biri taşınıyor başka birini çağırıyor başka birisi babamı babam başka birisini o şekilde şey oluyor yani. Bir ortamda ev meselesinin adı geçmesi yeterli, bizim burada atıyorum kiralar ucuz, aa ne kadar kirası? 700 lira e güzelmiş falan, 700 lirayı attım bu arada kirası ne kadar bilmiyorum buranın. O şekilde yani ortamda lafının geçmesi yeterli oluyor.” (G18, Site, E, 22)

Araştırma kapsamında görüşme yapılan sosyal çalışmacılar, müracaatçılarının çoğunun, babası cezaevinde olup ailesinin yanında olmayan (non resident father), anne reisli tek ebeveynli; ya da boşanmış tek ebeveynli annelerden oluşan ailelere mensup olduğunu söylemişlerdir. Boşanma yoluyla parçalanmış ya da baba cezaevinde olduğu için ailesine destek olmayan ailelerin müracaatçı profili olmasının sebebi, Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımlarından yararlanabilme şartını sağlayabilmektir. Harris, Duncan ve Boisjoly (2002) tarafından yapılan araştırma, tek ebeveynli ailelerdeki çocukların riskli davranışlarla daha erken tanıştığını ortaya koymuştur. Babanın olmadığı ve annenin çalışmak zorunda olduğu ailelerde denetim mekanizmalarının işlevsiz kalmasından ötürü, gencin riskli davranışlar sergilemesinin kolaylaştığı belirtilmektedir. Pandemi dönemiyle birlikte işsiz kalan, geçinmekte zorlanıp çocuklarının eğitimi riske giren ailelerin sayıları artmaktadır. Başvuranlar genellikle kadın olsa da erkekler de yardımlardan yararlanmak için merkeze başvurmaya başlamıştır.

“Genelde vakaların ortak özellikleri zaten bizim yardım standartlarımızı da karşıladığı için tek ebeveynli aile yapıları, tek ebeveynlilikte ya anne ya baba olacak işte bu genelde cezaevi hikâyesi çok mevcut ailelerde, çünkü cezaevinde olmayan, bu bölge için böyle. Yani zaten tek ebeveynliliği ya boşanma yaratıyor boşanma ya da cezaevi yaratıyor.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Yani genelde müracaatçı kesimi olarak nitelendirdiğimizde şu pandemi dönemiyle biraz daha erkek hani cinsiyet olarak hitap ettiğimizde erkek kesim birazcık daha fazla başvuruda bulunmaya başladı. Ama genelde hep birebir iletişim sağladığımız kadınlar oluyor.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

Aktörlerin çalıştığı müracaatçı profili, zaman içinde değişmektedir. Aynı zamanda Altındağ’ın demografik yapısından ötürü birçok farklı etnisiteye mensup insanla çalışmaktadırlar. Müracaatçılarda sıkça karşılaşılan sorunlar, erken evlilik, ergen gebeliği, okul terki, aile içi şiddet, ekonomik sorunlardır. Okul terki, tek ebeveynli ailelerin mahalledeki aileler içindeki payı ve ortanca hane geliri gibi mahallenin sosyoekonomik dezavantajlılığını belirleyen ölçütler (Herrenkohl vd., 2002) olmadan yapılan analizler, mahalle ve ailenin sosyoekonomik düzeyiyle ilgili bilgilerin göz ardı edilmesine ve sorunları salt ergen gelişimine indirgeyip sosyal

bağlamın kaçırılmasına sebep olabilir (Laventhal ve Brooks-Gunn, 2000). Bu açıdan bakıldığında mahallenin sosyoekonomik düzeyinin düşük olduğu ifade edilebilir.

Aktörler, Altındağ'da sürekli karşılaştıkları bu problemlerin başka bir ilçede ya da ilde çalışan meslek elemanlarınca nadiren görülen vakalar olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmanın hedef grubu olan 18-25 yaş arasındaki gençlerin ve ergenlerin, sosyal çalışmacıların hizmet verdiği bir grup olması için "evlenmeleri" gerekmektedir. Bekar gençlere yönelik, sosyal hizmet merkezinde verilen hizmetlerin yelpazesinin geniş olmadığı anlaşılmaktadır. Gençlik merkezlerinde ve okullardaki rehberlik servislerindeyse, gençlerin karşılaştığı sorunlara ve babası yerleşik olmayan ve destek sunmayan ailelere yönelik hizmetler sunulmaktadır.

"Altındağ bölgesi Ankara'nın aslında Türkiye'nin özel bölgelerinden bir tanesidir. Çünkü Roman vatandaşların, işte mültecilerin, işte sosyoekonomik düzeyi düşük bireylerin çok yoğun olarak yaşadığı bir bölge çok eski bir yerleşim ve köklü bir yerleşim yani eski ve köklü olmasıyla beraber problemleri de çok girift bir hal yani karmaşık bir hal almış ve çözümlenmesi çok zor bir halde şu anda. Genç mesela kaçmışlar, ailelerinin izni olmaksızın birlikte olmuşlar, evlenmemişler işte çocuk var ortada yani biz bizimle ilgili tek mevzu çocuk aslında ne yaparlarsa yapsınlar hiç problem değil ama yani ortada çocuk var, çocuk olunca bağlayıcı oluyor." (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

"Aynı öğretmenlere gene danışmanlık hizmeti veriyoruz. Daha çok arkadaş ilişkileri karşı cinsle olan ilişkiler, aile ilişkileri ergenlik sorunları, ekonomik problemler gibi konularla ilgili rehberlik servisimiz çalışıyor. Yani genel anlamda böyle biraz özele inerse de şiddet, öfke ve aile içi iletişim becerilerinin düşüklüğü konular genelde bu." (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

"Anne yok ortada baba da hapisanede çocuklar babaanne anneanneyle geliyorlar hep, biz dedik ya ne kadar yaşlılar çocukların yanındakiler meğersem onlara kalmış. Biz mecburen anne babaanne işte yani babaanne torun ilişkisiyle etkinliklere hem yaşlıları almaya başladık işte onlara Kur'an öğretiyorduk çocukları kreşe alıyorduk gibi." (A8, Gençlik Lideri, K, 36)

Aktörlerin çoğunun belirttiği bu konuda benzer düşüncelere sahip gençler de bulunmaktadır. Bazen hedeflerin olmamasından, bazen de ekonomik sorunların

da etkisiyle, gençler yalnızca beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını giderdikten sonra “günü kurtarma (save the day)” stratejisi ile yaşamaktadır.

“Ben engelli maaşı alıyorum ayrıyeten işler olursa gidiyorum işte iplik taşıma işi oluyor dolap taşıma işi oluyor vesaire... Misal beni çağırıyorlar 3-4 gün çalışıyorum işte dolap taşıyoruz iplik taşı vesaire şunu taşı bunu taşı yapıyoruz günlük 100 TL veriyorlar bize onu alıyorum anneme veriyorum. Yani sadece şu an karın doyurma işi karnımı doyurmak için çabalıyorum.” (G10, Apartman, E, 24)

“Normal sıradan ailelerdi. Kolay para bulamıyorlardı yoksulluk vardı... Çalışmıyorlardı. Para nerden gelirse ordan yiyorlardı günlük işte o gün varsa var yoksa yok.” (G9, Site, E, 18)

“Dediğim gibi çalışan da var ekmeğini başka şekilde kazanan da vardı. Yani o çocuğu günü kurtarmaya çalışıyordu uzun vadeli hiçbir zaman, hiçbir zaman demeyim çoğu ordaki genç uzun vadeli düşünmüyor benim gözümde günü kurtarsam yeter, yarına bakarız kafasındalardı.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

Türkdoğan (2015), ailelerin, gecekondularda “günlük” yaşadıklarını, “Yarını” düşünmemekte, geleceğe dair plan yapmamakta, geleceğe ilişkin umut beslememekte olduklarını belirtmektedir. Güvencesiz ve plansız bir yaşam sürmek, gecekondularda sık görülmektedir. Gecekondularda yaşayanlar arasından kendini gerçekleştirmek, yükselmek, dikey hareketlilik gerçekleştirmek isteyen az insan vardır (Türkdoğan, 2015).

3.1.3. Mekânsal Kümelenme ve Ayrışmalar

Ekonomik, siyasal, sosyal veya kültürel sebeplerle parçalanmış şehirlerde, dini, mezhepsel, sınıfsal ya da etnik kimliğe dayalı ayrışmalar olabilmektedir. Bu ayrışmalar sonucunda, Türkiye’de sıkça görülen gecekondulaşma veya enklavlar şeklinde mekânsal kümelenmeler görülmektedir. Sutton ve Kemp (2011), mekânın düşük sosyoekonomik statüye sahip siyahi topluluklar için, sosyal eşitsizlikler ve baskı kaynağı bağlamında, çok önemli bir yer kapladığını belirtmişlerdir. Mekânsal olarak kümelenmiş bir şekilde yaşayan siyahilerin bulunduğu alan suçla ve çöküntü olmakla nitelenmektedir; dolayısıyla içinde bulunan kişilerin de damgalanması söz konusudur.

“Burası önceden o siyasi dönemlerde ikiye ayrılmıştı. Yarısı solcu yarısı sağcı. Yani onlara bir tepeyi sınır koymuşlar. Ne onlar bu tarafa geçiyor ne bunlar o tarafa geçebiliyorlar. O darbeden sonra duruluyor tabi şeyler”. (A1, Muhtar, E, 55)

“Zaten Çiğin’e doğru git şu hele arkamızdaki sokak tamamen Haymana yabancı hiç yok. Bir tarafa geçiyorsun bir sokağa Erzurumlular işte pazarcı, otoparkçı, taksici gibi böyle meslek grupları mahallelerini kurmuş.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Kadınlar lokali hep Haymanalıları götürüyor o kadar (gülüyor). Biz gitmedik hiç, başvurmadık ama Haymanalıları başvuruyormuş teyzeler hep üzülüyordu biz gidemiyoruz diye. Bizim bir tane teyze var 65 mi 70 yaşında mı ne o mesela başvuruyor ama bir türlü gidemiyor hep Haymanalıları gidiyor diye gidemiyoruz diyor. Başvuruyor ama gidemiyor diyor ki hep bu Haymanalıları yüzünden. Hep Haymanalı gidiyor.” (G7, Apartman, K, 19)

“İşte mesela ben burada herkes nerede oturuyor nereli hepsini bilirdim. Şuranın üstü Geredeli. Şurası Erzurumlu. Mesela Geredeli uyuşturucu satardı acayip tüm piyasa ondan sorulurdu. Başka mahalleden geçerken kavga çıkardı.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Gültepe ve çevresinde “hemşeriler” mekânsal kümelenme oluşturulduğu, eskiden bu kümelenmenin daha çok siyasi bir ayrışmaya göre şekillendiği lakim mevcut dönemde daha çok etnisiteye dayalı ve hemşerilik gözetilerek yapılan bir ayrışma olduğu anlaşılmıştır. 1980 askeri darbesinden önce, Gültepe’de “aşağı çinçin – yukarı çinçin” ayrımı söz konusudur ve bir taraf sağ görüşlüyken bir taraf sol görüşlüdür. İki taraf Aktaş Mahallesi Gültepe Mahallesi’nden ayıran yolu sınır bilmiş ve birbirlerinin mahallelerine girmekten imtina etmişlerdir. Darbe sonrası ise, daha çok hemşerilik bağıyla kurulmuş bir kümelenmeden söz etmek mümkündür. Mahalleye göç eden Haymanalıları, Erzurumlular, Geredeliler ve Romanlar yakın evlerde oturmuş ve bölgelerine kendi hemşerilerinden başka kimseyi sokmamışlardır.

3.1.4. Suriyeli ve Afganların Gelişi: Yeni Bir Dezavantajlı Grup

Bölgedeki evlerin ucuz olması ve yanı başında bulunan Siteler’de vasıf gerektirmeyen işlerde çalışma imkanının bulunması, 2011’de Suriye’den Türkiye gerçekleşen göç hareketine katılan Suriyelilerin Altındağ’da yaşamalarını

sağlamıştır. Son yıllarda Suriyeli, Iraklı, Afgan, Pakistanlılar gibi farklı etnisite ve milletlere mensup insanların da gelmesiyle birlikte sığınmacılar yeni bir dezavantajlı gruba dönüşmüşlerdir. Bölgede yaşayan sığınmacılar vasıfsız işlerde çalışmakta, henüz yapılaşmamış olan ve mahallelinin artık tercih etmediği gecekondularda oturmakta ve suçlu davranışlarda bulunabilmektedir. Daha önce bu işleri yapanlar mahallenin yerlileriyken, yerliler “sınıf” atlamış ve istenmeyen işleri, evleri ve suçları sığınmacılara devretmişlerdir. Yeni bir kavram olan “nöbetleşe dışlanma”, tam olarak Gültepe’de görülmektedir.

“Ben şimdi 6 senedir buradayım. 6 senedir müracaatçı profilimde sadece Suriyelilerin gelişiyle bir farklılık kazanıldı onun dışında bir farklılık olmadı. Yani ilk geldiğimde Afganlısı, Suriyelisi yoktu, bir dezavantajlı kesim daha eklenmiş oldu müracaatçı profilime ... Türkler artık gecekondularda yaşamıyor apartmanlarda gecekondularda yaşayanlar Suriyeliler.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Suriyelilerin birazcık değil baya bir etkisi var. Sadece Suriyeliler değil işte uzun yola baktığında Afganlar var. Diğer Iraklılar var Pakistanlılar var yani bunları şey grupları diğer mülteci gruplarında bizim bu şeyde olması çevrede olması sorunun çözülmesini biraz daha zorlaştırıyor güçleştiriyor. Onlarla birlikte daha yeni sorun alanları da çıkıyor mesela sokakta dilenme kültürü bizim yani bana bize bir faydası oldu diyorum şeyin bizim kendi çocuklarımız artık sokakta çalışmıyor. Onlar çalışıyor.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Ya biraz da Türkler den ziyade mülteciler çok yerleşmeye başladı yani bizim eski gençlik merkezimiz bir ara Türk gencinden çok yabancı Suriyeli, Afgan, Irak, Sudanlı gençlere Türkçe öğretiyorduk.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“Hatay’da bir eylem mi yapmışlar ne yapmışlar. Suriyeliler Afganları mı istemiyormuş ne. Mülteci mülteci istemiyor aslında bizim istemememiz lazım ama mülteci mülteciyi istemiyor öyle bir durum var. Suriyeli iraklıyı istemiyor. Oğlum sen de mültecisin o da Mülteci geçinin gidin işte. Şok oldum duyunca ikiniz de mültecisiniz.” (G8, Apartman, K, 18)

Gecekondudaki insanlar, kendi içlerinde, kapalı bir kültür içinde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla, inanç sistemleri, değer sistemleri de mahalleyle birlikte şekillenmektedir. Gecekondu, insanları yoksulluğa değil, bir “yoksulluk kültürünün” içine iter. Yoksulluk kültürü, yoksul olmakla eşdeğer değildir. Açlık, susuzluk, barınamama gibi temel ihtiyaçları karşılayamamak değildir, bir yaşam biçimidir (Türkdoğan, 2015). Mahalleye taşınan Suriyeli ve diğer sığınmacıların içinde buldukları yaşam yoksulluk ve zorluklarla doludur. Ev sahipleri evlerini

sığınmacı ailelere daha pahalıya kiralamaktadırlar. Sığınmacılar genellikle kayıt dışı, sigortasız çalışmakta ve asgari ücretin altında ücret almaktadırlar. Daha az ücretle, daha pahalı evlerde oturmak zorunda oldukları için de evlerini başka ailelerle paylaşmak durumunda kalmakta, genellikle bir evde birden fazla aile kalmaktadır. Yerel toplum mensupları, yeni yapılan evleri sığınmacılara kiralamak istemedikleri için sığınmacılar gecekondu bölgelerinde yaşamak durumunda kalmakta ve bu duruk etnisiteye dayalı bir kümelenmeye neden olmaktadır. Sitelerin arkasında, Gültepe'nin bir cadde ötesinde bulunan Önder ve Uluğbey Mahallelerinde kümelenmeler görülmektedir. Katılımcılardan G6, bu iki mahalleyi "Küçük Suriye" olarak nitelendirmiştir.

"Ne bileyim normal bir dairede otursalar 25-30 kişilik bir aile düşünün bunların yüzde 60'ı 70'i belki çocuklardan oluşuyor. Uyum sağlayamayacakları için insanlar bunu bildiği için de onlar işte yeni dairelerden kentsel dönüşüm olmuş yerlerden fazla ev kiralamıyorlar oralar gecekondularda şey yoğunlaşıyorlar." (G16, Apartman, E, 23)

"Siteler'de çok fazla mesela Önder'e gittiniz mi hiç? Bildiğiniz küçük Suriye adamlar yani resmen küçük Suriye. Resmen küçük Suriye yani orası ele geçirmiş yani adamlar. Ben 2.000 liraya çalışıyorsam adam ben 1.000 liraya çalışırım diyor. Çünkü niye bir evde her bir odayı kiraya verebiliyorlar. O odada bir aile bu odada bir aile. Birkaç aile birlikte yaşıyor o evde." (G6, Site, K, 24)

Suriyeli nüfusu arttıkça mahalledeki insanların tepki ve toleransları da olumsuzlaşmaktadır. Bu tepkilerden öne çıkanı, iş bulmakta zorlanmak ve artık işverenlerin kendilerine değer göstermemesidir (Lintner ve Elsen, 2018) Bahsedildiği üzere, yoksulluk ve yoksunluk içinde yaşayan sığınmacılar, yaşamlarını sürdürebilmek adına asgari ücretin de altında bir maaşı kabul etmekte ve işverenler tarafından tercih edilmektedirler. Bölgede yaşayanlar bu durum karşısında, işlerinin ellerinden alındığını düşünmekte ve bu yüzden sığınmacılara karşı ötekileştirici davranışlarda bulunmaktadırlar.

"Suriyeliler biraz daha önde. Mesela şöyle, hani haberde izledik, şey oldu mesela Türk'ün biri geliyor sokağa çıkma yasağında yani şey yapıyor, o zamanlar bu yirmi yaşında, geliyor buna cezayı basıyor, beş demeden önce cezayı basıyor, Suriyeliye gelince Suriyeli diyor ki mesela "Ooo maşallah ben Türkiye'yi çok sevdi" diyor, polis geç diyor. Halamın oğluna geldiler bu da Suriyeli gibi konuşuyor, diyor ben çok sevdi Suriye, Türkiye geldi çok mutlu

sizler çok iyi diyor, ona da geç demiş. Adam da diyor bundan sonra Suriyeliyim diyor.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Bir de yani bizim işimizi elimizden aldılar işler aynı ama o benden daha ucuza çalıştığı için ben iş bulmakta zorlanıyorum. ...Sitelere gittik bu şey işlerine nasıl deyim işte hamallık olsun işte bazı yerlerde çiraklık olsun işte o tarz işlerin genellikle Suriyelilerin yaptığını görürsünüz. ...Çalışmak zorundalar sen 500 lira alıyorsun çocuk diyor ki ben diyor 300 liraya da yaparım. Bu şekilde bir rekabet ortamı oluşturmaya çalışıyorlar oluşturuyorlar. Bu sefer ne oluyor ucuz iş gücü oluyor mesela aslında insanlar onu tercih ediyor çünkü kazancına bakıyor herkes. Bir değer yok yani işveren gözünde.” (G16, Apartman, E, 23)

Bölgedeki kümelenmenin temelindeki ayrışma, mahallenin yerlileri – çoğunluğu Suriyeli olan sığınmacılar arasındadır. Bu ayrışmayı doğrudan yaşayan gençlerin anlatıları üzerinden aktarmak daha doğru olacaktır. Gençler, sunulan hizmetlerde göçmenlerin ön planda tutulduğunu, sosyal yardımları hak eden başka vatandaşlar olduğu halde göçmenlere yapılan yardım miktarının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Önemli bir veri de mahalledeki dükkân sahiplerinin çoğunluğunun sığınmacı olmasıdır. Pandemi ve ekonomik zorluklar sebebiyle kapanan dükkanlar, Afgan ve Suriyeli sığınmacılarca açılmıştır. Türk Kızılayı Ankara Toplum Merkezinde yapılmış bir araştırma, göçmenlerin Avrupa'ya dönmek istemediğini ve Türkiye'de kalmak istediğini belirtmektedir (Karataş vd., 2018). Taşınmaz mal sahibi olmanın entegrasyonda önemli bir adım olduğu söylenebilir (Bolgün ve Uçan, 2020). Ancak bu durum bölgede tepki çekmekte, dükkanlar da göz önünde olduğundan önyargının şiddetini artırmaktadır. Gecekondu bölgelerinde, kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte suç oranları artmış, güvensizlik, ayrışma, yabancılaşma sorunları ortaya çıkmış, 1980'lerde uygulanan neoliberal politikalarla birlikte gelir dağılımındaki adaletsizliklerle birlikte kutuplaşma başlamıştır. Marjinal gruplara karşı öfke ve güvensizlik duyulmaya başlanmış, mekânsal olarak kentliler ayrışmaya, özellikle de kamusal alanlar yeniden biçimlenerek insanların yaşam alanlarını birbirinden uzaklaştırmıştır (Sipahi, 2016).

“Mesela devletimizin şöyle bir şeyi var. Her zaman mülteciler ön planda. Daha demin masa tenisinde biz ikimiz Türküz diğerleri tümünden mülteci. Bizim halkımız geri plandayız aslında, bunu söyleyebilirim. Düşün mültecinin

senden daha fazla parası var senden daha iyi imkanları var ama sen bu milletten olduğun halde 2. plandasın.” (G7, Apartman, K, 19)

“Mülteciler de kendini küçük hissetmemeli ama biz şu an kendimizi küçük hissediyoruz. Bu yardım ettiklerinden ötürü maddi yardım ettikleri için mesela bütün lokantalar kapandı. Bütün esnaf kapattı ve Dışkapı'daki bütün esnaf Afganların. Afganlar açıyor. Türkler kapatıyor. Maddi sıkıntıyı türkler çok yaşıyor. Eşit yardım etsinler, yardım etmek istiyorlarsa. 50 Türk'e yardım etsinler 50 mülteciye. Neden o kadar şeyler var ki romanlar var mesela maddi durumu iyi olmuyor giyinemiyor mesela.” (G8, Apartman, K, 18)

“Biz hiçbir zaman dükkan açamadık mesela onlar geldiği zaman hep dükkan açtılar. Ticaret yaptılar. Zenginleştiler. Bunlar ileriki zamanlarda devlete el atmak isteyecekler parti kurmak isteyecekler bir kaos yaratacaklar. Bugün olmazsa elbet bir gün yaratacaklar. Buna karşı da Türk Devleti hiçbir zaman sessiz kalmaz yani. Hiçbir duyarlı vatandaş da sessiz kalmaz ben kalamam mesela.” (G11, Site, E, 19)

“Hepsi korkuyor biliyor musun benim yanımda o... çocuğu var geçen bir “e abi dükkanın önüne araba koyyonuz” la a... kuduğumun çocuğu dün geldin benim dükkanıma gelen arabanın hesabını yapıyordun tamam abi özür dilerim şudur budur. Yani bize şey yapamıyorlar. Niye dış geçiremiyorlar, biliyorlar ki kalabalıklar, bunlar bizim anamızı s...” (G14, Apartman, E, 25)

“Acayip derecede büyük bir kültür farkımız var işte. yani mahallelerimizi kaybettik büyüdüğümüz çocukluğumuzun geçtiği mahalleleri kaybettik. Oy kullanıyoruz çünkü dediğim gibi tamamıyla işgal altında gibi bir şey gidip hiç öyle dolaşabileceğin, gezebileceğin yerler değil. ...Şey var bir ara büyük olay çıkmıştı haberler de mesela eğer araştırırsanız bulabilirsiniz veya gördüyseniz hatırlıyorsunuzdur Önder mahallesinde tomalar falan yerleşmişti buralara. İki taraf da gergin.” (G16, Apartman, E, 23)

Önyargılar, zamanla şiddete dönüşebilmektedir. Daha önce de sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları Önder mahallesinde olaylar çıkmış, dükkanlar yağmalanmış, polis müdahalesiyle olaylar son bulmuştur. Sürekli gergin bir ortamın olması da gruplararası ilişkilerin kötü olduğunu ve sosyal mesafenin var olduğunu göstermektedir (Bolgün ve Uçan, 2020). Şu anda da iki grup arasında sözlü tartışmalar olmakta, güçlü olanların ortaya çıktığı bir ortam oluşmaktadır. Toplumsal şiddete maruz kalma sıklığının, büyük şehirlerde ve yoksul, çöküntü yerleşim bölgelerinde daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu, kısmen, toplumsal şiddete maruz kalan gençler arasında azınlıkların, dışlanmış kişilerin aşırı temsil edilmesini açıklamaktadır (Voisin ve Berringer, 2015).

3.1.5. “Çinçin’de” Doğanlara Karşı Önyargı

Habitat II raporuna göre kentsel yoksulluk, kent alanlarında insanların yeterli gelire sahip olmaması, temel hizmetlerden yararlanmaması, kent alanlarından dışlanması, olumsuz yaşam ortamları, bilgi, eğitim, karar alma yetkisi ve yurttaşlık gibi haklardan yararlanma yetersizliği, şiddete maruz kalma ve güvenlik eksikliği, statü açısından sıkıntı çekme olarak tanımlanmıştır (Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç, 2002). Kentsel yoksulların bulunduğu “Çinçin’de” doğmanın bir önyargı oluşturduğu ve dışlanmaya yol açtığı katılımcıların anlatılarında açığa çıkmıştır. Türkiye’de oldukça kötü bir üne sahip olan Çinçin mahallesinde doğan gençlerden bazıları, dışlanma deneyimlerine sahiptir. Kimi zaman dini ibadetlerin yerine getirildiği ortamlarda, kimi zaman askerlik yaparken, kimi zaman işe alımlarda, kimi zaman arkadaş çevresinde Çinçinli olmak ayrışmalara sebep olmaktadır. Çinçin kelimesi bir korku yaratmaktadır. Riskli davranışlar yalnızca davranışın kendisiyle sınırlı değildir; bu davranışların sonuçlarını da riskli davranışlarla birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü riskli davranış gösterenlerin başkaları tarafından etiketlenmeye (stigmatizasyon) yalnızlığa, dışlanmaya itildiği; okul terki, yasalarla ihtilafa düşme gibi sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir (Ögel, Tarı ve Yılmazçetin Eke, 2006). Benzer şekilde Çinçin’de doğanların riskli davranışlar göstereceği ve “pis” mahalleden geldiği için “pis” ve şiddete meyilli olacağı, şeklinde kalıp yargılar mevcuttur. Polis memuru ise, işverenlerin, bölgede doğanlara iş vermek istemediklerini belirtmiştir. Bazı Roman vatandaşlar ise bu dışlanmayı halihazırda yaşamakta ve iş bulmakta daha da zorlanmaktadırlar.

“Umredeyiz mesela tavaf yapıyorduk, bir tane hoca geldi tabi Türk’üz ya. Siz dedi nerden, “Angara”. “Oo ben de Angaralıyım” dedi, “neresinden” dedi, ben “Çinçin” dedim, baktım hoca yanımda yok. Şok oldum he. Sonra baktım ki. Aynı oteldeyiz. Yanına gittim karşısına oturdum, dedim hocam burada napiyon? “Ya şimdi Çinçin deyince ben korkuyorum” diyor.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Çinçinli diye seslenenler oluyordu. O mahallenin ününü duyunca. Türkiye’de tanınıyor. Askere gittim, Türkiye’nin her yerinden insan var. Bu mahalleyi bilmeyen yok. Van’ından İstanbul’una kadar herkes biliyor bu mahalleyi. O

açıdan merak ediyorlar yani. Türkiye'nin en meşhur mahallesi burası, bilmeyen yok yani.” (G2, Site, E, 21)

“İnsanların bir tepkisini almak gerekiyor gerçekten neyin ne olduğunu bilmesi gerekiyor. [Arkadaş çevresinde] baktım işte konuşuyor konuşuyor. Beni seviyor musunuz dedim. Gerçekten seni çok seviyoruz Muhammet dedi sen çok değişik bir insansın. Ama ben Çinçinliyim dedim. Hepsinin suratı düştü.” (G10, Apartman, E, 24)

“Sen işverensin diyelim. Biri geldi Çinçinli, biri geldi Yenimahalleli. Hangisine iş verirsin? Ben Yenimahalleli'yi seçerim. Yenimahalleli tercih edilir. Bir önyargı var. Haksız mı, çok da değil. Belki o çocuk daha temiz ama o kadar çok kötü örnek görmüşsün, duymuşsun ki istisna oluyor. İstisnalar kaideyi bozmaz derler. Sonuçta burada pislik var.” (A16, Polis, E, 48)

Maruz kaldıkları dışlanma deneyimlerinden bahseden bazı gençler, Ankara'nın herhangi başka bir ilçesinde doğmanın ya da başka bir ilde doğmanın kendilerini dışlanmaktan alıkoyacağını ve daha iyi şartlarda yaşayacaklarını söylemişlerdir. Bir katılımcı, sık sık kavga etmek zorunda kaldığını ve kavgada yenilen taraf olduğunu, bu yüzden başka bir yerde yaşamak istediğini belirtmiştir. G12, kültürel olarak geri kalmış bir ilçede doğduğunu, başka bir yerde doğmanın hedeflerini daha üst seviyelere çekmesine yardımcı olacağını söylemiştir. G13, Çinçin'de doğduğu için alkol tükettiğini; çünkü ailesinin de alkol kullandığını aşağıdaki sözcüklerle ifade etmiştir.

“Her dayak yediğimden sonra girer o aklıma ulan burada ne işim var keşke başka bir yerde olsam, o zaman dayak yemezdim.” (G9, Site, E, 18)

“Ya mesela ben düşünüyorum başka bir çevrede büyüseydim başka bir çevrede olsaydım kendimi daha iyi geliştirebileceğim yani mesela şu an 50 kitap okuyorsam belki o zaman 100 kitap okuyorumdur. Ya daha araştırmacı yeteneğim daha yüksektir ya da belki üniversite hayalim belki Ankara değil de Oxford, Harvard falandır.” (G12, Apartman, K, 18)

“Şimdi mesela diyorlar ki; anadan, babadan, arkadaştan alır bir insan hayatının yönünü. O çok doğru benim babam evini burada tutmayıp da Çankaya da tutsaydı ya da ne bileyim sen Yenimahalle'de oturuyorsun Yenimahalle'de olsaydı ben şu şekilde alkol almıyordum belki. Yani çok farklı bir yerdeydim iş olarak da konum olarak da.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Katılımcıların bazılarının çıkarımlarına göre Çinçinliler küfretmekte, riskli davranışlarda bulunmakta ve güvensiz bir ortamda hayatta kalmaya

çalışmaktadır. Bazı katılımcılar ise bunun kalıpyargılardan ibaret olduğunu ve orada doğan her bireyin aynı davranışları göstermeyeceğini savunmaktadır. G10, ailesinin bu tür eylemlerde bulunduğunu, kendisinin ise bunu tasvip etmediğini söylemiştir. G11, Çinçin isminin belayı çağrıştırdığını ve bundan ötürü burada yaşayanların suçlu olarak damgalandıklarını belirtmektedir. Belediye, kentsel dönüşüm sürecinde Çinçin ismini tabelalardan ve hafızalardan silmeye çalışmıştır ancak dolmuşlar hala Çinçin tabelalarını kullanmaktadır.

“Küfrü sevmem argo kelimeleri sevmem lan kelimesini bile sevmem. Kendi ailem de diyor hani kendi ailem Çinçinli olduğu için ağzı bozuk babaannem olsun amcam olsun.” (G10, Apartman, E, 24)

“Mahallenin adını kirletiyorlar ama ben memnun değilim. Ben mesela başka yere gidiyorum nerde oturuyon, Çinçin’de falan diyom bana değişik bir gözle bakıyorlar. Potansiyel suçlu yeri ya burası. Buradaki herkes onlara göre suçlu oluyor. Mimliyolar direkt.” (G11, Site, E, 19)

“Yani şu an orda Çinçin diye bir mahallemiz yok ama tabelalarda hala daha Çinçin diye dolmuş tabelalarında falan diye geçer. Veysel başkanımız çok uğraştı o Çinçin’i kaldırmaya ama bir sonuç alamadı.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

“Keçiören’deki insan ben Keçiören’de oturuyorum diye övünemez de mi? Buradaki insan da övünemez veya kötü diyemez çünkü burası da taş toprak orası da taş toprak burayı kötüleyen insanlardır, orayı kötüleyen insanlardır. Yani insanları düzeltirsek daha güzel bir toplum olur. Çünkü isimlerin mekanların suçu yoktur.” (G5, Apartman, E, 25)

Gecekondu alanlarının tehlike, suç, riskli davranışlar gibi kavramlarla nitelendirilmesi, özellikle medyada bu şekilde yansıtılması, bu alanlarda yaşayan insanların sürekli suç, şiddet ve riskli davranışlar gösteren insanlar olarak damgalanmasına yol açabilmektedir. Aksungur (2006) tarafından yapılan çalışmada da Çinçin’li gençlerin suçla ilişkisi olmamasına rağmen polis tarafından suçlu muamelesi gördüğü belirtilmiştir. Benzer şekilde, Çinçin’li gençlerin Ankara’da farklı semtlerde oturan gençlere göre, suçlu muamelesi gördükleri ve damgalanmaktan kaçındıkları için başka semtlerde oturduklarını belirttiği ortaya çıkmıştır (Aksungur, 2006).

3.1.6. “İnsanların Birbirine Tahammülü Yok”

Suçun mekanla ilişkilmesi, suç ve riskli davranışların özellikle çöküntü bölgelerde sık görülmesi, gençlerin de riskli davranışlarla toplumsallaşması anlamına gelmektedir. Çöküntü bölgeler, “fiziki yıkıntı ve şekil değiştirmenin, kötü konut şartlarının, aşırı kalabalığın, yoksulluğun ve suçun yüksek derecede bulunduğu” bölgelerdir (Dönmezer, 1981).

“Araba geliyor yokuş çıkıyorsun ne yaparsın nezaketen yokuştan çıkan arabaya yol verirsin hani zorlanmasın yok biri birinin önüne kırdı mı, bu sebepten insan öldürebilecek insanlar var orda. Yani insanların birbirine tahammülü yok.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“Bizim ortam aslında o kadar kötü değil ama insanları çok kötü. Mahalle de eskisi kadar yok yani. Eskiden çok kavga olurdu komşular kavga ederdi. Çoluk çocuk kavgası oluyordu işte sen neden benim çocuğuma bir şey dedin niye laf attın niye dövdün falan diye birbirlerine girerlerdi bu kavgalar.” (G7, Apartman, K, 19)

“Şöyle diyeyim hani televizyonlarda da görmüşsünüzdür çok kavgacı bir yerdir.” (G10, Apartman, E, 24)

“Kız yüzünden oluyordu işte “ne bakıyon” falan boş ya. Burada herkes de böyle bir sınırlı olma durumu var. Herkes böyle bir yan bakar kavgaya girecekmış tarzı var.” (G11, Site, E, 19)

Mahallenin önemli bir özelliği, insanların birbirine tahammül edememesidir; G11’in de anlattısında geçtiği gibi, herkesin birbiriyle kavgaya girmeye hazır olduğu bir mahalledir. Bu yüzden sık sık kavga çıkmakta, insanlar birbirlerine zarar vermektedir. İnsanlara farklı biçimde bakmak, çocukların aralarında tartışması, araçlara yol vermeme gibi küçük sebeplerden ötürü kavga etmek bu mahallede normal bir durumdur. Hatta insanlar başkasını öldürmeyi bile düşünebilmektedir.

3.1.7. “Polis Bile Giremiyordu”

Çinçin’le ilgili sık karşılaşılan bir anlatı da eskiden, mahalleye polisin giremediği yönündedir. Gecekonduardan oluşan eski Çinçin’e, sokakların dar ve

labirentimsi yapıdadır. Polisin mahalleye gelişinin hemen öğrenilmesi, mahallede polislerin sevilmemesinden ötürü polis etkisiz kalmıştır. Mahallenin dönüşüm öncesindeki fiziksel yapısı suçun yerleşmesi ve büyümesi için ideal bir ortam sağlamaktadır. Kentsel dönüşümle birlikte daha geniş cadde ve sokaklar yapılmıştır. Ayrıca mahalleye emniyet ilçe müdürlüğü taşınmış, asayişin sağlanması kolaylaşmıştır.

“Sokaklar böyle girdap gibi polis buradan girdiğinde o uca gelene kadar adam kendini gömebilir ne isterse yapabilir. Yani sokağın bir girişi ve çıkışı var buranın getto olmasının sebebi bu. Sokağın sadece bir girişi var ve bir tane çıkışı var. Dolayısıyla polis aşağıdan girdiğinde yukarıdakine yarım saatlik bir süre var.” (G15, Apartman, E, 24)

“Bilmiyorum yani polise karşı bir şey vardı nasıl diyim polisi sevmiyorlardı yani açıkçası istemiyorlardı, işte taşlayarak olsun falan kovalıyorlardı polisi, sokmuyorlardı. Hiçbir polis giremiyordu. O eskidendi yani şu an istediği gibi girebilir. Dönüşüm biraz herhalde onun içinde yapıldı. Önceden giremiyordu.” (G11, Site, E, 19)

Polislere ilişkin algı, çoğunlukla kötüdür. Nitekim mahallenin kötü şöhretinde ve damgalamadan ötürü polislerin de mahalleliye iyi davrandığını söylemek mümkün değildir. G11, polislerin sebepsiz yere kendisine şiddet uyguladığını, kimlik taşımadığı için tokat yediğini ve birçok kez küfre maruz kaldığını belirtmiştir. G10, mahalledeki yabancıların sivil polis sanıldığını ve uzak durulduğunu söylemiştir. G4 ise, iyi ve kötü polisler olduğunu, polisler sayesinde kendisini güvende hissettiğini ancak yaşlı polislerin kendisine kötü davrandığını, onlardan korktuğunu ifade etmiştir.

“Burada iyi polis var. Kötü polis var, değişiyor yani. Küfürlü konuşan var. Durduk yere vuran var. Görevi kötüye kullanan var yani. Durduk yere küfür eden var işte burda napıyon falan niye geziyon bir şey mi arıyon, küfür ediyor. İyi polis var. Kötü polis var yani.” (G11, Site, E, 19)

“Ben polisleri seviyorum ya. Hem güvenli hissediyorum hem hani iyi insanlar, iyi geliyor yani mesela yaşlı polisleri hiç sevmem ama. Göbekliler, yaşlılar (gülüyor) her şeye kızanlar. Çünkü hani önceden polislerden korkardım o yaşlı amcalar korkuttu beni. Polis yaşlılar ya ne bileyim çok sinir olurdu.” (G4, Site, K, 18)

Çöküntü bölgeler, tehlikeli olarak mekansallaşmıştır (Çetin, 2012). Bu bölgeler, sık sık mekânsal dışlanma ve damgalamayı da üretmektedir. Ekonomik, kültürel ve sosyal imkanlardan yeterince yararlanamayan, hizmetlerden mahrum kalan bölgeler, aynı zamanda suç bölgeleri olarak görülmeye başlanmıştır (Açıkgöz, 2014). Katılımcıların anlatılarına göre bölgedeki suç ve madde satışıyla mücadele edebilmek için var olan asayiş birimleri yetersiz kaldığından, “balyoz ekibi” adıyla yeni bir polis ekibi oluşturulmuştur. Bu ekip fiziki olarak kuvvetli, sivil giyimli, sivil araçlarla kalabalık gruplar halinde gezen, daha korkusuz ve güçlü bir ekiptir. Her katılımcıların bilgi sahibi olduğu bu ekibe “Karakuzular” da denilmektedir. Katılımcıların “Balyoz” ekibine bakış açıları oldukça farklılaşmaktadır. Bu ekibin uyuşturucunun bitmesini sağladığını söyleyen gençler ve aktörler bulunmaktadır; bir yandan da sebepsiz yere küfür ettiklerini ve şiddet uyguladıklarını belirtenler de vardır.

“Mesela burada tek korktukları polis ne biliyor musun? Yunus şu motosikletle gezen kırmızılı siyahlı arkadaşlar var ya onlar. Abi Yunuslardan it gibi tırsıyorlar bu suça bulaşanlar niye çünkü Yunuslar benim gördüğüm kadarıyla dövüyor, dövüyor yani ciddi kötü davranıyorlar bayağı çok aşağılık gibi davranıyorlar insanlara. Ha haksızlar mı ona bir şey diyemem o artık senin vicdanına kalmış bir şey. Ha ilkokula gidip esrar satan adama istediğini yapabilirsin benim dünyamda hiç acımam. (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Hatta burada Karakuzular diyorlar onlara. Böyle çok kötü arabalarla gezebiliyorlar büyük eski minibüs tarzı şeylerde gezebiliyorlar veya bazı sivil polisler var normal transit servisle hiçbir üzerinde belirti yok simsiyah giyiniyorlar öyle geziyorlar ama Karakuzulardan çok korkuyorlar” (G6, Site, K, 24)

“Yani bu satanlara bu şekil yapmaları çok iyi ama onu yapmayanlara öyle davranmaları kötü ben ona kızıyorum, bana öyle kötü davranmasının hakkı yok. Şikayet ederim falan deyince de yine şey yapıyorlar işte tehdit ediyorlar. Sessiz kalıyor daha doğrusu sessiz değil de yani takmıyor.” (G11, Site, E, 19)

“Babama [polis memuru] bile ters çıkabiliyorlar o konularda. Babam kimliğini gösterdikten sonra şey yapmışlar, tamam abi geç diye. Allaha denk gelmedik abi. Bizi öldürürler abi bizi yok ederler. Oo sana bana 2 metre adamlar napar?” (G18, Site, E, 22)

Polis algısının kötü olduğu Çinçin’de, ileride meslek olarak polislik yapmak isteyen gençler bulunmaktadır. Görüşme yapılan erkeklerden, polis olmak

istediğini söyleyenler olmuştur. Kadın katılımcıların bu tür bir isteği yoktur. Polislik mesleğinin daha kutsal olduğunu belirten G11, prestijli bir meslek olduğu için polis olmak istediğini söylemektedir. G9 ise, çocukluğundan beri polis ya da asker olmak istediğini, yakınlarının da kendisine polis veya asker olmak üzere telkinlerde bulunduğunu söylemiştir.

“Besyo var başka şeyler var onları da yaparım dedim. Polislik olur besyo olur bunları okurum, Ankara’da okurum dedim aileme bunlar zaten Ankara’da var.” (G2, Site, E, 21)

“Bilmiyorum yani öyle yetiştirildik. Asker ol, polis ol. Güzel hoşumuza gidiyor çocukluktan gördük falan polisi, askeri öyle. Askerlik ilkokul, ilkokuldan beri. ilkokuldan beri asker olmak istiyorum. Şükür değişmedi.” (G9, Site, E, 18)

“Prestijli meslek... bir de ben boksörüm sporcuym yani o da bir avantaj getirecek. Maaşı güzel. Burada sürekli polisleri görüyoruz. Ben de polis olacağım onlar gibi. Polisliği devletime hizmet etmek istiyorum. O daha gözüme farklı geliyor. Daha iyi daha kutsal. İnsanları koruyacağım.” (G11, Site, E, 19)

Bir çöküntü bölge olan Çinçin’de suçlu davranışlar sık görülmektedir. Güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelen gençler bulunmaktadır. Polisin tanındığı ve korkulduğu bir ortamda, polis bazen bir kurtarıcıdır, bazen şiddet uygulayandır, bazen gizliden takip edendir. Başka bir semtte, örneğin Çankaya’daki gençlerle yapılacak bir araştırmada bu kadar fazla polis anlatısının çıkıp çıkmayacağı merak konusudur. Altındağ’daki gençlerin suça bulaşmamak için ya da suça bulaştığı için polisle ilgili anıları bulunmaktadır. Yoksul bölgelerde, insanların kabul ettiği değerlere ve eylemlere rastlanılmadığını, mahallenin şiddet ve suçla, polis nefretiyle ve aile sevgisinden yoksun olmanın, gençlerin sokak kurallarıyla yaşamaya ittiğini, sokakta hayatta kalabilmek için asabiyet gösterdiklerini ifade eden çalışmalara rastlanmaktadır (Elijah Anderson, 2002; Kubrin, 2002)

“Polis geldi ve durması beni kurtardı yani o çocukları bıçak çekip üstüme geldiklerini atladıklarını gördüm ben. Polis beni kurtarmış oldu. Hatta polis bana GBT yapıyor sordu sen kimsin, nereden geliyon? Abi dedim beni eve götür. Polis getirdi beni evime yani bayağı gergin bir gündü benim için.” (G15, Apartman, E, 24)

“GBT’ye girdim işte tutuklama kararı vardı bir tane gittik ne olduğunu falan da bilmiyorum hani karakolda öğrendik. Nöbetçi savcının karşısına çıktık işte bana 10 gün mü öyle bir süre verdiler dediler ki senin borcun var öğrendik olayın aslını öğrendik ondan sonra babam işte üstüme, benim adıma senet yapmış. Onu da ödememiş, senet sahibi şikayet edince tutuklama kararı çıkartılmış benim adıma. Arkadaşlarla bilardo oynuyordum ben. Orda öğrendim.” (G16, Apartman, E, 23)

“Bizim bi’ tane Salih var, manyak Salih, deli mi ne. Bu Kuran’ı elinden tutmuş bi’ tane maddeci, cebinde madde varmış, narkotikler geliyor bu oğlana sobeledi ya oğlanın üstünü arıyor diğerinin, madde taşıyanın üstünü arıyor üstünden madde çıkıyo oğlanın, Kuran tutan çocuk, ikisini karakola götürüyor tekme tokat dövüyor.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Buranın insanı zaten sert davranmayınca onlar polise sert davranıyor. Gecekonduunun son dönemlerinde polisler falan taşıyorlardı bizim ordakiler. Polisi yaralıyorlardı onlarda etkisini daha çok gösteriyordu bastırıyordu onları.” (G9, Site, E, 18)

Çoğu katılımcının polisle bir münasebetinin olmasının yanında, kötü bir polis algısı olduğu tartışılmıştı. Bir çöküntü bölge olan Altındağ’da, suçlu ve riskli davranışlarda bulunan insanların polisten korkmadıkları ve polisle iş birliği yaptıkları söylenmektedir. Yalnızca mahallede doğup büyüyen gençlerin alıntılarına yer verilen bu kategoride, gençlerin büyük çoğunluğu polislerin rüşvet aldıklarını, suçu görmezden geldiklerini ve mahallenin bu şekilde gelmesine göz yumduklarını belirtmektedir. Kumar oynatan kahvelerin birkaç ay içinde geri açıldığını, pandemi döneminde saat 20:00’den sonra alkol satışının yasak olmasına rağmen polislerin sigara karşılığında dükkanın açık kalmasına izin verdiğini, hatta uyuşturucu madde satışına dahi bir şey söylenmediğini belirten gençler vardır.

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan yerlerde alkol ve tütün satan yerlerin fazla olması dikkat çekmektedir (Cambron vd., 2020). Alkol ve tütün reklamlarına daha fazla maruz kalmanın ve alkol, tütün satışı yapan yerlere ulaşımın daha kolay olmasının, gençlerin madde kullanımı, alkol tüketimi ve sigara içme riskini artırdığı belirtilmektedir (Jackson vd., 2014). Çünkü bu satış noktalarına daha fazla maruz kalmak, gençlerin alkol veya sigaraya ulaşabilmelerine veya kullanımının normalleşmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla, satış noktalarının

kolay erişilebilir olmasının, mahallenin oluşturduğu dezavantaj ve gençlerin sigara ve alkol kullanımıyla ilişkilendirilmektedir.

“İçlerinde büyüdük. Etrafımızda da var hala çok fazla var. Yapıyor adam bu işi yapıyor. Polis yakalıyor adamı. Adam artık bu işi yapmış çok para kazanmış. Para yediriyor abi hakime savcıya. Herkes vatanına milletine bağlı yapmıyor bu işleri. Çıkıyorlar adamı, çıkıyor yani. Adam uyuşturucu yakalıyor, silah yakalıyor. Sonra devam.” (G2, Site, E, 21)

“İşte kahveler ceza alıyor [kumar oynatmaktan], 2 ay açamıyor iş oluyor ama açılıyor genel hatlarıyla hep böyle çok zorlasalar da yani şimdi bütün polisleri de zan altında bırakmayayım. Ama arada bir böyle şeylere tanıklık ettim ama polisin gelip para alıp gittiğini ben gördüm kendi gözlerimle gördüm. Çocuktum belki emekli olmuştur o amcalar ama yaşlı şişman bir amcaydı geldi parayı aldı gitti.” (G15, Apartman, E, 24)

“Arkadaşın dükkana bakıyorum o da siparişe malzeme götürüyorum bir yerlere abi polis geldi çabuk gel. La dedim kim polis. Dedim abi kapıda bekliyor falan, lan tamam geliyorum falan. Bir geldi “e yeğenim napıyon bir sıkıntın var mı, bir şeyin var mı”, gittim dedim ki abi dedim yok dedi “biz öylesine geçiyoruz” baktım bunların derdi sigara amk, çıkardım iki paket sigara verdim. Oooo yeğenim istiyorsan sen 9 buçuğa kadar dur 10’a kadar dur bir şey derlerse bizim kodumuz şudur, böyle yani.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Polislerin, işbirliği yapmalarının yanında halkın taleplerini ve güvenlik ihtiyacını karşılamadığını belirten katılımcılar, acil çağrılara cevap verilmediğini, polisin olay yerine geç intikal ettiğini ve gelseler de olaya karışmadığını belirtmektedir.

“Mesela şikayet alıyor polis onları arıyor işte biz şikayet aldık o polislere gelmeyin diyor polisler de gelmiyor. En az bir 15 20 kişi şikayet edecek de öyle gelecekler. 15 – 20 kişi ihbar ediyor polis geliyor ondan sonra 10 dakika önce zaten saklamış oluyorlar tabii bir şey bulamıyorlar geri gidiyorlar.” (G12, Apartman, K, 18)

“Hocam polis nasıl gelir biliyor musun olay bittiği zaman. Mecbur ne yapsın adam başına bela mı alsın hocam ben jandarmaydım hocam komutan dedi ki bize olay bitsin biz gideriz olay niye askere bir şey olmasın mesela. Polis kendi başına iş alır mı niye polis de korkuyor.” (G14, Apartman, E, 25)

“Bunu söylemek doğru mu bilmiyorum ama mesela polis orda sadece ana caddeyi koruyor. Bir sokaktan giremiyorsan üst sokaktan tekrar o mahalleye giriyorsun zaten. Aynen sen burada orda oturan çalışanlarımız da var bizim. Diyorlar ki polise bak git arka mahallede işte böyle bir şey var bak “ben ordan sorumlu değilim” diyor çekiyor gidiyor.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

Bu durumun birden fazla sebebi vardır. Birincisi, polislerin kendi can güvenliğini sağlamak istemesidir. İkincisi, polislerin gelişini haber alan (genellikle madde satıcısı) suçluların maddeyi saklaması ya da üstünden atmasıdır; böylece satıcı olduğu anlaşılammakta suçu ispat edilememektedir. Üçüncüsü ise polislerin işlerini ciddiye almaması ve olaya müdahil olmak istememesidir. Farklı görüşlere cevap olarak polis memuruyla yapılan görüşmede buna ilişkin bir cevap alınamamıştır.

3.1.8. Kızılay'a gitmemiş insanlar

Altındağ'ın, kültürel olarak geri kalmış bir ilçe olmasının yanında, Gültepe Mahallesi de gerek yoksulluktan gerek kapalı bir kültür olmasından ötürü kendi içine hapsolmuştur. Mahalle sakinleri genellikle mahalle içinde yaşamlarını idame ettirmektedirler, işleri Sitelerdedir, okulları mahalle içindedir ve en fazla gidecekleri yer komşu semtlerdir. Gezmek içinse tercih genellikle Kızılay olmaktadır. Kızılay, Ankara'nın merkezi konumunda olup içinde eğlence mekanları, alışveriş merkezleri, parklar ve kalabalık caddeler barındırmaktadır. Gültepe'ye birkaç kilometre uzaklıktadır ve bir dolmuşla rahatlıkla gidilip gelinebilmektedir.

"Mahalleden çıkmak bizim için biraz mucizevi bir şey hocam yani aynı soba kokusunu duymamak ya da o binaların değiştiğini görmek mesela ben ilk çıktığımda oradan, ilk büyük binaları orda gördüm, havalimanına yürürken gördüm." (G15, Apartman, E, 24)

"Böyle bir sosyal aktivite olarak şunu yapıyoruz pek fazla bir imkanımız yoktu. İmkan da şundan kaynaklanıyor hani maddi bir imkandan değil manevi imkansızlık çünkü şeyin yok hem vizyonun dar hani istediğin pek bir şey görmemişsin işte atıyorum 20 yıl kolay kolay dışarıya hiç çıkmamışsın çıktığında işte Kızılay'a işte oraya gitmişsin buraya gitmişsin." (G16, Apartman, E, 23)

"Eğitememişiz yani Ankara başkent böyle bunları bu hizaya nasıl getirmemiş diye şey ediyor yani. Biraz buradaki insanlar genelde burada yaşamışlar hiç mesela dışarı çok fazla çıkmamışlar Altındağ'da doğmuş Altındağ'da büyümüş genelde. Çankaya'ya gitmemiş ya da Yenimahalle'ye gitmemiş orda yaşamamış ya da yaşamak da istemiyor zaten Altındağ'da doğup büyüyor, ölüyor gibi." (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

mahallede Kızılay'a dahi hiç gitmemiş, mahalleden çıkmamış insanlar vardır. Alpar ve Yener (1991), yaptıkları çalışmada, gecekondulu ailelerin sık sık iş değiştirdiğini ve geçici işlerde, esnek istihdam yoluyla çalıştıkları sonucuna ulaşmıştır. Farklı geçmiş ve kökenlerden gelen bireyler, işsizlikle boğuşmakta ve sağlıksız barınma koşullarına sahiptirler. Marjinal, geçici ve düşük getirili işlerde çalışmak ve ekonomik kaygılar ise kentin cazibe merkezlerinden yararlanmalarını engellemektedir. Bu durum, Kızılay'a dahi gitmeyen gençlerin ve gecekondulu bireylerin varlığını açıklamaktadır.

3.1.9 Sokak Hayvanları ve Köpekler

Bölgede birçok sokak hayvanı bulunmakta, başıboş köpekler sürü halinde gezmekte ve mahalleli için tehdit oluşturmaktadır. Bir katılımcı özellikle akşam olduktan sonra köpeklerden ötürü dışarı çıkmaktan korktuğunu söylemiştir. Sosyal yaşamı aksatan sokak hayvanlarının yetiştirilme amacının uyuşturucu ticareti yapılırken korunma ve korkutma aracına sahip olma motivasyonu olduğu belirtilmektedir.

“Sokak hayvanı çok fazla var ama bir de şöyle bir şey var burada uyuşturucu ticaretinin yoğun olduğu bir bölge olduğu için bireylerin kendi evlerinde beslediği böyle çok saldırgan şeyler köpekler, Pitbulllar falan oluyor. Eskiden o ilk zamanlar mesela dedim ya daha fazla dosya geliyordu bu Atıfbey tarafına falan çıktığımız zaman hakikaten salınmış şaysiz Pitbull görüyorduk. Tasmamız.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

“Ne bileyim şey buradakilerin hepsinin köpeği var. Yırtıcı köpekleri var ya, hayır hem çok var ben de hiç bu kadar köpek görmemiştim. Onlar [boş kalan gecekondularda oturanlar] mesela köpek yetiştiriyor bahçesinde onu biliyorum.” (A8, Gençlik Lideri, K, 36)

“8'den sonra çıkmam kolay kolay. Güneş batar batmaz eve. Sonra kurtlar çıkıyor zaten dışarıya, yani insanlardan kurtulsak bile hayvanlar var. Nerde görse parçalayacak ama Whatsapp gruplarında fotoğrafı gözüktüyor köpeklerin. Bizim mahallede yukarda bir yer var çatılardan geliyor köpekler. Pitbull da besleyen çok olduğu için.” (G9, Site, E, 18)

3.1.10. Mahalleye yardımcı olma duygusu

Geçmişte veya şimdi mahallede oturanlar, mahallelerine bağlılık hissetmekte ve mahallenin gelişmesi için uğraşmaktadır. Bu katılımcıların anlatıları mahallenin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için genellikle kendi imkanlarını kullandıklarını açığa çıkarmaktadır. Geçmişte mahallede oturan ve sonrasında mevki sahibi olan kişiler, mahalledeki yoksulluğun ve dezavantajlılığın farkında olduklarından, yardım etmeye ve dayanışmaya çalışmaktadırlar.

“Rastgele biri giriyor içeri merhaba merhaba böyle eli yüzü düzgün buyurun ne için gelmişsiniz hocam diyor ben işte 70 75 senesinde mezun oldum büyükşehirde daire başkanım ben diyor buraya atıyorum 10 bin lira çocuklara yardımda bulunmak istiyorum. Biz diyoruz ki bize para verme e napalım git kurban kestir. Etleri burada pay ediyoruz ihtiyaç sahibi ailelere poşetlerini veriyoruz etlerini götürüyor.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Futbol takımını ben devraldım. Başkanlığını hem de antrenörlüğünü yapıyordum. Turnuvalarda mesela bu etraf mahallelere gittiğimiz zaman Mamak tarafından çok şey olurdu Gülveren tarafında sahamız vardı orada çok top oynanırdı. Gençlerin cumartesi pazarını öyle değerlendirmeye çalışıyorduk. Baktım ki olmuyor. Gidiyorsun su parası bizden çıkıyor yol parası benden çıkıyor.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Gerçekten yani ben çok çabuk kanarım geçen bir aileye yardım ettik yolda karşılaştık köpek beslerken benim dedi işte dedi yorganım dahi yok dedi çocuğum yerde yatıyor. Gittik ama ev gerçekten çok kötü durumda oradan buradan yardım topladık müdür arabasıyla gitti bir yerlerden eşya getirdi. Gittim A101’den 500 liralık alışveriş yaptım ondan bundan topladığımla.” (G6, Site, K, 24)

3.1.11. Gültepe’den Başka Yerde Rahat Hissetmemek

Gençler, Gültepe’nin sınırları dışına çıkınca rahat hissetmediklerini, tekrar mahalleye dönünce huzura erdiklerini söylemekte, uzun süredir ve birkaç nesildir yaşadıkları mahalleden ayrılınca kaygı duyduklarını ifade etmektedirler. Gültepe’deki süregelen suç ve riskli davranışlardan ötürü hareketli ortamını ve olayların eksik olmamasından ötürü bu heyecanı başka yerlerde bulamayan gençler vardır.

“Şöyle diyeyim, başka mahallede demem ama Çinçin’de güvendedim. Mamak’a gittim bundan oldu iki üç ay, bir umreci teyzemizi ziyaret ettik arkadaşım, gittik kuş yok kuş mahallede öldürseler beni kimse ses çıkartmaz ama Çinçin de öyle değil, Çinçin e gelince hah dedim aha geldik, bir huzur bulduk, memleketimizdeyiz.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Dediğim gibi alıştığım için zamanla artık bildiğim için buraları burada daha rahat ediyorum. Aynı arkadaşlarla dışarda rahat olurum onlar beni rahatlatır, hepsi buradan arkadaşlarım. Dışarıda çok rahat etmiyorum.” (G19, Site, E, 22)

“Ya aslında karşılaşacağı bir şey yok ama hani diyor ki kimle karşılaşacağımı bilmiyorum o beni tanımıyor diyor, ben onu tanımıyorum bu bana diyor rahatsızlık veriyor aslında bilinmezlikten korkuyor. Burada diyor ben çok rahatım diyor beni herkes tanır bende herkesi tanıyorum kimin bela olduğunu da biliyorum kim rahat olduğunu da biliyorum o yüzden diyor ben burada çok rahatım başka yere çıkmak istemiyorum.” (A15, Psikolog, K, 28)

Gençlerin başka yerde rahat etmemelerinin en büyük sebebi ise, konfor alanının Gültepe olmasından ötürü mahalleye alışmış olmasıdır. Kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan gecekondu sahiplerinin, kentsel dönüşüm projeleri gerçekleştirildikten sonra dahi bölge içerisinde bir ayrımcılık pratiğine şahit oldukları ifade edilmektedir (Alptekin, 2014).

“Üniversiteye geldiğimde sosyalleşmek istediğim insanların benden sınıf olarak çok farklı olmasından kaynaklı zorlandım. Sosyalleşemedim ve kendim öze ben buna öze dönüş diyorum. Hemen kaçırım mahalleme gideyim işte oturayım G... ile köfte yiyeyim, oturayım işte bira içeyim, sohbet edeyim onlarla.” (G15, Apartman, E, 24)

“Kızılay’a gidiyoruz genellikle, o şekilde Ankamall’e gidiyoruz Kızılay’a gidiyoruz, öyle yani. Zaten Gölbaşı, Keçiören, Çankaya gibi yerlere gidince kendimizi yadırgıyoruz.” (G4, Site, K, 18)

“Biz telefon aldık sattık 2-3 gün tatile gittik Alaçatı’ya. Yanımda giderken ordaki işte böyle gözünde böyle at gözlüğü gibi aha karıya bak ona çay söyleyeyim dediğimi biliyorum. Ama Alaçatı’da oturuyoruz yani anlatabildim mi hani pavyonda konsa içki söyler gibi çay gönder gibi karıya. Anlatabildim mi kültür farkını? Ha orda sırtıyor yani ne bileyim kendimi oraya ait hissedemiyorsun.” (G17, Apartman, E, 25)

Gültepe’den taşınmak ya da tatile çıkmak dahi gençlerde kaygı yaratmakta ve kendilerini yeni yere ait hissetmemelerine yol açmaktadır. Üniversite öğrenimini tamamlamış olan G15, kampüsü olan bir üniversitede okumuş olmasına ve

sosyoekonomik düzeyi yüksek olmasına rağmen, kendini daha çok mahallesine ait hissettiğini ve öğrenciliğinde eğitim için kampüste bulunduğu zamanlarda bir an önce mahalleye dönmek isteği duyduğunu söylemiştir. G17 de, arkadaşıyla tatile çıktıklarında, bir kadınla nasıl iletişim kuracağını bilemediğini söylemiştir.

3.1.12. Taşınmayı Düşünme

Taşınma düşüncesi, bölgede oturan çoğu kişinin anlatılarında karşılaşılan bir tasarıdır. G5 ve G6'nın anlatılarındaki ortak vurgu ileride, çocuklarını Gültepe dışında, daha nezih bir bölgede yetiştirme planıdır. Benzer bir anlatı da G7 ile yapılan görüşmede ortaya çıkmıştır. Bir aile, çocuklarını riskli davranışlardan uzak tutmak için taşınmış ve başka bir ilçeye yerleşmiştir. G16, taşınmak istediğini, ancak başka bir yerde yaşayabilecek bir maddi olanağının olmadığını belirtmiştir.

“İlerde burada yaşamayı düşünmüyorum çünkü hani annem, babam bizi böyle büyüttü de bizim çocuklarımızı böyle büyütebilir miyiz o var. Yani daha iyi bir mekanda büyüsünler isterim.” (G5, Apartman, E, 25)

“Batıkent veya Aydınlikevler daha nezih Aydınlikevler falan yine Aydınlikevler olsun ki Allah korusun yarın bir gün. Bir hastalık olur bir şey olur hiç değilse birinden biri koşsun yetişsin bize diye. Ama yok bu mahalle istemiyoruz. Buradan çıkmayı istiyoruz. Ya çünkü burada çocuk büyümez hocam, büyümez.” (G6, Site, K, 24)

“Hala da gidiyorlar. Burada durmuyorlar ki zaten çoğu taşınıyor aslında Keçiören, Mamak falan. Yakın değil gerçi buralara. Çocuğunu uzak tutmak için pislikten uyuşturucudan mahalleden. Çocuk bir daha buraya gelmiyor bir daha da bir şeyleri bulaşmıyor.” (G7, Apartman, K, 19)

“Düşünmeyle alakalı değil hani düşünceler çok farklı ama yaşamak zorundayız yine çünkü ait olduğumuz yer burası. Yine maddi anlamda ve hani kültürlerle alakalı çoğunluğunu maddiyata bağlayarak yani burada bile zor yaşarken başka bir bölgeye gidip de orda yaşamak hayat standartlarını yükseltmeye çalışmak zor yani çok imkansıza yakın hatta bizim için.” (G16, Apartman, E, 23)

İstihdam sorunlarını çözmek, kenti yeniden canlandırmak, sosyal ve ekonomik olarak kente hayat vermek için kentsel dönüşüm projeleri üretilmektedir (Turok,

2004; Sönmez, 2005). Ancak gecekondularda oturan kişilerin üretilen yeni konutlara geçmeleriyle birlikte genelde bu beklentilerin boşa çıktığı görülmüştür. Toplu yaşamın getirdiği zorluklar ve ekonomik giderlerin artmasıyla, yoksul aileler zorlu bir yaşamla karşı karşıya kalmakta, eski konutlarını kaybettikleri gibi yeni konutlarını da borçlanma, aidat vb. sebeplerden dolayı kaybedebilmektedirler (Karkış, 2015).

3.1.13. Aktörlerin Geleceğe İlişkin Düşünceleri

Aktörlere Altındağ ve Gültepe'yi nasıl bir geleceğin beklediği sorulmuştur. Olumsuz bir gelecek düşünen A12, mekânsal ayrışmaların görüldüğü sığınmacılarla mahallenin yerlileri arasındaki çatışmaların artacağını düşünmektedir. A5, sosyokültürel bir değişimin çok uzun zaman alacağını, onlarca yıl sonra insanların yaşam kalitesinin yükseleceğini ve arzu edilen dönüşümün sağlanabileceğini belirtmektedir. A6, geleceğini Altındağ'da hayal etmek istemediğini ve ileride başka bir yerde çalışmak istediğini belirtmiştir.

“Afganlarla işte Türkler birbirine girdiler niye ekmekçiyi sen açacaksın fırıncıyı ben açacağım. İnanılmaz bir rant... ben 15 sene sonra burada yozlaşmış bir mahalle görüyorum halihazırda, durum değişmezse.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Apartman işte asansöre çık 10 kat çık işte içerisinde dolan dolan dolan hani bu daha bir böyle enerjimi alıyor. Bence insanın doğasına uygun bir şey değil bu ya da atıyorum mesela 10 nesil sonra apartmanı gerçek manada benimseyip bunun insanlar üzerinde olumsuz bir psikoloji yaratmaması 10 nesil sonradır yani bu ama şu an şu geçiş aşamasında olan insanlar için bence zedeleyici bir şey insan psikolojisini. Belki hadi olsun 30 yıl sonra o dönüşüm sağlanabilir.” (A5, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“Yani burada devam etmek istemiyorum. Kendime alternatifler üretmek istiyorum bu anlamda kendime kadar yani kendimce bir çabam var ama baktığın zaman kimin çabası var burada kimsenin yok aslında.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

Olumlu bir gelecek düşünen az sayıdaki aktör ise, Gültepe çevresinin önemli bir değişim geçirdiğini, bundan sonra da çok daha yapılaşmış ve göze hitap eden,

adı riskli davranışlarla ve suçla anılmayan, gelişmiş ve dönüşmüş merkezi bir yer olacağını düşünmektedirler.

“Yani ben, benim babam asri mezarlıkta yatıyor, çocukken gittiğim zamanı da bilirim o gecekonduların önünde kapılarda oturulduğu zamanı her köşe başında bir şeyin satıldığı zamanı da o çocuk aklımla bilirdim. Ama şu anki halini de biliyorum. En basitinden 2 hafta 3 hafta önce gittik asri mezarlığın önünden şu yabancı atları falan gördüğünüz yok yani o eski halinden eser yok oranın.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“Mutlaka iyi olur yani bu çalışmalar bu dönüşüm vesaire devam ettiğinde mutlaka iyi sonuçlar alınıyor daha bir olumluya gidiyor yani bunu her yerde gördük. İnsanlar çünkü hani değişime veya güzel şeyler yapılıncaya ben bunu adapte olduğunu veya uyum sağladığını bir şekilde görüyorum. Yani yüzdelik dilimde hani yüzde 10 yüzde 20-30-40 illaki süreç içinde evrilir ve güzelleşir.” (A11, Öğretmen, K, 46)

“Bu ivmeyle giderse %50 den fazla yapılaşmayı tamamlamış olucuz. %50 den fazla mesela yine Sakalar kavşağının orda olsun orda bir TOKİ ile şu anda bir anlaşmamız, görüşmelerimiz var. Eğer ilk 5 yıl içerisinde kalan 10 yıl içerisinde de yine hem özel müteahhit olsun hem TOKİ olsun biraz daha şey olursa %60, %70 kesin geçeceğini ifade edebilirim.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

“Daha gelişmiş düzeyde görüyorum aslında hem daha farklı çünkü şu an dokunduğumuz çocukları diyorsunuz aslında ben hani çocuklar nezdinde gidiyorum ya da gençler şu an da dokunduğunuz kişilerin 10-15 yıl sonra yetişkin olacaklar ve emin olun belki %10 değişecek ama %10 değişmesi bile toplum için gerçekten devasa bir şey.” (A15, Psikolog, K, 28)

Kentleşme, toplumsal yapıyı oluşturan tüm etmenleri değişime uğratmaktadır. Yalnızca nüfus değişmez, kentlerde yaşayan insanlar, kırsaldan farklı olarak kente özgü davranış şekilleri göstermeye başlar. Nüfusun okuma oranı artar, okuldan ayrılma yaşı yükselir, evlenme yaşı yükselir. İnsanların yaşam alanları değiştikçe, yaşam tarzları, aile yapıları, kültürel ve politik davranış şekilleri de farklılaşır (Erkan, 2010). Ancak Gültepe'deki insanlarda, bu türden bir davranış ve düşünce değişikliği olmadığı belirtilmektedir.

3.1.14. Gençlerin Geleceğe İlişkin Düşünceleri

Gençler, aktörlere göre geleceğe daha olumlu yaklaşmakta ve gelecekte Gültepe'nin dönüşerek daha iyi bir hale bürüneceğini düşünmektedirler. Dönüşümün şimdiden başladığını, bu haliyle devam ettiği sürece yapılaşmış ve sorunlardan arınmış Gültepe'nin, estetik olarak göze hitap eden bir merkez olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Ancak insanların kültürel değişimi için bir yorumda bulunamamışlardır.

"Buranın mesela 10 sene sonra, 10 sene önce burada bakanlık yoktu spor bakanlığı belki ama şimdi bakanlık var telefon merkezi var. Gençlik Merkezleri var. Yani bir 10 sene sonra daha büyük şeyler olur diye düşünüyorum. Yani böyle şeyler açılırsa daha çok iş imkanı olur." (G5, Apartman, E, 25)

"Bence yine bu pis işler devam eder ama bana göre burayı Ankara'nın merkezi yaparlarmış gibime geliyor. Çünkü yavaş yavaş yukarılar tamamen yıkılmaya başlandı. Kentsel Dönüşümden dolayı bir üst caddemizdeki gecekondular falan mesela hep yıkılmaya başlandı. Çok yakın Ankara'nın her yerine yakın tek vesait her yere tek vesait mesela." (G6, Site, K, 24)

"Kentsel Dönüşüm iyice ilerler hani gecekondular zaten bitti de iyice biter kalmaz yani. Dışardan gelen elit iyi eğitilmiş insanlar yerleşmeye başladı buraya. Asker, polis, avukat, hakim hani iyi eğitilmiş insanlarda gelmeye başladı bu Kentsel Dönüşüm de onun için yani yaşam kalitesi artmaya başladı burada aslında. Zamanla artacak şu anda bu eğitilmiş kültürlü insan sayısı az." (G9, Site, E, 18)

Bazı katılımcılar ise bu bölgenin yeterince estetik durmadığını, belirli kalıplar halinde betonlaştığını ve eski halinden çok uzak olduğunu belirtmişlerdir. Yeterince yeşil alanın olmadığı, kentsel dönüşümün sosyal mekanizmaları saf dışı bıraktığı ve mahalledeki insanların ve gençlerin ihtiyaçlarına cevap veremediğini belirten gençler bulunmaktadır.

"Beton olur abi burası, beton, beton duvarlarla bildiğin Berlin Duvarı gibi çekerler abi burayı böyle, betonarme bir yer yaparlar o da bence çok kötü. Sürekli her yer TOKİ her yer blok her yer yüksek katlı blok ondan ziyade yeşillendirme yapılırsa bence çok daha faydalı olur." (G18, Site, E, 22)

"Bundan 20 sene sonra yaşayan halkta çok çok büyük bir değişim olacağını sanmıyorum ama gelişim sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü hani

insanlarımız çoğalıyor, nüfus çoğalıyor yani şehir yapılanmaları sürekli değişiyor.” (G17, Apartman, E, 25)

“Burası mı? Zihniyeti zor da anca görüntüsü değişir. Zihniyet olarak da değişmez. Ya şöyle söyleyeyim şuraydı benim bekar evim şurası var ya şu karşı bina hep beni izliyormuş. İzliyormuş bildiğin. Röntgencilik yapıyor. He sen oradan çıkıp neden izlersin sana ne ya ben burayı tutmuşum kira ödüyorum elektriğini ödüyorum ister evde içerim ister yatarım ister kalkarım ister kendimi öldürürüm doğru mu? Sana ne yani.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Gültepe çevresinin, gelecekte betonlaşacağını ve yüksek katlı binalarla ruhunu kaybedeceğini, ayrıştırıcı bir nitelik katan duvar metaforuyla anlatan G18, geleceğe dair ümitvar değildir. Yeşil alanların artırılması gerektiği ifade edilmiştir. İnsanların değişmeyeceğini, yalnızca görüntünün değişeceğini, daha iyi apartman dairelerinin ve evlerin yapılıp zihinsel ve sosyal bir dönüşümün gerçekleşmeyeceği belirtilmiş, zihniyetin aynı kalmasının da anlamının olmadığı belirtilmiştir.

3.2. GENÇLİĞİ ANLAMAK: GENÇLER, GENÇLİKLE NEYİ KASTEDİYOR?

Ergenlik, aileye bağlılığın azalması ile sonuçlanabilen, çocuk-ebeveyn çatışmasının arttığı bir dönemdir (Arnett, 1999). Ergenler, yasa dışı maddeler kullanmak, okul terki veya zorbalık gibi daha fazla antisosyal davranışlara maruz kalabilirler. Ortaokuldan liseye geçiş bağlamında, antisosyal davranışlar için artan risk göz önüne alındığında, akran ve bireysel alanlardaki koruyucu faktörler azalacaktır.

Gençlerin ve aktörlerin, gençlik refahı, ergenlik ve gençlik dönemine ilişkin anlatıları bu başlık altında tartışılmıştır. Gültepe’de genç olmak, gençlik dönemini Gültepe’de geçirmek, arkadaş çevrelerinin değişimi ve dönüşümü ve geleceğe dair planlarını içeren anlatılar bu başlık altında tartışılmıştır. Ergenlerin etkileşime girdiği bireylerin ergenlerin hayatlarının bağlamında, gelişimsel olarak etkili olduğu bilinmektedir. Bu kişiler arasında ebeveynler akranlar öğretmenler ve rol modelleri, akıl danıştıkları kişiler bulunmaktadır.

3.2.1. Gençlerin Arkadaş Çevreleri

Gençler, genellikle okulda veya yaşadıkları yerdeki akranlarıyla, mahalle vasıtasıyla arkadaşlıklar kurmaktadır. Ya da mahalle arkadaşları aynı zamanda okul arkadaşları olmaktadır. Sitede yaşayan gençlerin arkadaş çevrelerinde kamu çalışanlarının çocukları vardır. Bir önceki temada belirtildiği gibi, kamu çalışanlarının mahallede görünürlüğünün artması ve mekânsal kümelenmelerin ve ayrışmaların belirginleşmesiyle birlikte, arkadaşları tarafından dışlanan gençler de bulunmakta; dışlanan gençler ise kendi aralarında bir dostluk geliştirmektedir.

“Arkadaşlarım okuldan. Genelde okuldan, bir de mahalleden de var. Çok seçiciyim hayatta, hani mesela baktım bir arkadaşım zarar veriyor, kötü yönden değil, bir arkadaş dediğin dost olur, birbirine sarılır, sever, ama diyelim napıyor mesela, gidiyor başka bir şey anlatıyor, onun arkasından

konuşuyor mesela devamlı arkasından konuşuyorsa benim arkamdan yüzde yüz konuşur.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Akrabalarımızla büyüdüğümüz için genelde. Akrabalarımızın çocuklarıyla yakın arkadaş olduk. Çevremiz onlardı. Şu an daha çok arkadaş çevremiz memur kesimden. Doktor çocukları polis çocukları var. Onlarla arkadaşlık ediyoruz.” (G2, Site, E, 21)

“Benim okul hayatım, eğitim geçmişim çok güzel öğretmenler edindim ama arkadaş tarafım hiç öyle değil de çünkü ben çok dışlandım. Her şeyi alttan alırdım sadece bir tane erkek arkadaşım vardı o da erkek. Hadi öyle çok dışlanmıştı. Dış görünüşü ile çok hakarete uğruyordu. Birbirimizi koruyorduk.” (G7, Apartman, K, 19).

“Bir yaştan sonra arkadaşlık kurmak bölgeyle alakalı değil de biz de geçmişten geliyor. Ben mesela bu ortamda bu çevrede bu mahallede arkadaş edinmedim. Çünkü hani tanıyorsun insanlar kimdir nedir tamam benzer semtler ama burayla orası artık oradaki kültürle burası uyuşmuyor. İşte dediğim gibi orda en azından kimin ne olduğunu biliyorsun tanıyorsun kimden ne gelebileceğini de biliyorsun ama burada yeni insan yeni affedersiniz ama yeni o... çocukluğu, o... çocuklarına kontenjan ayırmıyoruz yani.” (G17, Apartman, E, 25)

Geçmişten gelen arkadaş çevresini korumak ve yeni arkadaş edinmek istemeyen G17, dönüşüm sonrası taşındığı Mamak'ta arkadaş edinmemiş, eski arkadaşlarıyla iletişimini sürdürmeye devam etmiştir. Benzer şekilde katılımcılar arasında genel eğilim arkadaşları seçmek ve çok sınırlı bir grupta görüşmektir. Mahalleler bir aidiyet duygusunu beraberinde getirirse de kişilerarası güven sağlanamayabilir. İngiltere Başbakanlığı tarafından yapılan bir araştırmaya göre, çöküntü bölgelerde yaşayan insanlar, mahallelerindeki diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmaktadır. Ancak bu yakın ilişkiye rağmen, insanların birbirlerine güvenmedikleri belirtilmektedir (PMSU, 2005).

3.2.2. İyi Örneklerin Az Olması

Gültepe'de yaşayan gençlerin çevrelerinde onlara iyi örnek ve rol model olacak, düzenli bir yaşama sahip, başarılı, riskli davranışlarda bulunmayan ve uzun süre çaba göstererek elde edilebilecek meslekleri olan çok az sayıda kişi bulunmakta ya da hiç bulunmamaktadır. Olumsuz bir çevre içinde büyüyen gençler, kendilerine model alabilecekleri kişilerin riskli davranışlarda bulunmasından ötürü

sosyal öğrenme yoluyla suçlu ve riskli davranışları öğrenmektedir. Başarılı olan ve kendilerini “mahalleden kurtarmış” olan insanlar ise istisna olarak görülmektedir.

“Olumlu rol model olacak hani birbirlerini olumlu besleyecek arkadaş gruplarını bir araya getirebilirsek yani getirilebilirse bu çocuklar bir araya olabilir mi, olabilir. Ama işte hani bu çocuklar daha çok yine birbirinden uzak duran çocuklar. Hep böyle diyorum olumsuz bir beslenme var.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Ben liseye gidiyordum aynı zamanda hani yatılı kalmak gerekiyor hafızlık da liseye giderken aynı anda da hafızlık yapıyordum. Yani çok zor bir de Örnek, Çinçin gibi bir yerde büyüüp hafız olmak daha zor çünkü hani elit insanlar yok, varsa da daha az yani çevre olarak çok iyi bir çevre değil.” (G5, Apartman, E, 25)

“Benim gibi hiç yok. Ben bizim gibi çıktığını düşünmüyorum şahsen. Yani yok bizim buralarda hiç yok yani hiç sıfır. Ben bizim mahalle de benim gibi görmedim. Ben bizim sülalede benim gibi görmedim ki kendi akrabalarım da görmedim çevremde benim gibi düşünen yok.” (G12, Apartman, K, 18)

“Farklı bir ben olayım, isterdim hocam ya isterdim. Çünkü ben çok istisnayım buna eminim çünkü buradakileri tanıyorum. Yani ben biraz daha annem diyim, annem annem farklı bir anne olsaydı bu hayatımda annem farklı bir anne olsaydı benim şu an bulunduğum konum sizinle bunu tartışıyor değil de o anlattığım bahsi geçen insanlardandım.” (G15, Apartman, E, 24)

Bireyin çevreyi etkilediği ve çevrenin bireyden etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda (Bronfenbrenner, 1977) gençlerin çevresinde model alabilecekleri ve örnek kabul edebilecekleri daha fazla kişinin olması, kültürel ve sosyal gelişimleri için olumlu olacaktır. Araştırmacılar, olumlu rol modellerin ve iyi örneklerin olmadığı sosyoekonomik açıdan dezavantajlı mahallelerin, olumlu aile işleyişini bozduğu bulgularına erişmişlerdir (Byrnes ve Miller 2012). Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı mahallelerin sapkın (deviant) davranışlarda bulunan ergen gruplarının çoğalmasını kolaylaştıran bir etmen olduğu ifade edilmiştir (Chuang vd., 2005).

3.2.3. Rol Model Oluş(tur)ma

Mahalle içinde ve çevresinde eksik olan olumlu rol modeller, bölgede hizmet veren aktörler ya da bilinçli gençler tarafından tamamlanmaya çalışılmaktadır. Sosyal çalışmacı A2, Sosyal ve ekonomik destek talep eden ailelerin, desteği aldıktan sonra kitaplık oluşturmalarını ve tiyatroya gitmesini şart koştuğunu söylemiştir. Gençlik lideri olan A9 da gençlerin kendilerini model aldığını, dolayısıyla eylemlerine dikkat ettiğini belirtmiştir. G12, mahallesindeki diğer çocuklara iyi bir örnek olmak isteğinin onu başarılı olmak için motive ettiğini ve bu hedef doğrultusunda çalıştığını belirtmiştir.

“En azından kadın geldi, A2 Hanım tiyatroya gittim çok güzeldi falan diyor ben de mutlu oluyorum. Yani tiyatroya gitmiş bir şey olmuş, o çocukta bir dönüşüm başlayabilir. Ya da kız çocuğunda, erkek çocuğunda ya da işte o kitaplık onun 5 sene, 6 sene ilgisini çekmeyebilir ama yedinci yılda bir kitap onu değiştirebilir yani. Yani bence ekonomik, ekonomik imkânsızlıklar tamam bir bölgeyi şey yapar ama rol modeli olmayışı da çoraklaştırıyor.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Ben bir kere saçımın şurasını hafiften beyaza boyatmışım öyle bir genç hissettim kendimi bir boyatayım dedim. O ara bir okulda basketbol turnuvasına hazırlanıyorduk bir hafta sonra bir baktım bir çocuk da boyatmış. Ben o zaman bizi örnek aldıklarını fark ettim. Bizim tecrübeli abilerimiz, ablalarımız bu işte diyorlardı “siz farkında olmasanız da sizi örnek alırlar” gerçekten alıyorlarmış.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“Ben şöyle düşünüyorum; bu mahalle de çoğu çocuk yani kız olsun erkek olsun beni örnek alıyorlar yani şey için söylemiyorum yani abla şöyle falan deyip onları ders çalıştırıyorum hani onları geliştirebilecek kitaplar falan da veriyorum kendi kitaplarımdan beni örnek alıyorlar. Ben iyi bir yerlere gelirim o çocuklar da ya yapılabiliyormuş bu da başarılabilenmiş diye düşünüp yani başarılabilenmiş yani yapılabiliyormuş, G12 abla yaptıysa ben de yapabilirim diyerek güzel yollara gelecek çocuklar düşünüyorum.” (G12, Apartman, K, 18)

Chuang ve arkadaşları çalışmalarında, düşük sosyoekonomik seviyedeki mahallelerde, ebeveyn denetiminin yüksek olmasının, ailede üyelerin sigara kullanmamalarının, gençlerin sigara ve alkol kullanımını azalttığını bulgulamıştır (Chuang vd., 2005). Bu araştırmanın da desteklediği üzere, rol model eksikliği ve aile denetiminin az olması gençleri riskli davranışlara itebilmektedir.

3.2.4. Gençlerin Potansiyelini Fark Etmek

Gençler, önemli bir potansiyele sahip olsalar da doğru yönlendirmeler yapılmadıkça başarı gösterememektedirler. G12'nin, *"Buradaki insanlar çok şey üzüldüğüm yani Binlerce insan boşa sürükleniyormuş gibi geliyor. Sanki bir kara delik var ve herkesi içine çekiyormuş gibi. Yani bir sürü potansiyel boşa gidiyor. Çırpınışlar oluyor ama o rüzgâra kapılıp gidiyorsun"* şeklindeki anlatısında da belirttiği gibi, derinlemesine çalışmalar yapacak merkezlerin ve meslek elemanlarının az olmasından, ailelerin isteksizliğinden, ekonomik sorunlardan ve riskli davranışlardan ötürü gerçek potansiyellerine ulaşamamaktadırlar.

"Hocam ben burada üzüldüğüm nokta bir potansiyel var burada bir sürü öğrencinin potansiyeli var. Ya işte ne bileyim spora ilgisi olan vardır müziğe olan vardır resme olan vardır onlarda harcanıyor gibi geliyor bana. Ama erken yaşlarda bu davranışlar yüzünden sigara olsun alkol olsun okulu bırakma olsun evlenen mesela harcanıyormuş gibi geliyor." (A11, Öğretmen, K, 46)

"Gecekondu daha çok durumu düşük seviyede insanlar maddiyatı yetersiz insanlar bu şekilde yani. Evde aile babası çalışıyor ve bu şekilde zor geçinip giden insanlar yani. Kesinlikle çocuklar erken yaşta çalışmaya başlıyorlar okula gidip de aynı zamanda yürütmeye çalışanlar da var. Buradan tertemiz çocuklarda çıkıyor ama maalesef maddi yetersizlikten dolayı harcanıyor. Öyle çok var mesela ama şimdi azaldı diyebilirim. Bu şekilde." (G3, Apartman, K, 21)

Kurtaran, Nemutlu ve Yentürk'ün (2012) çalışmasında, Türkiye'de bir gençlik politikasının var olmadığını ifade etmektedirler. Kamu kuruluşları, Türkiye'deki gençleri kapsayacak politikalar üretmekte başarılı değildir. Gençlik kuruluşları desteklenmemekte, gençlere doğrudan hizmet sağlayacak bu kuruluşlar da faaliyet göstermekte zorlanmakta ve bu durum en nihayetinde gençlerimin potansiyelinin ziyan olmasına neden olmaktadır.

3.2.5. Gelecek Kaygısı

Gençler, genellikle gelecekle ilgili olan kaygı problemleri yaşamaktadır. Bu kaygıyı yenebilmek için psikiyatrik ilaçlar kullanan gençler bulunmaktadır.

Gençler, devlet hastanelerinde sunulan ruh sağlığı hizmetlerinin kısıtlı olmasından ve yetişkin olarak, ekonomik bağımsızlığa da sahip olamadıklarından da piyasadan kaygılarını azaltmak adına sağlık hizmeti alamamaktadırlar. Türkiye’de, işgücüne katılımın düşük olması, gençlerin işsizlik, sosyal güvencesizlik ve yoksulluğa itilmesine neden olabilmektedir (Yentürk ve Başlevent, 2012). Gelecek kaygısının, bir gencin çalışarak ve emek vererek kariyer elde edilebileceğine dair inancının kalmamasından ötürü olduğu düşünülmektedir. İleride bir iş bulup bulamayacağını düşünmek ve belirsizlik duygusu gençlerde kaygıya yol açmaktadır.

“Ben de bir ara tedavi görmüştüm psikolojik yani ilaç tedavisi. Bu kadar şey yaşayınca. Bizim evde bile 4 kişiden 3’ü psikolojik tedavi aldı.” (G4, Site, K, 18)

“Ben birkaç kere acillik olmuşum yani. 5 – 6 kere falan bayıldım yani tık diye gidiyorsun. Yani zaten ben utanmadan söylüyorum. Babam şöyle düşünüyor kızım senin bir şeyin yok hani gitmemen gerekiyor. Çevre bunu kötü bir şey olarak algıladıkları için söylemeye çekiniyoruz denilebilir. Kiminin rahatsızlığı içte olur kiminin dışta olur öyle düşünüyorum.” (G12, Apartman, K, 18)

“Yani çalışmayla ve kafa gücü ile bir yere gelebileceğine dair inancının sarsılması. Yani sen sırf beyin gücü ile bir yere gelmiyorsun başka kapılar da gerekiyor. Yani ona olan inanç iyiden sarsılınca okusan okumasan çünkü fark etmiyor yani. Kolay para kazanıldığını görünce vaz geçiyorlar. En iyi puanı alırsam benim hakkımı alırım tam buna işte güven biraz sarsılmış yani.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

“Ben her şeyi düşünüyorum filozof gibiyim. Yapabilecek miyim yapar mıyım yapabilir miyim beynimde sorular bitmiyor. Aslında bir gelecek kaygısı da var gençler gibi geleceğin gençleri gibi herkes gibi. Yapabilir miyim yapabilecek miyim olacak mı atanabilecek miyim. Puanım yetecek mi puanımı etsen bile atanabilecek miyim. Atansam sorun olacak mı. Bunların kaygıları da var tabii ki.” (G8, Apartman, K, 18)

Sorumluluklarının artmasından ötürü gelecekte karşılaşacağı olayların kendisinde kaygı yarattığını belirten G10, kendisine veya annesine bir şey olması halinde kardeşlerinin bakımını düşünüp ağladığını belirtmektedir. Bununla birlikte geleceğe ilişkin kaygı duymayan gençler de vardır. G5, Allah’a güvendiğini, endişe etmediğini belirtmektedir. G16 ise, geçmişte yaşadığı tüm olumsuz deneyimlerden sonra güçlendiğini ve artık geleceği umursamadığını

söylemektedir. Düşünmemek ve umursamamak, G16'nın yaşadığı hastalıkla ve diğer olumsuz deneyimlerle baş etme yöntemidir. Geleceğe dair kaygı duymayan G5 ve G16'nın ise diğer gençlere göre yaş aldıkları dikkate alınmalıdır.

“Sonra annem işte annem nasıl diyim canımı istesinler veririm çok seviyorum annemi anneme çok düşkünüm bazen böyle yatakta oturup hani ağlıyorum kendi kendime anneme bir şey olsa ne yaparım. İki tane küçük kardeşim var onlara nasıl bakarım. Biri 13 yaşında biri de 8 yaşında. ben aileme çok düşkün bir insanım gerçekten çok düşkünüm.” (G10, Apartman, E, 24)

“Rızık Allah'tandır Allah'a aittir. Çünkü Allah bizim rızığımızı bir şekilde yolluyor Hz. Ali de diyor “Allah rızkınıza kefil imanınıza değil o yüzden imanınızı düşünün rızkınızı değil” demiş. Rızığımızı düşünmek değil bizim meselemiz Allah zaten işte güvenirse tevekkül dediğimiz bu tevekkül Allah'a güvenirse Allah bize rızık kapısını açar zaten bu Ahmet olur Mehmet olur vesileler değişir ama rızığımız gene gelir. Rızığımız gene geldiği için yani öyle bir endişem yok.” (G5, Apartman, E, 25)

“Zamanında olmadı mı oldu ama ne zaman diyeyim bir 4 sene 5 sene yok daha olmuştur 6-7 sene önce falan sokaklarda falan da yattım. Ya böyle dönemler falan da geçirdim o yüzden pek fazla bahsetmeye, sıkıntı sorun etmeye gerek olduğunu düşünmüyorum hiç, sonra vurdumduymazlığa umursamazlığa dönüşüyor bir süre sonra önünü alamıyorsun çünkü.” (G16, Apartman, E, 23)

3.2.6. Gençlerin Hayalleri

Gençlerin gelecek hayallerine ilişkin anlatılara göre, evlenmek, iş ve meslek edinmek, üniversite ve eğitimi almak, ekonomik durumunu düzeltmek için çalışmak, yasadışı işler yapmak ve bir hayale sahip olmamak olarak kategorilendirilebilir.

Evlenmeye ilişkin güçlü anlatılara ulaşılamasa da bazı gençler evlenmeye ilgili konuşmuşlardır. Genellikle arkadaşlarının erken evlendiklerini belirtmişlerdir; ancak erken evlilik riskli davranışlar kısmında daha detaylı incelendiğinden bu kısımda ayrıca tartışılmayacaktır. Evlenmeyi, ileride kariyerlerinde adım attıktan sonra düşüneceklerini belirten gençler de bulunmaktadır. G10 ise daha önce aşık olduğu bir kadın olduğunu, onu unutamadan evlenmeyeceğini belirtmiştir.

Görüşülen gençler arasında evli olan tek kişi olan G14, eşine yalan söylediğini, bu yüzden rahat bir ilişkisinin olduğunu belirtmiştir.

“Şu anda düşünmüyorum (gülüyor). Ben şöyle bakıyorum şu anda bir işin varsa 25-26 yaşında anca o zaman düşünebilirim. O belki o zaman evlenirim diye düşünüyorum.” (G2, Site, E, 21)

“Allah kimseye benim yaşadığımı yaşatmasın. Yani gerçekten çok ağır bir imtihanlarım oldu. Şu an için şöyle söyleyim evlenmek hiç düşünmüyorum evlenmeyi de istemiyorum zaten. Bitti artık benim için evlenmek denen bir şey istemiyorum çünkü onda da yüzümün gülmeyeceğini biliyorum. Ben bir arkadaşımı kınadıydım evli birini seviyorsun dedim o zaman da fazla şey değildik 19-20 yaşındaydım 2 sene önce evli birine aşık oldum. Biliyor ama ne kadar duygusu var ne kadar yok bilmem. Ama ben şöyle dedim istemiyom artık dedim. Çünkü çocukları var onu seven biri var. Ben acıyı çekmeye razıyım dedim daha da konuşmadım. Arar tarar ama ben konuşmam.” (G10, Apartman, E, 24).

Eğitimle ilgili planları olan gençler, ileride üniversite okumak istediklerini belirtmişlerdir. İmam hatip lisesine giden G1, ilahiyat okumak istediğini söylemiştir. G4, güzel sanatlar ve psikoloji okumak istediğini belirtmiştir. G12 ise, eğitimin kendi ve benzer ailelerin çocukları için tek çare olduğunu, diğer türlü yoksulluk kısır döngüsünde kaybolacaklarını ifade etmiştir. Şenyapılı (2004), gençlerin eğitim ve öğretimden uzaklaşmasını, kısa bir eğitim geçmişine sahip olmalarını, evlenme yaşının düşük olması ve çocuk işçiliğinin fazla olmasının gecekondü kültüründe var olduğunu belirtirken, Alpar ve Yener (1991) kentle bütünleşmenin artmasıyla bu durumun olumlu şekilde değiştiğini ifade etmektedir.

“İlahiyat var inşallah. Eğitime devam etmeyi düşünüyorum.” (G1, Gecekondü, E, 18)

“Ben çift üniversite okumak istiyorum bir de güzel sanatlara girmek istiyorum şey okuduktan sonra psikoloji okuduktan sonra. Geleneksel Türk Sanatları tekzip, ebru, hat.” (G4, Site, K, 18)

“Mesela biz ortanın aşağısında geliri olan bir aileyiz bizim bir yerlere gelebilmemiz için illaki okumamız gerekiyor. Okumazsak kötü yol ya da okumak. İyi yola doğru ilerleyince böyle oluyor. Yoksa benzer bir süreç içinde benzer aile yapısıyla benzer gelirle devam etmek zorundasın. Üstüne çıkmak

istiyorsan okuman gerekiyor. Ya da illegale bulaşman gerekiyor.” (G12, Apartman, K, 18)

Gençler, eğitim gördükleri alanlarda ya da zevk aldıkları bir işte çalışmak istemektedirler. G2, futbolcu olmak istediğini ancak tanıdıkları olmadığı için takım seçmelerine giremediğini belirtmiştir. G8, ileride bir kitap kafe ya da kütüphanede çalışmak istediğini söylemiştir. G12, çevresinde adaletin olmadığını, adaleti tesis edebilmek adına savcı olmak istediğini söylemiştir. Önemli bir bulgu ise gençlerin yurtdışında çalışmak istemesidir. Türkiye’deki yaşam pahalılığı ve şartların giderek güçleşmesini sebep gösteren gençler, farklı ülkelerde çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir.

“İlerlemeyi düşünüyorum futbolda ama pandemi var bu sezon hiç oynayamadık. Belli bir aşamaya da geldik ama Türkiye’de bu işler biraz farklı dönüyor, hemen başarılı olamıyorsun. O onu önerecek o onu önerecek, sürekli kovalaman lazım. Adamın olacak yani.” (G2, Site, E, 21)

“Aldığım bir sertifika mesela masa tenisinde bir sertifika aldım, mesela canım sıkıldı yapamadım. Üniversiteyi, okuduğum bölümü. Onun yerine aldığım sertifikayla bir ders açmak istiyorum ya da yaşlanınca bir kütüphane falan olabilir kitap kafe olabilir.” (G8, Apartman, K, 18)

“Ben savcı olmak istiyorum. Ankara Hukuk istiyorum. Çevremizde çok gördüğüm için nasıl diyeyim; çocukların gözlerinden gözyaşı akıyorsa, kadınlar hala mutsuzsa ve kadın cinayetleri üst safhadaysa adalet yoktur ve benim gibi düşünen insanlar oldukça ben adaleti sağlayacağımızı düşünüyorum.” (G12, Apartman, K, 18)

“Hani Türkiye şartları hayat zor. Çalışmak zor hayat pahalı ki bu şehir açısından değil ülke açısından öyle. Tüm Türkiye’de öyle her şey pahalı ve zor çalışma şartları cidden zor ondan ötürü neden başka bir ülkede çalışmayayım.” (G18, Site, E, 22)

“Koşa koşa giderim. Kesinlikle ne olursa olsun değil tabii ki kriterlerim var yok değil ama yurtdışında çalışmayı deneyimlemeyi çok isterim hele hele ki kendi bölümümde.” (G3, Apartman, K, 21)

Ekonomik sorunlar yaşayan gençler, bir gelir elde ederek sıkıntılarından kurtulmaya çalışmaktadır. Ancak tam zamanlı çalışmak, eğitim ve kariyerlerini baltalayabilmektedir. Gençler vasıfsız ve ağır çalışma koşulları olan kasiyerlik, kargo kuryeliği, çıraklık gibi işlere yönelmek zorunda kalmaktadırlar. Kadınlar için

ise çalışmak hem ekonomik koşulları düzeltmek için hem de erken evlilikten korunmak için oldukça önemli bir eylemdir. Kız meslek lisesindeki rehberlik servisinde çalışan A12, erken evlilik vakalarını önlemek için kız çocuklarını kuaförlük bölümüne yönlendirdiğini aşağıdaki kelimelerle ifade etmiştir.

“Eğitimle ilgili benim ekonomik şartlarımdan dolayı yüksek lisans ya da daha üstü bir eğitime dahil olmam sürece dahil olmam şu an için çok imkanı gözükmüyor. Yani şu an için ekonomik olarak daha iyi seviyeye gelecek bir iş yapmak zorundayım Sosyal Hizmet Uzmanlığı olabilir bu başka bir şeyde olabilir.” (G15, Apartman, E, 24)

“...Bu çocuğun çalışıp kendini kurtarması lazım yoksa bir şekilde anneyi ikna edip bunu erkenden evlendirir gönderirler. O yüzden bu çocuğu ben yönlendirirken diyorum ki gel güzellik bölümüne kuaförlük bölümüne alalım seni. En hızlısı kuaförlük hemen bir yere çırak girer bahşiş mahşiş emin ol para kazanıyorlar yani yıllardır deneyimledik bunu biz. Şu anlamda söylüyorum acilen girip para kazanacaksa, O şeydeki çocuklar için diyelim en iyisi kuaförlük.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Bazı arkadaşlarımız var ben de dâhil mesela babamız çalışmıyorlar oluyor, babam, babam çalışmıyor yani şu an benim Ondan dolayı bende eve yardım etmek için çalışmayı düşünüyorum kardeşimle beraber Hani mesela ben de çalışmak istiyorum mesela okullar açılana kadar çalışayım diyorum yani, eve yardımım dokunsun diyorum. Çoğu genç burada bizim gibi düşünüyor mesela.” (G19, Site, E, 22)

Bölgede genelde düşük ücretli ve vasıfsız işler olmasından ötürü bazı gençler daha hızlı bir şekilde yüksek tutarda para kazanmak için yasadışı işlere bulaşmaktadır. A4, bir müracaatçısının sosyal hizmet merkezinin sağladığı sosyal yardımların, çocuğunun dilenerek kazandığı paranın 3'te biri olmadığını söylemektedir. Dolayısıyla yasadışı yollarla para kazanmak daha cazip gelmektedir. G1 de, etrafında çok fazla yoksul insan olduğunu ve ailesini geçindirmek isteyenlerin madde satışına yöneldiğini söylemektedir. Ortanca hane geliri, okullaşma ve okul terki istatistikleri ve tek ebeveynli hanelerin mahalledeki ailelere oranı gibi ölçütlerle belirlenen mahallenin sosyoekonomik dezavantajı ergenlerin gelişimine ve riskli davranışlar göstermesinde etkilidir (Herrenkohl vd., 2002). Dolayısıyla gelir, ebeveynlerin eğitimi, aile yapısı gibi sosyoekonomik göstergeler ergenlerle ilgili yapılan çalışmalarda hesaba katılmalıdır (Laventhal ve Brooks-Gunn, 2000). Sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu Gültepe'de, G13,

mahalledeki insanların madde satarak geçimini sağladığını, diğer türlü yoksulluk ve sefalet içinde olacaklarını söylemektedir.

“Yani kolay hayat diye ifade edilen şey var mesela bir müracaatçım çocuğu sürekli sokakta çalıştırılıyor sürekli sokakta çalıştırılıyor ben sana para veriyorum hani devlet adına sana bir yardım sağlıyoruz biz bu çocuğu neden hala sokakta çalıştırıyorsun dedik. Senin verdiği bana 900 lira bu çocuğun bana getirisi 3.000 lira. Yani günlük 50-100-150...” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“Bizim insanlarımız yardım etmese birbirine, devlet de sahip çıkmasa, inan millet herkes buna koşacak, satacak içmese de satacak. Bir ailenin maddi durumu yoksa gider intihar da eder, adam da öldürür, hırsızlık da yapar, esrar da satar, bu dördünü yapar. Şey millet aç, cidden çok aç.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Bu ülkede alkol çok pahalı olduğu için vergileri olduğu için insanlar viski yapıyor. Hatta yani bu konuyu komik söylüyorum bende tükettim daha önce işte Redbull içiyoruz ya viskinin yanında diyor ki abi diyor bu Redbullun da kaçığını yapalım. Hani o raddeye geldi abi bu Redbull da çok pahalıya geliyor onun da kaçığını yapalım ve bunun ticareti başladı.” (G15, Apartman, E, 24)

“Ya hocam sana en kötü şey satan bir tane tanımıyorum mesela ama herkes eroin satıyor. Ya içeni bir yerden para buluyor alıyor bunu yarısını satıyor yarısını içiyor. Sermaye yapıyor. Sürekli döndürüyor. Para vermiyor o zaman yani bir kere para veriyor. Vermiyor gibi bir şey ya benim viski yaptığım gibi işte. Ya şöyle söyleyim ben viski yapıyordum haftada, ayda bana 2 milyar para geliyordu ben bunu da başka şekilde içiyordum.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Gültepe’de doğmak, çöküntü bölgenin getirdiği kültürü edinmeyi de beraberinde getirmektedir. Suçun olduğu ve suçun şekillendirdiği sosyal organizasyonsuzluğun baş gösterdiği bir mahallede yetişen gençler, bölgenin kültüründen etkilenmektedir. Bu kültür, suçu öven, öne çıkartan, suç işleyenlerin statü kazandığı, kayıt dışı, yasal olmayan ve yüksek paralar kazandıran işlerde çalışmanın önemsendiği bir kültürdür. Gökçearslan Çifci tarafından yapılan çalışmada, kapkaç suçu işlemiş hükümlülerin %95,1’inin herhangi bir olay için, risk alabilecekleri belirtilmiştir. Kapkaç da bir risk alma davranışıdır (Gökçearslan Çifci, 2008). Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı mahallelere yalnızca kısa süre bulunan ergenlerin, mahallede daha uzun süre ikamet edenlere göre alkol ve madde kullanım riskinin daha fazla olduğu göz önünde bulundurulduğunda

(Wodtke vd., 2011) sosyoekonomik düzeyi düşük mahallelerde kalma süresinin önemi artmaktadır.

“Aileden zaten hâlihazırda bunlar görüldüğü için biraz artık kültür şeysinde de işlemeye başlamış yani. Yani yaşam tarzının bu olması şeklinde gibi bir durumda var aslında. Çünkü çocuğun babası da mesela uyuşturucu satışından hükümlü, babasının babası da belki uyuşturucu satıcılığından hükümlü veya işte amcası da öyle abisi de öyle hani artık onlar için yol bu.”
(A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Mesela hep örnek veriyorum Haymana grubundan gelen çocukların idealleri ne biliyor musun? Şey olmak Kürt Ahmet mi derler Kürt Ahmet olmak. Yani adamın ideali bu yani kimin nesi bir öğrenci Yenimahalle de gittiğin zaman sorduğun zaman ne olacaksın filan doktor olacağım mühendis olacağım işte bilgisayar mühendisi olacağım uçak mühendisi olacağım gibi bir şeyler söyler. Buradaki çocuğa sorduğunda adam diyor ki gazine şef garson olacağım diyor mesela pavyonda çalışmak mesela onlar için itibarlı bir iş.”
(A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

Gençlerin önemli bir kısmı, gelecekte bir şey beklememekte ve geleceğe dair hiçbir hayal kurmamaktadır. Üniversite, eğitim, meslek, kariyer ya da evlilikle ilgili, umutsuz olan gençler bulunmaktadır. Görüşülen gençler içinde buldukları aile, romantik ilişkiler, ekonomik sorunlar, kaçan eğitim fırsatları ya da ülkenin koşullarından ötürü hayal kurmaktan vazgeçtiklerini belirtmişlerdir. Ege (2018) Altındağ’da yaptığı çalışmada, gençlerin evlilik, ekonomik kaygı ve iş beklentisinin, geleceğe yönelik beklentilerini sıkıntıya sokabildiğini belirtmiştir. Harris, Duncan ve Boisjoly (2002) tarafından yapılan araştırmaya göre, “kaybedeceği bir şeyi olmadığını” düşünen gençlerin, riskli davranışları daha erken sergilediği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin, uyuşturucu madde satışı, erken cinsel ilişki yaşama ve silah kullanımı ve taşınmasıyla, “kaybedeceği bir şeyi olmama” hipotezi, yani gelecek beklentisi düşük olma arasındaki ilişki bu savı doğrulamaktadır. Gelecekte beklentisi düşük gençlerin, riskli davranışları daha erken sergilediği; çünkü riskli davranışlar sonrası kayıpların, gelecekte beklentisi yüksek gençlere göre “daha az” olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum her genç için geçerli olmasa da bir risk etmeni olarak görülmelidir.

“Yani bir şekilde bir şeyler yapmaya çalışıyorum hani şu an iş olsun çalışırım. Hiç geri adım atmam dolap taşı densin taşırım şunu yap densin yaparım ama gelecek için hiçbir şey yok. Çünkü geleceğe vaat edeceğim bir düşüncem yok. Bir şeyim yok yaşadığım ya da yaşayacağım kapalı bir kutu gibi düşün işte.” (G10, Apartman, E, 24)

“Ya şey çocukluğumdan beri küçüklüğümde beri avukat olmak istemişim avukatlık çok isterdim yani. Ya da şöyle söyleyeyim okuyup da bir gelecek hayali kurabilmeyi isterdim. Geleceğimi ona göre planlamak plan yapmak bunu isterdim şahsen. Şu anda geleceğe dair hayalim yok...” (G16, Apartman, E, 23)

“Artık 21 yaşına gelmişsin 23 - 25 yaşına gelmiş insanlar artık bu yaştan sonra insan kendi ekmeğini eline almak istiyor. Bir mesleğini almaya ya da okumanın peşine gidiyor işte iste gelecek olacak. Evlenecek. Ev ister araba ister. Ben insanım yani. Bunlar benim için var zaten. Ama... adam hayal kuramıyor. Biz hayal kuramıyoruz.” (G2, Site, E, 21)

Aileler, gençlere destek vermemekte ve önem göstermemektedir. Yeterli destek görmeyen gençler riskli davranışlara maruz kalmakta ya da destek görmek için başka insanlara yönelmektedir. Aileler, madde bağımlısı çocuklarının tedavisinde evliliği bir çözüm olarak görmektedir. Dini inanışları gereği kız ve erkek çocukların birlikte aynı ortamda olmaması ve eğitim görmemesi gerektiğini düşünen aileler çocuklarını eğitimden uzaklaştırarak ihmal ve istismar edebilmektedir. Kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha az değer gördüğünü belirten A12, çocuklara hedef kazandırarak kendi yollarını çizmelerini sağladıklarını belirtmektedir. Yakın tarihli araştırmalar, aile ortamlarının genel özelliklerine ek olarak, aile ilişkilerinin madde kullanımına ilişkin özelliklerinin benzersiz bir rolü olduğunu ve bu rolün madde bağımlılığı riskini artırma konusunda bir etmen olarak dikkate alınması gerekliliğini ortaya koymuştur (Bailey vd., 2014, 2011). Bu çalışmalardan elde edilen bulgular, ergenlik çağındaki genel aile işlevselliğinin net olmasının, serbest ailelerde büyüyen ergenlerin günlük sigara içmeye başlama olasılığını ve gençlerde nikotin bağımlılığı riskini artırdığını göstermektedir.

“Kendini çocuk için fedakâr duruma sokmuyorlar. Yani bizler şöyle bir şeydir hani evde çocuk varsa onun peşinde koşturulur kaç tane çocuk varsa kursa götürülür okula götürülür eğlence parkına götürülür hayatımızdan birçok fedakarlık yaparız bunlar bu tarz fedakârlık yok.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“Kadına duyulan saygı maalesef çok düşük seviye de kadının çok fazla yeri yok karar mekanizmalarında o yüzden değersiz hissederek büyüyen kız çocuklarıyla çalışıyoruz. Onlarla görüşüyoruz amacımız onlara biraz hedef kazandırmak hedef oluşturmak bir gelecek inşa edebilmek.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Benzer görüşlere gençlerin anlatılarında da rastlamak mümkündür. Gençler, ailelerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmedeğini, görüşlerini önemsemediğini ve özellikle internette neler yaptıklarının aileleri tarafından kontrol edilmediğini belirtmektedir. Bailey ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, daha serbest ailelerde büyüyen ergenlerin, aile içindeki sigara ve alkol ortamlarının, ergenlerin madde kullanımı, antisosyal davranışlar ve riskli cinsel ilişkilerde bulunma gibi, birden fazla riskli davranışın aynı anda sergilenmesi olasılığını artırdığı ortaya konulmuştur (2011; 2014).

“Aile düzeni yok hocam açıkçası burada. Aile düzeni olmadığı için siz o çocukları kazanamazsınız. Bir sahip çıkan aile yok artlarında. Bilmiyorum yani ne olacak bura değişmez benim pek umudum yok gittikçe kötüye gidiyor çünkü burası.” (G6, Site, K, 24)

“Mesela benim bir arkadaşım vardı ortaokuldayken sosyal medyadan PKK’lı bir çocukla konuşmuş hatta kaçacaktı onunla bir arkadaş öğretmenlere falan bildiriyor öğretmen ailesi geliyor benim kızım yapmaz diyor. Sen bunu nasıl söyleyebilirsin ailelerde çocuklarını tanımıyor bundan da kaynaklı oluyor böyle şeyler. Ya şimdi şöyle bir şey var biz çekiniriz. Mesela benim bu zamana kadar herhangi hiçbir ilişkim olmadı ben etik bulmuyorum zaten bu yaşlarda da kız instagram’da mesela benim ortaokul arkadaşım 50 tane oğlanla yazışıyor falan. Ben ailemin duyunca benden utanmayacağı yüzünü yere eğdirmemek için uğraşıyorum.” (G12, Apartman, K, 18)

“Bana yardımcı oldu anneme dedim bu ailevi işlerde çok yolunda değil o süreçte dedim bu durumu da istemiyorum falan. Babamın klasik çözümüdür bu fiş bunu çok rahat anlatabilirim işte para vereyim o zaman sana. Dedim çözümüyor o, senin bana para vermen beni dershaneye devam ettirmiyor yani istediğin kadar para ver.” (G15, Apartman, E, 24)

3.2.7. Sosyal Medya

2010’lu yıllardan sonra artış gösteren internet ve telefon kullanımıyla birlikte sosyal medya kullanımı artmıştır. Farklı farklı sosyal medya programları kullanılmakla birlikte en sık rastlanan Instagram ve TikTok’tur. Video ve fotoğraf

paylaşımı yapılan sosyal medya araçlarına Gültepe'deki gençlerin anlatılarında sıklıkla rastlanmaktadır. Genellikle, olumsuz bir imajı olan TikTok, araştırma kapsamında görüşülen gençlerin kullanmadığı ve mantıksız buldukları bir platformdur. Sosyal medya hesabı olan gençlerin sosyal medyada ne kadar süre harcadıkları bilinmese de G9 günde 2 saate yakın olduğunu söylemiştir.

“Mesela biri TikTok çekiyorum dedi. Kızı resmen soğutmak da değil de TikTok'un ne kadar mantıksız olduğunu söylemeye çalıştım. Biz laf sokmak için söylüyoruz sandı. Ama gerçekten mantıksal olarak açıklama yaptım. TikTok çıkana kadar bu kapalı kızlar işaret diliyle şarkı söylerlerdi. TikTok'ta görüyor musun artık bunu. Artık kendilerini açıyorlar. Özel hayat kalmadı.” (G8, Apartman, K, 18)

“TikTok falan şimdi yeni olan çok etik bulmuyorum ama kız açık giyinmiş işte croplar falan oluyor ya göbek açık dar pantolon, şortlar falan görüyor mesela TikTok'çular falan var ya şimdi onlardan özenip gidip öyle takılıyor kız. Ben tişörtünü keseni gördüm. Ben mesela çok duydum “Cellat 36” diye bir tane TikTok'çu var. Yok, Cellat babamız falan. Özellikle küçük yaştaki kesimlere çok oynandığını düşünüyorum ben. Küçüklükte nasıl hayatına devam ediyorsan büyüklükte bu senin için çok önemli bir faktör oluyor.” (G12, Apartman, K, 18)

“Bizim insanlarımız tapmış sosyal medyaya çok tapmış vallahi çok tapmış. TikTok'ta vesaire şurada çeşit çeşit şeyler yani. Güzel kullanacaksan o ayrı mesele ben sadece whatsapp kullanıyorum güzel kullanınca zaten Whatsap'ta Instagram'da şurada burada önceden var mıydı vardı kapattım, kötüleştiği için kapattık.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Ha Instagram'a girerim günde bir, bir buçuk saat gece yatarken falan oyun bakımından da yarım saat, oyunlar falan yani günlük 2 saatimi alıyor telefon, bilgisayar falan. Haftada 2 gün de televizyona bakıyorum.” (G9, Site, E, 18)

3.3. DÖNÜŞEN GÜLTEPE KENTSEL DÖNÜŞÜM NELERİ DEĞİŞTİRDİ?

Bu başlık altında, kentsel dönüşümün toplumsallaşma süreçlerini nasıl etkilediği, risk ve koruyucu faktörlerin nasıl dönüştüğü, insanların yaşamının nasıl değiştiği tartışılacaktır. Kentsel dönüşümün Altındağ'da da – Türkiye'deki kentsel dönüşüm uygulamalarının çoğu gibi- yapı stokunu değiştirip yalnızca konut üretimine dayalı bir şekilde gerçekleştiği bilinmektedir. Sosyal boyut, insanların yaşamları, var olan ve karşılaşılabilecekleri sorunlar, dezavantajlı gruplar, boş vakit sorunu, rekreasyon alanları, insanların istekleri gibi birçok alanda boşluklar bulunmaktadır.

Kentsel dönüşüm, Gültepe'de gecekonduların yıkılıp yerine 14 katlı apartmanların yapılması olarak anılmaktadır. Bireylerin toplumsallaştığı ve bir sosyal denetim mekanizması olarak işlev gördüğü mahallelerden, insanların birbirlerini tanımadığı, güven ilişkilerinin var olmadığı ve güvensizlik duygusunun geliştiğine dair anlatılara rastlanmıştır.

3.3.1. Gecekonduya ilişkin anlatılar

Gecekondular, genellikle tek ya da iki odadan oluşan, ailenin bütün üyelerinin birlikte oturduğu evlerdir. Bu durumda tüm bireyler aynı odada yatmak zorunda kalmaktadır. A2, bir müracaatçısının üç odalı evinde de benzer bir olayı yaşadıklarını, sosyal yardıma başvuran aileye çocuklarına ayrı bir oda vermeleri koşuluyla yardım sağladıklarını belirtmiştir. Oda sayısının az olması istismara da zemin oluşturmaktadır. Özellikle ergenliğe girmiş çocuklarla girmemiş çocukların odalarının ayrılması ve çocuklara mahremiyet sağlanması önemlidir. G15, gecekondularda tek soba olmasından ötürü yalnızca bir odanın ısındığını, diğer odaların çok soğuk olmasından ötürü ders çalışmanın mümkün olmadığını belirtmektedir.

"2+1'di ev tamam mı, 2+1, 1 çocukları vardı. İşte çocuğun dikkat dağınıklığı problemi falan vardı, ilkokul öğrencisi, baktım salon var oturma odası var bir

de yatak odası var evde çocuk nerde uyuyor dedim burada dediler oturma odasındayız bir de dedim beni dedim hemen, bu odayı çocuk için düzenleyeceksiniz. Ona ait olacak onun mahremi olacak çalışma masası alın ufak bi tane. 10 gün sonra denetlemeye geleceğim bu ödeneği de almanız için bu dediklerimi yapmak zorundasınız dedim. Ve 10 gün sonra hakikaten televizyon salona alındı ve orası çocuğa göre düzenlendi ve ekonomik desteği verdik.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Çocuk işte şey yapmış halası teslim almış çocuğu, gidiyorum bakıyorum halanın bir tanesi bir oda var bir de oturma odası var gecekonduda ya senin kaç tane çocuğun var? 3 tane çocuğum var. Kaç yaşında? E birisi 14 yaşında, birisi 16 yaşında, birisi 18 yaşında, gelen kız kaç yaşında, 11, 12 yaşında. Dedim nerede yatacak bu çocuk? Aynı odada yatacaklar. Olabilir mi böyle bir şey ya, yani istismara ortam hazırlamak bu.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Ders çalışmak için bir yer bulamazsın, çok zor mesela gecekonda da büyüdüğüm için bizim gecekonda 3+1 olmasına rağmen söylüyorum sadece bir tane soba var ve diğer odalar sen gitsen çok da yani sağlıklı bir şey çalışamazsın titremekten. Onun için de böyle bir kaynak ayırlamıyor.” (G15, Apartman, E, 24)

Gecekonduda yaşam genel olarak mahremiyet, özel alan ve tek başına olmakla ilgili anlatılardan oluşmaktadır. G1, kimsenin olmadığı bir yerde yaşadıklarından hiç sorunla karşılaşmadıklarını belirtmektedir. G13 ise, yoksul bir yaşam sürdürmelerine rağmen tavuk ve kuş beslediklerini ifade etmektedir.

“Tabii ki bu kentsel dönüşümle birlikte bu bozuldu daha bir yabancılaşma daha bir mesela gecekonda bölgesinde kendi öyle bir gecekonda evleri vardı ki hakikaten insan ya burada insan yaşar deniyordu ya. Yani kendi bahçesini oluşturmuş oraya semaverini koymuş o kadar güzel bir ortam yapmış ki çiçeklerini koymuş gülleri var içerde yani oradaki şey evin konutun yetersizliklerine rağmen. Gittim gördüğümde bir de kendine ait sadece ait mekânın var.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Şimdi mesela hala da oluyor. Benim abim Yenidoğan sağlık ocağının orda oturuyor biz Yukaritepe’de inşallah bir gün beklerim. Gecekonda daha rahat kimse yok Bi tane Kalecikli komşumuz var, karşımızda bir tane köy var, ayrı köy, o başka kimse yok yani.” (G1, Gecekonda, E, 18)

“Kuşumuz var kuş uçuruyoruz daire tuttuk. Şurada 3 tane kuş var. Paçalı güvercin var. Burada şey hocam görmüşsünüzdür biliyorsunuzdur böyle bir alışkanlık var hocam. 2 kümes kuş var evin önünde tavuk var babam tavuk besliyor. Evde ekmek yok kuş var. Onu izlemek zevk veriyor.” (G13, Gecekonda, E, 24)

Kağıtçıbaşı, toplumsallaşmanın önce ailenin, daha sonra akraba ve komşuların, sonrasında kentin veya kırın, en son da ulusun bir parçası olduğunu idrak etmesi olarak tanımlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1988). Toplumsallaşmanın, bir sosyal dengenin sürekliliğini sağlayabilmek için, sosyal kontrolle birlikte, riskli davranışlar ya da suç gibi sapma davranışlarının ortaya çıkmasını engellemek için kullanıldığı da ifade edilmektedir (Beşirli, 2013). Gecekonduya dair bir anlatı gençlerin çocukken güvenle sokaklarda oynayabildikleri, insanlara güvenebildikleri bir mahallede yaşadıklarına ilişkin ifadeler içermektedir. Katılımcıların bu konuya ilişkin deneyimleri gecekonduya güvenli bir arkadaş grubu ve kontrollü bir ortamda toplumsallaştıkları yönündedir. Dönüşümle birlikte mahalleye ilişkin algıları değişerek güvensizlik duygusu ortaya çıkmıştır.

“Akşam yemeğini yersin herkes kapının önüne çıkar çekirdekleri falan yenir. Büyükler bize gelir akrabalar falan eve gelirler. Zaten tüm akrabalarımızla komşuyuz. Mesela annem gilin akrabaları babam gilin akrabaları. Zaten komşuydu çoğu. Çekirdekler ortaya konur çaylar ortaya konur sonra mahallenin dedikodusu yapılır.” (G7, Apartman, K, 19)

“Sabah kalkarız böyle. Sokaklarda böyle hopyaya zıplaya bakkala gideriz ekmeğimizi alırız. 9 – 10 gibi. Okul olursa okul saatinde ama hafta sonu olursa biraz daha geç kalkıyorduk 9-10 gibi. İşte kahvaltını edersin sonra temizlik falan yaparsın. Biz genelde içerde yapardık kışın içerde yazın mesela balkonda yapardık. Yazın balkonda yatıyorduk perde çekiyoorduk. Bizim görüldüğümüz tarafa.” (G8, Apartman, K, 18)

“Gecekonduya yaşarken rahat bir hayatımız vardı. Hani müstakil ev kimseyi rahatsız etme derdi yok hani bahçe var. Bir de o zaman yaşımız daha ufak olduğu için oynayabiliyorduk. Dışarda arkadaşlarımız vardı sabahın ilk saatlerinden akşamın karanlığına kadar oynayabiliyorduk. Güvenliydi o zaman mahalle kötü kısım bile bize zarar vermezdi o zaman, zararı olacak insanları da engellerdi yani.” (G9, Site, E, 18)

Aktörlerin gecekondu sahiplerine ilişkin anlatıları arasında bu insanların işgalci olduğunu ifade eden düşünceler bulunmaktadır. Kendisi de gecekondu sahibi olup daha sonra kentsel dönüşüm proje alanında hak sahibi olmuş olan muhtar, özellikle mahalleyi terk etmek zorunda kalan ve yasa dışı işler (madde satışı, hırsızlık vb.) yapan insanların işgalciler olduğunu, dönüşümden sonra mahallede barınamadıklarını ifade etmektedir. A10, Altındağ'ın gecekondulaşmasını kısaca özetlemiştir. A3 ise belediyenin gecekonduya göz yumduğunu, sahiplerinden

vergi alındığını ancak vergiye karşılık hizmetlerin çok kısıtlı olduğunu ifade etmektedir.

“Onları yapan insanlar burada zaten işgalciydi, onlar gitti. Polisler buraya gelince onların gitmesi de daha kolay oldu. Polisler 1. Etaba girince, 1. Etap, 2. Etap, 3. Etap’taki oturanlar, onlar zaten genelde gayrimişru insanlardı. Onlar burada durmadılar yani barınamadılar. Kentsel dönüşümümüz baya bi başarılı oldu.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Yani Ankara Kalesi ta meclisin, meclise bir kilometre bile olmayan mesafede, bütün o kaleyi her tarafı böyle gecekondu okyanusuna çevirmişler yani, göz yummuşlar. Doğudan, Erzurum’dan Van’dan oradan buradan Gümüşhane’den buradan kim nerden gelmişse oraları öyle işgal etmiş.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

“Hizmeti götürmeye geldiğinde diyorsun ki yok arkadaş sen burada imarsız oturuyorsun ama vergi alırken öyle değil. Mesela gençler Keçiören bölgesinde var Çankaya bölgesinde var Mamak bölgesinde var ama şurada bir gençlerin hadi ben gidip de bir basketbol oynayayım diyeceği 4 – 5 tane pota bir basketbol sahası yok benim bildiğim.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

Eskiden gecekondu oturan lakin mevcut dönemde gecekonduya taşınmış olan katılımcıların gecekonduya özlem duydukları görülmektedir. Lüküslü ve Yücel (2014) tarafından yapılan çalışmada, mekânın toplumsallaşma sürecinde önemli bir etken olduğu, yoksul gençlerin kimlik edinirken mahalle ve mekanlardan etkilendiği ifade edilmektedir. Gecekondu mahallelerinde, aidiyet hissinin çok daha yoğun, mekanla bütünleşme hissinin de daha fazla olduğu bilinmektedir (Lüküslü ve Yücel, 2014). Bundan ötürü, dönüştürülen alanlarda yaşayan kişilerin, yeni mahalleye uyum sağlayamadıkları durumlarda, mahalleye aidiyet hissinin azaldığını belirtmektedirler. Gençlerin gecekonduya özlem duymaları, yeni mahallelerinin estetik olarak kötü olduğunu düşünmelerinin sebebinin bu durum olduğu düşünülmektedir. Şu anda yaşadıkları sıkıntılar, gecekondu yoktur, çocuklukları anıları ve kaybedilen insanlar gecekondu kalmıştır. Geçmişe yönelik duygusal bir özlem veya özlem dolu bir sevgi anlamına gelen nostalji, hayatın anlamını, özsaygıyı, iyimserliği ve olumlu duygulanımı artırmaktadır (Newman vd., 2020). Yani insanlar geçmişlerine baktıklarında olumlu anılarını hatırlayıp olumsuz olanlara ket vurmaktadır. İnsanlar geçmişin olumlu hatıralarına odaklanarak olumlu benlik kavramını sürdürmektedir.

“Gecekondu olsaydık böyle bir sıkıntı çekmezdik hiç. Apartmanlar biraz daha katılmış aslında. Apartmandakiler duygularını kaybetmişler. İnsanlar kendilerini dört duvar ardında göre göre duygularını da kaybetmişler. Duygusuzlaşmışlar.” (G8, Apartman, K, 18)

“Aşırı derecede çok aşırı derecede çok derim anneme, babaanneme keşke çocuk olsaydım gecekondu da olsaydık diyorum.” (G10, Apartman, E, 24)

“Hocam ben şunu biliyorum. Dersten kaçıyoruz gül topluyoruz Ahmet amcanın gül bahçesinden yoluyoruz o zaman hep bahçe zaten gül var erik var gülleri yoluyoruz okula gidiyoruz aynı dersinden kaçtığımız hocanın dersine giriyoruz hoca gülüyordu. Size çocukluğunuzu sorsak her şey çok güzel dersiniz.” (G14, Apartman, E, 25)

“Hepsine girip çıkıyorum ben mesela o gecekondu bana yarattığı izlenimi bu evlerde alamıyorum. Mesela o sıcaklığı hiç belki tatmamışsınızdır pişmiş ayva yediniz mi hiç sobanın üstünde hocam? Mesela ben hani o tat bunların hiçbirinde yok. Burada şu an gidin bizim kalorifere peteğe el değmiyor mesela herkes orda güllük güllü hani çok rahat ama ben o sobadan çıkan tütmenin verdiği kokunun hazını burada yaşayamıyorum yani.” (G15, Apartman, E, 24)

“Gecekondu örnek veriyorum bizim çardağımız vardı yazın ben o çardakta uzanırdım örnek veriyorum yani bazen aradan yıllar geçmiş belki 15 yıl olmuş bazen gözümü kapatıyorum bir şeyler düşündüğümde kendimi orda bile bulabiliyorum yani. O şey beni dinlendiriyor o atmosfer o anı yaşamak, hayal etmek. Veya dedem rahmetli oldu yaklaşık 12 yıl falan oluyor dedemi çok severdim ben hani gözümü kapattığımda o ambiyansta dedem aklıma gelir kendi çocukluğumu görüyorum.” (G17, Apartman, E, 25)

3.3.2. Apartman yaşamı ve birlikte yaşam: “Gecekondu ne aidatları vardı ne işte duvar yapımında birilerine muhtaçlardı”

Kentli olmak, kentte yaşamının gerektirdiği belirli özellikleri edinmiş olmak, birlikte yaşamaya uyum sağlamak, kurallara saygı göstermek gibi birçok faktörü içermektedir (Aydın, 2011). Bu konuda katılımcıların anlatılarına bakıldığında mahalledeki insanların kentli olmadığı, apartmanda yaşama ve birlikte yaşamaya alışamadıkları, ancak kavga, tartışma gibi olumsuz olayların yaşanmadığı görülmektedir. Kentsel dönüşüm gerçekleştirilen bölgelerde, dışlanma pratikleri görülebilmektedir. Alptekin, (2014) kentsel dönüşüm sonrasında dahi, bölgenin eski sakinlerinin, mahallede kalmaya devam ettikleri durumda bile, bölgeye yeniden uyum sağlamaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Süreç içerisinde

mahallelerine yabancılaşan bireyler, sınıfsal, ekonomik ve kültürel ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler.

“Bence öyle değiller resmiyette olabilirler ama normal sivil hayatta çok kültürlü insanlar değiller. Kızı Hacettepe Üniversitesinde öğretim görevlisiymiş, diğer kızı yine bu bölgede bir Anadolu lisesinde müdür yardımcısıymış, öyle. Ama silkeleme falan devam. Tabii ki, geceleri uyumazlar, sabahları uyurlar, rahatsız ederler. Geceleri, sürekli bir kavga gürültü, bir tartışma hali ev içerisinde.” (G18, Site, E, 22)

“Saygı da yok tabii bizim burada bir gürültü olsun ne bileyim bir kavga olsun yoktur. Ya o benim komşum işte hani saygı duyayım falan yok. Sabahtan akşama kadar sakız alırlar ağızlarına kaldırım da otururlar ev hanımları bunlar çocuk yetiştiriyorlar. Bağırırlar, çağırırlar ya uyardığınızda da ben sabah işe gidiyorum benim abim işe gidiyor saygı duymak zorundasın sen. Şehir yaşamına kent yaşamına çok uyum sağlamış insanlar değiller.” (G6, Site, K, 24)

“Yani böyle birkaç tanıdıklarım var orada işte yaşıyorlar. Kendilerine ait apartmanlarda yaşıyorlar. Bir müddet şey yaşadılar site olduğu için aidat toplanıyor işte duvar yapılması gerekiyor bu insanların alışık olduğu şeyler değil tabii ki gecekonduda ne aidatları vardı ne işte duvar yapımında birilerine muhtaçlardı. O paraların toplanmasında bi sorunlar yaşadılar. Onları vermek istemediler ama zaman içerisinde bence ona da alıştılar.” (A14, Şehir Plancısı, K, 52)

Site, kapalı, kendi güvenliği ve sosyal imkanları olan ve birkaç apartmanın bir arsa üstünde beraber yönetilmesiyle oluşmaktadır. Sitelerin sahip olduğu güvenlik ve sosyal donatılar ile merkezi ısıtma, site üyelerinin aidatları yoluyla karşılanmaktadır. Gecekonduda sobayla ısınan, güvenliğini kendisi sağlayan insanlar, siteye geçince özellikle aidatları ödemekte zorlanmışlardır. G2, “eski kiramız sadece aidatımız oldu” diyerek önemli bir tespit yapmıştır. Aidatların yüksek olması ve genelde asgari ücretle geçinmekte güçlük çeken bazı sakinleri; ısınmak için evlerine soba kurmuşlardır. Aidatları ve siteyle birlikte gelen ek giderleri karşılayamayan aileler mahalleden ayrılarak başka gecekondulara göç etmek zorunda kalmışlardır.

“Zaten bir ailede 3 kişi çalışmazsa geçinemezsin. Zor. Çünkü şöyle bir şey var. Gecekonduda biz otururken 160 TL biz kira ödüyorduk. Şu an sitede oturduğum aidat 125 TL. Eski kiramız sadece aidatımız oldu.” (G2, Site, E, 21)

“Evet Şu anda da [mahallede soba kokusu] var. Maalesef duyuluyor kimisi bir yere yerleŐse bile doğalgaz taktırmayı tercih etmeyip unkü pahalı ve parası yetmediği için sobaya devam ediyorlar. Apartmanların içinde soba olabiliyor hala. Gecekondu yaşamı oraya da taşınmış evet ama kimisi yapıyor bunu tabii ki herkes değil.” (G3, Apartman, K, 21)

“İnsanları hep dağıttılar insanların çoğu perişan oldu. Biz de öyleyiz yani unkü çalıŐanımız yoktu bir gelirimiz yoktu iyi ki Allah’tan ben mezarlığa gidiyordum hani su dökmeye selpak satmaya. Öyleydi ama dışarıdaki insanlar yazık hani gecekondundan çıktı 600-700 lira bir kirayı vermek için çabaladılar.” (G10, Apartman, E, 24)

“Orda kış boyunca hani gazını 30 da yakan veya hiç amayan böyle hava eksi 10 eksi 15’lere düşünce gazını açan tipler olduğunu biliyorum ben orda. Gerek maddi olanaksızlık gerek pintilik, cimrilik hani bunları ne diye adlandırırız ama hani bunun ağırlıklı Şeyi maddi olanaksızlık niye unkü adam orda arsa sahibidir arsadan bir ev düŐmüŐtür binada oturuyordur ama hani örnek veriyorum aylık 700-800 lira bin lira gibi bir gaz ücreti ayırabileceği bir gelire sahip değildir.” (G17, Apartman, E, 25)

Gecekonduarda sobayla ısınan mahalleli, özellikle kış aylarında sobanın çok büyük sorun olduğunu belirtmektedir. Kentsel dönüşümün en önemli getirilerinden birinin kışın sobayla uğraŐmamak ve her odanın sıcak olması olduğu görülmektedir. Sobayla ilişkili bir anlatı ise kadınların ev içi emeklerinin azaldığıdır.

“Yani millet burda köy gibi yaŐıyordu. Mesela içerde evleri vardı işte bir takım evi var. Bahçeyi evirmıŐ duvar yapmış. Tuvaleti de karşıya koymuş, banyosu yok Şeyi yok.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Şimdi daha rahat niye soba yok, kombi var ile yok. Yani biz o zaman küüğüz bir Şey bilmez anamız o soğukta kalkar sobayı doldururdu oğlum kalktığı zaman veya çocuğum uyandığı zaman sıcak da dursun diye su donmasın diye.” (G14, Apartman, E, 25)

“Bizde mutfağın penceresinin oradan işte fayansların arasından karıncalar çıkardı karıncalar basardı. Bununla annem uğraŐırdı babam bunları görmezdi. Temizlik oluyordu soğuk suyla her Şey yıkanır soğuk suyla temizlik yapılır. Elleri çatlar sobayı annem kaldırır. Bunlar tamamıyla eksi olarak kadına yansıyor. E kadın da ne yapıyor bu sefer diyor ki hani ben lüks olan Şeyi istiyor onun gözünde lüks olan Şeyi ben dairede yaşamak istiyorum niye ben buranın pisiyle pasıyla işte temizliğiyle uğraŐmaktan bıktım.” (G16, Apartman, E, 23)

“Hayat biraz daha kolaylaştı yani mesela önceden sobalı evler vardı günlük işte kova dolduruyorsun sobayı yakma derdin salon ısınmıyor diğer odalar ısınmıyor banyoya gidiyon g..ün donuyor. Mutfakta g..ün donuyor gibi gibi. Ama şimdi doğalgaz var açıyorsun işte kombiyi gelip duşunu da al odan da sıcak oluyor ve sen maddi olarak biraz daha zorlaştırdı, sonuçta kömür odunu bedava almıyorsun ama bir doğalgaz kadar pahalı değil. Ama insanlara kolaylık sağladı mı sağladı.” (G17, Apartman, E, 25)

Kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan, evleri dönüştürülmüş insanların, TOKİ'ye borçlu olmaları, siteye geçmenin getirdiği aidat ve bakım giderleri, bölgenin daha pahalı bir yer haline gelmesi gibi etmenler karşısında, dar gelire sahip ailelerin, bu giderleri karşılamakta zorlandığı ve bu durumdan ötürü bölgeyi terk etmek zorunda kaldıkları ifade edilmektedir (Alptekin, 2014). Şüphesiz bu durum bir adaletsizlik yaratmakta ve sosyal bir probleme yol açmaktadır. Gecekonuda oturanların yeni giderleri karşılamakta zorlanması; yerine bu giderleri karşılayabilecek, üst sınıfın gelmesi söz konusudur. Yani mutenalaştırma, soylulaştırma gerçekleşmiştir.

3.3.3. Gündelik Yaşam: “İnsanlar burada ya kahvede, genelde yaşlılarımız parklarda”

Kentsel dönüşüm öncesi gündelik yaşama ilişkin birçok anlatı diğer başlıklarda incelense de katılımcıların Çiçin ve Gültepe'deki günlük yaşamlarına ilişkin anlatılar bu başlık altında irdelenmektedir.

Kentsel dönüşüm öncesinde, çocukların oyun oynadıkları, insanların birlikte oturdukları ve komşularla birlikte vakit geçirdikleri görülmektedir. Nostaljik anlatıların çoğunlukta olduğu ve insanların geçmişe özlem duydukları görülmektedir. Bazı katılımcıların konuya ilişkin anlatılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Kentsel dönüşüm öncesi daha bir aradaydık arkadaşlarım falan hep vardı böyle beraberdik. Ailem iniyordu aşağı sohbet ediyorduk falan daha güzeldi bence komşular birlikte otururduk. Arkadaşlarla otururduk oyun oynardık. Şimdi bazıları Çankaya'ya taşındı Çankaya taraflarına taşındı mesela Keçiören'e taşınan var. İşlerini yoluna koymak için diye düşündüler

taşındılar. Daha çabuk iş bulurum diye düşündüler ama pek değişmedi onlar için.” (G19, Site, E, 22)

“Ya görünüm anlamında şimdi güzel ama komşuluk anlamında eskisi güzel. Çünkü komşuluk vardı. Bir çay demleyip hep beraber gecekondunun bahçesinde oturmalar vardı. Yani çoğu yerde vardı bu o bitti işte.” (G5, Apartman, E, 25)

Dönüşüm sonrasında da çocukların sokakta oyun oynadıkları görülmektedir. Ancak gençlerin ve yetişkinlerin önemli bir kısmının kahveye gittiğini belirten katılımcılar, kahvelerin çoğunda kumar oynatıldığını belirtmektedir.

“İnsanlar burada ya kahvede, genelde yaşlılarımız parklarda oturuyorlar. Çocuklar da genelde sokaklarda oyun oynuyorlar.” (G3, Apartman, K, 21)

“Ben burada kahveye çok uğrarım kahveyi sevmem nefret ederim ama o adamlar gelmiyor buraya ben gidiyorum. Gidiyorum oraya oturuyorum ilk başta beni çok dövecek oldular tanımıyorlar ya sivil polis sanmışlar beni dövüyorlardı nerdeyse zamanla işte birkaç veliler de A12 hoca falan deyince tanıştılar.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Evet bunu bütün polisler de biliyor söyleyeyim de burada yani hepsi de ordan ekmek yiyor polisler de ekmek yiyor. O mahallede bütün kahvelerin üst katları akşam saat 10’dan sonra kumara döner herkes de bunu bilir. Orda alkol de verilir sigara da serbest düşünün polisler de gelir öyle.” (G15, Apartman, E, 24)

“Bahçelere gömerler [uyuşturucuyu] mesela bir ara güvercin besleme bahanesiyle aslında güvercinlerle uyuşturucu falan işleri oluyordu. Değişik bilardo salonu vardır mesela görse normal adamlar bilardo oynuyor aşağı katında gizli bir odası var orda uyuşturucu, fahişeler, kumar.” (G12, Apartman, K, 18)

3.3.4. Çiğcin ve Gültepe’deki Fiziki Koşullar: “Tonajlı bir araba geçse, altta boru kırılıp kalıyordu”

Katılımcıların Çiğcin ve Gültepe’de, dönüşümün öncesi ve sonrasına ilişkin altyapı, üstyapı ve fiziki koşullara yönelik deneyimleri oldukça çarpıcıdır.

Katılımcıların mahallenin dönüşüm öncesindeki durumuna ilişkin tasvirleri, altyapı ve üstyapıya ilişkin deneyimlerine yer verilmiştir. Katılımcılar Çiğcin’de, eskiden

bakkalın dahi olmadığını, hizmetlerin yeterince sunulmadığını, sosyal donatıların eksik olduğunu belirtmişlerdir. İnsanların gıda alışverişini başka semtlerden yaptığını anlatan katılımcılar, dönüşümle birlikte bu sorunların ortadan kalktığını söylemektedir.

“Dondurma yemeye giderlerdi Cebeci’ye falan şuralara, öyle yerlere. Burada dondurma falan yoktu o zamanlar, bi sinekli bakkal derler ya ondan vardı başka da yoktu yani. Cebeci’ye Talatpaşa’ya (Bulvarına) giderlerdi yürüyerek.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Dönüşüm öncesi yani ciddi şekilde yoğun bir gecekondu hani hem de ekonomik ömrünü doldurmuş böyle gerçekten sağlıksız koşullarda yolu olmayan izi olmayan çamurun içinde pisliğin içinde bir dokuydu. Doğru düzgün okul yok yol yok hiçbir şey yok hani parkı markı geçtim...” (A14, Şehir Plancısı, K, 52)

“Buralarda zaten hiçbir şey yoktu, hep gecekondu filandı. Market bakkal manav zaten onlar da başka iş yoktu.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Eskiye arkadaşlar açısından komşuluk açısından özlüyorum bu tarz olayları tabii ki sevmiyorum. Bu kadar övülen kentsel dönüşüm hastane falan olmadı okullar da aynı yerinde bu kadar övülen bence binaların yeni binaların gelişmişliği göstermek için olabilir. Bakkal mesela sıkıntısı vardı. Süpermarkete gitmek için ta Dikimevi tarafına gitmen lazım mesela.” (G19, Site, E, 22)

Fiziki koşullarla ilgili bir anlatı tuvaletlerin evlerin dışında olduğudur. Gecekonduların kanalizasyon sistemi olmadığından ortak tuvaletler yapılmıştır. A1, gecekonduyken bazı zamanlar utanıp tuvalete gidemediğini belirtmektedir. G7 ise özellikle soğukta tuvalete gitmenin hem korkutucu hem de zor olduğunu ifade etmektedir.

“Tuvalet de bahçede, ortak. Yani ben utancımdan gitmezdim bile. (gülüyor) Gecekonduya gitmezdim bile, utancımdan bahçedeki kişilerden.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Hele bir de tuvalet dışarıdaysa. K..ın buz tutuyor (gülüyor). Bir de tuvalet hep dışarda olurdu. Kışın o soğukta bir de akşam karanlık oluyor. Bir de küçüksün aklına her şey geliyor. O karanlık bir de bizim olduğumuz tarafın arka parça tarafı var ortada Dut ağacı var. Orası kırık yani hırsız girse çok rahat girer yani sadece tırmanması gerekiyor bir de onun korkusu da vardı.” (G7, Apartman, K, 19)

Kaçak yapılaşmış bir bölge olan Çinçin’de su ve kanalizasyon altyapısının yetersiz olduğu, elektrik ve internet hizmetlerinin eksik verildiği belirtilmektedir. G9, özellikle dönüşümden hemen önceki dönemde elektrik ve internet arızalarının çok yavaş çözümlendiği, bunun tüm gecekondulara uygulandığını, insanları yıldırmak için bilinçli bir şekilde yapıldığını ifade etmektedir. A1 ise sık sık su ve kanalizasyon borularının patladığını, elektrik dağıtımında da sorunlar yaşandığını ifade etmektedir.

“Yani elektrik kesintisi hemen hemen olmaz bizim burada ama gecekondudayken mesela bizim internetimiz vardı orda o da ev telefonu falan alakası vardı kesilince üç, dört ay sonra geliyorlardı yapmaya. Gecekondu döneminde artık yıldırma politikası onlarınki de ilgilenmiyorlardı ama burada öyle değil şimdi ulaşım kolay ama sadece şehir merkezine gidip geliyor buradaki ulaşım araçları.” (G9, Site, E, 18)

“Tonajlı bir araba geçse, altta boru kırılıp kalıyordu. Ondan sonra orda patlak veriyor, sonra ne oluyor lağım patlağı, su patlağı. Günlük ASKİ’yle, TEK’le böyle uğraşıyorduk. O zamanlar işimiz çoktu.” (A1, Muhtar, E, 55)

Altyapı ve üstyapısı sorunlu olan Çinçin’in, kentsel dönüşümden sonra altyapı problemlerinin çözüldüğü; yağmur sularının tahliye edildiği, asfalt yapı ve onarımının yapıldığı belirtilmektedir.

“Plansal açıdan da problemlerini dediğim gibi planlama şubesi olarak çözdük. Diğer problemleri maddi manevi olsun şey olsun nasıl bilemem. Yani sosyal donatı alanı ihtiyacı var mı desek sosyal donatı alanlarımız plan açısından uygun gözüküyor şu an için gözümüzden kaçan bir şey yok.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

Katılımcıların ifadelerinden dönüşümün hala devam ettiği Gültepe’de, bazı gecekonduların henüz yıkılmadığı ve içinde yaşayan olmadığı için harabeye dönüştüğü anlaşılmaktadır. Bu gecekondular marjinal gruplar tarafından kullanılmakta, insanların güvenliğini tehdit etmektedir. G4, bu evlerin yanından geçmediğini ifade etmektedir.

“Onlar gitmiyor açıkçası. Onların da hani böyle bence yıkılması lazım. Zaten ahları gitmiş vahları kalmış yani bir şey vursan yıkılacak, yıkılmaları daha iyi bence. Genelde madde bağımlılarının yatakları oluyor. Orda yatıp kalkıyorlar, o şekilde. Ben bunları bildiğimden uzak duruyorum.” (G4, Site, K, 18)

“Evler yapılıyor ama evlerin geri kalanı kalıntılar kalıyor, daha güzel şeyler yapmak isterdim. Molezları birkaç yıl önce aldılar ama hala taşlar duruyor. Yapıyorsanız bir insanı sıkıştırıyor zora sokuyor sonra devamı gelmiyor. Bize dediler bir haftada evi boşaltacaksınız biz bir panikle ev aradık bulamadık. Ama 8 yıldır boşalttıkları yere bir şey yapmadılar. Biz orada 8 yıl orada yaşayabilirdik.” (G7, Apartman, K, 19)

Katılımcılar, kentsel dönüşüme ilişkin en rahatsız oldukları konulardan birinin fazla konut üretimi ve kalabalıklaşma olduğunu belirtmektedir. A10, birçok konut üretilmesine rağmen bu konutlardaki insanların dışarıya çıkmadığını, sürekli evde kalmanın gençlerin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimine zarar verdiğini ifade etmektedir. Bu durumun sebebi belediyede çalışan planlamacıya sorulmuştur. Alınan cevaba göre, başka çare olmadığı, müteahhidin zarar etmemek için yüksek katlı apartmanlar yapmak zorunda olduğu, diğer seçeneklerde hak sahiplerine yeterince ev verilemeyeceği için mağduriyetlerin yaşanacağı söylenmiştir. Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesinde, projenin yalnızca imar boyutunun hedefine ulaştığı, yüksek katlı bloklar halindeki konutlara rağbet edilmediği ifade edilmektedir. Ayrıca yeni yapılan lüks konutlardaki insanlarla bölgenin eski sakinlerinin, yani gecekondudan gelenlerin arasında çatışmalar yaşandığı ve gecekondudan gelenlerin bölgeyi terk ettiği ifade edilmektedir (Aras ve Alkan, 2007).

“Tabii yani dönüşümle birlikte yani dönüşümün etkisi oluyor mu, tabii ki oluyor. Geçmişte yani bir konutun olduğu bir bölgeye veya işte 5 konutun olduğu bölgeye. 50 konutluk bir bina dikiyorsunuz. İşte Gültepe TOKİ.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Şu karşıda gördüğün bina bir köy. Mesela Mevlana kaç tane, 14 tane köy bir tane kamelyaya yerleşmiş. Her binadan bak 14 tane bina var 14 kat her katta 4 tane daire, 780 daire var orda. Yani en kötü 780 genç var en kötü ihtimalle 780 tane delikanlı var. Nerde? Hiç dışarıda görüyor musun? Hepsi böyle odalara takılıyorlar telefonla konuşuyorlar.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

“Anca kurtarmıştır. Anca kurtarmıştır yoksa yani. Maliyeti kurtarmak açısından. Yani şöyle bir şey var mesela başka bir bölgemizde şu an isimlerini vermeyim başka bir bölgemizde emsalimiz ikiydi TOKİ ile anlaşlık TOKİ dedi ki ben burada yatay mimari yapacağım dedi emsali bire düşürdü. Sırf ordaki vatandaşlara yardımcı olabilmek için ama 8 katlı oranın şeyi 5-6 katla çözdü.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

3.3.5. Komşuluk: “O kapı örtüldükten sonra bir daha açılmıyor”

Bireyin toplumsallaştığı yerlerden bir tanesi olan mahalleler, özellikle gecekondu bölgelerinde önemli mekanlardır. Birey çevresini, akranlarını, eğitimini mahalleler içinde inşa ederek dayanışma ve yardımlaşma yoluyla sorunlara çözüm aramaktadır. Kentle bütünleşmede, hemşerilik, komşuluk ve akrabalık kavramları birey için sosyal sermayeye dönüşmektedir (Erman, 2010). Mahalle bir kimlik kazanma ortamıdır. Dönüşüm öncesine ait anlatılara bakıldığında insanların iyi ilişkilere sahip olduğu, komşularıyla iyi geçindiği görülmektedir. Geç saatlere kadar birlikte oturan insanlar, birbirleriyle dayanışma içindedirler. Ancak bu dayanışma ve samimiyet günden güne azalmıştır.

“Valla apartman... Bir kere o kapı örtüldükten sonra bir daha açılmıyor işte. Ben işten gelirdim, memuriyetten, eve gelir yemeğimi yer çıkardım o yana bu yana ne var ne yok diye. Kahveye veya sokağa. Şimdi öyle bir şey yok. Burayı kapatır kapatmaz gidiyorum üstümü değiştiriyorum artık bitti dışarı.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Eskiden bizim komşular biz yorganı battaniyeyi alıyorduk sahur vaktinde dışarda yatıyoduk diyor ya. He mesela annesi kardeşi oluyordu birbirine asla bakma şey yapma yoktu diyor.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Yani burada bir kere dönüşümden önce gecekondu ortamı varken komşuluk... işte komşular. Komşu komşunun külüne muhtaçtır diye bir dedelerimiz laf söylemiş. Gerçekten öyle bir şeyin eksik olduğu zaman hiç çekinmeden git söyle tuzun olsun şekerin olsun. Bu samimiyet gerçekten vardı.” (G2, Site, E, 21)

“Eğlenceli sıcak bir ortamdı hani komşuluk ilişkileri çok gelişkindi birbirimize giderdik gitmezsek de ortada bir yerde oturur akşama kadar sohbet ederdi aileler birbiriyle.” (G9, Site, E, 18)

Çoğu katılımcıya göre komşuluk ilişkileri kentsel dönüşüm gerçekleşikten sonra, olumsuz biçimde değişmiştir. Katılımcılar dönüşüm sonrası oluşan ve yaşamadık durumunda kaldıkları sitelerde karşı komşularını tanımadıklarını, insanların birbirlerinin evlerine gidip gelmediğini ve samimiyetin olmadığını pekiştiren anlatılarda bulunmuşlardır.

“Ha samimiyet yok belki komşuluk yok belki akrabalar yok birbirine gidip gelme yok. Herkes çalışıyor artık. Akraban varsa gidip gelebiliyorsun. Öyle yani, ya da bir komşun kapını çalıp da gelemiyor tanıyorsun çünkü samimiyetin yok. Karşı komşumuz mesela, o kadar abartmasam da çarprazımdaki komşuyu tanıyorum mesela. Kapısını çalıp da şunumuz eksikti diyemiyorsun mesela. O da gelmiyor, gitmiyor.” (G2, Site, E, 21)

“Ama TOKleşme olduğu için veya betonlaşma diyim ben betonlaşma olduğu için insan aynı bina da mesela 60 kişi oturuyor komşusunu tanımıyor. Bu sadece buraya özgü değil bu her yere özgü bir şey o zararı var mesela komşulaşmayı bitirmiş. Adam mesela karşı komşusunu tanımıyor.” (G5, Apartman, E, 25)

“Yani şu an ben oturduğum bina da kimse kimseyi tanımaz örnek veriyorum işte merdivenden iniyorsundur sen onu görürsün o seni görür herkes garip bir şekilde yüz yüze bakarsın hani selamlaşmazsın bile.” (G17, Apartman, E, 25)

“Çok güzel şekilde zorda kaldığım zaman yardımlaşabiliyoruz. Dayanışma var aramızda. Siz onlara gidiyorsunuz onlar size geliyorlar.” (G3, Apartman, K, 21)

Kentsel dönüşüm çalışmaları kapsamında yapılmış olan bir apartmanda yaşayan G3 ise, katılımcıların genelinin aksine yeni yaşam alanlarında dayanışmanın var olduğunu ve komşularıyla ilişkilerinin iyi olduğunu ifade etmektedir.

3.3.6. Akrabalık: “Hep akrabalarla birlikte otururduk”

Gecekonuda yaşamış olan katılımcıların çoğunun zincir göç yoluyla mahalleye geldiği göz önünde bulundurulduğunda ve deneyimleri ele alındığında mahallede çok sayıda akraba ve tanıdıklarının bulunduğunu görülmektedir. Katılımcılar akrabalarıyla aralarının iyi olduğunu, yakın oturduklarını ve sürekli dayanışma içinde olduklarını ifade etmektedir. Akrabalar birbirlerinin çocuklarının bakımını üstlenmekte, birbirlerinin güvenliğini sağlamaktadır. Bir tampon mekanizma olan gecekonuda, kırdan kente göç eden bireyler akrabalık ve hemşerilik ilişkileriyle toplumsallaşmaktadırlar. Bununla birlikte göç eden bireyler, kültürel farklılıklardan ötürü kentle uyumlanamayabilir ve bu durum toplumsal düzeni bozabilir; kentlileşemeyen bireyler gecekondu bölgelerinde kendilerine has alt kültürler oluşturabilir (Kaya ve Işık, 2014).

“Tabii ki akrabalık çok var ya eski yerleşim olduğu için birisi oraya geliyor işte akrabalarıyla evlenme şu bu orda büyüyorlar, onun gibi. Çoğu akraba mesela doğumun arkasında da var akrabalar, yani hep akraba yakın oturmayı tercih ediyor insanlar galiba akrabalara gidip gelelim diye.” (G5, Apartman, E, 25)

“Aynen hep akrabalarımız vardı bizim hep akrabalarla birlikte otururduk. Mesela bizim babamın kardeşi hemen bir yan apartmanda oturuyordu. Mesela biz buradayız yan komşumuz rahmetli halamdı. İlerde başka bir apartmanda halam oturuyordu başka bir halam. Onun karşısı yine uzaktan akrabaydı. Yani mahallenin çoğu akrabaydı. Sonra tabi azaldılar hepsi gitti.” (G7, Apartman, K, 19)

“Annemin sürekli hastaneye yatıp şey yapması mesela bir hafta hastanede yatıyor ondan sonra tabii bir hafta hastanede yatınca zaten babam çok o zamanlarda ilgili değil bir hafta hastanede yatınca ben dayım gile bırakılıyorum ya da işte teyzem gile bırakılıyorum. Kuzenlerimle iç içe büyüdüm.” (G15, Apartman, E, 24)

Dönüşümden sonra bölgede yaşayan akraba sayılarının aynı kaldığını belirten katılımcılar bulunmaktadır. G1, Gültepe’de hala birçok akrabasının olduğunu ifade etmektedir. G5 ise akrabalarıyla önceye kıyasla daha az görüştüklerini, eski samimiyetlerinin bulunmadığını ifade etmektedir.

“Burası hep bizim akrabalar, bir de Ufuktepe’de. Burda Gültepe’de yani şu Yenidoğan tarafında çok var, bir de Ufuktepe de çok var.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Akrabalar gene birbirine gidiyor ama o muhabbet azalıyor. Çünkü hani o gecekondu ortamındaki muhabbetle dışarıdaki muhabbet aynı olmadığı için tabii bir nevi azalıyor. Evler ayrıştı biraz. Ya da insanlar ayrıştırdı.” (G5, Apartman, E, 25)

Dönüşüm sonrası akrabalarıyla iletişimi kesilen veya akrabaları bölge dışına taşınan katılımcılar da bulunmaktadır. G6, akrabalarının kendi ahlak yargılarına uymadığı için onlarla görüşmediğini ifade etmektedir. G11 ise dönüşüm sonrasında ekonomik sorunlar yaşayan akrabalarının mahalleyi terk ettiğini ifade etmektedir.

“Açık söylemek gerekirse bizim akrabalarımızda biraz şey vardır işte soy ismi tanınmış olsun hemen kızımızı ona verelim, isterse torbacı olsun, isterse kumarcı olsun. Annem, babam hep olabildiğince bizleri uzak tuttular. Yani bizim akrabalarımızda okuyan çok yoktur, birkaç kişidir. Onlardan biri de ben.

Bir de açık söylemek gerekirse kötü işler de var. Biz o yüzden bulaşmıyoruz. Biz kendi halimizde 4 kişi yaşıyoruz.” (G6, Site, K, 24)

“Şu an az çok burada oturmuyorlar akrabalarım genellikle Sincan da oturuyorlar. Bir 10 yıl oldu işte gittiler. Dönüşümden sonra gittiler onlar hak sahibi değildi. Kiracıları. Buralar pahalılaştınca gittiler.” (G11, Site, E, 19)

3.3.7. Dayanışma: “Burada birlik varmış, beraberlik varmış”

Kentsel dönüşümün ve gecekonduların önemli bir bağlamının da mahalleler olduğu belirtilmektedir ve bu mahallelerde insanlar iletişim ve etkileşim içinde bulunmakta, yaşam biçimlerini yansıtmaktadırlar (Alver, 2012). Ayrıca mahallelerin bir tür direniş biçimi ve “mücadele” alanı olduğu (Erman, 2010), komşuluk ve dayanışmayı da beraberinde getirmektedir. Gecekondu olmak ve mahalleli olmak, bir dayanışma biçimini de beraberinde getirmektedir. Dönüşüm öncesine ilişkin anlatılarda, Çinçin’de insanların birlik duygusu içinde hareket ettiği, benzer yoksunluğa sahip oldukları ve belki de başka çareleri olmadığı için birbirine destek oldukları görülmektedir.

“Mesela burada birlik varmış, beraberlik varmış. Varmış, çokmuş. Her birbirinin sıkıntısını gideriyomuş, birbirine yardımcı oluyolarmış. Büyüklerimiz hep böyle anlatır mesela gideriz konuşuruz, sorarız hal hatırlarını mesela amcalar, eskiden bir ekmek yermişiz şükrediyorduk diyo baya. Hani o ona götürüyodu, o ona götürüyodu, birlik beraberlik diyo.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Bu devir böyle yani böyle artık samimiyet kalmadı artık gecekonduunun avantajı oydu işte samimiyet vardı. Ne olacaktı yani başka çaren yok evlendin gecekonduyasın. Herkes iç içe her türlü yardımlaşma vardı.” (G2, Site, E, 21)

“Hani diyeceğim önceden beri tutkunluk vardı mesela dükkanın önünde bir tartışma olsun mesela kahvenin hepsi boşalırdı. Düşünsene ben tartışıyorum veya sen tartışyorsun G15 ve yanında 300 kişi yanında, seni düşün yani. Myke Tyson’ın a... koyum o kim ki yani öyle değil mi? Hani önceden öyle bir şey vardı. Ha şimdi onun ekmeğini yiyoruz biz hala.” (G14, Apartman, E, 25)

Önemli bir dayanışma biçimi, bir suç bölgesi olan bu bölgede, suçluların mahalleliden uzak durmasıdır. Hırsızlık, gasp gibi suçların mağdurları mahalle dışından gelenler ya da başka semtteki insanlardır. A1, mahalleye taşındığında

evini mahallelinin verdiği eşyalarıyla dizdiğini, evinin temizliğinin başkaları tarafından yardım ve destekle yapıldığını belirtmektedir.

“Mahallenin hırsızları anlatırlar kimse kimsenin evine girmezmiş. Dışarıdaki evlerden çalıp beraber yer içerlermiş. Birbirlerinin malına dokunmazlarmış. Ne kadar doğru ne kadar yanlış ona girmiyorum ama böyleymiş yani.” (G2, Site, E, 21)

“O zamanlar bekardım tabi, herkes bir şeyler getirdi evi düzdük. Her şeyi yaptılar ettiler. Evin kapısı açıktı temizleyip gidiyorlardı. Zaten bir oda bir araydı. Gecekondu zaten ne olacak? Bi göz oda. Ben de onların sigorta işleri olursa yardım ederdim.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Şimdi daha kötü, eskiden derim ya birbirine tam sadıklardı arkadaşlar, senin paran yok ya, gizliden gelir cebine koyardı, ben küçükken hep böyle görmüşümdür, ablam okula gittiği zaman arkadaşlarıyla pastaneye gidiyo bi yere oturuyor, dedi niye oturuyon dedi, param yok, geç şuraya dedi, verdi parayı.” (G1, Gecekondu, E, 18)

Çinçin bölgesinde geçmişten gelen dayanışmanın hala devam ettiğini düşünen katılımcılar bulunmaktadır. G13, arkadaşlarını istediği zaman arayıp çağırabileceğini, bunu başka bir mahalledeki arkadaşının yapmayacağını belirtmektedir. G15, benzinlikte iş buldukları bir arkadaşının benzinliği soyması üzerine, arkadaşlarının zararı kapatmak için maaşlarını uzun süre eksik aldıklarını söylemiştir. Bireyin, modern yaşamın getirdiği belirsizliklerle başa çıkmak için, yaşam tarzları edindiğini, benlik oluşumu ve toplumsallaşma sürecinde, bir grubun parçası olmaya çalıştığı belirtilmektedir. Dışlanmış bireyler dayanışma ağları inşa ederek bir gruba üye olmak, mahalleli olmak, Gültepelili olmak gibi bazı formlar yoluyla, belirsizlik ve dışlanmışlığın getirdiği kaygılarla ve dezavantajlarıyla mücadele edebilmektedir (Kaya, 2012).

“Böyle bir şeyden haberimiz vardı, arkadaşlar arasında konuşuldu. Telefon gelince de hemen gelip size yardımcı olmak istedik açıkçası. Yani arkadaşlığımız falan iyidir. Burada mahallede bir samimiyet var herkes birbirini tanır. Bu huyunu seviyorum yani. Aynı samimiyet var devam ediyor.” (G2, Site, E, 21)

“Genelde bu koruma var. Mahallede tanıdık birine bir şey olsun mesela dışarıdan o mahalle toplanır bir araya gelir. Birbirlerini kollarlar her zaman. Burası her zaman böyle, böyle devam edecek bu mahalle. Bu benim hoşuma gidiyor. Kollama duygusu böyle genele ait olma hissi. Bir şey olsa bana

etrafımdakiler hemen atlar. Benim dostuma olsa ben de atlarım.” (G11, Site, E, 19)

“Hocam mesela şu var bu adam dese ki mesela arasa dese gardaş şurdayım gel, ne oldu demem o da bana demez. İşini bırakır çıkarısın. Aynen mesela çoğu yerde vardır bu sizin orda mesela öyle bir dostluk yoktur.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Yani çünkü biz çok uyardık bir defa o benzinliği yaptığında o işi benzinliği soydu derken şöyle benzinliğe biz bunu yerleştiriyoruz iş bulması için yani çalışması için benzinliğe, benzinlikte de bunu tanımıyorlar ya bunu kasaya koyuyorlar. Ama öyle bir boşaltma yok yani o normal bir boşaltma da değil o birinin işi de değil yani o bayağı kümülatif şekilde süreci devam ettirmiş. Ondan sonra hani bunun bir sabıka kaydı da olmadı. Orda çalışan 1, 2 tane daha arkadaşımız vardı bizim kendi arkadaşımız hatta onlar ödedi yani kendi aldıkları maaşı eksik aldılar. Bir yaklaşık bir 3 - 4 sene bu 2 – 3 arkadaşımız maaşından eksik aldı o çocuğun çaldığını hani biz telafi edebilelim diye.” (G15, Apartman, E, 24)

Katılımcılar tartışma, kavga veya çatışma olması durumunda akrabalarının ve arkadaşlarının hemen onlara destek olmak ve onları yalnız bırakmamak adına toplanacağını belirterek bunun önemli bir dayanışma biçimi olduğunu belirtmişlerdir. G4, telefon ettiği taktirde 100 kişiye ulaşabileceğini belirtmektedir.

“Şimdi burada ben bi telefon etsem akraba falan derken 100 kişi gelir. Kavga var mevzu var desem hemen gelirler. Zaten mahalledekilerin hepsi benim kuzenimin arkadaşları o madde bağımlıları falan hapisten Corona’dan dolayı kendi çıktı şu an izinde. Gelse yani dağıtır herkesi zaten adam öldürmeden girdi.” (G4, Site, K, 18)

“Mesela bu aşağıdaki K... burda oturduğu için söylüyorum. Başımıza gelen bir olay bu yazın yani benim başıma münferit bir olay geldi Adıyaman’dan döndükten sonra. Gasp durumu gibi gene, beni bulur hocam böyle şeyler çekerim yani. Aradım ve buradan AŞTİ’ye gelmesi zor yani hani 20 dakika sürer diye düşündüm. Arabanın üstüne 2 tane adam koymuş böyle pikap var kapıda görmüşsünüzdür hocam ve bildiğiniz 2 tane adam var böyle hani. Dedim oğlum sen Irak’ta mıyız biz hani, bu ne? Keleş de var mı?” (G15, Apartman, E, 24)

“Evet bunlar pislik ama siz eğer o mahallenin çocuğusanız veya kızıysanız sizi de koruyup kollarlar yani başınıza bir iş geldiğinde herkesten önce onlar koşar size, bir de öyle var. Bir dayanışma var o bizim mahallemizin kızı falan gibi. Ona kötülüğünüz olmazsa onlar sizi korurlar.” (G6, Site, K, 24)

“O gün votka içtiğimizde bebeler çevirdi ne dedim benim dükkana gitmeyin dedim, abi yok biz senin dükkana gitmeyiz diyorlar. Vallahi bak burda votka

içtik. Buranın hırsızını şeyini biliriz yani onlar da bizi bilir dükkanımıza gelmez.” (G14, Apartman, E, 25)

Mahalledeki suçun hedef kişileri, geçmişte olduğu gibi, bölgede oturanlardan ziyade farklı semtlerdeki insanlardır. G14, mahalledeki hırsızları tanıdıklarını, onlara kendi dükkanına gelmemelerini söylediklerini ifade etmiştir. G6, mahallede riskli davranışlarda bulunan gençlerin, kendilerini koruduğunu ve onlara zarar vermedikleri sürece korumaya devam edeceklerini belirtmiştir.

3.3.8. Yoksulluk: “Hırsız girse neyi çalacaktı?”

Katılımcıların kentsel dönüşüm öncesindeki yaşamlarına dair anlatılarına bakıldığında, mahallede yaşayanların çok büyük kısmının yoksulluk deneyimlediği ortaya çıkmaktadır. Şenyapılı (2004), Altındağ’lı gecekondü sahiplerinin kentle bağ kuramadıklarını, ekonomik kaygılar güttüklerini ve bu yüzden gecekondü sahiplerinin geçici, az gelir getiren işlerde çalıştıklarını ifade etmiştir. Kentin imkanlarından yeterince faydalanamayan Altındağ’lı gecekondü sahipleri, kentle bütünleşme çabası içindedir.

A12, yoksulluk kültürünün aktarıldığını ve hatta kısır döngüye dönüştüğünü ifade etmektedir. G10, geçmişte çok yoksul olduklarını, çalışmak ve ailesini geçindirmek zorunda olduğunu ifade etmiştir. Diğer arkadaşlarına göre çok daha iyi bir sosyoekonomik düzeye sahip olan G15, çocukken bilgisayarının olmadığını, o yüzden internet kafeye gidip oyun oynadıklarını ifade etmektedir.

“Zaten bu yoksulluğu bu mahalleyi kabullenmiş çocuklar da var. Aile de bunu öğretiyor şimdi bazen anne geliyor o da 15-16-18 yaşında evlendirilmiş çocuk sahibi olmuş lise okutulmamış hocam bunun anası buydu diyor benim anamda böyleydi diyor bu da böyle olacak diyor.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Allah bana nasip etti annem sezaryen oldu ama ben baktım kardeşime mezarlığa gittim su döktüm gittim mamasını aldım getirdim. Ağrı sızı çeksem de ailemi aç bırakmadım çok zor günler geçirdik.” (G10, Apartman, E, 24)

“Evinde olan arkadaşımız vardı ona rağmen orası artık bir kahve kültürü gibi kafe kültürü gibi ortam haline geliyor. Evinde olan arkadaşlarımız vardı M...

gibi mesela hocam onlar bizim gözümüzde Allah falandı yani.” (G17, Apartman, E, 25)

“6. katta ev sitede şimdi daha zor hırsız girmesi ama eskiden eşyalarımız kaliteli değildi, çalınsa da bir şey olmazdı. Para falan yoktu evde. Girse neyi çalacak? Buzdolabını götürürdü işte dolaptan yemek çalardı.” (G19, Site, E, 22)

Dönüşümle birlikte, kentsel yoksulluğun azaldığını söylemek doğru olmayacaktır. Rant gelirleri hariç olmak üzere, önceden de yoksul olan mahallede zenginleşmiş ve sosyoekonomik düzeyi yükselmiş aileye rastlamak zordur. Katılımcıların yoksulluğa ilişkin anlatılarına aşağıda yer verilmiştir. A1, arabası çalıdıktan sonra tekrar araba alamadıklarını belirtmiştir. A11, gençlerin hobi ve okul faaliyeti için gereken bazı malzemeleri alamadıklarını ifade etmektedir. A12, bazı öğrencilerin ailelerinin pandemi sürecinde işsiz kaldıklarını, harçlık alamayan öğrencilerin bulunduğunu belirtmiştir.

“Benim de arabam yok, benim arabamı çaldılar mesela Gülveren’de. Benim arabam vardı, çaldılar, götürdüler. Kaza yaptılar, araba pert oldu. Ondan sonra da alamadık zaten. Emekli ikramiyesi de gitmiş oldu.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Ben kızımı da gönderdim kursa kurs parası işte malzemesi vesairesi bir de iyi malzeme almanız gerekiyor hani eserin güzel çıkması için öyle suluboya falan alamazsın adi bir şey yağlıboya kullanıyorlar tabii maliyet tutuyor hani belli bir ekonomik şey gerekiyor. Buradaki insanlar onu karşılayamaz.” (A11, Öğretmen, K, 46)

“Yani inanılmaz korkunç ben haftalık harçlığı 50 kuruş olan çocuk var. Yani sırf vermek için anası 50 kuruş veriyor çocuğa geliyor burada eskiden peynir ekmek yiyorlardı bazıları şimdi peynir de alamaz haldeler peynirin kilosu olmuş 60-70 lira. Yani gerçekten bu mahallede ülkenin ekonomik durumunu gerçekten görebiliyorsun tabii şu pandemi zaten mahvetti çünkü gündelik çalışan insanlar çoğu adam Ulus’da hala hamallık yapan velimiz var mesela. E aç kaldı adam işsiz kaldı yani.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Yoksul olduklarını belirtmiş ya da yoksulluğa ilişkin deneyimleri olan katılımcılar bulunmaktadır. G1, Gençlik Parkına sadece bir kez gittiğini, artık kendisi için pahalı geldiğini ifade etmektedir. G16, mahallede çok ucuza kiralık evler olduğunu, asgari ücretle başka bir mahallede geçinemeyeceğini ifade etmektedir.

“İlk önce işte bi gezdik şöyle bi Gençlik Parkını, elli kuruştur o zaman şu anda iki lira olmuş, elli kuruşu verdik içeri girdik, neyse beş lira oldu, şu anda kesin yirmi, otuz lira olmuştur bilmiyorum da daha gitmedim.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Şimdi belli bir maddi gelire sahip oluyorsun atıyorum işte ne olur bu bizim için belli gelir dediğimde asgari ücrettir veya ondan biraz daha fazla başka bir bölgede yaşama imkanı sunması imkansız yani. Yani şimdi bilmiyorum nerde yaşıyorsun bizim oralara göre kıyasla en basiti şöyle düşünebiliriz yani biz 500-600 lira kirayla yeni dairelerden ev bulabiliyoruz.” (G16, Apartman, E, 23)

“Ya aç yatmışlığım günlerimiz de var soğuk, aç biz ailecek de çok zor durumlar geçirdik o yüzden ben biliyorum mesela bizim evin kredi kartları, parası falan çoğunlukla bendedir. Ev ekonomisi benden sorulur. Ev alışverişleri falan çoğunlukla ben yaparım o yüzden pek hayatı aslında biliyorum ama tek başıma adım atmadığım için pek şey değil. Aslında hayatı biliyorum.” (G12, Apartman, K, 18)

“Eşin çalışmıyor sen bir kadınsın borç alıyorsun başka birinden bu sefer borcu kapatmak için başka birinden borç alıyorsun böyle böyle gidiyor arttıkça artıyor eşler bile yardım etmiyor. Kadın her şeyi kendi halletmek zorunda kalıyor bu hayatın tüm yükünü kadın çekiyor. Yetinmiyor işten geliyor yorgun.” (G8, Apartman, K, 18)

Bölgede kadın yoksulluğu da görülmektedir. G8, kadınların ev ekonomisini idare ettiğini, ev içi emeğin yoğun olduğunu ve kadın yoksulluğunun görünür olduğunu ifade etmiştir. Benzer bir anlatı G12 ile yapılan görüşmede ortaya çıkmıştır, G12, birkaç senedir evlerinin alışverişini ve işlerini kendisinin yaptığını belirtmektedir.

3.3.9. Güvenlik: “Geceleri bence sorun, biz geceleri çıkmıyoruz”

Katılımcıların dönüşüm öncesine dair mahalle güvenliğine ilişkin deneyimleri çeşitlidir. Bazı katılımcılar dönüşüm öncesinde mahallelerini güvenli bulduklarını söylerken bazıları güvensiz olduğunu söylemiştir. Kent kültürünün fiziksel, ekonomik ve sosyal unsurlardan oluştuğu belirtilmektedir. Suç oranlarının fazla olması, riskli davranışların sık görülmesi gibi durumlar güvenlik ve aidiyet hissini zedelemektedir. Güvenlik ve aidiyet hissi de kent kültürünü; dolayısıyla kentteki yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir (Mutlu, 2013). Gültepe’de güvensiz bir ortam bulunması, yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Aslında bu anlatılar, iki farklı bakışı yansıtmaktadır. A1 eskiden çok fazla suç olduğunu, denetim olmadığı için rahatça suç işlendiğini, dolayısıyla güvensiz bir mahalle olduğunu söylemektedir. G6 ise eskiden daha güvenli bir mahallede oturduklarını, kapılarını bile kilitlemediklerini; şu an çok daha tekinsiz bir yer olduğunu söylemektedir. A1 kentsel dönüşüme ilişkin olumlu bir bakışa sahipken, G6, olumsuz düşünmektedir; dolayısıyla geçmişe dair güvenlik algısı değişmektedir.

“Hiç aydınlatma yoktu yani. O zaman bir de hırsızlar gece görünmesin diye hepsini kırıyorlardı. Ben sonra halka aydınlatmaları yeniden yaptırdım. Çünkü kırıyorlardı. Kimse görmesin diye, aydınlık olmasın diye.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Şey yani annemden, babamdan duyduğum şeylerdi yani biz kapımızı dahi kilitlemezdik açık dursun. Hani insanlar birbirinin karısına, kızına yan gözle dahi bakmazdı hep böyle anlatırlardı.” (G6, Site, K, 24)

Dönüşüm sonrasında Gültepe bölgesinde oluşan işyerleri veya kamu kurumlarında çalışan katılımcıların güvenliğe ilişkin deneyimleri kendilerini güvende hissetmedikleri yönündedir. Çoğu katılımcı mesai saatleri haricinde Gültepe'ye gelmediğini ve özellikle güneş batmadan önce kurumlarından çıktıklarını aktarmıştır. A6, Altındağ'ı çalışmaya başladıktan ancak 4 sene sonra turist olarak gezdiğini belirtmektedir. G16, çalışanların saat 17'den sonra mahallede durmadığını bildiğini ifade etmektedir.

“Ama ben kendim niyeyse buraya 6 yıldır geldiğim için tedirgin hissetmiyorum artık böyle. Ama günün belli saatlerinde nasıl bir ara hoca bizi şeye göndermişti sokak sosyal hizmetinde. Yani gündüz vakti burada sıkıntı yaşamadım açıkçası. Saatten dolayı 5'ten sonra burada hiç durmadım.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Altındağ'a gelmiş birisi değilim, hiçbir zamanda mesai saatleri dışında gelmeyi çok tercih etmiyorum. Ben Kale Mahallesi'ne 3-4 sene sonra ya şöyle Kale'ye dosya diye çok gittim ama Kale'yi hiç gezmedim, hiç bilmiyordum 4 sene sonra gittim.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

[Mahallede çalışan] “Kadınlarda bu çok daha yüksek yani kadınlar mesela burada çalışıyorlar 8-5 buradalar ya 5 deyince hadi olsun 6 sonrası yok. Mesela 6'dan sonra hiç kalmaz. Mahallede durmaz. Hafta sonu uğramaz. Gelmez yani.” (G16, Apartman, E, 23)

Sürekli ev ziyaretleri yapan ve müracaatçıları kendi sosyal ortamlarında incelemesi gereken sosyal çalışmacılar, TOKİ sitelerinde güvensiz bir halde olduklarını ifade etmektedir. Sosyal denetimin azalıp insanların komşuluk ilişkilerinin bitmesine ilişkin anlatıları destekleyen A2, gecekondulara gitmenin daha risksiz olduğunu belirtmektedir. A5 ve A6 da kadın olarak kendilerini güçsüz hissettiklerini, can güvenliklerinden endişe duydukları zamanlar olduğunu söylemişlerdir.

“TOKİ çok mesela bir yere gidiyorsun hem apartmandakiler birbirlerini tanımıyor kutu gibi evler çok kalabalık apartmanlar giriyorsun tek bir katta 7-8 daire var, bunun tek başına yaşayanı var, ailesiyle yaşayanı var, ya o kapı kapandığı anda biz içerdeyiz, biz Allah’a emanetiz yani.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Bence mesela ben daha önce kadın olduğum için bu kadar tedirgin olduğumu hatırlamıyorum ya bu mesleğe girdiğimden beri kadın olduğum için çok tedirginim hani bir ortamda bulunurken bir yerde yürürken toplu taşımaya binerken vesaire daha tedirginim.” (A5, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“2 arkadaş birlikte gittiğimiz zaman bile hadi hadi, diyelim ki ben kadını korkuyorum diyelim, ama erkek çalışma arkadaşımın gittiği zaman çocuk da korkuyorsa eğer demek ki hakikaten bir sıkıntı var orada kesseler bizi kimsenin ruhu duymaz yani öyle yerler var.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

Görüşme yapılan diğer aktörlerden A14, eskiden güvensiz bir Çinçin’den söz etmenin mümkün olduğunu ancak dönüşümden sonra yapılaşmayla birlikte daha güvenli bir yer haline geldiğini söylemektedir. A12 ve A9 ise Gültepe’de çalışan olmanın zor olduğunu ve can güvenliklerinin olmadığını ifade etmektedir.

“Yani biz buradan araziye giderken cep telefonu da yok bölgeyi bilen bir şoförle giderdik. Yolu bilmiyorsun şeyden nedir onun adı daracık böyle şey yollar gittiğin yeri bulabilecek misin? Plancı olarak ilk geldiğimden ben araziye yalnız başıma gidemiyordum.” (A14, Şehir Plancısı, K, 52)

“Bak şu anda iki tane serseri elinde silahla gelsin burayı bassın bizi kurtarabilecek hiç kimse yok gerçekten yok. Bak benim odamda sopa var bak bura rehberlik servisi niye var bu bazen veli bir geliyor kafa bir dünya haplanmış gelmiş karısına kızmış kızına kızmış geliyor burada bağıyor çağırıyor şimdi beni bu adamdan kim koruyacak? Kendim.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Mesela liderlerimiz, eğer aile sıkıntılıysa sonuçta mahalle normal bir mahalle değil bir yerde kendi özverisiyle bir şeylere müdahale etmek isteyebilir ama karşı taraftan farklı tepkiler geldiğinde de yani sen benim aile işime ne karışyorsun, oğluma ne karışyorsun... “Sen benim aile işime ne karışyorsun, çat...”, cidden öyle bir yer.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

Dönüşüm sonrasında, Gültepe'deki fiziki yapı konusuna dair anlatılarda hala boş gecekonduların kaldığı ve yıkılmayan, harabeye dönmüş gecekondular olduğu belirtilmişti. A3, bu tür gecekonduların marjinal gruplar tarafından riskli davranışları gerçekleştirmek üzere kullanıldığını, bunun bir güvenlik meselesi haline geldiğini ifade etmektedir. A9, benzer bir olay yaşadığını, bir gecekonduda kadınları (belki de çocukları) fuhşa zorladıklarını öğrendiklerini belirtmiştir. Yıkılmayan ve harabe şeklinde kalan gecekondular, güvensizlik hissini körüklemektedir.

“Boşaltılan ya da yıkılmak üzere olan yerlere de marjinal gruplar giriyorlar ve de burada altyapısı olmayan elektriği suyu olmayan bölgelerde hiçbir şekilde kira vermeden oturuyorlar. Bu da tabii ki orada bir güvenlik sorununu oluşturuyor uyuşturucu ticareti özellikle bu boş olan bölgelerde çok fazla gündeme gelmiş durumda.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Madde hırsızlık yani benim mesela işyerim bakanlıktan işyerine giderken kullandığım yolda bir tane böyle ev vardı böyle mavi giriş katta zamanında orda kızları zorla çalıştırmışlar mesela sonradan öğrendim. Fuhuş yaptırıyorlarmış.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“Gecekonduyu da işte bu işler için kullanıyorlar. Bir gecekonduları var bi de apartmanları. Gecekonduyu aileleri için kullanmıyorlar. Garsoniyer derler ya.” (G6, Site, K, 24)

Gençlerin mahalledeki güvenlikle ilgili düşüncelerinde de aktörlerinkine benzer şekilde, çoğunlukla olumsuz deneyimlere rastlanmaktadır. Gençler evlerin çok pahalı olmasına rağmen mahallede can güvenliklerinin olmadığını ifade etmektedir. G8, geceleri sokağa çıkamadıklarını söylemiştir. G4 ise sitede güvenlik görevlileri olmasına rağmen, hırsızlık vakasıyla karşılaştığını belirtmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında, güvensizliğin yarattığı bir dezavantaj bulunduğu görülmektedir. Mahallede ikamet edilen sürenin ergenler üzerindeki etkisini değerlendiren çalışmalarda maruz kalma süresinin kilit; ancak genellikle ölçülmeyen bir faktör olduğu belirtilmiştir, sosyoekonomik açıdan daha

dezavantajlı mahallelerde daha uzun süre vakit geçiren ergenlerin, sosyoekonomik düzeyi yüksek mahallelerde kalan ergenlere oranla, madde (alkol, sigara veya uyuşturucu madde) kullanımı arasında farklılıklar olduğu ortaya konulmuştur (Wodtke vd., 2011).

“Ben sana 2 trilyonluk bir daire versen sen kaç para kira istersin? Diyelim ki 10 milyar Misal. Adam görmemiş diyor ki benim dairem 500 milyardır. La a... koduğumun oğlu mahallende uyuşturucu satan var esrar satanı var bu dakikada gezemezsin. Adamın burda a... koyarlar. Saat 9’dan sonra çıkamayacaksın benden 200-300 milyar istiyor.” (G14, Apartman, E, 25)

“Şu binada 400-500 milyara daire sattılar şu en baştaki binada. Eder mi, etmez niye etmez hocam can güvenliğinin yok a... koyayım. Bu insana etmez yani valla etmez hocam. Bak bir şey söyliyem şu an dolmuştan indin dolmuştan o eve bıçaklanma riskin, bıçaklanmama riskinden daha fazla yanlış mıyım?” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Geceleri bence sorun. Biz geceleri çıkmıyoruz. Geceleri bence biraz sorun olur. Eğer etliye sütlüye karışmazsan güvenli bir yer ama işte sessizsen.” (G8, Apartman, K, 18)

“Ya aslında sitede güvenlik var ama yine de olaylar oluyor. Bir kere hırsızlık oldu. Göz göze geldik. Bizim parkta elektrik dolabını açmış kabloları çalacakmış ben de o gün eve geliyordum yine buradaydım, buradan eve gidiyordum. Binada karşılaştık ben kapıyı örttüm kilitledim eve girdim evde annem falan yoktu o gün sonra işte babamı aradım, babam kameralara baktırdı hırsızmış gerçekten de sonra yakaladılar zaten onu. Başka binalara da girmiş hani kameraları falan kapatıyor böyle kamera kayıtlarından korkuyor.” (G4, Site, K, 18)

Güvensiz bir mahallede, uzun süre yaşamanın riskle birlikte toplumsallaşmanın bir etkeni olduğunu belirten anlatılara rastlanmaktadır. Dolayısıyla, çöküntü bölgelerdeki ergenlerin mahallede yaşadıkları süre ve bu mahallede bazı davranışlara maruz kalma süresi, riskli davranışları açıklamak için önemli olduğu söylenebilir.

3.3.10. Eğitim: “Gönderecek okul bulamıyorlardı”

Kentsel dönüşüm gerçekleşmeden önce, Çinçin’deki insanların eğitim hakkından yeterince faydalanamadığı görülmektedir. Okul sayısının çok sınırlı olduğu ve okula ulaşımın kolay olmadığı keşfedilmiştir. Gençlerin genellikle mahalle içindeki

okullara gittikleri ve lise eğitimini aldıktan sonra daha yüksek öğrenime devam etmedikleri anlaşılmıştır.

“Etrafın çocukları hep buralarda okumuştur. Ortaokul da Demirlibahçe’de vardı, ortaokula oraya giderlerdi. Sonra da ya Gülveren Lisesine ya da buraya gelirlerdi. Sanat okulu diye. Okuma derdi falan yoktu o zamanlar.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Belki hani insanlar çocukları okula gitmek istediğinde işte okul gönderecek okul bulamıyorlardı ya da okullar yeterli gelmiyordu. Hani bi de evlerine gidip gelirken böyle şey çamurlu yollardan gittiğinin farkındaydı hani.” (A14, Şehir Plancısı, K, 52)

Dönüşüm sonrasında eğitime ilişkin anlatılara bakıldığında, başarısız öğrencilerin bulunduğu, disiplin sorunları yaşandığı ve eğitim kalitesinin düşük olduğu şeklinde deneyimler elde edilmiştir. Eğitimden uzak ve alakasız bir şekilde yetişen gençlerin bulunduğu anlaşılmıştır. G2, dershaneye gitmek istemediğini, dershanenin kendisine bir şey katmayacağını bildiğini söylemektedir. G7, en son ortaokuldayken test çözdüğünü, senelerdir ders çalışmadığını ifade etmiştir. G15 ise liseyi 5 senede bitirdiğini ve üniversiteye de geç gittiğini belirtmektedir. Sigara içme, okuldan kaçma, alkol tüketme ve suçlu davranışlarda bulunma davranışlarını gösteren öğrencilerin düşük benlik algısı ve düşük akademik başarısı arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır (Sankır, 2014). Akademik başarının, riskli davranışlarda bulunma konusunda koruyucu bir faktör olduğu araştırma sonuçlarında görülmektedir (Gençtanırım-Kuru, 2010).

“İlkokulda başarılı bir öğrenci değildim. Orta dereceli bir öğrenciydim. Futbola olan düşkünlüğümden dolayı çok asılan iyi bir öğrenci değildim. Ailem 9000 tl dersaneye para bağlayacaktı. Onu da düşündüm. Onları da düşündüm. Dedim ya insanın içinde heves olacak. O dört günde bile sözelde en başarılı öğrenci bendim bunu da rahatlıkla söyleyebilirim. Ama ne bileyim istemedim. Sonra zaten ailem üç gün benimle konuşmadı böyle bir şey yaptığım için. 750 tl cayma bedeli ödedik kitapları iade ettik falan o süreçler. Bıraktım dersaneyi.” (G2, Site, E, 21)

“Bana bakma ben hayatım boyunca hiç test çözmedim. Ortaokulda çözmüştüm. 7. Sınıfta zorla bize çözdürdü. Ben zaten teog var dedi zorla bize çözdürdü çözdürdü çözdürdü. Hoca getirtirdi biz parasını verdik.” (G7, Apartman, K, 19)

“10. sınıfta benim kaç tane zayıfım vardı sen biliyon mu? 11 tane zayıfım vardı benim. Ben okul hayatımca 10 kalem kullanmamışım. Ben bir paketini çaldım 20 tane olan. 9. sınıfın başında aldım 10. sınıf bitince bitti.” (G9, Site, E, 18)

“Öncesinde çok başarılı bir öğrenci değildim. Anıttepe Lisesi mezunuyum Anıttepe Anadolu Lisesi fakat çok başarılı olarak sürdürmedim ben 5 senede falan liseyi bitirdim. Üniversiteyi bayağı geç kazandım.” (G15, Apartman, E, 24)

Disiplin sorunları yaşanan Gültepe’de, rehber öğretmen A12, senede 70 civarında disiplin soruşturması gerektiren olay olduğunu ifade etmiştir. A12, Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi İmam Hatip Lisesine çevrildikten sonra, öğrenciler arasında bölgede oturan çocukların arttığını ve bunun sonucunda okulda bir anda disiplin sorunları yaşanmaya başladığını belirtmektedir.

“Rehberlik toplantılarında işte ben diyordum ki bu sene 70 tane disiplin vakası oldu onlar şaşırıyordu nasıl ya çünkü onların 1 ya da 2. Bir yılda 2 mesela o Anadolu lisesinde yılda 2 olayı geçen yoktu. Şimdi birinci dönem 100’den fazla dosya hazırladılar kavga dövüş şu bu en son artık pandemi oldu onlar dinlendi. Gerçekten çok kötü bir hal aldı.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Eğitimde kalitenin düştüğünü ifade eden öğretmenler, bu durumun yalnızca Gültepe için geçerli olmadığını, farklı semtlerdeki okullarda da benzer durumun yaşandığını belirtmektedir. Eğitimin piyasalaşmasıyla birlikte sayısı artan özel okullar, mahalledeki nitelikli öğrencileri burs imkanlarıyla birlikte kendilerine çekmişlerdir. Kaliteli öğretmen sayısı da düşmüş, sınavla okula giren öğretmenler de yine piyasaya, özel okullara gitmişlerdir.

“Yani veya aile tercihi ama sen gidip Anadolu lisesine ya da düz lisede de çok iyi okuyabilirsin ama oraya gönderilmişsin. Şimdi yani insan şaşırıyor yani nasıl çok basit düz cümleleri bile 3-5 kere ifade etmen gerekiyor. Akademik olarak çok düşük öğrencilerimiz bu bir dezavantaj meslek liseleri adına.” (A11, Öğretmen, K, 46)

“E bu mahallenin çalışkan iyi çocuğu zaten buraya gelmiyor. En kötü Aydınlık Anadolu ya gidiyor falan filan o yüzden okulların niteliği ciddi anlamda dibe vurdu dibe çekildi. Öyle kaliteli çocuklar vardı burada birkaç yıl içinde hepsi bitti hocam. Çok yani önceden o okullar öğretmenlerini de sınavla alıyordu onu da kaldırdılar.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Bölgede kentsel dönüşümden sonra yeni yapılan okulların öğrenci kapasitesinin düşük olduğu görülmektedir. Öğrenci sayıları azalmaktadır. Özellikle kız meslek liselerinde öğrenci sayılarının düştüğünü belirten A12, öğrenci profillerinin değiştiğini belirtmektedir. Kendilerine daha çok gecekonduda oturan çocukların geldiğini; gecekondu sayısı azaldıkça mevcutlarının azaldığını ifade etmiştir. Ayrıca öğrenci sayısının lisede azalmasının bir diğer sebebinin açık lise imkânı olduğu düşünülmektedir.

“Kentsel Dönüşüm öncesi eğitim olanakları daha iyiydi bana göre. Her açıdan bence daha güzeldi. Okul sayısı daha çok olduğu için bence. Bence dönüşüm sonrası okul sayısı azaldı git gide. Yıkılan yerine yapmadılar böylece azaldı. Yerine yaptıklarının da kapasitesi bence düşük.” (G19, Site, E, 22)

“Mesela ben 7 yıl önce bu okula geldiğimde okulumuzun mevcudu 660’tı, şimdi 360-400 arası. İşte hem kentsel dönüşümden çok azaldı binalar yıkıldı apartmanlar yapıldı bize gelen öğrenci profili değişti mesela Anadolu lisesinin mevcudu arttı bizim azaldı. Oradaki apartmanlardaki öğrenciler oraya kaydı oraya gitti. Çünkü onlar dışardan gelen insanlar. Memur çocuğu işte polis çocuğu. Mesela buradaki ilkokullar sınıflar 15-16 kişi 20 kişi ideal çünkü aile kalmadı.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Bizim okulumuz eski köklü bir okul evet yani şu an bizim 600 civarı bir öğrencimiz var. Eskiden daha fazlaymış son yıllarda biraz azaldı geçen sene 400 civarıydı. Bu sene 600 civarı evet 600 civarı yani bizim yeni il müdürlüğümüz okulu biraz güzelleştirdi biraz okulun reklamını yaptık biraz içinde düzenlemeler yaptık. Gelen velilerden de bundan etkilendi yani. Öğrenci sayısı biraz daha arttı. Ama yani arttı yani öğrenci okuyor mu dersin hiçbir şey okumuyor.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

Gültepe’deki öğrencilerin çoğunluğu yaygın olarak mezun olmak ve en son bitirdikleri eğitim kademesinin diplomasını almış olmak için eğitime devam etmektedirler. Bölgede yoksulluğun yüksek olması, çocukların işgücüne dahil olması, eğitim kalitesinin düşük olması gibi sebepler birleştiğinde genelde öğrenciler mezun olmanın bir anlamının olmadığını düşünerek eğitime devam etmek yerine çalışmayı tercih etmektedirler. Gültepe’deki istihdam olanakları da vasıfsız işgücü için uygun olduğundan gençler Siteler ve çevresindeki atölyelerde çırak olarak işe başlayabilmektedirler. Harris, Duncan ve Boisjoly (2002) tarafından yapılan araştırmada ortaya çıkan bir sonuç, okul ikliminin riskli davranışları nasıl etkilediğiyle ilgilidir. Sınıf arkadaşları ve diğer okul

arkadaşlarından gelecek beklentisi düşük olanların sayısı ne kadar fazlaysa, gencin riskli davranışlar sergileme ihtimali o kadar artmaktadır.

“Yani iş olarak iş imkânı var mı? Var evet. Ama vasıfsız çalışma için uygun. Zaten eğitim de az olduğu için daha yüksek denebilecek işler bu bölgede yok.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Annem çok istediği için ben yani lisede 5 yıl okudum ama tamamen annemin itmesiyle yani çünkü bana kalsa ben atıyorum para olarak daha fazla kazanabilirdim.” (G15, Apartman, E, 24)

“Aldığımız eğitim de vasattı yani kaliteli bir eğitim almadık. Hani ben isterdim daha güzel okullarda örnek veriyorum imkanı olan arkadaşlarım oldu. Ben kendi yanımdaki okula gittim o işte ne bileyim servisle başka bir okula gitti. Bugün baktığım o çocuk işte ne bileyim İstanbul da bir firma da örnek veriyorum çok üst düzey bir yönetici oldu. Ben boş sıradan bir insan olarak kaldım gibi.” (G17, Apartman, E, 25)

Eğitime ilişkin önemli bir veri, gençlerin büyük kısmının yüksek öğrenime gitmemesidir. Üniversite eğitimine devam eden gence rastlamak çok olası değildir; nitekim bu araştırmanın katılımcılarının da çoğunluğu lise mezunudur. Ayrıca bu anlatılar arasında görünmeyen, konuşulmayan bir olgu da erken evliliklerdir. Riskli davranışlar başlığı altında genişçe tartışılacağı üzere, erken evlilikler gençlerin eğitim yaşamından kopmasına neden olmaktadır. Uslu Gülşen (2017), örgün öğretimden mezun olduktan sonra işsiz kalacağından korkan gençlerin okulu bıraktıklarını ve istihdama katıldığını ifade etmektedir. Okul terkiyle sonuçlanan işsizlik endişesi, riskli davranışlara yol açabilmektedir. Formel eğitimden uzaklaşmak birçok farklı riskli davranışı da beraberinde getirmektedir.

“Bizim mahallede yoktu kentsel dönüşüm sonrası insanlar gidebildiğin kadar gidiyor gidebildiğin yer neresiyse sonuna kadar gidiyor. Gidebildi yere kadar. Üniversitenin kapısına kadar ya gidiyor ya gitmiyor.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Eğitim durumları genelde hani çok üst düzeyde okuma oranı yok maalesef gerek bölgenin kalitesiz oluşu gerek insanların ailesel, çevresel etkilerinin dışarıya nazaran daha az gelişmiş olmasından dolayı zayıf hani yoğun yüksek derece de bir okuma oranı yok maalesef.” (G17, Apartman, E, 25)

“12. Sınıfta en 3-4 kızımız okulu bırakıyor yarıda çünkü evleneceği kişi büyük ihtimal lise mezunu değil ve kendisinden daha yüksek mezun olan bir kadını evde istemiyor ve diyor ki daha sonra bu şimdi liseyi bitirir üniversite

müniversite saçma sapan konuşur gerek yok gibisinden bir tavırla. Mesela 12. Sınıfın 2. Dönemi şu an bu aralar çocukların böyle evlendim ayağına okula gelmeme zamanı. Yakında davetiyeler akmaya başlar çocuklardan duyarım ben işte hocam şu evleniyormuş aa o mu evleniyormuş falan hepsini duyarız.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması özellikle dezavantajlı grupları olumsuz etkilemektedir. Kız çocukları eğitimden mahrum bırakılan ilk grup olmaktadır. Evlilik yoluyla ya da ev içi emek yüzünden okula gidemeyen, eğitimine devam edemeyen kız çocukları bulunmaktadır. Türkdöğün (2015) ailelerin geçim kaygısı güttüğü için, her aile üyesini çalışmaya yönlendirdiğini ve gecekondulardaki çoğu insanın, yaş, cinsiyet vb. özelliklerinden bağımsız olarak çalıştıklarını belirtmektedir. Hane gelirine katkı sunması için çocuklar farklı işlerde çalışmaktadırlar. Kız çocukları ise eğer çalışmıyorlarsa, ev içi emek sarf ederek çocuklara bakma, mutfak işleri gibi işlerle meşgul olmaktadır. Kız çocuklarının anneleri çalıştığı için evdeki diğer çocukların bakımını yaptığı ve anne rolünü üstlendiği keşfedilmiştir. Ev içi sorumlulukları olduğu için eğitime ilişkin sorumluluklarına (okula devam, ödev yapma, sınavlara hazırlanma) yeterince zaman ayıramayan gençlerin anlatılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Evdeki sorumlulukların okuldaki sorumluluklarım birbirine çakışıyor. Dersim var ama bir yandan ev işleri var. Çünkü o çalışıyor. Çalıştığı zamandan beri ev işleriyle uğraşıyoruz. O kadar işten gelecek sonra bir de gelecek senin için temizlik yapacak yemek yapacak oha yani. O kadar yorulmuş etmiş vicdansızlık gibi bir şey ya. Temizlik, evin toplanması, yemek var onları yapıyorum. Hayvanlarımıza bakıyorum.” (G7, Apartman, K, 19)

“Mesela annem der ki ip lazım mesela der. Rus pazarına gitmek gerekebilir. Evimizden uzak. Ya da der ki komşudan bi borç al. O sorumluluklarınla okul sorumlulukların karışıyor. O sırada ben de anneme yardım etmek istiyorum desem ki anne benim okulum var ben gidemem yapamam diye bu sefer o dükkanı boş bırakıp gidecek. Ekmek teknesi dönmeyecek. Hep o kafamda oluyor. Onun için ben de sorumlu hissettiğim için yardım ediyorum dediği zaman gidiyorum falan. Bazen dersimi ablama bırakıyorum gidiyorum.” (G8, Apartman, K, 18)

“Değişik ya sabah 8’den akşam ikindi 4’e kadar falan dersim sürüyordu zaten benim yani online derslerim babam 5 buçukta gelirdi 1 buçuğa kadar evi temizle yemek yap babam gelince hastaneye git annemgili falan gör 10 da eve geri gel 12 1’e kadar derslerini çalış 5’te geri kalk. 5’te benim babam işe gidiyordu onun için işte kahvaltı falan hazırlıyorum.” (G12, Apartman, K, 18)

Ekonomik yoksulluk, Gültepe'deki gençlerin eğitimden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Pandemi döneminde çevrimiçi gerçekleştirilen dersleri takip etmek için ailelerin çocuklarına iyi durumda bir bilgisayar, bağlantı sorunu yaşanmayan ve yüksek hızlı internet, sessiz ortam sağlaması gerekmektedir. A3, bu durumun çok olası olmadığını, aynı anda birden fazla çocuğun derse girdiği bir ortamda yalnızca bir bilgisayar veya telefon olduğundan çocukların derslerine devam edemediklerini ve bundan ötürü temel bir insan hakkı olan eğitime erişemediklerini ifade etmektedir. G7, evlerinde bir telefon olduğunu ve telefonuna uzaktan eğitim için gerekli uygulamaları indiremediğini, telefonunun bunu kaldıramadığını söylemektedir. G8 ise okuldan test kitapları istendiğini ancak tüm yardımcı kaynakları alabilecek maddi güçlerinin olmadığını, bazı kaynakları almadığını ifade etmektedir.

“Evde bir tane mesela evde çok çocuk var okula giden 3 tane çocuk var aynı anda derse girmeleri gerekiyor. Tek bir tane bilgisayar var. Belki de hiç yok ya da bir tane telefon var ama o çocuğun telefonu ya da kullandığı telefonlar işte Çankaya Yenimahalle'deki Iphone kullanıyorsa bizim buradaki 2. el bilmem ne telefon kullanıyor EBA'yı yüklediğinde adamın telefonu çöküyor yani.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Öylesine yok ki çocukta. Mesela tablet dağıtıyoruz dediler çok sevindim herkese tablet verirse en azından 2-3 aile bir internet alır. 2-3 aile bir internet alır öderler girer çocuklar 360 kişi 400 kişilik okuluz 9 tablet geldi bize şimdi ben hangisine dağıtayım hangisine vereyim nasıl yapayım?” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Bazısında internet tablet sıkıntısı vardı bizde de vardı. Hala var. Birinci yılımızı bitirdik hala tablet dağıtacaklar. Yıl kaybettim yani eğitimde. Bir de telefonlarımız da kötü. Akademik desteği indiriyorsun EBA'yı indiriyorsun Zoom'u indiriyorsun. Kendi uygulamaların var işte bi Instagram bi Whatsapp. Telefon kasıyor.” (G7, Apartman, K, 19)

“Her dersten bir test kitabı istiyorlar orada biraz sıkıntı yaşıyoruz bir de babam dışarda da değildi annem bu sefer maddi sıkıntıya giriyordu bir de söylemem lazım çünkü hocalar soruyor herkesin içinde test kitabı aldın mı diye soruyor. Test aldın mı bu testi aldın mı diye. Bir de okulun aidatı var her ay 15 lira istiyorlar. O da ayrı bir sıkıntı. Annem de vermeyecem dedi ama yapacak bir şey yok. 1-2 hocayla konuştum 1-2 tanesini vermedim.” (G8, Apartman, K, 18)

Çoğu katılımcı, eğitimdeki bir eşitsizliğin öğretmen kalitesi ve beşerî sermayenin eksikliğinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Bazı katılımcılar, Çankaya'yla Altındağ'ı kıyaslanmış ve Gültepe'deki öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenmediği, Çankaya'daki öğretmenler kadar kaliteli öğretmenlerin olmadığı, derslerde müfredat dışı konular işlendiği, kimi zaman ders işlenmediği, yeterli eğitim verilmediğini söylemişlerdir. G12, farklı bir semtte, proje okuluna gittiğini, okulundaki öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora mezunu olduklarını ve okulundan memnun olduğunu belirtmiştir.

“Daha kötü de diyemem ama abi biraz daha başıboş bırakıyorlar. Ben mesela üniversiteyi hemen kazanamadım. Belki başka lisede olsam kazanırdım ilk senemde. Ben de mezuna bıraktım bir yıl daha çok çalıştım sonuç daha iyi olsun diye.” (G19, Site, E, 22)

“Yetersiz kalmıyor ama eğitim örnek veriyorum yani Çankaya'daki verilen eğitimin ordaki okulda verilen eğitimin kalitesi aynı seviyede değil. Yani bugün bir öğretmen atamasını Çankaya'ya mı ister veya ne bileyim sorunlu öğrencilerin alt sınıf varoş olarak görülen insanların olduğu bir bölgede mi öğretmenlik yapmak ister? Yani o yüzden oraya gelen öğretmen de o kalitede orda verilen eğitim de o kalitede oluyor ve dışarıda hani dediğim gibi bir ayrıma tabii olduğu zaman bir Çankaya'da verilen eğitimle bir Altındağ'daki eşit olmuyor.” (G17, Apartman, E, 25)

“Bizim öğretmenler de hep doktorasını yapmış insanlar zaten. Hem Proje Okulu olduğu için hem de bizim okul 500 öğrenci falan var diyelim misal bizim okulda öğrenci sayısı daha az olduğu için birebir ilgilenme daha fazla.” (G12, Apartman, K, 18)

Garnefski ve Diekstra (1996) tarafından yapılan bir araştırmada, 16-18 yaş arasındaki 476 lise öğrencisinin, okul, aile ve akranların olumsuz desteğinin duygusal ve davranışsal problemlere olan etkisi incelenmiştir. Çalışmada, elde edilen bulgulara göre, okul iklimi olumsuz olan ve okul çevresinden destek görmeyen gençlerde, davranışsal problemler yaşanma olasılığının daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Gültepelili gençlerin de okul ikliminin önemini belirten bazı anlatılara yer verilmiştir.

3.3.11. İstihdam: “yapacağı en kolay ne var taksicilik, pazarcılık...”

Gecekondular, bir tampon mekanizma işlevi görmektedir. Kentle bütünleşmeyi de kolaylaştırabilecek bir mekanizmadır. Çünkü kente yeni göçenlerin barınma sorununu çözmektedir (Türkdoğan, 2015). Gecekonduların hepsi, sanayi-kentleşme süreciyle ortaya çıkmaktadır (Karataş, 1987). İç göçlerin büyük şehirlerde sanayileşen merkezlerde birikmesiyle, gecekondu oluşmaktadır. Dünyanın diğer bölgelerinde görülen getto, slum, bidonville, favela gibi oluşumlarda yoksulluk kültürü önemli boyutlarda gözlemlenebilir. Marjinal grupların, sağlam olmayan, derme çatma alanlarda günlük yaşadığı ve istihdama çok katılmadığı söylenebilir.

Kentsel dönüşüm öncesinde, gecekondu bölgelerinde, kente adapte olamamış bireylerin çok sık yaptıkları temel mesleklerin boyacılık, taşımacılık, garsonluk vb. olduğu görülmektedir. Vasıf gerektirmeyen, insanların karnını doyurmaya yetecek ve günü kurtaracak işlerin revaçta olduğunu belirten A12, bölgedeki insanların en kolay yapılabilecek işleri seçtiklerini ifade etmektedir. A1, iş imkanlarının Sitelere ve sanayi ile kısıtlı olduğunu ve bölgedekilerin daha çok buralarda istihdam edildiklerini belirtmiştir.

“Ya sanayiye ya da boyacı egzozcu olmaya giderlerdi. Egzozcu olmayan araba tamiri falan şey olanlar sanayiye. İş imkanları Sitelere ve sanayi bölgesi. Başka yoktu yani. Böyle açık göz olanlar, cin gibi bebeler olurdu. Onlar giderlerdi mesela Kızılay’da, kafelerde. Garson olarak falan.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Şimdi buranın yerlileri göç edince buraya farklı bir şekilde göç oluyor işte dediğim gibi Haymana tayfası yerleşmeye başlıyor. Şimdi onlar gelirken de kendi haliyle Haymana’nın köyünden taşıyıp geliyor burada yapacağı en kolay ne var taksicilik yapıyor pazarcılık yapıyor al sat yapıyor.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Babam zaten gençliğinde burada çalışıyormuş hala 20 yıldan fazla Sitelere de çalışıyor zaten direkt buraya gelmişler. Kereste işi. Büyük tomruk oluyor ya tomruklar onları biçiyorlar hızarda. Hammadde sağlıyor. Çalışmaya da devam ediyor. Zaten işyeri de amcasının oğlunun.” (G12, Apartman, K, 18)

Kentsel dönüşüm gerçekleştikten sonra da bölgedeki işyerleri genel olarak değişmemekte, vasıfsız çalışmaya uygun, asgari ücretle çalışılan iş imkanları olmaktadır. Bölgedeki birçok insan işçidir; çok az sayıda insan işveren konumundadır.

“Genelde işçi kısmı. Herhangi bir mesleği yoksa elinde, ya da bazısı kendi dükkanını işleten insanlar, mobilyacısı kaynakçısı. Kamyoncudur veya pazarcıdır. Burada çoğunluk öyleydi. Polis belki çok enderdir. Polis, hemşire vesaire, okumuşu çok azdır buranın yerlisinin. İşçi. Genelde işçidir.” (G2, Site, E, 21)

“Sanayi Siteler yani eğer devlet memuruysanız hastaneler, okullar ya da değılseniz lokanta, market falan yani öyle çok bir iş imkanı yok. Ya da gayri meşru bir şekilde. Ya helal yoldan kazanacaksın ya haram yolla kazanacaksın. Çoğu da haramı seçiyor tabii maalesef.” (G6, Site, K, 24)

“%90 yani %90 demeyim de %70 Siteler mobilyacılar da %30 da işçi kısmında. %30 atıyorum mesela işçi kısmı temizlikçidir işte ne bileyim sanayide gider bir yerde güvenlidir işte metroda EGO’da atıyorum. İşçi kesimidir %99 işçi kesimidir.” (G14, Apartman, E, 25)

İşsizlik ve ne eğitimde ne de istihdamda olmak, gençlerin önemli kısmının yaşadığı bir problemdir. TÜİK’in yayınladığı 2020 yılı genel işgücü istatistiklerine göre; Türkiye’de 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusta işsizlik oranı 25,3 olarak belirtilmiştir (TÜİK, 2020). Görüşme yapılan gençler ve aktörlerin işsizliğe ilişkin anlatıları aşağıda yer almaktadır. Çoğunlukla işsizlik sorununun varlığından söz edilse de A1 ve G4, şu an için işsizlikten bahsedilemeyeceğini; ancak ileride, bu sorunun büyüyeceğini ifade etmektedirler. G7 ve G19’un yakın akrabaları arasında işsizlik varken; G6, mezun olduğundan beri işsiz olduğunu, geçici ve mesleği dışındaki işlerde çalıştığını ifade etmektedir. İşsizlik, suç ve suçluluğun artmasına yol açarak “yeni bir kentsel yoksulluk” yaratır ve ayrılmış toplulukların suçla anılmasına yol açabilir (Stevens, 2001). Şehir içindeki suç faaliyetleri çok olduğunda, birçok genç için bir istihdam seçeneği olan uyuşturucu kaçakçılığı daha fazla görülebilir (Brunswick, 1999).

“Gençlerde öyle pek işsiz yok ya. Gidiyorlar genelde, işe gidip geliyorlar genelde, geçici de olsa. Okuyan okuyor zaten dersaneye gidiyorlar şeyler. Öbürleri de giderler işe, geçici de olsa, 1 günlük de olsa 2 günlük de olsa giderler.” (A1, Muhtar, E, 55)

“İşsizlik şu an yok ama ilerde olur bence. Çünkü gelecekte ne olacağını bilemiyoruz. Bir yandan bir sürü genç mezun oluyor bizim gibi bir yandan Suriyeliler de var.” (G4, Site, K, 18)

“Abim pandemiden ötürü çıktı önceden çalışıyordu ama işten çıkarttılar. Ablam da KPSS’ye hazırlanıyor. Ablam makine teknikeri.” (G7, Apartman, K, 19)

“Erkekler mi, mesela benle aynı sitede oturan işte bahsettiğim eniştem şu an çalışmıyor ama o da iş arıyor.” (G19, Site, E, 22)

“Var maalesef var. Var bayağı var yani en basit örneği ben varım yani. Yukarlarda bu Hıdırlık tepe taraflarında falan çok fazla var.” (G6, Site, K, 24)

Çalışan gençlerin istihdama ilişkin anlatıları incelendiğinde, kayıt dışı ve asgari ücretle çalıştıkları, vasıfları olmadığı için daha iyi koşullara sahip mesleklere ve işlere geçemedikleri görülmektedir. G3, boş vakitlerinde çalıştığını ve para kazandığını, kazandığı parayla da dershaneye gittiğini ifade etmiştir.

“Bir değer yok yani işveren gözünde. Herkes kendi şeyine bakıyor boğazım nasıl doyacak ona bakıyor. En basitinden ben 2 buçuk yıl olmuştur sigortasız çalışıyorum ben devlet kurumunda, özel bir kantinde bir milli eğitim müdürlüğünde. Bir milli eğitim müdürlüğünün kantininde.” (G16, Apartman, E, 23)

“Askerden geldim 2015’ten beri aktif bir çalışma hayatım oldu yani yaklaşık 5-5 buçuk yıl bir ofiste çalıştım sonra bir yıl da dönercide çalıştım. En son işte 7-8 aylık süreçte de G16 ile o çalıştığı kantin kafe tarzı yer beraber çalışıyorum orda da pandemi dolayısıyla kapandı yani şu anda çalışmıyorum aktif olarak.” (G17, Apartman, E, 25)

“Bir de şöyle lise sona geçecektim ben lise 3’ten lise 4’e geçerken o aradaki yaz tatilinde çalıştım o ikinci çalışma şeyinden bahsediyorum bu birinci çalışma dönemim bitti 3 ay bir de daha sonra lise 3’le lise 4 arası tekrar 3 ay çalıştım. Bu 3 ayın parasıyla dedim ki dershaneye yatıralım, dershaneye yatırmak için çalışmıştım.” (G3, Apartman, K, 21)

3.3.12. Boş Zaman Aktiviteleri

Dönüşümden önce, gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri katılımcılara sorulduğunda, G5, gençlerin eskiden top oynadığını, boş vakitlerini

sokaklarda geçirdiğini ifade etmiştir. G13, dışarıda alkollü içki tüketip ateş yakarak vakit geçirdiklerini söylemiştir.

“Bir gencin vakti nasıl geçiyordu tahminen... Sabahleyin kalkardı işte arkadaşlarıyla gezer, oynar top oynar, okul varsa okula gider. Akşam işte biz genelde gençliğimiz de hep mahalle aralarında top oynardık öyle geçmiştir sanırım. Arkadaşlarla buluşma. O zaman belki parklar daha azdı şimdi dönüşüm sonrası da işte aynı aktiviteleri parklarda, spor salonlarında mesela vücut geliştirme salonlarında yapıyorlardır. Yani imkanlar arttıkça insanların yapacağı işler de artıyor.” (G5, Apartman, E, 25)

“Mutluluk olarak ben her şeyden zevk alıyorum ya mesela şimdi G15 mutlu olur bir şeyden ben ona çok sevinirim. Mesela biz ateşin başında otururduk şu karlarda hani ayağımız yerde sırlıklam durup alkol alırdık yani bunlar bizim için çok güzel şeyler mesela ateş yakardık.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Bir diğer vakit geçirme yöntemi kahvehanelerde sosyalleşmedir. Çinçin’de birçok kahvehane bulunmaktadır; erkekler, akşam yemeğinden sonra kahvehaneye gidip oyun oynamaktadırlar. Öztürk Miroğlu (2018), yaptığı çalışmada, kentsel dönüşüm öncesinde insanların kahvehanelerde ve hemşeri derneklerinde oturup sosyalleştiklerini raporlamıştır. Dönüşüm sonrasında ise, mahallelinin, kahvehane ve dernekler yoluyla diğer insanlarla bağ kurmasının zorlaşacağından endişe ettiklerini belirtmiştir.

“Onların geri kalan kısımlarında kahvede olurlardı. Eğer kahvede babaları varsa buralarda durmazlar başka yerlere başka yerlere giderlerdi. Büyüklerin olduğu yerlerde durmazlardı. Sen de bilirsin sizin oralarda da öyledir.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Kahve. Kahveye giderlerdi. Bir şey içerlerdi. Uyuşturucu ya da alkol işte. Çok öncesinde hiç yoktu. Ama sonra sonra arttı.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Kentsel dönüşüm sonrasında açılan gençlik merkezleri, gençlerin ilgisini çekmektedir. Birçok genç, merkezde vakit geçirdiğini, fırsat buldukça geldiğini ve sosyalleştiklerini ifade etmiştir. Gençler merkezin sunduğu kurslara katılmakta ve etkinliklerde gönüllü olarak yer almaktadırlar.

“Bir günümü genelimi burada geçiriyorum ben aslında, ben 1 senedir geliyorum en yakın arkadaşım da 3-4 aydır geliyor. Ben arkadaşımı alıstırdım arkadaşımınla birlikte başka bir arkadaşımı birlikte şey yaptık alıstırdık o da

geliyor artık 1 aydır. Hani dışarı çıkmaya bile vakit olmuyor, o şekilde.” (G4, Site, K, 18)

“İşte geçen sene bir kampa falan gittim eldim. Onun dışında daha çok hobi edinmeye çalışıyorum işte örgü oyuncak falan yapıyorum. Kanaviçe yapıyorum kendim burada bir liderimiz var onun nişanlısı öğretti sağ olsun örgü oyuncak kısmını falan. Kitap okumaktan nefret ederdim (gülüyor) açık söylüyorum nefret ederdim ama şimdi çok seviyorum mesela. Evde geçiyor günler işte müzik dinliyorum, kitap okuyorum onlarla ilgileniyorum. Eğer evdeysem tabii anneme yardım ediyorum yemekti, bulaşıktı zaten akşam oluyor.” (G6, Site, K, 24)

Görüşmelerin yapıldığı dönemdeki pandemi koşulları ve sokağa çıkma kısıtlamalarından ötürü evde film, dizi izleyerek, kitap okuyarak zamanlarını geçirdiklerini belirten gençler bulunmaktadır. Ev dışında geçirilen vakit ise sitenin içiyle sınırlıdır. Sitenin sınırları dışına çıkmayan G2, halı sahaların kısıtlamalar sebebiyle kapalı olduğunu, öncesinde halı sahada futbol oynadıklarını ifade etmiştir.

“İşte gezmeyi fazla sevmem de kitap okumayı severim normalde. Ondan sona arkadaşlarla toplanırız, kendimize aramızda bir şeyler okuruz, gezeriz, yaparız, normal sporlar olur vesaire. Ev de normalde okuldan eve giderdim, evden okula giderdim başka bir yere gitmezdim, öyle.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Bu mahallede olduğumuzda, işte gece geç yatarız. Netflix, TV plus var. Bilirsiniz. Öyle. Öğlen kalkıyoruz. İşte buraya gelirken de daha yeni kalktım geldim açıkçası yeni uyandım (görüşme saati 12-1 civarıydı). Arkadaşlarımızla da akşam saatlerinde. Bir öğlen çıkıyoruz sitede çoğu arkadaş çalışmadığı için ya da evinde ders çalışıyor sınava hazırlanıyor. Çıkarız otururuz muhabbet ederiz. Sigara içeriz.” (G2, Site, E, 21)

“3-4 arası çıkarız. Akşam ezanına kadar takılırız. Dediğim gibi yine kola çekirdek olur, Sitede çardaklarda. Genelde futbolla ilgili konuşuruz. Çevremdekiler futbolu sevdiği için başka muhabbetimiz olmuyor ya. Futbol, karı kız muhabbeti o kadar.” (G19, Site, E, 22)

Katılımcıların vakit geçirmek için gittikleri yerlerden biri AVM'ler ya da Kızılay'dır. Ankara'da onlarcası bulunan alışveriş merkezleri, bir boş zaman geçirme aracıdır. G3, Gültepe'deki gençlerin AVM'ye sık gidemediğini, paraları olmadığı için daha çok mahalle içinde olduklarını belirtmektedir. G16 ve G7, sık sık Kızılay'a gittiklerini söylemişlerdir.

“Bazen Kızılay’a gidersin. Normal bir cafe’ye gidersin çay içersin. Ablam ben kardeşim üçümüz. Seviyorum giyinmeyi falan. Ablam gille ben kişisel eşyaların falan almak için dışarı çıkıyorum. Onlar dışarda bekliyorlar ben kişisel eşyalarımı alıyorum işte çizim defterleri kalemler falan. Çıkıyoruz geziyoruz.” (G7, Apartman, K, 19)

“Hafta sonu işte buluşacaksak buradaki arkadaşlarla buluşuruz. Buluşmayacaksak da Kızılay’a giderim gene öğlen 1’de 2’de orda olduğumda 3-4 saat internet kafeye geçerim ki akşam olsun diye 3-4 saat vakit geçiririm ondan sonra tekrar akşam 6 gibi o rutinimi yapmaya [Sakarya Caddesinde bira ya da viski içmeye] devam ederim.” (G16, Apartman, E, 23)

“Şimdi 8-10 kişilik arkadaş grubu, Kızılay’da görürsün de ne bileyim Kentpark’ta görmezsin. Garip bakarlar. Onu bilenler de gitmez. Onun yerine Kızılay’a giderler çünkü hem de yakın. Genellikle gençler oraya gidiyor burdan kalkan otobüslerle ama şu an pandemi olduğu için herkes açık havada dışarda diyebilirim yani.” (G3, Apartman, K, 21)

2020’li yıllarla birlikte, neredeyse her evde internet bulunsa da internet kafeler geçmiş yıllarda gençler arasında çok tutulmuş ve vakit geçirilen yerlerin başında gelmiştir. G13 ve G17, uzun zamanlar boyunca kafede oyun oynadıklarını belirtmişlerdir. G17, internet kafeye gitmelerinin aileleri tarafından kötü algılansa da aksine internet kafeye gitmeyen arkadaşlarının madde bağımlısı olduklarını söylemiştir.

“Gittik ooo lisede başladık. Gittik çok oooo. Knight [MMORPG] oynarlardı arkadaşlar hocam biz Underground [yarış oyunu] oynardık. Kaybeden parayı öder. Şey oynardık altın kapmacayı bilin mi bazen Midtown Madness onu oynardık biz. Genelinde dakika hesabı da mesela 3 milyon 5 milyon 10 milyon bize büyük paraydı ama o keyif mesela 2 saat sürerdi.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“İnternete gitmeyen de işte eroinci oldu ya hırsız oldu ya gitti sağ da solda kayıplara karıştı gibi gibi. Yani grup ayrımı aslında orda başladı. Yani bir nevi benim gözümde internet kafe bizim o Knight Online oyun bağımlılığımız bizi dışardan korudu o dönem o dışarıdaki furyadan gelişen, yaygınlaşan o uyuşturucu ağından falan filan derken bizi internet kafe korudu. Çünkü biz sabah oraya girerdik akşam işte 6-7-8-9 eve girme saatimiz neyse o saate kadar zamanın büyük bir kısmını orda öldürüp paramızı son kuruşa kadar harcar öyle giderdik.” (G17, Apartman, E, 25)

“Arkadaşlarla falan kafelere gidiyorduk, playstationlara gidiyorduk oyun oynuyorduk o şekilde zaten sitede yapılacak pek çok aktivite, pek aktivite yok. Top varsa hani o. Kısıtlı imkânlar sonuçta sitede de ona uygun alet yok.” (G18, Site, E, 22)

3.3.13. Rekreasyon Alanları, Sosyal Merkezler ve Yeşil Alanlar

Katılımcılar kentsel dönüşüm gerçekleşmeden önce, bölgede sosyal merkezler, havuzlar, kütüphaneler gibi sosyal donatıların olmadığını belirtmektedir. Çiğin, kültürel olarak da geri kalmış, gençlere boş zamanlarını geçirebilecekleri yer sunamamıştır. Gecekondu bölgeleri çöküntü bölgeler olarak da tanımlanabilmektedir; suç ve riskli davranışlar, çöküntü bölgelerle doğrudan ilişkili kavramlardır. AFAD, kentin sosyal ve ekonomik açıdan gelişmemiş olmasını, altyapı, sağlık, eğitim, kültür ve rekreasyon alanları bakımından mahrum kalmış ve yoksulluğun çok sık rastlandığı bölgelerin çöküntü alanlar olduğunu ifade etmiştir (AFAD, t.y.). Bu konuda, Gültepe Mahallesinin hala bir çöküntü alan olduğu söylenebilir.

“Ben bizim mahallemize ilk taşındığım zaman muhtarlığa gidip burada ders çalışabileceğim bir kütüphane var mı? Üniversite öğrencisiyim evde çalışmıyorum dediğim zaman bana bir yeriyile gülmüştü “sen nerde oturduğunun farkında mısın, burası Güneşevler Mahallesi” demişti.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“Asfaltlı yollar olsun donatı alan eskiden orası hepsi gecekonduydular donatı alanı çoktu imar planlamayla donatı alanlar ortaya çıktı gecekondu yıkıldıkça mülkiyet bize geçtikçe veyahut da kamulaştırma yapıldıkça da donatı alanlar yapıldı durumu iyileştirmeye çalışıyor devlet.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

“Sokakta çocuğu çalıştıran bir aileyle görüşme yaparken, dedi ki hocam dedi bir etrafına bir baksana dedi. Bir tane park görüyor musun dedi. Benim çocuğum burada dursa dedi ya kayadan düşecek kolunu bacağını kıracak ya arkadaşıyla şey yapacak küfür öğrenecek ya kavga edecek. Onu deyince bir düşündüm hakikaten yani biz bu adamlara mesela Altındağ’da bir yüzme havuzu yok Altındağ’da bir böyle spor tesisi sürekli çocukların kullanacağı bir yer yok.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

Bir kısım katılımcıya göre, dönüşüm sonrası birçok farklı konumda sosyal tesisler açılmış ve mahallelinin boş zamanlarını değerlendirmeleri için kullanıma sunulmuştur. Gençler bu merkezlerden yararlanmaktadır ve kentsel dönüşümle birlikte, sosyal tesisler açısından önemli bir yol kat edilmiştir.

“Mesela bu havuz olsun sosyal tesis alanı kreş olsun bunlar başka ilçelerde nerdeyse olmayan şeyler bizim her mahallemizde kesin bir tane var. Ha

yoksa da çok istisnadır alan bulamamışızdır. Havuzu da gençler kullanıyor, kütüphaneyi de gençler kullanıyor, kreş zaten gençlerin gibi.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

“Şaşıryyoruz. Ya burada benim bildiğim yani hani gördüğüm Kentsel Dönüşüme evet giriyor ama sadece betondan ibaret değil dediğiniz gibi planlama yapılırken yani parkı da olacak, sosyal şeyi de olacak misal Gültepe de yüzme havuzu da var, gördünüz mü, bilmiyorum. Ben bir vatandaş olarak düşünüyorum Altındağ da kalsaydım gerçekten önem veriliyor derdim hani benim evimin yakınında bir yüzme havuzu yok yani hani direkt dibinde hatta yani bir yüzme havuzu yok ya da bir spor merkezi.” (A15, Psikolog, K, 28)

Katılımcılardan sosyal tesislerin kullanılmadığını düşünenlerin anlatıları aşağıda yer verilmiştir. Bazı katılımcılar sosyoekonomik düzeyi düşük bir mahallede yaşadıklarını, sosyal merkezlerin kullanım ücreti çok yüksek olduğu için yararlanamadıklarını belirtmektedirler.

“Bizim siteden 10 kişi mesela kullanıyordur çünkü hani çoğu sıcak bakmıyor. İyi aileler de yollamıyor hani işte burada öbür gruptakiler de vardır gitme. Genelde zaten bir ben varım bir o arkadaşım var öbürleri de zaten öbürlerinin çocukları öbür grubun çocukları. O yüzden çekiniyorlar. Mesela hani senin gittiğini biliyor sen mesela gidiyorsun orada senin için iyi bir şey diğerleri bunu duyup yine göndermiyorlar.” (G4, Site, K, 18)

“Para vermek de istemedim. Şu anda az sayıları ama rahat bir ortam yani şu an orası yani parası olan elit kesim kullanıyor. İsteyen yani fiyatlar uygun ama gitmek de istemiyor yani buranın yerlisi, sonuçta bir para vermek zorunda kalınca bir anda kesiliyor. Bir de yani parayı verdikten sonra gidemeyince insan enayi yerine koyuyor kendini (gülüyor).” (G9, Site, E, 18)

Katılımcılar, parklarda riskli davranışlarda bulunan insanlar olduğunu; özellikle akşamları parklardan uzak durduklarını ifade etmektedirler. G4, Altındağ'da çok fazla park olmadığı için Altınpark'a gittiklerini söylemiştir. G13, parklarda alkol aldıklarını belirterek aslında diğer katılımcıların anlatılarını desteklemiştir.

“Bu bölgede çok yaygın o anlamda güzel bir yer burası parkı çok olan bir yer. Kim kullanıyor gündüz işte çocuğunu parka götüren ebeveynler, okuldan kaçan gençler akşam da tamamen güvensiz tipler. Mesela şu taraftakiler satış için çok kullanılıyor şu taraftakiler çok kullanılmıyor.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Boş geçiriyor, parkta şurada burada işte parkta geçirir, alkol sigara alır falan. Kadınlar çok az dışarı çıkar yani sokağa bak şöyle kadın yok. Öyle fazla

insan göremezsın dışarda özellikle saat 8-9 dedikten sonra sessizleşir. Bi biz kalırız bi de işte it kopuk tabir ettiğimiz insanlar takılır.” (A16, Polis, E, 48)

“Pek fazla yok. O yüzden Altınpark’a gidiyoruz. Burada olsa bile zaten o bahsettiğim insanlardan dolayı o insanlar genelde orada oluyor biz de onları görmek istemediğimiz için Burada şey park bahçeler olsa da kullanamıyoruz. Güvenli olmuyor. Kız olduğum için sanırım erkekler çünkü rahatça giriyor oturuyor hani o şekilde. Yani erkek arkadaşlarım var mesela onlar yine park bahçeyi kullanabiliyor ama ben kullanamıyorum. Ben birkaç kere şahit oldum öyle bir şeye zaten bir daha o parka adım atmam.” (G4, Site, K, 18)

“Parklar bizim burada tehlikelidir çok fazla da park var mı bilmiyorum yani. Ben burada oturduğumdan beri parka gittiğimi hatırlamam. Öyle bir çocuğum hadi gidiyim parkta salıncakta sallanayım yok. Annem göndermezdi çünkü belli bir saatten sonra baliciler o tür insanlar gelirdi. Ya da kırarlar dökerler bizim burada çocuklar hep sokakta oyun oynar. Kadınlar da aynı şekilde sokakta oturur birbirleriyle muhabbet ederler.” (G6, Site, K, 24)

“Uyuşturucu kullanan gençlerin işine yaradı bence parklarda satıyorlar orada içiyorlar onlara alan çıktı aynen bizim evimizin karşısında park var bir kere gidip oturduğumu hatırlamıyorum ben orda. Şu apartmanın karşısındaydı hiç gitmedim ben oraya oturmadım. Park var ama bize yok. Hiç gitmedim yok bize. Canımızı sokakta bulmadık ki parkta vererek canımızı. Erkeklerin yürümesi bile suç bu mahallede. Kadınlara fazla bulaşmazlar burda. Ben kızlardan da dayak yedim hatırlıyorum.” (G9, Site, E, 18)

Temel olarak söylenebilir ki, gençlerin boş zamanlarını değerlendirebilecekleri rekreasyon alanlarının ya da sosyalleşebilecekleri tesislerin yetersiz olması, gençlerin sokakta, denetimsiz olarak vakit geçirmelerine sebep olabilmektedir. Türkiye’de eğitimde ne istihdamda olan 15-29 yaş arasındaki gençlerin oranı %29,8’dir (OECD, t.y.). Bu oran, gerçekten çok fazladır ve ortaöğretim ya da yükseköğretim sonrası, işe girme oranının düşük olduğunu ortaya çıkartmaktadır. Gültepe’deki gençlerde de bu durum görülebilmektedir.

3.3.14. TOKİ’leşme: “Çinçin’in toplam gecekondusu belki şu anda 2 bina”

“TOKİ’leşme” aslında görüşme yapılan katılımcılardan bazılarının kentsel dönüşümden bahsederken kullandığı bir kavramdı. Dönüşüm, TOKİ’leşerek olmuştu, büyük alanları kaplayan dağınık yüzlerce gecekonduyu gitmiş, yerine 14’er katlı, içinde yüzlerce insanı barındıran ancak çok daha küçük alanlar kaplayan

binalar gelmişti. Mahalle artık gecekondulaşmıyordu, TOKİ'leşiyordu. Binaların gelmesi, yerli insanların yaşamını nasıl etkilemişti? Mahalleye sonradan gelenler farklı binalara geçmişlerdi, site aidatları ortaya çıkmış, bu aidatları ödeyemeyenler mahalleden ayrılmak zorunda kalmıştı. Dönüşüm, yalnızca yapıda kalmıştı, binalar dönüşmüş ancak birlikte yaşama kültürü gelişmemiş, sosyoekonomik düzey aynı kalmıştı. Türkiye'deki kentsel planlama sisteminde, kentsel dönüşüm önemli bir stratejik öğedir (Ataöv ve Osmay, 2007). Hızlanan kentleşmeyle birlikte yetersiz konut stokunun bulunmasından ötürü barınma ihtiyacını hızla karşılamak için üretilen gecekondu, kentsel nüfusun artmasıyla birlikte kentlerin ortasında kalmıştır. Zaman içinde dönüştürülmeye çalışılmış; Ankara, İstanbul ve İzmir başta olmak üzere, sık karşılaşılan gecekondu gerçeğini değiştirememiştir.

“Biz buna devlet politikasıyla yapılmış bir kentsel dönüşüm diyebilir miyiz? Değil bambaşka bir şey yani ne gecekondu sahibi hakkını alabiliyor ne bundan istifade edebiliyor ne doğduğu büyüdüğü yetiştiği mahalleye tekrar oturmaya gelebiliyor. Onun gücü yetmiyor burada oturmaya. Gittiler. Halihazırdaki insanların şartlarını iyileştirmiyorlar ki başka bir kent yaratıyorlar.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Önceden şimdi önceden de böyle insanlar otururdu ama TOKİ olduğu için ordaki evler çoğaldığı için yani gecekondu Çiçin'in toplam gecekondu belki şu anda 2 bina yani TOKİ'leşme olduğu için ev sayısı arttı daha çok insan oturmaya başladı.” (G5, Apartman, E, 25)

“Zamanla olan bir şey oldu, dönüşümün çok suçu yok yani. Ha şu oldu TOKİ'leşmeyle birlikte ne değişti komşuluk bitti bence. Komşuluğu apartmanlar bitirdi insanları da zaman değiştirdi.” (G11, Site, E, 19)

“Ya bir şey söyleyim mi gecekonduyla şu anki değişen şey nedir de vallahi billahi Gecekonduyla şu anki fark ne dersin tek ne biliyor musun tanıdığın insanların sayısının azalması başka bir şey değil.” (G14, Apartman, E, 25)

“Biz emin olun kentsel dönüşümü öğrenmiş bir yani toplum değiliz. Toplum derken toplum kesimi değiliz demek istedim aslında. Yani kentsel dönüşümü öğrenmiş bir kesim değiliz. Çünkü TOKİ'de hala inek besleyen falan var yani tanıdıklarımın.” (G15, Apartman, E, 24)

Kentsel dönüşümü başarılı bulan katılımcılar bulunmaktadır. Bu katılımcılar kentsel dönüşümden sonra eskiye göre bir gelişim ve ilerleme olduğunu, suçun

azaldığını ve değişimin gözle görünür olduğu söyleyerek kentsel dönüşümün başarılı olduğu yönünde kanı geliştirdiklerini belirtmişlerdir. A14, dönüşümün fikir aşamasında insanların ön yargıyla yaklaştığını, dönüşüm gerçekleştikçe mahallelinin belediyeye anlaşmaya başladığını ifade etmektedir. A13'ün anlatısı ise, aslında kentsel dönüşümü özetleyen bir anlatıdır. Eskiden kendi bahçesinden yiyeceklerini temin edenler, artık marketten satın almaktadır.

“Eskiden bahçemde sabah kalktığım zaman havuzuma giriyordum maliyenin hazinesine yapmıştım gecekondumu ondan sonra çağla topluyordum, kayısıyı yiyordum bir sabah elması bahçemde bir tur atıyordum diyordu. Şimdi parkta bir tur atıyor, elmayı pazardan alıyor, havuza tesise gidiyor.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

“Zaman içerisinde de baktılar ki bir dönüşüm oluyor akli olarak çoluğu çocuğu gençler nedir onun adı böyle okula gidecek. Parklar olacak doğru düzgün bir yaşam tarzı olacak onlarda destek olmaya başladılar zaten ilk etaptan sonra 2.ve 3.'nün yıkımı bu kadar zor olmadı hepsi çok daha kolay oldu hatta insanlardan talep gelmeye başladı. Ya bizim buralardan da gel diye.” (A14, Şehir Plancısı, K, 52)

3.3.15. Sosyal kontrolün azalması

Gecekondularda beraber yaşayan Çinçinli halk, birbirleri üzerinde denetim sahibidir. Kimin nerede yaşadığı, ne iş yaptığı, kaç çocuğu olduğunu bilmektedirler. Bununla birlikte, komşusunun hangi yasa dışı işlerle meşgul olduğunu, riskli davranışların gerçekleştiği yerler hakkında bilgileri vardır. Kentsel dönüşümle birlikte üretilen konutlarda ise sosyal denetim azalmıştır ve insanlar birbirlerini tanıyamamaktadır. Gençlerin çoğu TOKİ'leri bu yüzden suçlamakta, riskli davranışların artmasına sebep olduğunu ifade etmektedirler. Mahallenin sosyoekonomik durumunun ve bununla ilişkili faktörlerin, sağlık ve iyilik halinin sosyal belirleyicilerinin önemli bir bileşenini temsil ettiği söylenebilir (Diez Roux ve Mair, 2010). Araştırmacılar, yoksul ve istikrarsız mahallelerde büyümenin ve bu mahallelerde yaşamının, ergenlerin sağlıklı bir şekilde gelişmesine ne ölçüde zarar verebileceğini anlamak için çalışmışlardır (Leventhal ve Brooks-Gunn, 2000).

“Eskiler olsun yeni taşınanlar da olsun, fark etmiyor yani. Şimdi mesela ben birinde ney diyelim, gittiğim zaman diyelim hadi diyelim mevlide gittik, adam şöyle bi bakıyor, bu kim diyo. Genelde direkt eskiden mesela bilirlermiş. Oo nassın, iyi misin diye hemen çıkar getir, şimdi öyle değil. Hepsinde bi güvensizlik kaybı var. Hani herkes için sadece Çinçin için değil herkes için.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Bir hırsızlık olduğu için mesela o hırsızlık yapana gidiyorlardı direkt çünkü biliniyordu, tanınıyordu ama şimdi binlerce kişi var biri hırsızlık yapsa biri kötülük yapsa kimin yaptığı kameralar haricinde bilinmiyor. Öyle bir dezavantajı var.” (G5, Apartman, E, 25)

“Kullanım hep evlerde oluyor abi. Ha mesela TOKİ’de kullanan çok var, var yani şu an hala kullanan var ama evinde mesela. Yani mesela boş bir ev tutuyor evde içiyor ya da kendi evinde işte ailesi olmadığı zaman içiyor, o yani. Şu an da azaldı biraz, ama yine kullanılıyor sadece insanlar artık evlerinde yapıyor eskiden gecekonduyken herkes herkesi görüyordu ama şimdi görmüyor. Şimdi TOKİ’ye geçse adam 50 daire var hangi birini kontrol edeceksin?” (G19, Site, E, 22)

Bu çalışmalar, büyük ölçüde, ergen davranışlarının ve gelişimsel sonuçlarının en iyi şekilde içinde buldukları mahalleler, akran grupları ve aileleri gibi, gencin kendi sosyal bağlamında, yerleşik biçimde anlaşılabilirliğini öne süren, ekolojik yaklaşım (Bronfenbrenner, 1977) çerçevesinde gelişmiştir. Yoksulluk oranı yüksek, düşük eğitim düzeyi ve okullaşma oranı olan bölgelerde, enformel sosyal kontrolün azaldığı ve gençlerin riskli davranışlarda bulunmasını engelleyecek mekanizmaların yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Sampson vd., 2002). Gültepe için de benzer bir durumdan söz etmek mümkündür.

3.3.16. Gecekondu + TOKİ = Rant: “Bir evden iki ev çıktı”

Gecekondu ve kentsel dönüşüme ilişkin önemli bir anlatı, mahallelinin ve müteahhitlerin rant yoluyla ciddi kazançlar sağladığıdır. Belediyede çalışan A13, müteahhitlerin konut üretmeleri için belirli bir rantın olması gerektiğini, eğer fazla ev verilmezse, gecekondu sahiplerinin dönüşüme sıcak bakmayacağını ifade etmiştir.

“O zaman insanlar dedi ki haklı muhtar dedi yani sen kendine göre düşünüyorsun da daha kötü olan evler var. O zaman tabi üç takım evi 30 bin lira ediyordu, daire aldılar. Daireyi 150 bin karşılığında sattılar? Yani milyon

o zamanın parası. Yani 30 bin nere 150 bin nere? Sonra da şimdi utancından benle fazla konuşmuyor benle işte o zaman bir şeylik yaptık.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Bir evden iki ev çıktı. Yani ben burda 200’lük dairesi 400 oldu dedim ya villa parseli verelim 200’ü 200 olarak kalır. Ama o zaman da bana hangi sonuçla gelir biliyor musunuz, bunu hiç konuşmamıştık sizinle ben bu dairemi yapamıyorum sorunuyla gelir. Çünkü müteahhide kalan daire yok 1 dairesine karşılık 1 daire aldığı zaman bu seferde ben yapamıyorum sorunu gelir. Ben hani gecekondusunu gene aynı statüde işte bahçeli mahçeli olsun villasını yapsak bir villanın maliyeti nerden baksan 300-400 lira eder. 200’lük malı vardı 200 üstüne koyması lazım gibi o zamanda yapılaşma olmuyor. Yapılaşma olmayınca gecekondular silinmiyor.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

“Sincan’a gidenler oldu Keçiören’e gidenler oldu Ufuktepe’ye gittiler. Daha çok ucuz yere gittiler, gecekonduya devam ettiler. Gidenler sattı oradan iki üç gecekondu aldı birini kiraya verdi birine kendi oturdu.” (A16, Polis, E, 48)

Gençlerin anlatılarında da ranta ilişkin düşünceler görülmektedir. G14, müteahhitlerin 200 bin liralık kazançları dahi reddedebildiği bir ortamın olduğunu, çok yüksek meblağlarda paralar kazanıldığını ifade etmiştir. G15 de TOKİ ve müteahhitlerin önce büyük arsa sahiplerini ikna ettiklerini, daha küçük hak sahiplerini ise bu insanların itibarlarını kullanarak kentsel dönüşüme dahil ettiklerini ifade etmiştir.

“Bizim daireye zamanında bundan 3 sene önce adam 30 milyar para 2. Kat ön cephe daire veriyordu şimdi 100 milyar para istiyor binanın değeri de 460 milyar dedim ki. Bak dedim kaç senede yaparsınız 1 sene sürer dedi. Ben 2 sene sürer dedim 460’ımı bana 200 milyar ver ben çekileyim dedim. Yok, baba ben bitince alırım a... kuduğumun oğlu 200 milyar istiyorum 260 milyar karın var. 260 milyar 2 senede sen 260 milyar para kazanabiliyor musun hocam 3 senede?” (G14, Apartman, E, 25)

“Mesela TOKİ buradan çok fazla ekmek yedi öyle söyleyeyim. Yani TOKİ’nin başında kim var bilmem bu işten kim ekmek yedi onu bilmem. Kim muhatap onu bilmem ama burada TOKİ çok fazla prim yaptı. Buradan yukarıya doğru hayal edin yüzünüzü yukarı doğru dönün bayağı büyük bir rant büyük bir ekmek yedi. Benim sülalemde de bu ekmeği yiyenler var. Yani o ranttan pay alanlar çünkü çok güçlü toprak sahibiyse çok fazla toprağın varsa TOKİ önce seni ikna ediyor.” (G15, Apartman, E, 24)

TOKİ evlerinde oturan katılımcıların evlere ilişkin anlatılarında, evlerin kalitesiz malzemelerle inşa edildiği, mutfak dolaplarının, pencere ve kapıların başka evlere kıyasla çok daha çabuk eskidiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca TOKİ tarafından yapılan konutlara yerleşen mahallelinin balkonları küçük bulunduğu belirtilmektedir.

“Binalar ilk teslimattan sonra yani %30 o anda dolapları fayansları kırıp yeniden yapıyor yani bu da büyük bir tabii israf yani. Ben Van’da da bir TOKİ’de aynı şeyi gördüm burada da bir TOKİ aldım aynı şeyi gördüm ilk senemde Sincan’da TOKİ aldım aynı şeyi gördüm.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

“TOKİ’nin yaptığı apartmanların balkonlarını küçük buldular hanımlar çünkü dışarda oturuyorlar kapının önünde karşı komşusuyla görüşebiliyordu şimdi o tabii küçük küçük balkonlar ilk etapta onlara yeterli gelmedi. Hani sonrasında alıştılar mı bi fikrim yok ama o zamanlar bize çok kızıyorlardı geliyorlardı. Böyle şaka yollu bizi küçücük balkonlara mahkûm ettiniz diyorlardı.” (A14, Şehir Plancısı, K, 52)

“Bu yeni evlere ilişkin hani bu binalar dandik, kalitesiz, örneğin işte penceresi, kapısı açılıyo kapanmıyo gibi şeyler malzemeler çok kalitesiz falan diye duyuyoruz. Demirini eksik yapıyormuş mesela, demirini eksik yapıyor, taşını eksik koyuyor diyenler oluyo bazen. Dolaplar iki gün sonra gevşiyor falan arada onları da duyduk. Ama depreme dayanıklılık açısından pek kötü diyorlar.” (G1, Gecekondu, E, 18)

TOKİ tarafından yapılan evlerin hem malzemelerinin kalitesiz olması hem de ranta ilişkin birçok anlatının ortaya çıkması, dönüşüme dair soru işaretleri uyandırmaktadır. Sosyal mekanizmaların yeterince işlememesi, yeterince yeşil alan ve sosyal donatıların sayısının az olması, rantla açıklanabilmektedir.

3.3.17. Mahalleyi Dönüşüm Sonrası Terk Etme: “Ekonomik açıdan biraz yükselince burayı terk ediyorsun”

Mahallede yapılan kentsel dönüşüm sonrası insanların mahalleyi terk ettiklerine dair anlatılardan bazıları aşağıda ifade edilmiştir. Özellikle mahallede riskli davranışların sıklıkla görülmesi ve hala güvensiz bir yer olmasından dolayı terk eden insanlar bulunmaktadır. Mahalleyi terk edenlerin yerine gelenlerin ise Suriyeli ve Afgan göçmenler olduğu belirtilmektedir.

“Bir de bundan öncesinde yaşanan belirli bir kesim başka bir ilçeye kaydı. Mesela Sincan gibi bir ilçeye kaydığı söyleniyor mesela çok ciddi anlamda oraya doğru bir göç söz konusu. Hani orada bir kesim oluşmuş bir mahalle oluşmuş artık hangi mahalleyse. Afgan ailelere bırakıyorlar. Çünkü kiralar şu an çok ucuz boşalan yerlerde.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“Keyfinden durmuyor ki burada insanlar şimdi, pis. Sen akşam işten eve giderken yolda torbacılar olan bir sokakta niye oturursun ya sende o işi yapıyorsundur ya da çaresizsindir yani. Misal bir velimiz bir iş bulsun mesela güvenlik sertifikasını alsın iş bulsun ayda 3 bin lira kazanır olsun ilk iş buradan taşınmak. Gittiler.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Terk edenler ise Sincan, Karapürçek, Bağlum, Keçiören ve Mamak gibi semtlere taşınmaktadırlar. Bu semtlerin sosyoekonomik olarak düşük olması, evlerin ucuz olması ve Gültepe’ye yakın olması sebebiyle seçilmiştir.

“Nasıl oluyor soylulaştırma gibi bir şey oluyor. Ne oldu biz yerinde dönüşüm yaptık ama onlar maddi açıdan daha fırsat gördükleri için kendileri kaydı. Neden Ovacık’ta, Bağlum’da daire 150 lira, 150’yi ben oradan geri alayım 20 yıl geri oturayım 20 yıl sonra orası 500 olsun çünkü ben 2.000 lirayla kendimi zor geçindiriyorum. Ama o kendi kendine değerleniyor her 20 yılda bir kendimi 4’le çarpıyorum 5’le çarpıyorum. Ben bunu kazanarak biriktiremediğim parayı biriktirmiş oluyorum.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

“Çingenler mesela oraya gidiyo, Sincan’a gidiyo, Etimesgut’a gidiyo, Bağlum’a gidiyo. Artık burdan gidiyolar, ful zaten.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Hüseyin Gazi, Karapürçek başka yere. başka mesela Eryaman var mı içinde, yok. Yok niye biliyon mu?. Hep yakına gidiyorlar. Ayrılamaz bu mahalleden. Burdan gene gitmez hocam. Kolay kolay gitmez.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Mesela uzağa gitmiştir Karapürçek’e. Ora yürüyerek uzak. Hocam ekonomik açıdan biraz yükselince burayı terk ediyorsun (gülüyor).” (G14, Apartman, E, 25)

Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı mahallelere yalnızca kısa süreler bulunan ergenler, daha uzun süre mahallede ikamet eden ergenlerle kıyaslandığında, mahalleler ve madde kullanımı arasında farklı ilişki kalıpları gösterebilir. Sürekli dezavantajlı mahallelere maruz kalan ergenlerin alkol ve madde kullanımına daha açık olduğu belirtilmiştir (Wodtke vd., 2011). Bu nedenle, mahalle dezavantajının madde kullanımı üzerindeki etkisini anlamaya çalışan araştırmalarda, mahalle dezavantajına maruz kalma süresinin hesaba katılması

önemlidir. Mahalleyi terk etme sebeplerinin, ailelerin çocuklarını riskli davranışlardan uzak tutma sebebi bu şekilde açıklanabilir.

3.3.18. Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutunun İhmal Edilmesi

Kentsel dönüşümün yalnızca yapı stoğunu değiştirdiği ve sosyal olarak insanların yaşamına bir şeyler katamadığı, hızla değişen kentsel yapının mahallede yaşayanların sosyokültürel seviyelerini yükseltmediği düşüncesi bu araştırmanın probleminin bir parçasıydı. Katılımcıların bu minvaldeki bazı anlatıları aşağıda sunulmuştur. Çiçin'in Gültepe olma sürecinde bölgeye spor salonları, tiyatrolar, sosyal donatılar, toplum merkezleri konulmamış, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, psikolog gibi meslek elemanları istihdam edilmemiştir. Dolayısıyla insanların gelişimi ve değişimi için gerekli alan sağlanamamıştır.

“Tek başına olmuyor yetmiyor. Tek başına yaptığı şey bildiğin böyle işte karşında kocaman bir canavar var sen toplu iğneyle o canavara saplamaya çalışıyorsun. Böyle bir çalışma umutsuzluğa kapılmayalım böyle bir şey yapalım ama bizim sadece sosyal hizmet uzmanlarının ya da buradaki çalışan diğer meslek elemanlarının şeyi çabasıyla bu iş olmaz.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Kentsel dönüşümden benim anladığım şu öncelikle, hani gecekodu yapının işte yeni daha düzenli binalara vs. ye dönüşmesi, hani genel olarak biz bu şekilde biliyoruz. Yani tabii atıyorum, bu kentsel dönüşümle birlikte gençler hani atıyorum spor faaliyetlerine, spor salonlarına vs. hani bu tarz yerlere yönlendirilirse bir şeyler değişebilir mi? Tabii yani çocuğun ilgisini bir yerlere çekebilirsiniz. Yani belki bunun yoluyla farklı hedefler oluşturabilirsiniz, farklı uğraşlar oluşturabilirsiniz çocukta ama bizim ülkemizde uygulanan kentsel dönüşüm konuda çok etkili değil diye düşünüyorum.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Ya ben hiç denk gelmedim varsa da arada derede yerlerinde vardır onu da ne bileyim gider bilen de o şekil gitmez yani. Aslında var hocam ama şimdi esrar satıyorlar esrar sarıyorlar falan. Yani böyle bir kütüphane olarak belediye başkanımızın önderliğinde açılmış. Gençlik merkezi kullanan burada halk eğitim, eğitim versin falan diye şey yapılan yerin tam böyle karşısında ateş yakıyorlar işte cuğara [esrar] sarıyorlar. Palet yakıyorlar.” (G17, Apartman, E, 25)

Kentsel dönüşüm bölgesinde, dönüşüm sonrası yapılan güvenli sitelere yeni taşınan insanlarla gecekondusu yıkılan hak sahipleri arasında uyumsuzluk çıktığı

ve site kurallarına uyulmadığı belirtilmektedir (Erman, 2012). Öztürk Miroğlu (2018) benzer şekilde, kentsel dönüşüm sonrasında, mahallelinin alışkanlıklarının değiştiğini belirtmiştir.

“Şöyle söyleyeyim şu an yeni yeni gelişmekte olan bir belediyenin içerisindeyiz yani ben buranın çok çok daha güzel bir şekilde gelişeceğini düşünüyorum. Ben geldiğim zamanlar burada pek bir şey yoktu ama inanın ben gençlik bakanlığını ve aynı zamanda belediyeyi burayla beraber tanıdım yani şöyle söyleyeyim. Ben burada gönüllü gençlik lideri olduysam tamamen Altındağ sayesinde diyorum.” (G3, Apartman, K, 21)

Bazı katılımcıların bahsettiği önemli bir husus, sosyokültürel olarak bir değişimin gözlemlenemediğidir. A6, eskiden toplum merkezi olarak kullanılan binanın şimdi sosyal hizmet merkezi olduğunu, bölgeye bir toplum merkezi yapılması gerektiği ve bilinç artırma çalışmalarının gerekli olduğunu belirtmiştir. G15 ise, çarpıcı bir örnekle, arsa sahibi bir kişinin diğer evlere temizliğe gitmeye devam ettiğini belirtmektedir. Yani insanlar yeni binalara taşınırsalar da eski yaşam biçimlerini ve işlerini devam ettirmektedirler. Yerebasmaz (2006), benzer şekilde, kentsel dönüşüm projelerinin yalnızca fiziksel alanı düzenlediğini, bireyin refahını artıracak sosyal ve kültürel boyutlarının ihmal edildiğini ifade etmektedir. Kentsel dönüşüm olgusunun olumlu bir şekilde sunulmasına rağmen kentsel dönüşümden yararlananlar tarafından aynı şekilde algılanmaması söz konusudur.

“O zaman toplum merkeziymiş burası, toplum merkezi olduğu zaman sadece ekonomik destek yoğunluklu bir çalışma değil gerçekten hani insanların eğitim insanlara seminer verilen uygulamalar yapılan, baktığın zaman bak burada bir tane şey var, lavabo var. Dolayısıyla buralar işte memur gibi çalışma alanı olarak değil, uygulama yapılabilecek, kişilere beceriler edindirilebilecek alanlar olarak tasarlanmış. Burada biraz daha sosyal anlamda da kişiyi yetiştirmek bilgilendirmek amacı güdülüp bu anlamda da hizmetler sunuluyormuş o dönemde.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

“Yaşam tarzını zaten değiştirmiyor fiziki alanı da değiştirmedini söylüyorum yani. Şimdi görüşmeyi uzatıcam ama şöyle bir tanıdığım Orada işte arsa sahibi 3 daire almış yani arsanın bir kısmı onunmuş 3 dairesi var. Birine kendi oturmuş 2’sini kiraya vermiş o iki kuleye temizliğe gidiyordu her gün kadın eşli falan yaşam tarzları aynı milyonluk daire ya...” (G15, Apartman, E, 24)

“Hocam bir şey söyleyeyim mi sen sanıyorsun burası yıkılıyor da ertesi gün buraya daire yapılıyor diye bir şey yok hepsi aynı anda yıkıldığı için daire yok burada oturacak yerin yok. Bir de burada böyle girdi hocam hani bir bina yıkıldı yapıldı sonra diğeri değil. Aynen bir anda böyle. Yani bu son 5 sene önce gelseydik böyle değildi hocam 1 senenin içerisinde. Bazıları evine döndü bazıları orda kaldı orda dairesi var orda kaldı.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Derinlemesine çalışmaların eksik kaldığı ve yeterince insana dokunamadıklarını belirten sosyal çalışmacılar, kentsel dönüşümün insanların yaşamını değiştirememesinin bir sebebinin fazla iş yükü ve yüzeysel bir sosyal hizmet süreci olduğunu belirtmektedirler. Müracaatçılarıyla bire bir iletişim sağlayamadıklarını, yüzlerce müracaatçının dosyasını çok kısa zamanda sonuçlandırmaları gerektiğini, bu durumun insanı çevresi ve kendi koşulları içinde değerlendirmelerini engellediğini ifade etmişlerdir. Nitelikten çok niceliğe odaklanmanın müracaatçılarına bir şey katmadığını belirtmişlerdir. Bu noktada gençlerle çalışırken olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının kullanımı uygun olabilir. Olumlu gençlik yaklaşımının bir diğer önemi de şüphesiz risk altındaki gençlerin refahına ilişkin çalışmalarda bir yol gösterici olmasıdır. Bu yaklaşım sayesinde gençler iş birliği içinde çalışılan bireyler olarak görülmekte, yeni deneyimler kazanmaları ve engelleri aşmaları için potansiyellerinin açığa çıkarılması hedeflenmektedir. Bir çalışmada, bu yaklaşımın, problemleri davranışlar, maddenin kötüye kullanımı gibi sorunlar gösteren gençlerle çalışan sosyal çalışmacılar tarafından nasıl kullanılabileceği tartışılmıştır. Bu yaklaşımın uygulanmasıyla gençler kendi davranışları ve duyguları hakkında daha bilinçli bir hale gelebilir, özellikle araştırmanın da konusu olan riskli davranışlara maruz kalan gençlerin, ayrımcılığa uğramalarından kaynaklı sorunlara ilişkin iyi bir çözüm önerisi sunulabilir (Amodeo ve Collins, 2007).

“Bazı ülkelerde yapılıyor sanırım bu sorunlu gençlerle çalışılıyor. Belirli en azından daha yakın aralıklarla her hafta demiyim de daha yakın aralıklarla ama biz burada bunu yapamıyoruz. Bunu yapabilmemiz için işte sosyal hizmet uzmanları gelsin sosyologlar gelsin psikologlar gelsin aile tüketici birimleri gelsin yani çok fazla ihtiyacımız var hepsine 20-30 kişiyle biz bu işin altından çok kalkamıyoruz.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“200 tane dosyan da olabilir. Aylık 30 dosyayı da yapabilirim. Ama kalite azalıyor. Sayı azaldıkça kalite azalıyor ne yazık ki. Ve şöyle bir sıkıntı var,

hani daha çok kalite değil de sayı odaklı olduğumuz için genel olarak, öyle bir sorunumuz var. Nitelikten çok nicelik. Şu kadar iş yaptık şu kadar kaliteli iş yaptık değil genelde şu kadar dosya incelendi bu kadar kişiye yardım edildi.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

İnşa edilen merkezlerin çevresinde maddenin kötüye kullanımı ve satışı gibi riskli davranışlarda bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm, Türkiye'nin kentleşmesinde kritik bir rol oynamakta ve genellikle kamu ya da yerel yönetimlerin isteği ve politikaları tarafından şekillenip yerel halkın karar alma konusunda eksik kaldığı bir yapıya bürünmektedir. Bölgede yaşayanların, yaşam ve mahallelerinden memnun oldukları halde tepeden inme kentsel dönüşüm kararları ile karşılaşmakta; bu durum ise bireylerin yaşam alanlarında dışlanmaya ve aidiyet hissedememelerine sebep olmaktadır (Alptekin, 2014).

3.3.18. Suçun yer değiştirmesi

Kentsel dönüşümün yapılmasıyla birlikte, suç, Ankara'nın farklı semtlerine kaymıştır. “Gültepe'nin sorunu olmayan” suç, Sincan, Etimesgut, Keçiören, Hasköy gibi bazı semt ve ilçelerde suçlu davranışların arttığını belirten katılımcılar bulunmaktadır.

“Yani çok ciddi bir şekilde Sincan'dan Sincan'a doğru Ankara'dan Ankara Altındağ'dan Sincan'a doğru bir göç başladı. Yani buradaki sorunu Sincan'a taşıyoruz. Yani eskiye oranla bizim burada ilgilendiğimiz sorunların biraz daha azaldığını görüyoruz.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Diğer ablam Hasköy'de oturuyor mesela oranın çevresi çok pis tam tersi Çiğcin den daha pis olmuş. Maddeler, jiletçiler.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Bulaşacaksa her türlü bulaşiyor yani gittikleri temiz semtleri de kirletecek kadar var yani. Gittikleri yani oradaki çevresinde de bulaştırdı. Yani kalsaydı o mahalleri pisleten çocuklar şu an ya toprakta ya hapishanede ya da dışarda kötü yollar peşinde olurdu. Yaradı yani en azından artık kendileri esip gürlüyor orda başlarını belaya sokmadan kendi çaplarında burada olsalar öyle olmayacaktı.” (G9, Site, E, 18).

Kentsel dönüşüm bölgelerinde, gecekonduların yıkılıp “yeni evlerin” yapılması, bölgede yaşayan insanların yeni duruma uyumlanamamasına sebep olmuş ve eski mahallelerini terk ederek başka semtlere göç etmelerine sebep olmuştur.

Dikmen Vadisinde olduğu gibi, gecekondulu bireylerin sorunları çözülmemiş, sadece yer değiştirmiştir (Bal, 2017). Suç, yoksulluk, işsizlik gibi sorunlar yalnızca “taşınmiştır”.

3.4. UZMANLARIN GÜLTEPE'DEKİ DÖNÜŞÜMLE İLGİLİ SÖYLEYECEKLERİ VAR

Toplumsallaşma ve kişilerarası ilişkilerin, ergenlik döneminde gelişimsel rollerinin fazla olması, gençlik refahına ilişkin hizmet kuruluşlarının ve kar amacı gütmeyen diğer kuruluşların sunduğu programlar tarafından dikkate alınmalıdır. Araştırma kapsamında görüşülen liseye giden ve liseden mezun olmuş olan gençlerin bu kurumlara ilişkin bakışları, gençlerin kurumların hizmetlerine katılımları, bu kurumların mahalledeki yeri ve gençlerin toplumsallaşma süreçlerindeki aracı rolleri bu başlık altında tartışmaya açılmıştır.

Toplumsallaşmanın gerçekleşmesi için gençlerin bir toplumsallaşma birimine dahil olabilmek için fırsatların bilincinde olmaları ve ardından bu fırsatlara katılmaları gerekir. Gençlerin toplumsallaşabilmeleri için gereken uygun becerilerin kazandırılması ve uygulanması, gencin alacağı hizmetlerle zenginleşmektedir.

Bu başlık altında kamu kurum ve kuruluşları ile Gültepe'de gençlere sosyal hizmetler sunan farklı örgütler değerlendirilecek ve sundukları hizmetlerin bölge ve gençler tarafından nasıl algılandığı tartışılacaktır. Bu temadaki çoğu anlatının aktörlere ait olduğu görülmektedir.

3.4.1. Kamu Hizmetleri: “Kentın çok kalbinde çok ortasında olan bir yer ama kentle bağı çok güçlü değil gibi”

Kentin fiziksel, ekonomik ve sosyal unsurları, kentsel yaşam kalitesinin belirleyicileridir. Yaşam giderlerinin fazla olması, alım gücünün değişimi, kamu hizmetlerinin niteliği ve erişilebilirliği, kent kültürünü doğrudan etkilemektedir; kent kültürü de bir kentin yaşam kalitesini doğrudan artırıp azaltmaktadır (Mutlu, 2013). Katılımcıların deneyimlerinden hareketle kentsel dönüşüm projesi gerçekleştirilmeden önce, mahalleye sunulan kamu hizmetlerinin kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Muhtar, mahalleye elektrik hizmetlerinin verilmediğini,

mahalledeki elektrik tellerinin çalındığını belirtmiştir. Benzer bir anlatı da G1 tarafından ifade edilmiştir. Sürekli bakır teller çalındığını ve hatta bir keresinde tanık olduklarını ancak korktuklarından hırsızlık olayını ihbar edemediklerini söylemiştir.

“Benden önce bir adam gelmiş. Elektrik teli bağlarken, tellerini çalmışlar. O teli çalan kişiye de aşağıdan memur işte görevli kişi, EnerjiSA'nın görevli kişisi, lan bırak falan diyor adama. Çocuğa, çocuk da işte karşı geliyor. Çocukla biraz itiş kalkış yapıyor. Çocuğun abisi geliyor, adamı vuruyor. Adam orda pat, öldü. Ondan sonra buraya TEK bir kişi göndermedi. Elektrik işi burada yoktu.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Mesela elektrikçi gelir tel vardı bakır teller, baya nası desem gene 100.000, 200.000 edecek baya bakır tellerdi. Adam öyle dönüp de, adamın günahı ne. Öyle diye babam böyle arkasını döndü bizim komşuya elektriğe bakıp bir anda gitti, aldı gitti. Adam bi baktı bakır tel yok. Babam müsaade ettim diyor gördüm de diyor şey yapamadım diyor. Çünkü o adam tekrar gelecek bu sefer.” (G1, Gecekondu, E, 18)

Kentsel dönüşüm öncesi belediye hizmetlerinin kısıtlı olduğunu ifade eden anlatılara rastlanmaktadır. Bu durumun ulaşım hizmetlerinde çok belirgin olduğunu belirten G18 ve G19, Aktaş Mahallesi otobüs gelemediğini, otobüslerin taşlandığını, şoförlerin can güvenliğinden endişe ettiği için mahalleye girmek istemediklerini belirtmiştir. Ankara'da doğup büyümüş bir sosyal çalışmacı olan A4, Gültepe'nin kendi büyüdüğü mahalleye kıyasla çok daha pis ve düzensiz olduğunu, belediyenin çevre düzenlemesi yapmadığını belirtmiştir.

“Şöyle abi daha Aktaş mesela Aktaş'ta bizim TOKİ yapılmadan önce Ego yoktu. Ego otobüsü vardı geçmiyor, geçemiyordu. Gecekondu döneminde geçemiyordu, taşıyorlardı. Otobüsler geçemesin diye taş atıyorlardı. TOKİ yapılmadan, yapıldı ilk senesi, ilk senesi de güvenli değildi, 2-3 senesi ondan sonra işte polis araya girdi. Polis girdi, çıktı ondan sonra düzeldi zaten. Yani eskisine göre daha güvenli abi.” (G19, Site, E, 22)

“Eskiden buraya otobüs girmezdi belediyenin otobüsleri. Ben çok ufak bir kısmına denk geldim orda da kışın mesela kartopunun içerisine taş koyuyorlardı şahit oldum. Otobüs geçiyordu onları taşlıyorlardı.” (G18, Site, E, 22)

Katılımcıların dönüşüm öncesi yaşamlarında aldıkları sosyal yardımlara ilişkin anlatıları, yardım dağıtanların güvenlik sebebiyle bölgeye giremediğini açığa

çıkarmaktadır. Muhtar, yardımların adil dağıtılamadığını, dezavantajlı grupların yardımlardan yararlanamadığını belirtmiştir. Yardımları adil dağıtabilmek için çaba harcayan ve bundan ötürü sık sık tehdit edilen muhtar bu durumun zamanla düzeldiğini söylemiştir. Benzer şekilde, G2, gecekondularda özellikle gıda kolisi, kömür, odun gibi aynı yardımların verildiğini belirtmiştir. Ancak kentsel dönüşüm sonrası yardımların azaldığını ve insanların yardım alamadığını bundan dolayı geçinmekte zorlandığını aktarmıştır.

“Yardım arabaları oraya gittiği zaman yardım arabasının sadece iskeletini bulursun. Yardımlar kapanın elinde kalırdı. Yardımlar doğru dürüst gelmezdi, buralara gelemezlerdi. Ta aşağıda, yardım veriyorlar, buradan adamı çağırıyorlardı gel al, ya da yaşlı kimselerdi, onlar işte gelemiyorlardı gidemiyorlardı. Ben geldikten sonra arabaların başında durdum. Eğer buraya yaklaşan olursa hemen kapatıp gidiyorum diyordum yani tehditvari bir şey. Yani onun için o büyüklerine de söyledim. Büyükleri de küçük yaramazları durdurdular. Böyle böyle burayı adam ettik, buradaki insanları alıştırdık.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Var, şöyle, mesela belediyeler, biz kendimiz de gecekonduda otururken de ailem ablam okurken, annem çalışmazken bize de yardım geliyordu. Erzak geliyordu makarna vs. gıda geliyordu. Çok kaliteli şeyler değil bunlar tabii ama gene de insanların evine işte salça sosu yağ geliyordu. Kömür de geliyordu aynı şekilde.” (G2, Site, E, 21)

Dönüşüm sonrası kamu hizmetlerine bakıldığında, yoksul bireylerin yaşadıkları hizmetlerden yararlanamadıkları çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Muhtar normalde kendinden alınması gereken belgelerin para karşılığı verildiğini lakin bazı vatandaşların bunu karşılamakta güçlük çektiğini ve bundan dolayı ücret almayabildiğini belirtmiştir. Sosyal çalışmacı A2, kurumlarından istihdam alan yararlanıcıların istihdama katılabilme ihtimali düşük olan insanlar olduğunu bundan dolayı müracaatçıları sıklıkla yaygın öğretim kurumlarına yönlendirdiklerini aşağıdaki sözcükleri kullanarak ifade etmiştir.

“Böyle gelen oluyor kağıt alıyorlar. Evrak alıyorlar nüfus cüzdanı örneği alıyorlar. Onlardan para verebilecek olanlar veriyor, veremeyecek olanlar vermiyor. Bir şey diyemiyoruz param yok diyor parası yok diyor mecburen biz de bir şey diyemiyoruz olmayınca ne yapalım.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Roman aile baktık tabii. Adamın kendini ifade ediş tarzına baktım ettim dedim bu adamın istihdama hemen dâhil olabilecek bir eğitim seviyesi yok,

henüz yok. Halk eğitime gitmiş mi henüz gitmemiş. Sonra ben zorunlu tuttum kadın erkek gittiler, adam aşçılığa yazıldı, kadın kuaförlüğe yazıldı, ikisi de bana sertifikasıyla geldiler, kayıtlarıyla geldiler pardon öğrenci kayıtlarıyla.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

Sosyal çalışmacı olarak çalışan A6, kentsel dönüşüm sonrasında toplu taşıma ve ulaşım hizmetlerinin çok gelişmediğini ve bundan dolayı yeterli olmadığını belirtmektedir. Mahallenin kentle bütünleşik olmadığını, kentin merkezinde olmasına rağmen yeterli ulaşım hizmeti olmadığından kentin genelinden kopuk olduğunu düşündüğünü söylemiştir. İş yerine ulaşmak için kullandığı otobüsün seyrek geçtiğini, kendi oturduğu semt (Çankaya) ile kıyasladığında, orada kentle iç içe hissettiğini belirtmiştir.

“Kopukluk var. Yani ne kadar, daha sık gelse kentle daha bütünleşmiş bir halde olacak. Ya baktığın zaman ulaşım, bir tane otobüs geliyordu mesela özellikle ilk zaman sadece bir tane otobüs bizim kuruluşun önünden geçiyordu. Şimdi 1-2 tane geçiyor da, yarım saatte bir geliyor, baktığın zaman bu çok önemli şey, aslında kentin çok kalbinde çok ortasında olan bir yer ama kentle bağı çok güçlü değil gibi anlatabildim mi? Hani, yani şunu düşünüyorum benim evimin önünden çok fazla otobüs geçiyor çok şey yani kentin çok içinde her daim ulaşılabilir.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

“Ben diyorum işte o kitaplığı oluşturacaksınız özellikle bunu buradan bir sene yardım alıp, o temel ihtiyaçları sağlayıp, o para kavramını çünkü parayı nasıl harcamaları gerektiğini öğretiyoruz biz onlara. Yani ben ilk gittiğimde bakıyorum çocuklar cips mips çocuklar kahvaltı etti mi diyorum etti etti abla, ne etti? Cips falan yemiş, ona kahvaltı diyor. Bakıyorsun dolapta yumurta yok, süt yok. Yani gıdalar çok yüksek ama bu paranın o ebeveyn, o veli, o kimse artık çocuk bakımından sorumlu kişi verdiğimiz 3 kuruş para ben de biliyorum fazla olmadığını ama onlar için çok ciddi bir meblağ. Keşke biraz daha az dosyam olsa da 40, 50 aileyle çalışsam neler neler dönüşür burada biliyor musun?” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Valla bir senedir öğrencilerimizle ayırız yani ama mutlaka eskiye göre biraz bir azalış var yani bir azalış var yani devlet de yani buradaki insanların yani böyle kömürdür ısınma işte gıda ekmek yardımı yapıyor yani. Belki eskiye göre biraz azalmış olabilir yani.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

“Aşağıda sosyal hizmetten arkadaşlar çalışıyor kimisi cidden fakir çocuklara mont sağlıyorlar, elbise sağlıyorlar, bayramlık sağlıyorlar işte başkanımız Asım başkanımız hani okul açıldığında kırtasiye olsun, çanta olsun gibi şeyler verdiği okullar oldu gördük internet sitesinden gördüm tam ayrıntılarını bilmiyorum.” (A13, Şehir Plancısı, E, 33)

Yapılan görüşmelerden hareketle sosyal yardımların, kentsel dönüşüm sonrası kurumsallaşmış ve sistematik bir hale geldiği ifade edilebilir. Sosyal çalışmacı A2, Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) yardımı yaptığı aileleri yakından izlediğini, alınan yardımın amacına uygun olacak şekilde aile ve çocuklar için kullanıldığından emin olduğunu; aksi takdirde desteği kestiğini belirtmektedir. Çok fazla sosyal yardım başvurusu yapıldığını kendi iş yükü üzerinden örnekle açıklamaktadır. Öğretmen ve aynı zamanda okul yöneticisi olan A10 ise eskiye göre daha az sosyal yardım yapıldığını ifade etmektedir. Belediyenin de sosyal yardımlarda bulunduğunu ifade eden A13, mahalle sakinleri için sosyal yardımların önemli bir yer tuttuğunu, belediyenin aynı yardımlar sağladığını söylemiştir.

3.4.2. Altındağ'daki Projelerin Sürdürülebilirliği: “Burası dezavantajlı bölge olduğu için burası projeler bölgesi oldu”

Katılımcıların anlatılarından hareketle Altındağ'ın sahip olduğu birçok dezavantajdan ötürü birçok projede pilot bölge olarak seçildiği anlaşılmaktadır. Üniversiteler, devlet kurumları veya sivil toplum örgütlerinin ürettiği projelerde, Altındağ sürekli pilot uygulama bölgesi olarak değerlendirilmektedir. Kuşkusuz, A12'nin de belirttiği gibi, dezavantajlı insanların çok olması ve birçok riskli davranışın gözlemlenebildiği bir bölge olması, Altındağ'ın pilot bölge seçilmesinde en önemli sebep olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Var çok fazla şimdi burası dezavantajlı bölge olduğu için burası projeler bölgesi oldu. Pilot bölge artık her olayda burada maddeye savaşa açılır burada yapılır suça savaşa açılır burada yapılır hadi AB projesi yapıyoruz yeni sporcular geliştiriyoruz burada yapılır yani her şey, her şey pilot bölgede başlar kapanış seremonisi Çankaya'da olur biter. Maalesef böyle.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Altındağ, projelerde pilot bölge olarak seçilmekte ve uygulama alanı olarak değerlendirilmektedir. Projeler kimi zaman istihdama, kimi zaman boş vakit değerlendirmeye, kimi zaman bilinç geliştirmeye yönelik olmaktadır. A3 ve A12'nin anlatılarındaki ortak düşünce ise bu durumun sürdürülebilir olmadığıdır.

A3, bir projede istihdam yaratılacağına ilişkin garanti verildiğini ancak proje sonrası bu garantinin gerçekleşmediğini belirtmiştir. Projelerde, insanların hayallerindeki iş ve maaşların teklif edildiği ancak projelerin devamı gelmediği için insanların işsiz kaldığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde A12, mahallede kötü olan polis algısının değişmesi için okulun isminin “Polis Amca” olarak değiştirildiğini ve toplum polislerinden oluşan ekiplerin sürekli yerel halkla iç içe etkinlikler yaptığını ifade etmiştir.

“Çok kısa süreli bir değişim ya da işte bir sosyal hizmet merkezinin ya da bir halk eğitim merkezinin ya da bir belediyenin yapacağı bir iş ile bu şeyin devamlılığının olacağını düşünmüyorum. Mesela bir Roman, Romanlarla ilgili şey sosyal içerme projesi vardı. E ne oldu proje, proje başladı işte şöyle olacak, böyle olacak, şunlar olacak, bunlar olacak. İki sene sonra işte insanları güvencedik, güvencedik insanların bazılarına şeyden vaatler verildi, grup içinde bazılarına maaşlar verildi. Adamların hiç tahammül edemeyecek grup liderlerine 3.000 lira 3.400 lira maaşlar verildi ondan sonra hop proje bitti gitti.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Mesela burada Polis Amca diye ilkokul var adı Polis Amca niye işte polisle çocukları barıştırmak için mesela o proje olduğunda polisle halk barıştı çok güzeldi. Ya o kadar iyiydi ki ben var ya belki de en çok üzüldüğüm bittiğine en çok üzüldüğüm proje bütün öğretmen bütün yani bundan faydalanan bütün okullar üzüldü. Daha da yok. Suçtan ve maddeden uzaklaşmanın en kolay yolu bu tarz projeler yapmak diye ben öngörüyorum ve buna inanıyorum yani.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Alt sosyoekonomik düzeydeki mahallelerdeki ailelerin değişen maddenin kötüye kullanım politikaları ve kurallarının faydalarına ilişkin bir bilgisi olmadığı bildirilmiştir (Drope vd., 2018). Bu literatür bilgisinden hareketle riskli davranışlara ilişkin bilinç artırıcı çalışmalar yapılmasının, bu davranışlara maruz kalma olasılığını düşürecek bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Mahalledeki polis algısı kötü olsa da insanlar kendilerine hizmet sunan devlet, yerel yönetim ve sivil toplum çalışanlarına karşı iyi davranmaktadır. A4, sosyal hizmet çalışanlarının sosyal yardımların bağlanmasında kilit aktör olmalarından ötürü sevildiklerini ve yerel halkın desteğini gördüklerini belirtmektedir.

“Bir ara 2 tane müracaatçım yan yana aşağıdalarmış, bir tanesi sinirlenmiş, “Allah belanı versin”, demiş. Tabii bu muhtemelen kesmişimdir yardımını, öbürü de demiş: “Sen ne diyorsun A2 Hanım hakkında terbiyesiz” (gülüyor)

aşağıda birbirine girmişler. “Nasıl, ne demek Allah belanı versin, özür dileyeceksin” falan öyle tartışmaya başlamışlar. Yani kimisi bu şeyimi seviyor zaten.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Hani tabii ki burada yaşadığımız için dokunulmaz gibiyiz ya da tanıdıkları için araçlarımız olsun işte bazı şeylerimiz olsun çevre tarafından dokunulmaz gibi algılanıyorsunuz ya da işte mahallenin insanı mahallenin adamı hani dokunulmazdır ya sizin için kendi komşusu dokunulmazdır falan onun gibi algılanıyorsunuz.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

Benzer bir anlatıda da mahallede dışarıdan gelenlere iyi gözle bakılmadığı ancak sosyal yardımlarla ilişkisi olan memurlara, mahallelilerin çıkar gözettikleri için samimi hareketlerde bulduklarına yönelik ifadeler yer almaktadır. Temel olarak Gültepe mahallesi için aktörlerin önemli rol oynadıkları söylenebilir.

3.4.3. Sosyal Çalışmacıların Yaptıkları: “Yalnızca Ekonomik Desteği Onaylayıp Reddediyoruz Sanki Bütün Gücümüz Buymuş Gibi”

Sosyal çalışmacıların özellikle şikayetçi oldukları bir konu, profesyonel anlamda kendilerini güçlü hissetmediklerine ilişkindir. A2, Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) yardımlarına yönelik başvurularda yapısal sorunlardan dolayı kendilerinin sadece onay mevkii olduklarını hissettiğini belirtmiştir. Bu durumun kendisinde tükenmişliğe yol açtığını, insanı çevresiyle ele alan ve sorunların başta toplumsal olmak üzere birçok faktörden doğduğunu kabul eden sosyal çalışmacı rolünü değiştirdiğini ifade etmektedir. Benzer süreçleri yaşayan A6, kendisini bir kısır döngünün içinde hissettiğini, destek vermeyi reddetmenin bir işe yaramadığını ve müracaatçıların başka zamanlarda tekrar geldiklerini belirtmiştir. Bu durumda çözüm bulamadığını düşündüğünde, bir bıkkınlık ve yorgunluk hissettiğini söylemiştir. A4 de, müracaatçıları üzerinde güçlerinin olmadığını, devleti temsil edenler olarak bir yaptırım uygulayamadıklarını ifade etmektedir. Bu durum, insanları değiştirmek için yeterli olmamaktadır; insanlar değişmedikçe de bu tür sorunlar kendini tekrar etmektedir.

“Biz burada şeye dönmüş durumdayız ekonomik desteği onayla reddet, sanki bizim gücümüz buymuş gibi arkadaşlarımdan gördüğüm bu. Ben

reddettim ya deyince, sanki bir iş yapılmış gibi, iş yapmıyoruz ki reddedip onaylayarak. Yani bizim mesleki farklılığımızı gösterecek şeyler tam da bu küçük şeyler ama bu küçük şeyler insanı yoran şeyler ben kişisel olarak tükendim.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“E, tabii işte tekrar, tekrar önüne gelen dosyalar oluyor böyle sıkıntılı, bir de baktığın zaman ailelerin soyadı mesela genelde aynı, bu davranış kalıbını benimseyen, bu istismarı gerçekleştiren yani bu açığı yakalamış olan ve işte sistemi kendi lehine çeviren ailelerimiz soyadları aynı hep şu aileden geliyor, bu aileden geliyor. Bu defa bilindik bazı ailelerin ortak çocukları oluyor, o dosyalar iyice karmaşık ve sıkıcı bir hal alabiliyor tabii.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

Yoksul ve dezavantajlı bir bölge olan Altındağ'daki birçok aileyle temas kurmuş olan sosyal çalışmacılar, kuşkusuz, mahalledeki insanların daha iyi koşullara sahip olması için sıkı çalışmaktadırlar. Asen, Julkunen ve Saurama (2021) tarafından yapılan çalışmaya göre, kentsel alanda yaşayanlar arasında bir köprü görevi gören sosyal hizmetin savunuculuk işlevi, çeşitliliğin tanınması, göçmenler için hassas olan bilgilere ulaşma yollarının iyileştirilmesi ve dezavantajlı grupların maruz kaldığı olumsuzlukların yapısal değişime uğraması kritik bir önem taşımaktadır. Kentsel sosyal hizmetin, göçmenler ve yerel toplum ile göçmenler ve profesyoneller arasında diyalog kurma ve ara bulucu rollerinin öne çıktığı belirtilmiştir.

A3, Gençlik ve Spor Bakanlığında çalışmak üzere kuruma yerleştirilmiş olan gençlerin olduğunu söylemiştir. A5, ebeveynlere madde kullanımı ve etkileri üzerine eğitimler verdiğini, bu konuda Altındağ'daki eğitimlerden sorumlu olduğunu belirtmiştir.

“2- 3 tane filan evet şu anda Spor Bakanlığına yerleştirdiğimiz çocuk var. Ama bunların hepsi ne biliyor musun? Benim bireysel çabam. Ben bir şey yapmadığım sürece hiçbir şey olmuyor. Kişisel çaba olmamalı sistematik olmalı. Bu sistemin sistem beni oraya yönlendirmeli çocukları ben yönlendireceğim sistemde onu kabul edecek.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Yani hem ilgim var hem de burada çalışacağım için eğitim veriyordum oradan bir eğitim alıp hizmet içi eğitim alıp buradan Altındağ bölgesindeki ebeveynlere yönelik aslında şöyle bu Altındağ projesi var bilmiyorum bilgin var mı? Altındağ projesi şey pilot uygulaması Altındağ burada şey geçerse hani ya da işte uygun görülürse birçok ilde bu başlatılacaktı pandemiden evvel, bu Altındağ projesinin ayağını da ben yürütüyorum. Ben ve buradan

bir abi biz birlikte eğitimler veriyoruz Altındağ'daki ebeveynlere.” (A5, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

Sosyal çalışmacılar, kendilerinin bölge halkını yatıştırma ve kontrol altında tutma işlevlerinin de olduğunu belirtmektedir. A3, kolluk kuvvetlerinin yetersiz kaldığı zamanlarda, kriz ve afet durumlarında, zor vakalarla karşılaşıldığında meslek elemanlarının arandığını ve bir tür “tampon” mekanizma olarak sosyal çalışmacıların kullanıldığını düşündüğünü ifade etmiştir. Benzer bir anlatı, A4 ve A7 ile yapılan görüşmelerde de ortaya çıkmıştır. Aktörler, belediye ve STK'ların yardım yaptıktan sonra çekildiklerini, mahallelinin muhatap olarak yalnızca sosyal çalışmacıları bulabildiğini ifade etmişlerdir. Buna göre, sosyal hizmet merkezleri, bir ilk müracaat noktası ve sorunların çözümünde adres olarak gösterilmektedir. Yoksul, sosyal problemlerle boğuşan insanların sorunlarını çözmek, hiç yoksa “baskılamak” amaçlanmaktadır. Bu durumun bir tür denetim aracı olduğu düşünülmektedir.

“Ne iş olsa yaparlar bazen de çok abarttıkları da olur mesela şizofren vakaya gitmişler, şizofren vakaya annesi babası adamın saldırıyor. Kolluk bir şey yapamıyor diyor ki meslek elemanı çağırın meslek elemanı ne yapacak orada. Bir yerde bir şey olsa bir sürü insan gidiyor e arkadaşım emeğimin karşılığını ver dediğin zaman yok ya bu işi herkes yapar. Nerde yapar arkadaş böyle bir şey var mı ya.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Sizin dediğiniz gibi dağıtmak da belki çözüm olabilir mesela sizin bakış açınıza ait buradaki kesimi dağıtmak da belki bir çözüm olabilir ama birlikte olmaları da mesela benim açımdan kontrol altında tutulma yöntemi gibi.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“Ya işte gelen bu yüzlerce vakada yani şu an hani devletin bu gibi insanlarla muhatap halinde olduğu personeli bizleriz yani sosyal hizmet merkezleri.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

Çalışma kapsamında görüşülen aktörlerden olan sosyal çalışmacılar, fazla iş yüklerinin olduğunu, güçsüz hissettikleri bir ortamda çalıştıklarını ve talepkar bir müracaatçı grubuyla karşı karşıya olduklarını aktarmışlardır. A6, bu duruma kimsenin itiraz etmediğini ve sosyal çalışmacıların yaptığı işlerin görünür olmadığını düşündüğünü söylemiştir. Örgütlü bir eylemde bulunamayan sosyal çalışmacıların ne iş yaptığını bağlı buldukları bakanlıktaki uzman

yardımcılarının bile bilmediğini iddia etmiştir. A12, benzer şekilde, kendilerinin düşüncelerinin dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

“Kimsenin sosyal hizmetlerde çalışan bireyler hakkında bir fikri olduğunu düşünmüyorum. Yani bizim bakanlıkta çalışan birey, uzman yardımcılığı düzeyinde çok fazla arkadaşım var, gerçekten ne iş yaptığımızı bilmiyorlar diyebilirim. Hani bir talep olduğu zaman sesi daha çok çıkıyor, talep karşılanıyor gibi düşünebilirsin veya en azından tartışılıyor gibi düşünebilirsin ama sosyal hizmet çalışanlarının yeterince sesinin çıktığını düşünmüyorum yani daha doğrusu emeğinin yeterince görünür olduğunu düşünmüyorum.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

“En son il milli eğitim müdürlüğü Ankara il milli eğitim müdürlüğü Ankara genelinde 100 tane öğretmeni topladı iyi örnekler diye yaptığımız işleri değerlendirdiler bu insanlar iyi şeyler yapıyor diye topladılar bunların birisi de bendim beni de çağırdılar dediler ki hocam ne değişmesini istersin açık açık karşımızda bir genel müdür bir de il milli eğitim müdürü dedim ki benim tek bir ricam olur böyle sebeplerini anlattım açık liseye geçişi durdurun ya başka hiçbir şey değil. Yani not bile almadılar gerçekten yani ben ondan sonra mesela bir daha toplantıya çağırıldım gitmedim.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Hizmet sağlama ve koordine etme konusunda nitelikli olmasına rağmen, sosyal hizmet uzmanları politika geliştirme ve uygulamasında yetersiz temsil edilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının hem mikro düzeyde (bireysel) hem de makro düzeyde (topluluk) eğitim almaları ve çalışabilmeleri nedeniyle sosyal hizmet uzmanlarına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğu söylenebilir (Hoffman vd., 2017). Ancak yeterince sosyal çalışmacının bulunmaması, farklı sosyoekonomik düzeye ve dezavantajlara sahip insanların kent imkanlarından yeterince faydalanamamasına, politikaların işlevsel olamamasına sebep olabilir.

3.4.4. Yardım Veren Kuruluşların İşbirliğine Açık Olmaması

Sosyal devlet olmanın gereklerinden biri olan sosyal yardımları devlet adına dağıtan ve organize eden sosyal hizmet merkezi ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) dışında, bölgede bazı kuruluşların yardımseverlik ve hayır (charity) maksadıyla yardım dağıttığı katılımcıların anlatılarında açığa çıkmıştır. Yoksul bir bölge olan Altındağ'da, kamu yararına çalışan bir örgüt olan Kızılay'ın yardımları organize etmekte zorlandığını ve güvenlik endişesi olduğunu

belirten A8, gençlik merkezinin desteğiyle bu yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırdıklarını söylemektedir. Benzer şekilde A3, mahallede çok sık görülen madde kullanımı ve bağımlılığının tedavisinde, SYDV'nin önemli bir rol oynaması gerektiğini belirtmektedir. Ancak SYDV'den yardım alan ve bağımlılık tedavisi gören kişiler birkaç kez kendilerine verilen çipi söktüklerinde bir daha yardım alamamaktadırlar. A7, çalıştıkları müracaatçı gruplarıyla ilgili okullardan bilgi talep ettiklerinde muhatap bulamadıklarını ve cevap alamadıklarını belirtmektedir. İş birliği yapamadıklarını, bu durumun yardımların organizasyonunu sekteye uğrattığını söylemiştir. Kurtaran, Nemutlu ve Yentürk'ün (2012) çalışmasında, gençlere hizmet sağlayan kurumlar arasında koordinasyon bulunmadığı ve her kuruluşun kendi yolunu çizerek, kendi belirlediği politikaları, diğer kurumlarla iş birliği yapmadan uyguladıkları belirtilmektedir.

“Gerçekten mesela gıybet gibi oluyor ama Kızılay mesela ya gönüllü olmazsa olmaz ama personel olmadan olmaz. Yani gönüllü bir yerde korkuyor mesela biz Önder Mahallesine gidiyorduk adam diyor ki Kızılay ya malzeme var hocam ama dağıtacak personel yok diyor giremiyor.” (A8, Gençlik Lideri, K, 36)

“Birçok şey yapılabilir ama mesela ben diyorum ki çip takılması gerekir kişiye adam diyor ki ben onu karşılamam. Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı diyor ki ben karşılamam. Arkadaş bir sürü insanlara bir sürü yardımlar yapıyorsun ya, adam ol işte. Diyor ki ben 2 defa yaptım adam söktü attı, bir işe yaramıyor. Hayır, öyle bir şey yok.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Okullar bazen bizimle çok fazla işbirliği yapmayı da reddedebiliyorlar. Gittim çocuk hakkında öğrenim durumuna devam durumuna not durumuna dair bilgiler istemiştim. Orada bulunan yönetici benimle bunları paylaşmak istemedi mesela. İşte yazı gönderin bana veya resmi yazıyla isteyin şöyle yapın, böyle yapın. Hani burada iş çözmeden çok yine insanların egosu ön plana çıktığı zaman bu iş birlikleri de sekteye uğrayabiliyor yani.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

Zararlı ortamlara sürekli maruz kalan gençlerin, birçok alanda özel müdahalelere ihtiyacı vardır. Gençler için entegre bir bakım programı gerçekleştirmeye dönük faaliyette bulunan kurumlar arasında iş birliğinin ve eşgüdümün olması oldukça önemlidir. Sosyal hizmet uzmanları gibi ruh sağlığı çalışanları, gençlere yönelik hizmetlerin oluşturulmasında ve hizmetlerden yararlanmalarında kilit bir role

sahiptir (Munford ve Sanders, 2015). Ancak kurumlar arasında eş güdümün olmaması, sosyal hizmet uzmanlarının çabalarının bireysel ya da tek bir kurum bazında kalmasına yol açmakta, değişim için yeterli gelmemektedir.

3.4.5. İnanılmaz İş Yükü

Görüşme yapılan sosyal çalışmacıların iş yüklerinin büyük boyutlara ulaştığını belirtmektedirler. 130 aileye ekonomik destek sağladığını belirten A2, her ay 25 yeni vaka geldiğini ve bunları hemen onaylaması ya da reddetmesi gerektiğini belirterek bu iş yükünün kendisini işine yabancılaştırdığını ifade etmiştir. A4 ise, yeterince meslek elemanı olmadığı için kişi başına düşen dosya sayısının çok olduğunu, daha fazla sosyal çalışmacı istihdam edilmesi gerektiğini söylemektedir.

“Aşırı iş yükü, aşırı sana anlatamam. Burada mesela güvenliğin ne kadar beni aradığını sana anlatamam. Müracaatçınız geldi, müracaatçınız geldi. Bakıyorum arkadaşlarım gayet rahat. Onlar 6 aydan 6 aya ya da seneden seneye takip yapıyorlar. Ben şimdi bana şunu getir, bunu getir dediğim sürece, önü arkası kesilmiyor.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Daha fazla meslek elemanı olsa daha mı fazla çalışmamız gereken riskli kesim aslında hani bunun için de enerji harcamak gerekiyor ama bizim enerjimiz buna yetmiyor şu an sadece istediğimiz daha fazla meslek elemanı.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

3.4.6. Merhamet Yorgunluğu

Kısaca, yardım eden kişinin empati düzeyine bağlı olarak, yardım ettiği kişinin yerine davranmak, başkasının travmalarından etkilenmek olarak tanımlanabilecek olan merhamet yorgunluğu, insani hizmet sunan meslek elemanlarında sıkça görülmektedir (Orbay, 2019). Görüşme yapılan A12, kendisinin merhamet yorgunu olduğunu, yoksul bir mahallede yoksul öğrencilerle çalışmaktan, profesyonel rollerine uygun şekilde davranmadığını, çocuklarına oyuncak, yiyecek alırken utandığını belirtmiştir. A4 de sürekli empati yaptığını, duygularını işin içine kattığını ve bu durumun kendisini yordüğünü ifade etmektedir.

“Ha zor kısmı var mı şöyle zor kısmı var bir süre sonra bakıyorsunuz sen şefkat yorgunu olmuşsun. Yani şefkatin seni yormaya başlamış çok zor bir şey çok yıpratıcı bir şey. Ama bir süre sonra ne oluyor biliyor musunuz hocam mesela benim de 5 yaşında çocuğum var 4 buçuk yaşında ona bir şey alırken utanmaya başladım artık şimdi burada yalınayak hasta çocuğu görünce kendi evladına bir şey almaya utanmaya ya değişik bir şey ya anlatamıyorum. Mahcup hissediyorsun yani...” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41-)

“Can güvenliği artık alışyorsunuz ya yani korkmamayı öğreniyorsunuz. Ya da nasıl iletişim kurmanız gerektiğini öğreniyorsunuz hani artık o konuda şeyde ya da diğer savaşta mı diyelim bilmiyorum sadece çocukların çok fazla ezildiği bir yerde kendi duygularınızın sömürüldüğünü gördüğünüz zaman yoruluyorsunuz. Artık ne kadar artık buradaki herkes şunu söylese de ya bir süre sonra alışıyorum mesleki deformasyon... hepsi böyle dese de o çocuk sizin karşınıza geliyor iki damla gözyaşı döktüğünde hiç kimse hiç kimsenin ben burada ona kayıtsız kalabileceğini düşünmüyorum. Bu da inanılmaz sizden bir duygu yükü oluyor ve ona kayıtsız kalamıyorsunuz.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

Literatürde kendine yeni yer edinmeye başlayan bir kavram olan merhamet yorgunluğunun hemşireler, sosyal çalışmacılar, psikologlar gibi meslek elemanlarında görüldüğü ortaya çıkmıştır. Sağlık personeli olan hemşirelerin yaşadığı travmatik olayların, hastaların acılarına sürekli tanık olmalarının merhamet yorgunluğuna yol açtığı ve bu durumun hemşireleri işten uzaklaşmaya ve empatik olmayan bir müdahale ve iş yaşamına sürüklediği belirtilmiştir (Dikmen ve Aydın, 2016).

3.4.7. Tükenmişlik

Bazı meslek elemanları, çalıştıkları işin yorucu ve tüketici olduğunu belirtmişlerdir. A6, sürekli çözümsüz olduğunu düşündüğü dosyalarla karşılaştığında kendisini çözüm üretemeyen bir konumda hissettiğini; bu durumun kendisini tükettiğini ifade etmektedir. Şüphesiz, sosyal değişimi, gelişimi ve insanların güçlenmesini hedefleyen bir meslek icra eden sosyal çalışmacıların, istedik gelişimi gözlemleyemediklerinde tükenmiş hissetmeleri normaldir. Hizmet sağlama ve koordine etme konusunda eğitim almış sosyal çalışmacılar, politika geliştirme ve uygulama noktasında yeterince temsil edilememekte ve sesleri duyulmamaktadır (Hoffman vd., 2017).

“Bu aileler çocuk doğurmaya ve çocuk yani hadi 18 oldu ve aileyle ilişkim kesildi olmuyor maalesef yeniden, yeniden bir yıpranmışlık yaratıyor. Ya, tabii ki dosya gelecek ve biz yapacağız işimiz bu ama bazı noktada çözümsüz dosyalarla karşılaştığın zaman tekrar, tekrar aynı döngüyle karşılaştığın zaman bir yılgınlık, bir bıkkınlık oluyor.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

“Beni yıprattığı için biraz daha ben artık devlet politikası düşüncesiyle bakıyorum. Hani nedir bu işte atıyorum, iş var siz vermiyorsunuz, işte aç işte kuru ekmek yiyen şeydir aç değildir gibi mantıkla baktığın zaman bu tarafta rahat ediyorsun. Devletin niye bu mantıkla baktığını anlıyorum artık hani diğer taraftan baksa çünkü inanılmaz karışıklık var ama bu şekilde bu tarafa geçersen iş yükün azalıyor. Kolay kolay bağlamıyorsun beynin çok yorulmuyor. Artık bu kafayla bakıyorum yani ben Çağrı. Maalesef, maalesef ama yani.” (A5, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

Az sayıda sosyal çalışmacı, yetkin bir durumda olmalarına rağmen eğitimini aldıkları planlı müdahaleler gerçekleştirememekte, tükenmişlik yaşamaktadırlar. Profesyonel olarak çalışanların duygusal iş yükü ve iş çevresinden yetersiz destek görmesi durumunda da tükenmişlik ortaya çıkabilmektedir (Tuncay ve Oral, 2012).

3.4.8. Doyum Alma

Sürekli benzer yoksunluklara ve sosyoekonomik düzeye sahip bireylerle çalışmak, tüketici, yorucu bir deneyim olmasının yanında, bazı katılımcıların da belirttiği gibi mesleki olarak doygunluk vermektedir. A3, insanların yaşamında doğrudan değişiklikler yapabildiğini ve mesleki müdahale gerçekleştirdiği insanların daha iyi koşullarda yaşadığını gözlemleyebilme imkânı verdiği için mesleğini çok sevdiğini belirtmektedir. A6, mesleğini sevdiğini ancak daha iyi bir yaşam sürdürebilmek için maaşlarının artırılması gerektiğini düşünmektedir. Gençlik Lideri A9, gençlerin birçok ihtiyacını giderdiklerini, isteklerini yerine getirdiklerini, gençlerle çalışmaktan çok keyif aldığını belirtmektedir.

“Ama bu iş hani dediğim gibi severek yapıyorum. Çünkü insanlara dokunabiliyorsunuz insanlarda değişim yaratabiliyorsunuz. Yani mesleki doyum bu anlamda çok yüksek. Zor ama bir o kadar da güzel, zevkli yanları var.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Yani maaş anlamında vesairede biraz daha doyurucu olabileceğini düşünüyorum. Baktığın zaman bir doktor da bu kesimle çalışıyor olabilir ama doktor her kesimle çalışıyor, yani doktorun sadece temas ettiği kesim bu değil, dolayısıyla bir noktada bir dengeleyici unsur olabiliyor. Ama biz sürekli, sürekli olumsuz koşullarla, olumsuz hikâyelerle bir arada olduğumuz zaman bu bizim yaşama bakışımızı da etkiliyor.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

“Ben çok mutluyum inanılmaz, bir kere zaman gençlerle birlikte olduğumuz için çok hızlı geçiyor. Dinamik yani sürekli dediğim gibi anlatıyorum yani sabah çıkıyoruz faaliyet okula gidiyoruz sunumlarımızı yapıyoruz öğleden sonra tabii pandemiden önce kurumumuzu ayarlıyoruz hadi geziye gidiyoruz grubumuzu ayarlıyoruz. Halı saha maçı yapıyoruz. Grubumuzu ayarlıyoruz “abi biz gitar çalmayı öğrenmek istiyoruz” hemen hop kurs açıyoruz gitar eğitimi veriyoruz.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

Şiddetin yüksek olduğu topluluklarda çalışan uzmanlar, gençleri topluluk şiddetine maruz kalma açısından rutin olarak değerlendirmeli ve ruh sağlığını, okul performansını, akran ilişkilerini ve uyuşturucu ve cinsel riskleri etkileyen ilgili stres faktörlerini araştırmalıdır. Davranışsal zorluklar ve psikolojik sorunlar, uygun tedavi ve müdahale yönlendirmeleriyle takip edilmelidir. Birden fazla bilgi kaynağından (örneğin öğretmenler, ebeveynler ve doktorlar) bilgi edinmek, doğru ve yararlı psikososyal değerlendirmeler geliştirebilmek için kritik öneme sahiptir (Voisin ve Berringer, 2015). Bazı sosyal çalışmacılar bu tür ihtiyaçları değerlendirerek çalışmakta ve doyum aldıklarını belirtmektedirler.

3.4.9. Hizmetlere Yönelik Eleştiriler

Bu kod altında aktörlerin, Gültepe Mahallesi'ndeki kamusal hizmetlerin olmayışına ilişkin düşünceleri sunulmuştur A12, ilçe emniyet müdürlüğünün geçmiş dönemlerde toplum polisleri aracılığıyla projeler üreterek gençlerle temasta olduğunu; ancak bu projelerin artık yapılmadığını ve temasın kesildiğini ifade etmektedir. Ayrıca açık liselerin okul terkine ve eğitimin denetleyici işlevini yerine getirememesine yol açtığını ifade etmiştir.

“Şimdi polisin de burada spor bakanlığının da burada yapacağı şeyler kısıtlı kalıyor maalesef. Yoksulluk zaten suçu beraberinde getiriyor. Yıllarca harçlıksız yaşanmış bir hayatı varlıklı hale getirmeye çalışan çocuklar var. İster istemez suça bulaşıyorlar hızlı para için. ...Emniyet özellikle toplum polisi bu açık mavi üniformalı olanlar falan onların desteğiyle yapılan projeler

var o çok kesildi ama keşke devam etseler bak o bir eksik oldu. ...Şöyle bir şey de var. Şimdi sen açık lisedesin evdesin başında öğretmen yok rehber öğretmen yok hiçbir şey yok senin hiçbir şeyden haberin yok. Seni dövseler de haberin yok sövseler de tecavüz etseler de, evlendirseler de hiçbir şeyden haberin yok. Şimdi sorsan lise öğrencisi o ama hiçbir kontrol mekanizması yok. Bu bir dezavantaj oldu bizim için çünkü çocuğu okuldan koparmaya çalışan kişiler için bir avantaj oldu. Uğraşyoruz ama bir yandan da milli eğitim aslında kendi ayağına sıkıyor açık liseyi serbest bırakarak farkında değil.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Burada bir tane nitelikli okul vardı benim dönemimde girmek çok zordu yani hep böyle polis, doktor çocukları gelirdi. Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi benzinliğin tam karşısında onu da maalesef bu çevreden dolayı nitelikli okuldan çıkardılar. Ama müdürleri aşırı titiz kendini tanıyorum aşırı titiz adamın kendi arkası da aslında kuvvetli ama hiçbir zaman kullanmıyor. Karısı bile keza Cumhurbaşkanlığın da çalışıyor altı dili var adamın karısının. Mümkün merteye bakıyor çocuktan bir yol olmuyorsa sen diyor git meslek lisesine hiç değilse diyor bir mesleğin olur, gönderiyor. Ama lise nitelikli okuldan çıkarılınca adrese dayalı da olunca hepsi gidiyor. Hocalar da disiplinlilerdi ama şimdi maalesef. Yani aslında buranın sorunları olduğunu herkes biliyor. Buraya daha fazla özen gösterilmesi gerekirken buradan daha çok el çekiliyor.” (G6, Site, K, 24)

Gençler için bir hizmetten diğerine ve bir profesyonel ilişkiden diğerine geçmek, istikrarsız bir hizmet almaya ve hizmetlerden etkin yararlanamamaya sebep olabilir. Gençlik refahı alanında çalışan kurumlara gelen gençlerin sürekli yeni sosyal çalışmacılarla iletişim kurma ve yeni hizmetlerden yararlanmak zorunda kalmaları, gençlerin sosyal hizmet uzmanlarına güvenememesine ve gönülsüz bir ilişki kurmalarına sebep olabilir (Smyth, 2017). Kurtaran, Nemutlu ve Yentürk (2012), Türkiye’de bir gençlik politikasından söz etmenin zor olduğu belirtilmektedir. Gençlerin ihtiyacını karşılayacak politikalar üretilmemektedir.

3.4.10. Sosyal yardımlara bağımlılık

Gültepe’deki insanların sosyal yardımlara bağımlı olduklarına ilişkin bazı aktörlerin ifadelerinin yer aldığı anlatılara aşağıda yer verilmiştir. Verilen sosyal yardımlar yalnızca yararlıncıların fizyolojik ihtiyaçlarını gidermelerine yaramaktadır. Mahallede birçok insan bu yardımlar olmadan yaşamını idame ettirememektedir.

“E zaten siz para veriyorsunuz, e siz zaten beni bizi mağdur bırakmıyorsunuz? Ya da işte neden gidip çalışayım. Hani bu tarz şeyler olunca, hani alışkanlık haline geliyor. Herhangi bir bunu kırmak için bir girişimi girişimde bulunmuyorlar. Ya da bizim uzattığımız olumlu şeylere karşı hep dirençliler.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“Mottomuz şudur ya işte insanlar arasındaki eşitsizliği kaldırmak dezavantajlı grupları avantajlı gruplar arasına koymak vesaire bence o sağlanmıyor biraz bana göre sus payı hani aç kalıyor insanlar aç kalmaması adına aylık bir şey veriyorsun 2-3 aylık bir şey veriyorsun ve kişiye tek seferlik yardım ağırlıkta veriyordum ben kişinin hani bağımlı olmasın uzun süreçte yardım almasın diye. Kişi de bence şu mantalitede hareket ediyor. Devlet bana yardım etti hani şey sosyal devlet anlayışının da çok farkında değiller sosyal devlet anlayışı nedir yaptığı yardımların nereye varması gerekiyor bunun da çok farkında değiller bence toplum olarak bana zaten yardım etti diyor ve o yardım olsa 2-3 aylık bir ihtiyaç yani hani elzem ihtiyaçları yani gerekli biyolojik ihtiyaçları gideriyor başka da ona herhangi bir katkısı olmuyor. Ben de mesleğimi sorguluyorum.” (A5, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

“Aileye ekonomik destek veriyoruz. Bu da biraz ödül mekanizması haline dönüşmüş aslında bir pekiştirici gibi oluyor. Yani hemen her gün ben siz aileyi ekonomik olarak desteklediğiniz zaman kişi ödüllendirilmiş gibi hissediyor aslında, tabii ki hani bizim amacımız orada çok kişiyi yapmış olduğu davranışı arttırmasına yönelik bir davranış biçimi geliştirmesi değil.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

Ancak burada sorgulanan nokta, bu yardımların insanların kültürel olarak ileri gitmesine olanak sağlamamasıdır. Sosyal çalışmacılar, bireylerle planlı müdahale süreci çerçevesinde çalışmanın mümkün olmadığını ve verilen yardımların insanların yardımlara bağımlı kıldığını ifade etmişlerdir. Kentsel dönüşüm bölgesi olan Karacaören’de de insanların sosyal yardımlarla geçindiği, sosyal yardımlara bağımlı oldukları ifade edilmektedir (Erman, 2013).

3.5. RİSKLİ DAVRANIŞLAR ENKAZ ALTINDA KALDI MI?

Bireyin çevresinde meydana gelen önemli yaşamsal geçişlerin, bireyin üzerinde nasıl bir etki yaratacağını açıklamak, toplumsallaşma süreçlerini daha net anlamak için yararlıdır (Catalano ve Hawkins, 1996). Zamanla toplumsallaşma bağlamlarına benzer şekilde (aile, okul, akranlar ve mahalle gibi) sosyal gelişim modelleri de önem kazanmaktadır. Model, daha önceki gelişim döneminden gelen toplumsallaşma sürecinin, sonraki toplumsallaşma sürecini de etkilediği düşüncesini içermektedir. Bireyin sahip olduğu fırsatlar, katılım ve bağlanma düzeylerini etkileyebilir. Problem davranışları azaltmayı ve sağlıklı davranışları artırmayı amaçlayan birçok önleme programının geliştirilmesine ve uygulanmasına teorik bir çerçeve sunan sosyal gelişim modeliyle birlikte toplum yanlısı fırsatları, katılımı veya etkileşimi artırmayı ve çocuklar için topluluklarda, ailelerde, okullarda ve akranlar arasında tanınma olasılığının daha yüksek olması için etkinliklere katılma becerilerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Çocukların tanınma ve becerilerindeki artışın, diğer kişilerle bağlantı kurması ve başkalarını da prososyal davranışlara yönlendirmesi daha olasıdır (Catalano ve Hawkins, 1996).

Gençler geliştikçe yeni sosyal ve çevresel bağlamlarla (örneğin aile, akran, okul, topluluk) etkileşim kurarlar ve bu farklı bağlamlar arasında ve içinde meydana gelen çoklu geçişlere uyum sağlamaları gerekir. Bireyler yeni ortamlar, yeni kurallar, yeni akranlar ve yeni okullarla tanıştıkça, sosyal ortamlar ile bireysel gelişim arasındaki uyumsuzluk sıkıntı yaratabilir (Benner, 2011). Bu nedenle, bu sosyal ortamlardaki geçişler, özellikle ergenlik döneminde, davranışsal süreklilik veya değişim için önemli fırsatlar sağlayabilir.

Bu tema altında gençlerin ve aktörlerin anlatılarında riskli davranışlar analiz edilerek davranışların kentsel dönüşüm süreci içinde nasıl tezahür ettiği, gençlerin nasıl etkilendiğini, koruyucu ve risk faktörlerin neler olduğu tartışılacaktır.

3.5.1. Riskli Davranışların Gençlerin İleri Yaşantısını Etkilemesi

Riskli davranışlar, özellikle gençlik – ergenlik döneminde görülmektedir. Genellikle ergenliğin bitişi, riskli davranışların da görülme sıklığının azalması anlamına gelmektedir. Ancak riskli davranışlar, basit ve değeri olmayan davranışlar değildir; sonucunda birey ve toplum zarar görmektedir. Bireyin gördüğü zarar, riskli davranışların, bireyin ileriki yaşantısını da etkileyecek olumsuzluklardır. A8'in anlatısında da belirttiği gibi üzere, polislik, askerlik gibi mesleklerde, kendine zarar vermiş olan ve bu zararı gözlemlenebilir olan bireyler mesleğe alınmamaktadır. Gençlik döneminde gerçekleştirilen riskli davranışların yetişkinliğe de yönelik olumsuz etkilerinin farkında olan psikolog A15, bölgede yaşayan gençlerin daha iyi şartlarda yetişmeleri ve gelişmeleri için çalıştıklarını, onları riskli davranışlardan uzak tutmak için hizmet verdiklerini belirtmektedir.

“Bence buradaki gençlerin en büyük problemi ailevi problemler ve her şeyi çok uç noktada yaşamaları yoksa aynı duyguyu diğer çocuk da yaşıyor. Buradaki sinirleniyor kendini faça yapıyor, çoğunun kolunda faça var mesela. Ondan sonra polis olmak istiyor. Faça olursa olmuyor, sonra da polis olmak istiyor.” (A8, Gençlik Lideri, K, 36)

“Bir çocuğa duyuruyorsunuz, o çocukla beraber 10 kişi geliyor. Yani bak böyle bir şey varmış. Bak böyle bir şey işte bir arkadaşı değil şimdi o grupta hani ya bak bu değişti demek ki orda bir şey var hani tabii ki bunu istemeyenler de yok mu? Var tabii ki. Ama dediğim gibi 2 kişi mi 2; 3 kişi mi 3 kişi yani hani sayılardan çok biz bire odaklanıyoruz. Bir tane çocuk mu emin olun o bir tane çocuk yani kendini de geliştiriyor, geleceğe de farklı yetiştiriyor.” (A15, Psikolog, K, 28)

“Genellikle hepsi yatıyor. Babalar da yatar çocuklar da. Bence psikolojik baskı hapis, psikoloji olarak çok sıkıntı. Hapse düşerse baba çok kötü çünkü çocuk çalışıyor veya uyuşturucu satıyor. Bir şekilde illegal yola çekiliyor.” (G11, Site, E, 19)

Önemli seçimlerin yapıldığı gençlik döneminde genç, arkadaşları, ailesi, okulu, dersleri, kariyeriyle ilgili konularda seçimler yapar. Bu dönemde yapılan seçimlerle sonucunda cinsel ilişki, suçlu davranışlar, madde kullanımı gibi ciddi sonuçlar doğuran ve yaşamın ileriki dönemlerini etkileyecek eylemler

gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla gençlik döneminde karar verme süreci, iyilik halini ve sağlığını etkileyebilecek seçimler barındırmaktadır (Harris, Duncan ve Boisjoly, 2002).

3.5.2. Risk Faktörleri

Riskli davranışlar çeşitlik göstermektedir; ancak gençlerin riskli davranışlarda bulunması için gereken motivasyonu birkaç başlık altında ele almak mümkündür. Bu kod altında, gençlerin riskli davranışlardan etkilenme şekilleri statü kazanmak, güçlü olmak, heyecan aramak, suç dolu mahallede büyümek, arkadaş çevresi ve aile kategorileri altında ele alınacaktır.

Katılımcıların büyük kısmı ergenlik döneminde ve özellikle de ergenliğin son aşaması olan geç ergenlik dönemindedir. Geç ergenlik, birçok kaynakta 18 ila 21 yaş arasında, lisenin bitmesiyle üniversiteye başlanan dönemi de içeren yaşlara denk gelmektedir. Yavuzer'e (2005) göre, kimlik gelişiminin tamamlandığı ve kimlik duygusunda bir bütünlüğe erişildiği aşamadır. Bu dönem yaşam biçiminin belirlendiği, mesleğin seçildiği, sevgiye dayalı ilişkilerin kurulduğu, politik, dini görüşlerin şekillendiği, grup ya da bir topluluğa aidiyet geliştirildiği dönemdir. Gençlerin kişilik gelişiminde, gencin yaşam biçimi, sosyoekonomik düzey ve aile yapısı etkilidir. Gençler, bu süreçte uyum sorunları, aileyle çatışma, akran grubuyla yakınlaşma ve toplumsal kurallara uyum sağlayamamaktan kaynaklı kararsızlıklar yaşayabilmektedir. Kuşkusuz bu uyum sorunları, gencin riskli davranışlarda bulunmasını kolaylaştırıcı bir faktördür.

Statü kazanmak, suçla ilgili literatürde sıkça karşılaşılan bir olgudur. Bu durumda birey, çevresinde yer edinmek ve arkadaşları arasında güç kazanmak için suç işleyebilir, kabul gören işlerde çalışabilir ya da belirli davranışlar sergileyebilir. Örneğin, A3'ün anlatısında geçen bir grup, sokakta çalışmayla başlayıp en ideal meslek olarak gördükleri bir pavyonda çalışmaya giden bir örüntü içindedirler. Bir pavyonda garson ya da şef garson olarak çalışan biri çevresinde kabul görmekte ve statü kazanmaktadır. Altındağ'da büyümüş ve hala oturmakta olan A7,

uyuşturucu madde satışının bir statü göstergesi olduğunu, torba tutmanın ve madde satışı gerçekleştirmenin güç kazanma yolu olarak görüldüğünü belirtmiştir. A9 ise, merkeze gelen bir öğrencinin, kendinden büyüklerine kendini kanıtlamak için alkol kullandığını, aslında sevmediğini söylemiştir. Bu durum, statü kazanmak için riskli davranışlarda bulunmaya iyi bir örnek teşkil etmektedir. Toplumsal ve bireysel olarak bireyin gelişimini engelleyen, istenmedik sonuçlara yol açabilen riskli davranışlara iten faktörler arasında meydan okuma isteği, akranlar arası rekabet ve bir gruba ait olma talebi gibi sebepler gösterilebilir. Gencin riskli davranışlar göstermesiyle, kendisini yetişkin gibi hissetmek, akranlarına ve ailesine kendini yetişkin gibi tanıtmak, heyecan duygusunu hissetmek gibi sözde kazanımlar gerçekleşir (Jessor vd., 1991).

“Haymanalı örnek bir aile hani hayat öyküsünü anlat dese ben anlatıyım anlattığımdan 10 tane ailenin 9’u böyledir. Birebir bu kadar benzerlik örtüşür. Yani sokakta çalışmayla başlayan sokakta ayakkabı boyacılığı kâğıt mendil satmayla başlayan süreç daha sonraki sürede suça bulaşma pavyon ve pavyondan sonra da daha böyle hani oradaki şeyi pavyondaki bulunduğu kademeler işte garson yardımcısı garson şef garson filan gibi bu anlamda gelebilecek en büyük şeyler böyle idealleri bu bunların.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Aileden o yaşa kadar zaten belli olgular oluşmuş oluyor yani çocuk üzerinde. Yani şöyle bir durum var mesela benim yaşadığım bir durumdu, hani birkaç defa hapse girip çıkmak oradaki bir çocuk için iyi bir şey hani bir nevi nasıl desem size güç kazanmak gibi bir şey diyebilirim veya işte bir sorun yaşadığı zaman bunu konuşarak vs. değil de bir şekilde şiddet yoluyla çözmek de o çocuk için iyi bir şey ne kadar güçlü olduğunun göstergesi.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Ben bu çocukla gene gençlik merkezinin bir faaliyetinde tanıştım, öğrendim bunu yani bir sosyal medya hesabından oturduk konuştuk ettik çocuk aslında istemiyor nefret ediyor yaptığı şeyden alkolden ama konuşmalarından ziyade birilerine kendini kanıtlamak için yapıyordu bunu.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

Suçun hayli yüksek oranda seyrettiği Gültepe Mahallesiinde, insanlar hayatta kalabilmek için güçlü olmak zorundadır. Sürekli tahakküm savaşlarının süregeldiğini belirten katılımcılar, ezilmemek için güçlü durmak zorunda olduklarını, aksi durumda ezildiklerini belirtmişlerdir. Sessiz olmanın mahallede bir dezavantaj olduğu söylenmektedir. G9, en sakin görünen gencin bile şiddete meyli olduğunu ve saldırgan olduklarını ifade etmektedir. “Ezen ya da ezilen” taraf

vardır; dolayısıyla bir insan ezilmemek için ezmek zorundadır. Bu durum gençleri riskli davranışlara yönlendirmektedir.

“Ya da biraz onlara karşı dişinizi göstermeniz lazım sizi ezmeleri için. Çok sessiz kalır atıyorum bir tartışma yaşadınız çok sessiz kalırsanız onlar sizin üstünüze çıkarsa onlar sizi ezmeye devam ederler. Ama siz de biraz dişinizi gösterdiğiniz de öyle bir imkânı kalmaz. Bu mahalle biraz onu sağlıyor herhalde insanlara. Buradan yani çok sessiz insan çıkmıyor buradan.” (G6, Site, K, 24)

“Hani doğduğumuzdan beri hani hep şiddeti göre göre insan istemese bile içinde kalıyor biraz. En sakinimizde bile vardır. Biraz şiddet duygusu var. Daha bir üst seviyede bunlar kendileri saldırgan olmayı istiyorlar. Hani belgesel gibi herkes bir ormanın kralı olmak istiyor. Yani yapıyorlar kendi çaplarına göre. Burada eşit yaşam yok illaki bir taraf diğer tarafı ezmek zorunda. Yoksa ya ezilen olacak ya ezen olacak.” (G9, Site, E, 18)

“Hani der ki haa tamam bu alttan alıyorsa ben onu direkt üsteliyim şeklinde yaklaşır hani...ezileni ezerler. Genellikle böyle bir yapı var burada. Ama nasıl diyeyim işte ilk başta sende onlar gibi davranırsan hiçbir problem yaşamadan normal hayatına devam edebilirsin.” (G16, Apartman, E, 23)

Özellikle ergenlerde çok sık görülen heyecan aramak için (sensation seeking) riskli davranışlarda bulunmak (Hansen ve Breivik, 2001) bu çalışmanın katılımcıları tarafından da dile getirilmiştir. Mahalle tehlikeli olduğu ve sürekli bir olay cereyan ettiği için gençlerin bu heyecanı tekrar yaşamak adına riskli davranışlarda bulunduğunu belirten A12, riskli davranışlarda bulunan 17 yaşında bir çocuğun lüks bir araçla polis tarafından kovalanma amacıyla hareket ettiğini belirtmiştir. G1 ve G9, mahalledeki “aksiyonun” hiç bitmediğini, bir yerden sonra sakin bir mahallenin kendilerini siktığını ve heyecanlı olaylar aradıklarını belirtmişlerdir.

“Mahalle tehlikeli daha tehlikeli yetmiyor. Mesela endüstri meslek çocuğuna para tatlı geliyor gidiyor torbacıyla arkadaşlık ediyor. Havalı görünüyor keyifli görünüyor falan filan. Geçen işte polisler kovalarken kaza yaptı 2 çocuk yaralandı kaçan arabadaki çocuk. Çocuk içindekiler 17 yaşında çıktı ikisi de arabanın içini doldurmuşlar ekstaziyle hapla neyse artık onlara taşıttırıyorlar çocuk diye e o da havalı buluyor altına vermişler Audi'yi, gidiyor.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Sitelerden buraya gördüğün adamların hiçbirinin umurunda para değil. Bak zengin semtlerinde misal para ilk öndedir vallahi bak bak yani bak alkollü

veya sarhoş diyeceksin bana da yemin olsun diyeceğim şu orda Sitelerden buraya gel adamların hayatındaki en önemli şey para olsa vallahi yiyip, içip gezmez veya hani bu kadar hayatı şey yapmaz.” (G14, Apartman, E, 25)

“Okul hayatı da bir yandan çok güzel her gün mesela bir aksiyon yaşıyorduk okulda, her gün bir kavga oluyor her gün bir şey oluyor burda da böyle çok güzel oluyor (gülüyor).” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Buradaki aksiyon öyle bir işlemiş ki içimize oraya gidince biz sakinlik görünce insanın canı sıkılıyor bir süre sonra. Ben halalarım falan gittiğimde çok canım sıkılıyor daralıyorum bir süre sonra. İnsan bir aksiyon arıyor yani artık. Biri kavga etse de izlesem baksam falan diye öyle diğer semtler de artık gençler evlerinden fazla çıkmıyor.” (G9, Site, E, 18)

Gençlerin riskli davranışları öğrenme şekillerinden bir tanesi de medyadır. A9, çocukların izlediği dizi ve filmlerin onların yaşamında çok etkisi olduğunu ve riskli davranışları onlardan model aldığını belirtmektedir. A10, öğrencilerinin sürekli televizyon dizilerinde eğitimi kötüleyen ve gereksiz gören insanlar gördüğünü, bu durumun eğitimi değersiz gören bir düşünceye yol açtığını belirtmektedir. Olumsuz örnekleri görmenin gençlerin riskli davranışlara yönelmesine sebep olduğu görülmektedir. G7, haber bültenlerinde kenevirin nasıl yetiştirildiğinin gösterildiğini, kendisi araştırmadığı halde bu bilgileri öğrendiğini belirtmektedir. İlk kez uyuşturucu kullanma nedenlerini anlamaya çalışan bir çalışmaya katılan öğrencilerin %68'i televizyonda gördükleri için kullandıklarını belirtmişlerdir (Johnson ve Mendoza, 2019).

“E şimdi bu çocuk nereden görüyor dizilerden görüyor, filmlerden görüyor rol model seçiyor kendine lanet olasıca diziler var ya şu çukurudur bilmem nedir Ramo'sudur fırtındır.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“Şu gün mesela televizyonda filmler okuyan insan görmüyor. Ailede okuyan insan görmüyor. Mesela aileden mesela anne, baba hani bize kitap okuyan, ders çalıştırma yapan, çalışan öğrencilerimize örnek olan o da yok.” (A10, Okul Yöneticisi, E, 49)

“Keneviri nasıl yapıyorlarmış mesela haberlerde gördüm. Akşam olsa bile ışık yayıyorlar. Pervane yapıyorlar. Pervane hava oluyor ve onlar da daha çok büyüyorlar. Aslında yanlış bir şey bize niye öğrettiler? Belki ben yaparım. Nereden biliyorlar? Kanıt dizisinde de öyle. Kan şöyle olmuş böyle olmuş. Bana niye gösteriyor? Sihirin özel şeyini gösterirsin ya kanıt dizisi de öyle. Yok öyle faça atmış yok böyle inceden kesmiş. Kendi imzasını atmış falan. Kardeşim izlerdi ben izlemezdim.” (G7, Apartman, K, 19)

Katılımcıların anlatılarına göre, Altındağ'da doğmak ve büyümek, riskli davranışlara yol açmaktadır. G16, riskli davranışları sürekli gözlemledikleri için bir zaman sonra kendileri de aynı davranışları sergilediklerini belirtmiştir. G13, iki farklı mahallede büyüyen çocuğun farklı davranacağını, Gültepe'de büyüyen bir çocuğun yürüyüşünün bile değişeceğini, çevrenin birey üzerindeki etkisinin yadsınamayacağını ifade etmiştir. G6, nişanlısının mahalleden ayrılarak riskli davranışlardan uzaklaştığını ifade ederek bu durumu somutlaştırmıştır. Gençlerin sigara içmesinde, alkol kullanımında ya da esrar (marihuana) kullanımında, mahallenin yapısal faktörlerinin nasıl bir rol oynadığını inceleyen sistematik incelemede, mahallenin sosyoekonomik seviyesinin, gencin madde kullanımını hem artıran hem de azaltan bir etmen olduğu belirtilmiştir (Jackson vd., 2014).

“Aynı kişileri görüyorsun aynı ortamda bulunuyorsun işte abi dediğin kişiler mesela sen 20 yaşındayken 30 yaşında olan kişiler abiler toplanıyorlar gidiyorlar bir yerde oturuyorlar içiyorlar işte sen de bunu görüyorsun bugün yapmazsan yarın sen de diyorsun ki hani işte bir şey yapak işte ne yapak, içek.” (G16, Apartman, E, 23)

“Senin burada çocuğun olsun evlen burada büyüt burada büyümesiyle işte senin yaşadığın yerdeki büyümesi çok fark eder, dünyalar fark eder çocuğun yaşantısı konuşması bile. Meslek olarak da eder ya. Yürüyüşü bile değişir var ya. Böyle bir ortamda elbette satıcısı da bol olur.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Mesela benim nişanım doğma büyüme buralı. Ha o da sonradan Ufuktepe'den buraya gelmiş yıkama dükkanları var mesela milli sporcu o da kendini sporla kurtarmış buradan onun da aynı şekilde benim gibi çok kullanan arkadaşı var satan arkadaşı var. Ama o da kendini 8 yaşından beri sporla kurtarmış gitmiş eczanede falan çalışmış. Eğer diyor ben burada takılsaydım diyor bende onlar gibi biri olacaktım diyor. Sağ olsun Güner Hanım onu aldı işte işe koydu çalışıyor.” (G6, Site, K, 24)

Gençlerin arkadaş çevresi bazen gençlere iyi örnek olurken çoğu zaman onları riskli davranışlara itmektedir. A3, arkadaşlar arasında riskli davranışlarda bulunmayanların dışlandığını belirtmiştir. Grup düşüncesi ve akran baskısı (peer-pressure) şüphesiz bir ergenin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Bu duruma iki örnek G13 ve G18'in anlatılarında yer almaktadır. G13, lise 3. sınıfa devam ederken (yaklaşık 16-17 yaşında) arkadaşının önerisiyle ilk kez esrar içtiğini

söylemiştir. G18 de, üniversiteye hazırlanırken sigara içmeye arkadaşlarından gördüğü için başladığını belirtmektedir.

“İstemediği halde bu işlere bulaşanlar oluyor. Arkadaşının yanındayken tutuluyor gidiyor alınıyor ediliyor. Kader kurbanı deniyor ya, o şeyde mesela yanında gidiyor, öbüründe uyuşturucu var, o da yanındakiyle gidiyor gümbürtüye. Öyle olanlar da oluyor.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Bir de bu anlamda işte yahu sen niye yapamıyorsun beceriksizlikle suçlanıyor mesela bir arabayı belki de bir araba hırsızlık yapamıyor olmak burada bir beceriksizlik ya da uyuşturucu satamamak bir beceriksizlik korkaklık dışlanmışlık nedeni. Bu dışlanmışlığı önlemek için de çocuk istemeye, istemeye yapıyor bu işi ya da içki içmek ya da sigara içmek ya da madde kullanmak.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Lise deli çağlar bir de lise 3, hiç yok demedim valla gittik bir bardak içtim sadece ondan sonra geldik lisedeyiz bir gün o çocukla okuldan kaçak dedik o var başka bir çocuk var. Bir girdik arkadaşın evine evde kimse yok bir tane arkadaş geldi esrar getirdi, ilk esrarı da öyle içtim.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Arkadaş ortamı olabilir. Çünkü ilk sigaramı arkadaş ortamıyla beraber içtim. Liseye giderken içer misin dedi, içerim dedim o gün sinirliydim zaten ver bir tane dedim, o şekilde başladım ondan sonra o şekilde başladım ondan sonra tek tük içiyordum. Sınava hazırlandığım sene işte arkadaşım diyordu hadi sigaraya gitcem terasa çıkalım dersane döneminde, içmiyordum ama gidiyordum ondan sonra baktım o double fusion böğürtlenli sigaralar falan. Bunun kokusu güzelmiş falan ver bir dal, ver bir dal oğlum sana aldım bir paket oldu o şekilde başladım.” (G18, Site, E, 22)

G16, bazı arkadaş gruplarının rutin olarak aynı davranışlarda bulunduğunu söylemekte, bir arkadaş grubunun, her gün öğleden sonra bir araya geldiğini ardından o gün ellerinde bulunan maddeyi kullandıklarını ve alkol tükettiğini ifade etmektedir. G6'nın tanıdığı bir genç, bir arkadaşı vesilesiyle madde kullanmaya başlamış ve aşırı dozdan ölmüştür. G2, siteye yeni taşınanların da bölgedeki arkadaşlarından görüp riskli davranışlarda bulunduğunu belirtmektedir. Şenyapılı (2004) kapalı konutların meydana getirdiği kentsel ayrışmaların, yeni davranış örüntüleri gelişmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Gültepe'de de benzer şekilde, yeni gelen insanlarla birlikte gençlerin arkadaş çevreleri değişmiştir. Sosyoekonomik farklılıklara göre arkadaş grupları değişiklik gösterebilmektedir.

“Biz bir gruptuk bizden farklı grup da vardı mesela bi grup da şey yaparlardı 4-5 kişi takılırlardı o 4-5 kişi içiyordu uyuşturucu kullanıyordu o 4-5 kişi günleri şöyle geçiyordu. İşte öğlen 12 -1’de hayata başlarlar 1 saat 2 saat sağda solda dolaşırlar ondan sonra bir araya gelirler ondan sonra sağdan soldan içecekleri ne varsa işte esrarından tut eroinine kadar alırlardı o günü öyle bitirirlerdi bir yerde o şekilde gelirlerdi.” (G16, Apartman, E, 23)

“Bir tanesi öyle keza uyuşturucudan öldü. Aşırı dozdan. O kadar iyi bir insandı ki yani kendisi böyle hiç kimseyi incitmezdi iki pisliğin peşine takıldı. Arkadaş kurbanı.” (G6, Site, K, 24)

“Arkadaş çevresi alıştııyor. Memur çocuklarının mesela hepsi içiyor. Sigara içiyorlar yani. Arkadaştan göre göre içiyor işte. Biz de öyle, arkadaştan göre göre denedik işte.” (G2, Site, E, 21)

Aile, bireyin sosyalleştiği ilk ve en önemli kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin ilk rol modelleri aile içinde oluşmaktadır. Riskli davranışlarda bulunan gençler için de aile önemli bir etkidir. A7, hüküm giymiş tanıdığı olan birçok müracaatçısından yola çıkarak bölgede büyümüş her bir çocuğun çevresinde riskli davranışta bulunmuş birinin olduğunu belirtmektedir. G1’in de anlatısında geçtiği üzere, gençler ailelerini örnek almakta ve model olarak gördüğü insanları taklit etmektedir. Kızıлтаş’ın (2019) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü araştırmada, bireylerin ailelerinden birinin madde kullanıyor olmasının, madde ve alkol kullanımında bir risk faktörü olduğu ortaya çıkmıştır.

“Yani orada yaşam adına aslında farklı bir olgu var diyebilirim yani çünkü hani çocuk her şeyi aileden görüyor aileden görerek başlıyor. Tabii belli bir yaştan sonra arkadaş çevresi vs. de etkili oluyor ama ilk başta aile neticede. Yani bizim müracaatçı kitlemizin çoğu işte ebeveynlerin birinin hükümlü olduğu hapishanede olduğu biri değilse çocuğun atıyorum ebeveyni değilse de abisidir ablasıdır veya işte babasıdır amcasıdır hani elbette hani bir şeyi var. Hükümlü bir tanıdığı var yani o çocuğun. Hani çocuk bunun içinde büyüyor. Onun arkadaşı da bunun içinde büyüyor çünkü aynı ortamdalar ve hani bu gördüklerini neticede uyguluyorlar.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Biraz insanın içinden de gelen bir şey. Şimdi mesela diyelim benim annem, babam diyelim madde satıyor, ama bu insanın içinden gelmiyor, benim içimden gelse mesela satış da böyle. Annem, babam mesela satsaydı, ben onlardan örnek alırdım.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Birçoğu da anne babasından görüyor. Anne babasını takip ediyor. O suçlu, oğlu suçlu kızı suçlu oluyor. Yaşam tarzı olarak suçlu. Babadan oğula geçer. Çok fazla örneği var. Yani ailedeki suç çocuğa aktarılıyor.” (A16, Polis, E, 48)

“Bir tane kızımız vardı o da babasından alıp ekstazi kullanıyordu sanırım. Babadan taksici babası bir de hapı atıp taksici işe çıkıyordu adam ya hayret ediyorum ya nasıl resmen cinayete teşebbüs ya öyle araba mı sürülür kafa bir dünya. İstedğin kadar alkol şeyi üflet bir şey çıkmıyor ki o öyle taksici bir adam AŞTİ'deydi hatta taksici.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Riskli davranışların ortaya çıkmasında kişisel ve çevresel açıdan etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Gencin ailesi, akran grubu ve okul çevresi, riskli davranışların ortaya çıkmasında önemli çevresel etmenlerdir (Ögel, 2007). Bir diğer çevresel etmen ise arkadaş ortamıdır. Akran çevresi, genci bazen ailesinden daha fazla etkileyebilir; çünkü gençler ailelerinden uzaklaşıp akran çevresiyle yakınlaşmaktadır. Yetişkinlik dönemine kıyasla, olumsuz akran grubunun riskli davranışlara etkisinin gençlik döneminde daha fazla olduğunu ortaya koyan bir çalışma gençlerde olumsuz akran gruplarının ortaöğretime giden gençlerde riskli davranışlar sergileme olasılığını iki kat artırdığını ifade etmişlerdir (Steinberg ve Monahan, 2007).

3.5.3. Riskli Davranışlarda Koruyucu Faktörler

Riskli davranışlardan etkilenme biçimleri çeşitlik göstermektedir. Bununla birlikte mahallede doğan ve büyüyen her genç riskli davranışlarda bulunmamaktadır. Riskli davranışlar için koruyucu faktörler mahalleden taşınmak, arkadaş çevresini seçmek, din ve aile grupları altında ortaya çıkmıştır.

Riskli davranışlardan uzak durmak için mahalleden / gecekondudan taşınmak insanlar için bir seçenektir. G4, gecekondudan siteye taşınarak görece risksiz bir ortama geçtiklerini, böylece riskli davranışlara daha az maruz kaldıklarını belirtmektedir. G7 ve G8 de, ebeveynlerin daha iyi bir çevre ve sorunsuz bir bölgede yaşamak için mahalleyi terk ettiklerini belirtmektedirler. Ailelerin genel amacı riskli davranışlardan korunmak olsa da, insanların sosyoekonomik düzeyi çok yüksek olmadığından, genelde çevredeki düşük sosyoekonomik düzeye sahip semtlere taşınmaktadırlar.

“Ben TOKİ’ye geçince tabii arkadaş çevrem de değişti daha etik insanlarla daha böyle iyi insanlar terbiyeli insanlarla arkadaş oldum o şekilde. Belki ben de kalsam ben de onlara benzerdim.” (G4, Site, K, 18)

“Ya genellikle taşıyorlar farklı yerlere. Ya yakın ama gidip gelmesi lazım. Diyor ki mesela belli bir sıkıntısı oluyor. Çocuğun ortamdan etkilendiğini anladım hemen geri çekiyor anne. Ortamdan etkilenirse hemen çat. Burda iki şekil var. Ya beğenmediklerinden taşınırlar ya da bu gecekondular yıkılır Kentsel dönüşme girer o yüzden taşınır.” (G8, Apartman, K, 18)

“Hala da gidiyorlar. Burada durmuyorlar ki zaten çoğu taşıyor aslında Keçiören, Mamak falan. Çocuğunu uzak tutmak için pislikten uyuşturucudan mahalleden. Çocuk bir daha buraya gelmiyor bir daha da bir şeyleri bulaşmıyor. Mesela bizim bir tanıdık da vardı mesela erkek arkadaş çok yapıyordu. Kadın dedi ki ben buradan taşınmak istiyorum. Ben bunlarla baş edemiyorum.” (G7, Apartman, K, 19)

Gençlerin arkadaş çevrelerini dikkatle seçtikleri ve böylece riskli davranışlara daha az maruz kaldıkları keşfedilmiştir. G5 arkadaşları sayesinde çevresinde yaygın olan madde kullanımından uzak durduğunu belirtmektedir. Benzer sorunlarla karşılaşan arkadaşlar birbirlerini madde kullanımına karşı kollamakta ve arkadaşlarını riskli davranışlarda bulunmaktan alıkoymaktadır. G17, kendisinin bu tür davranışlarda bulunması durumunda arkadaşlarının kendisini dışlayacağını ya da vazgeçirmek için çabalayacaklarını ifade etmiştir. Kızıltaş (2019) tarafından yapılan çalışmada, alkol ve maddeden uzak kalmalarında, arkadaş ve aile desteğinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, aileden algılanan sosyal destek arttıkça, madde ve alkol kullanma riski azalmaktadır. Alkol ve madde kullanım riskiyle, algılanan sosyal destek arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

“Yani ben her daim kuranı kerim dini şeyler dini sohbetler olduğu için onlara daha çok yöneldim. Yani arkadaş seçimimi doğru yaptığım için şey yapmadım yani böyle uyuşturucuya falan yönelmedim heves de etmedim. Arkadaş çevresi çok önemli.” (G5, Apartman, E, 25)

“Şey şöyle oluyor hocam mesela ben şimdi öyle bir şey yapsam böyle bir yanlış yapsam arkadaşlarım bana küfür ede ede ya da direkt benim hayatımdan çıkarlar. Ya da bana küfür ede ede beni o yoldan döndürürler gibi düşünün hocam. Yani herkes birbirinin imdat çekici gibi düşünün.” (G17, Apartman, E, 25)

Din, önemli bir baş etme yolu ve riskli davranışlar için temel koruyucu etmenlerden biridir. Dini düşünceler, riskli davranışları yasaklamakta ve uzak durmayı öğütlemektedir. Dindar bir genç olan G5, arkadaşlarını da benzer görüşe sahip kişiler arasından seçmektedir. G1 ise babasından korktuğunu; ancak daha da önemlisi Allah'tan korktuğu için riskli davranışlarda asla bulunmayacağını ifade etmektedir. G19 daha önce bahis ve şans oyunları oynadığını, ancak daha sonra günah olduğu için bıraktığını belirtmiştir. Kızıltaş (2019) tarafından yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin dini değerleri önemsemeleri, sağlığa zararlı olduklarını düşünmeleri ve ailenin telkinleri sayesinde alkol ve madde kullanma riskinin düştüğü ortaya konulmuştur. Bu araştırmanın bulgularını destekler anlatılar aşağıda belirtilmiştir.

“Aynı kendileri gibi yani arkadaş peygamber efendimiz diyor ya “bana arkadaşını söyle sana söyleyim seni” “kişi arkadaşının dini üzeridir” diyor peygamber efendimiz. İşte arkadaşını seçersen sen de arkadaşının suretine bürünüyorsun. O yüzden cenabı Allah iyilerle beraber olun diyor. Yani yanındaki insanın suretine bürünüyor insan ahlaklıyla ahlaklanıyor bir zaman sonra sen de onun gibi oluyorsun.” (G5, Apartman, E, 25)

“Küçükten arkadaşım bana bi tane sigara verdi içiyim bakiyim yok dedi, yok dedi Allah görüyor, babam sonra da Allah korkusu gelir. Ama ilk babam içmeyin haramdır gınahtır, çarpılırsın diye diye öyle.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“İddia ben eskiden oynuyordum şimdi oynamıyorum. Kötü olduğunu çok geç de olsa fark ettim. Dinimizde kötü olduğu için. Benim için din çok önemli. Namaz kılarım da yani öyle 5 vakit kılmam, yani hadi ben namaza gidiyorum diyip ortamı terk etmem. Ama cumaları kaçırmam. Özellikle dine önem veren insanlar falan da olur onlara falan takılmam ben fazla dediğim gibi madde bağımlısı olan insanla takılırsam onlarla da takılırım.” (G19, Site, E, 22)

Sigara kullanımında önemli bir risk faktörü ailedeki diğer üyelerin de sigara kullanıyor olmasıdır. Ebeveynlerin ve kardeşlerin sigara kullanan ergenlerin, sigara içme olasılığı daha yüksektir. Ebeveynlerin sigara içmemesi, daha sıkı aile kuralları, aile bağlarının daha güçlü olması, sigara içicisi olma riskini önemli derecede azaltmaktadır. Aile bağlarının etkisi, ergenin yaşı ilerledikçe azalsa da aile içi çatışmaların azalması ve ailenin çocuklarıyla güçlü bağlar kurması, net kurallar koyması ve çocukların davranışlarını yakından izlemesi, sigara içme riskini azaltmaktadır (Hill, Hawkins, Catalano, Abbott ve Guo, 2005). Dolayısıyla,

ailenin sigara içiciliğine karşı tutumu ve ailedeki üyelerin sigara içip içmemesi hem bir koruyucu etmen hem de bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir.

“Ben ailemden örnek aldım küçüklüğümünden. Hiç kimse kullanmıyor mesela abim o kadar esrarçılarının yanına gidiyo, bizim köylerde esrar, bizim köylerde de esrar satan vardı çok şu anda hiçbiri yok yanında ama sonra ne oldu bilmiyom onlara. Okuya, okuya. Hepsi mesela gitti mesela abim de gidiyordu abimde mesela bir sigara almadı, esrar içiyoları yanlarında, sigara içiyolar, içki içenler, bi tane sigara almadı mesela abim.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Aile ve kendim doğru olduğunu düşündüğüm arkadaş seçimlerinden yani 1 numara aile 2 numara arkadaş seçimi. Sonuçta saldırm çayıra mevlam kayıra tarzında değil bizim üstümüze düştüler hani bu tür şeylerden uzak tutmak için gerekeni yaptılar öyle de olunca biz bir nebze bu tür şeylerden uzak kalma konusunda daha bir bilinçli olduk.” (G17, Apartman, E, 25)

“Düşünce yapısı iyi en azından. Buradaki ailede büyümek ya belki ben de şu an böyle bir ailem olmasaydı uyuşturucu içen ya da işte. Sigara içen çoktan kocaya varmış, bebeği olan, 16-17 yaşında çocuk doğurmuş biri olurdu. 17 yaşındasın hala çocuksun ama Kendi çocuğun var değişik.” (G12, Apartman, K, 18)

Daha önce riskli davranışlardan etkilenme biçimlerinden biri olarak tartışılan aile kurumu, aynı zamanda koruyucu bir mekanizma olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun ilk model aldığı kişiler olan aile üyelerinin, bazı durumlarda genci riskli davranışlardan uzak tuttuğu görülmektedir. G1, ailesini örnek aldığını, abisinin de madde kullanan gençlerle bir arada bulunmasına rağmen sigara dahi içmediğini belirtmektedir. G17 de ailesinin bu davranışlar ve riskler hakkında kendisiyle konuştuğunu söylemektedir. G12, ailesi sayesinde eğitime devam ettiğini, bu bilince sahip olmasa erken evlilik yoluyla çocuk yaşta evlenebileceğini söyleyerek ailenin önemini aktarmıştır.

3.5.4. Maruz Kalınan Riskli Davranışlar

Gençlerin maruz kaldıkları riskli davranışlarla ilişkili eylemleri ayrı bir başlık altında, farklı riskli davranışları içerecek şekilde değerlendirilmiştir. Yirmi beş başlıkta, gençlerin mahallede maruz kaldıkları ya da buldukları riskli davranışlar tartışılmıştır.

4.5.4.1. Çok eşlilik – aldatma – aynı anda birden fazla evlilik

Aslında toplumun normlarına uymadığı için riskli davranışlar kategorisine girmeyebilecek olan aldatma ve çok eşlilik, korunmasız cinsel ilişki, plansız hamilelik ve kürtaj gibi riskli davranışlar Gültepe Mahallesinde sıkça karşılaşılan bir durumdur.

“Sevda var ama burda yok bu çevrede yok çıkar var burda para var. Annem Tokat Erbaa’da büyümüş onun çevresi yani hemen hemen Çiğcin bölgesi gibiymiş yani eşini aldatanlar, şiddet, benim özellikle teyzem eşinden ayrıldı yani şiddet işte kumar, içki, aldatma olayları falan oldu. Annem bu tarz şeyleri gördüğü için pek evlenmek istemiyormuş.” (G12, Apartman, K, 18)

“Bir tanesi lise sonda kaçtı gitti. Teyzesinin kızı da aynı şekilde kaçtı gitti. Ondan sonra bak biri çok rahat aşırı rahat bir eli sıcak sudan soğuk suya girmez derler öyle öteki perişan oldu geri geldi 2 çocukla beraber, boşanmadı ama ayrı yaşıyorlar. Var yani çok var. Benim kendi teyzemin kızı dedi ki ben dedi evlenicem. Kendi halasının oğlu yapma etme, şöyle böyle dedik yaşın küçük yok babasının zincire bağladığını biliyoruz evlenmesin diye. Ona rağmen evlendi 15 gün sonra geri geldi. Adamın dostu varmış çocuğu varmış yani maalesef.” (G6, Site, K, 24)

“İlk başta kaç defa evlendiniz 3 defa deyince böyle bir bakıyordum bu çok normalmiş. Hani 3-4 artık 5. Birliktelik de çok normalmiş bunların hepsi çok normalmiş aslında başka sorunlarımız yokmuş yani bu sirkülasyonda devam ediyorlar ve hani hayatlarına aldıkları kişiler kadın ya da erkek olarak aradıkları işte belli bir kriter yok.” (A4, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

4.5.4.2. Pavyona gitmek

Ankara'nın eski merkezlerinden biri olan Ulus, aynı zamanda pavyonları ile de meşhurdur. Ankara oyun havalalarının söylendiği, insanların ünlü olma hayaliyle çalıştığı pavyonda, gün içinde taksilerde, radyo ve televizyonlarda dinlediğimiz, sözleri nedeniyle eleştirilen şarkılar eşliğinde “âlem”, çok sayıda insanın geçim kaynağı olan bir işletme, ritüelleştirme, dil ve kurallar bütünüdür.

“Tahminimce çok uzak olmayan 200 - 300 metre ilerdeki eğlence mekanların da harcayabilirler, kendilerine bir ortam kurup yani. Çok nadir bunu akıllıca ya zaten o hani gerçi orası tartışılır o para hayra harcanmaz gibi bir şey değil de mesela. O para zevkine gidiyor yani bir şeyleri düzeltmek için kullanmıyor.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“[Pavyonda] Bir rakı masası kuracak kadar var hocam kazandığımız da. Ama şöyle söyleyim bin lira varsa bir tane kadın olmaz da beş tane kadın olur hocam. Atıyorum bir elli kadın olmaz da bir seksen kadın olur diyelim direkt hocam (gülüyor). Milletler değişir (gülüyor). Ya zaten hocam para kadına yedirilir bizdeki olay bu, bu kadar yani. Ne kadar çok paran var o kadar kadın.” (G17, Apartman, E, 25)

Gündelik yaşamın işlendiği bu mekanlara giden katılımcılar, yüksek tutarlarda paralar harcamakta, oyun havaları eşliğinde eğlenmektedir (Yazıcı Yakın, 2015). A9, madde satışı yapanların, gelen yüksek miktardaki parayı pavyonlarda harcadıklarını belirtmektedir. G17, çok oyunculu rol yapma oyunu olan Knight Online üzerinden gelir elde ettiklerini ancak bu geliri edindikleri gibi pavyonda, alkol ve seks işçileriyle harcadıklarını belirtmiştir.

4.5.4.3. İntihar

Bireyin kendi yaşamına son vermesi olarak özetlenecek intihar, depresyon, travma, stres bozukluğu gibi etmenler sonucunda gerçekleşebilmektedir (Yaman, 2019). G4, süreğen bir şekilde şiddete maruz kalan bir kadının özkiyıda bulunduğunu ifade etmektedir. Aynı olayı G12 de duymuştur. Travmatik deneyimler, intihar davranışını tetikleyebilmektedir. Madde bağımlılığının intiharla ilişkisi üzerine çalışmalar mevcuttur. Özellikle bonzai isimli sentetik uyuşturucu halüsinasyonlar görmeye yol açmakta, halüsinasyonlar sonucu birey intihara kalkışmaktadır (Kumaş Solak vd., 2018). Aşağıda bazı katılımcıların intihara ilişkin anlatıları yer almaktadır.

“Baskı oluyor. Bir kız dayanamayıp intihar etmişti. Baba şiddet uygulamıştı. Baba evine gidince annesi geri getirmiş eşinin evine kız tam apartmanın penceresinden atladı dayanamıyorum diye. Madde alamadığı için bunalıma girip de binanın en üst katına çıkan da olmuştu yani bizim sitede karşı binada görmüştüm hatta bağıyordu falan böyle yani görmüştüm oldu yani intihar girişimi oldu ama intihar edemedi polisler kurtardı sonra.” (G4, Site, K, 18)

“Bir tane kız vardı evlenmiş işte yine eşi de bu uyuşturucu meseleleriyle ilgileniyordu baba evine gitmiş artık şiddet görüyorum dayanamıyorum eve hiç para getirmiyor tarzında annesi öyle olmaz deyip eşinin evine götürdüğü an yüksek apartmanlarda oturuyorlardı kız direkt pencereden aşağı attı kendini.” (G12, Apartman, K, 18)

“Bileklerini bizim okulda olmuştu bir kere bir tane kız bileklerini kesmişti tam benim okuldan gittiğim gündü hatta, biz müdürle konuşuyorduk gidiyorum diye müdüre ağladı geldi kızın biri kolunu kesmiş diye. Mescitte kesmiş. Bir de orada uyuşturucu kullanan birinin parasını almışlar o da iki kolunu falan kesmişti.” (G9, Site, E, 18)

“Böyle çok çektim ben tek başıma çok çektim. Destekçim hiç kimse olmadı o zamanlar. Aşırı derecede yani öldür kendimi öldür yani şöyle düşün öldürsem kendimi dedim annem, kardeşlerim kalır dedim. Düşündüm yani kendimi öldürmeyi.” (G10, Apartman, E, 24)

Özvarış, gelişmekte olan ülkelerdeki son 20 yıllık süreçteki ölüm sebeplerinin, gelişmiş ülkelere benzemeye başladığını ifade etmektedir. ABD’de 10-24 yaş arasındaki genç grubunda en sık rastlanan ölüm sebepleri trafik kazaları, kasıtsız yaralanmalar, cinayet ve intihardır. Türkiye’deki veriler incelendiğinde ise, TÜİK’in açıkladığı, 15-24 yaş arasındaki genç ölümlerindeki en sık rastlanan sebeplerin kazalar, intihar, trafik kazaları ve kardiyovasküler hastalıklar olduğu ortaya çıkmıştır (Özvarış, 2006:1134)

4.5.4.4. Hapis yatma

Hapis yatma, riskli davranışlar sonucu sıkça ortaya çıkan bir durumdur. Ergenlikte bulunan riskli davranışlar toplum düzenini ve yasaları ihlal ettiğinde hapis cezası kaçınılmaz olmaktadır. Bu duruma ilişkin, Harris, Duncan ve Boisjoly (2002) tarafından yapılan araştırmada tek ebeveynli ailelerdeki çocukların riskli davranışlarla daha erken tanıştığı ortaya çıkmıştır. Babanın olmadığı ve annenin çalışmak zorunda olduğu ailelerde denetim mekanizmalarının işlevsiz kalmasından ötürü, gencin riskli davranışlar sergilemesinin kolaylaştığı belirtilmektedir.

Kendi ya da arkadaşları cezaevine girmiş olan katılımcıların oldukça anlamlı anlatıları bulunmaktadır. Örneğin G9, madde satışı yapan arkadaşlarından ölenler ve hapis cezası olanlar olduğunu söylemiştir. G11 ise bir kavga sonucu karakolda nezarethanede bir gece kaldığını ve kendini suçlu hissettiğini belirtmiştir.

“Benim birçok çocukluk arkadaşım ya öldü ya hapishanede şu anda ya da hayatı değişti falan. Ben 6. sınıfa giderken daha çocukluk yaşlarında uyuşturucuya başlayan arkadaşlarım vardı. 12 – 13 yaşında. Onlara da arkadaş ortamı satıyordu önce, akrabaları, arkadaş ortamı büyüdüğü yer merak ediyolardı başlıyorlardı. Ondan sonra da ya onun kavgasına ölüyorlar ya da hapse giriyorlar. Uzak durmaya çalıştık ama.” (G9, Site, E, 18)

“Karakola düştüm bir kere Nezarete. Bir gün nezarete yattım.16 mı, 15 mi neydim. 2-3 yıl oldu. Ya çok değişikti nezaret sonuçta değişik değişik insanlar vardı. Burda ne işin var dediler

Ç: Ne hissettin o gece?

ÖZNE: Suçlu hissettim kendimi ya. Kavga etmiştik. Polis geldi aldı yani bizi. Aslında biz suçluyduk ama ben kendimi orda suçlu hissetmedim. O gece nezarete geçince asıl suçlu hissettim. Sonra tövbe ettim, öyle bana dokunmayan yılan bin yaşasın. Şu an savunmak için artık. Önceden saldırıydı artık savunma.” (G11, Site, E, 19)

Hapis cezası alan aile üyeleri olan katılımcılar da bulunmaktadır. Genellikle madde satışı ve kullanımından hapis ceza aldıkları keşfedilmiştir. A2 de müracaatçılarında sıkça hapis cezası öyküsüne rastladıklarını belirtmektedir. G7 babaları hapse girdikten sonra zor günler geçirdiklerini, annesi sayesinde geçimlerini sağladıklarını ifade etmektedir. G15 de benzer şekilde babası hapis cezası çektikten sonra kendisine akrabalarının yardımcı olduğunu söylemiştir.

“Tek ebeveynlikte ya anne ya baba olacak işte bu genelde cezaevi hikâyesi çok mevcut ailelerde, çünkü cezaevinde olmayan, bu bölge için böyle. Yani zaten tek ebeveynliği ya boşanma yaratıyor boşanma ya da cezaevi yaratıyor.” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“Babamız yanımızda yoktu. Düşünüyorum yanımızda olduğu zaman yine annemiz vardı. Çünkü anne aslında babadan da öte oluyor bir yerden sonra. Çünkü annenle derdini paylaşabiliyorsun. Annenle o kadar sıkıntı o kadar olay geçiyor ve bu sana yansıtıyorsa bu muhteşem bir şey. Yani geberiyorsun ama belli etmiyorsun. Bu muhteşem bir şey. Annem gibi olmak ister miydim, evet çok isterdim, aşırı.” (G7, Apartman, K, 19)

“Benim annem yanımızda babam yanımızda değil şu an. Cezaevinde kendisi ondan dolayı da işte bizde böyle hayatı sürdürmeye çalışıyoruz. Bazı şeyler yapmaya çalışıyoruz. Eniştem cezaevinde babam cezaevinde arkadaşım cezaevinde çok kişi var. Değişik suçlar bu mahallede uyuşturucu olur ya hırsızlık olur ya gasp olur.” (G10, Apartman, E, 24)

“Annem evde yoktu babam da zaten hapisti yani çok şey yapmıyordu. O zamanlar hapisteydi de babam zaten hiç dahil olmadı sürece yani hayatımın sürecine hiç dahil olmadı. Onun için anneannemin yanında dedemin yanında işte kuzenlerimin yanında işte daha çok böyle geniş ailelerin fertleri arasında büyüdüm. Yani onlarla daha çok vakit geçirdim diyelim. Annemi hatta çok uzun süre görmedim yani öyle 1 – 2 sene falan annemle hiç yaşamadım. Okula yengem götürüyordu şu an aynı apartmanda oturduğum dayımın karısı o götürüp, getiriyordu. İşte onunla sanki onun çocuğuymuşum gibi büyütüldüm aslında hani biraz öyle büyütüldüm.” (G15, Apartman, E, 24)

Hapis cezası almak, Çinçin'deki ailelerde sık rastlanabilecek bir durumdur. Aslında hapis cezası bir riskli davranış olmasa da başka riskli davranışların sonucunda ortaya çıktığından riskli davranışlarla doğrudan ilişkilidir. Bu çalışmada, erkeklerin daha fazla hapis yattığı ve kadın başlı tek ebeveynli ailelerin yaygın olduğu ortaya çıkmıştır.

4.5.4.5. Aile içi Şiddet

Aile içi şiddet, birçok katılımcının anlattısında yer almaktadır. Katılımcıların şahit oldukları birçok aile içi şiddet vakası vardır. G15, oturdukları apartmanda bir kadının şiddete uğradığını ancak elinden bir şey gelmediğini belirtmiştir. Aile şiddetin bir sebebi olmak zorunda değildir. G10, gelin – kayınvalide ilişkileri içinde, annesinin sürekli psikolojik şiddete hatta yer yer fiziksel şiddete uğradığını; güçlendikten sonra bu şiddetin son bulduğunu ifade etmektedir. Büyük şehirlerde ve yoksul, çöküntü yerleşim bölgelerinde, toplumsal şiddete maruz kalma olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Voisin ve Berringer, 2015). Topluluk şiddetine maruz kalmanın ergenler arasında depresyon ve diğer içselleştirme davranışlarıyla ilişkili olduğunu belgelemiştir. Ebeveynler arasında şiddete tanık olan gençlerin, tanık olmayanlara oranla daha fazla sözel ve fiziksel şiddet eğilimi göstermekte, saldırganlık ve öfke duyguları daha fazla görülmektedir (Genç vd., 2017).

“Ben aradım bizim yan komşu eşini dövüyordu. Ben gidip dövebilirdim de. Kimseye böyle hani güç gösterisi yapmam ama bu adam çocuğunu dövüyor, eşini dövüyor bunu biliyorum eşi annemle paylaşıyor hemen yan komşumuz sürekli gürültüsü geliyor kadına vururken. Adami da ben birkaç kere uyardım yani hani kendi lisanımla kendi dilimin döndüğünce.” (G15, Apartman, E, 24)

“Burada [kız meslek lisesi] karşı cins ile ilgili karşı cinsi tanıyacağı yaşlarda yanında bir karşı cins yok. Zaten kapalı bir aileden geliyor işte oranı açma, buranı örtme, erkekle konuşma, şunu yapma sevgili zaten olamaz. Namus falan gibi... Böyle çok sorunlu kavramların olduğu bir bölge burası.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Ben bir büyüdüm kimseye fırsat vermedim herkesi karşıma aldım kimse benim annemi ezemez karşısında beni bulur halam da olsa amcam da olsa dedim kesinlikle hani el kaldırma olayı yaparım dedim bak saygısızlık yapmak istemiyorum ama dedim ama benim anneme kimse vuramaz dedim artık bitti dedim. Ben bunu yaptıktan sonra herkes elini ayağını çekti zaten.” (G10, Apartman, E, 24)

Bazı katılımcıların ise şiddetin ne olduğunu bilmediği görülmektedir. G7, eşini alkol tükettikten sonra döven bir tanıdığından yola çıkarak çocuklarını dövmediği için bunun bir şiddet olmadığını söylemektedir. “Laf dalaşı ve bazen de dayak” psikolojik ve fiziksel şiddettir. Benzer şekilde G19, eski sevgilisinin giyimine karıştığı için ayrıldıklarını söylemiştir. Kendisi de psikolojik şiddet uyguladığının farkında değildir.

“Bizim tanıdıklarımız arasında yok açıkçası. Sadece adam içtiği zaman döver, o. Kadını döver, çocuklarına yapmaz. Ama her zaman olmuyor. Bazen laf dalaşı yapıyorlar. Sadece bazen dövüyordur o kadar. Bizimkiler de o kişiyi dövdüğünü bilen kınarlar açıkçası.” (G7, Apartman, K, 19)

“Neden bitirdik güven probleminden. Yani istediğim gibi davranmıyordu benim. Yapma dediğim şeyi yaptığı için mesela düğünü vardı bir yakınının düğünü vardı giyme dediğim şeyi giydi. Biraz da böyle nasıl denir geniş davranıyordu bana uygun olmadığı için ben de ayrıldım.” (G19, Site, E, 22)

Özellikle, topluluk şiddetine maruz kalma oranları, şiddete maruz kalmanın nasıl ölçüldüğüne (örneğin tanık olma, mağduriyet veya her ikisi); değerlendirilen nüfusa (örneğin çocuklar veya ergenler); ve coğrafi konuma (örneğin kırsalda ya da kentsel alanlarda) göre, önemli ölçüde farklılık gösterir. Araştırmada, şiddet ve depresyon arasında önemli bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Voisin ve Berringer, 2015).

4.5.4.6. Cinsel İstismar

Mahallede bazen erken evlilikler yoluyla, bazen de doğrudan cinsel saldırı yoluyla çocuklara yönelik cinsel istismarın var olduğu ortaya çıkmıştır. A8 drama dersi yaparlarken cinsel istismar öyküsü olan bir kızla karşılaştığını anlatmıştır. G4, çocuğun alıkonulması ve cinsel saldırıların birkaç sene önce sıklıkla gerçekleştiğini ifade etmektedir. Yaşlılara ilişkin bakış açısının bu olaylardan sonra değiştiğini söylemiştir. Yine kendisinin başka bir anlatısı, erken evlilik yoluyla 13 yaşında bir arkadaşının evlendirildiğini, mahkeme yoluyla yaşını büyütüp evlilik için izin aldıklarını açığa çıkarmıştır. İntihar girişiminde bulunmak ve intihar eğilimini inceleyen bir çalışmada çocukluk döneminde maruz kaldıkları istismar deneyimlerinin ergenlik dönemindeki intihar düşüncelerini pozitif yönde etkilediği ortaya konmuştur. Çocukluk döneminde, aile içi şiddete tanık olmanın, ergenlik döneminde intihar düşüncelerini etkilediği ifade edilmiştir (Thompson vd., 2012).

“Nerene dokunursa işte sıkıntı falan filan öyle oyunlar içerisinde anlatıyoruz falan bi çocuk ağlamaya başladı, üzüldü terk etti sınıfı gitti sonra biz anladık. Sonra başka bir oyunun içerisinde arkadaşının başına gelmiş gibi ve görmüş gibi anlattı mesela o şeker veren dedelerden bir tanesi kucağına oturup o resimde gördüğü gibi davrandığını.” (A8, Gençlik Lideri, K, 36)

“Bizim orda çocuk kaçırmak çok yaygındı bir ara çocuk kaçırmak çok yaygındı gerçekten. Çocuklar kayboluyordu. Hatta bizim okulun orda falan sapıklar dolaşıyordu. Çocuk sapıkları vardı. Siyah arabalarla gezerlerdi. Bir ara yaşlı 70-80 yaşlarında bir sapık vardı mesela. Hani önceden mesela yaşlıları iyi bilirdik giderdik yanlarına otururduk, konuşurduk ama şu an imkanı yok.” (G4, Site, K, 18)

“Arkadaşım var mesela 4. sınıfta nişanlandı ortaokulu bitirince evlendi. Aile izni olunca mahkemeden yaşı yükseltebiliyormuşsun, nikah dairelerinde tanıdıkları varmış evlendi çocuğu bile oldu hatta 16 yaşında falandı ortaokulu bitirmişti.” (G4, Site, K, 18)

4.5.4.7. Faça (kendini kesme) – kendine zarar verme

Faça atmak, insanların kendilerine zarar verip acı çekmek için vücutlarının farklı yerlerine jilet ya da falçata yoluyla genelde yüzeysel kesikler atmak anlamına

gelir. Faça atılan yer anında kanar ancak tam olarak iyileşmez ve iz kalır. Faça atma ve dövme yaptırmak, vücut bütünlüğünü bozan bir davranıştır ve genellikle intihar oranı riskini artırdığı bulgulanmıştır (Yaman, 2019).

“Boyunlarının arkasını kesiyorlar ileri seviyede onlar var. İleri seviye de manyak olanlar. Hatta şu Dışkapı da bir yerde arabasının içinde kesmiş boynunu arabayı kullanıp da eve gelmiş. O acı acıyı keser, demir demirden üstündür, o sebepten yapıyorlar. Da sonralarında hoşlarına gidiyordu artık bak diyordu benim üç tane façam var şu kolumda diyordu. Bir fors oluyor yani artık kendi aralarında nasıl bir hale büründüyseler. Hoşlarına gidiyor zevk alıyorlar herhalde işte bunların arasında biz elimize cam battı diye ağlayan olarak yetiştik biz de işte (gülüyor).” (G9, Site, E, 18)

“E... abinin kolunu görseniz faça atılmadık yer yok yani. Kız meselesi, aile meselesi karışık oluyor onlarda yani en ufak bir üzümlür direkt gider uyuşturucu içer gider bir adamı bıçaklar gider kaza yapar faça atar. Değişik öyle kız geliyor ortaokuldayken sevdiği, sevdiği de demeyim de sevmek de denilmez ona takıntı olduğu çocuk ona yüz vermiyor diye faça atıyor sigaraya başlıyor, oğlan kendi şişiniyor havalanıyor. Keko ya tam kekoluk.” (G12, Apartman, K, 18)

Gültepe’de birçok gencin kendini kestiği, faça attığı görülmektedir. Katılımcılardan bazıları kız arkadaşları ya da aileleriyle tartıştıkları için, koluna ya da bacaklarına kesikler atmaktadırlar. G9 isimli özneye görüşürken saha çalışması için bölgede bulunduğum sırada boynunun arkasında faça izleri olan birini gördüğümü belirttiğimde, bu durumun istisnai olmadığı yanıtını aldım. Daha erken yaşta alkol almaya başlayan ergenler, alkol etkisi altında kendilerini yaralama ve zarar verme, başkalarını taksirle yaralama ve düzenli olarak alkol etkisinde araç kullanma riski altındadır (Hingson ve Zha, 2009).

4.5.4.8. Çocuğun sokakta çalıştırılması

Çocuğun sokakta çalıştırılması, çocuk işçiliğinin en kötü biçimi olarak tanımlanmıştır (Erbay, 2013). Sokakta çalıştırılma mendil, simit, gül satma; dilenme, ayakkabı boyacılığı gibi şekillerde olabilir (Karataş, 2009). Yoksullukla doğrudan ilişkisi bulunan çocuğun sokakta çalıştırılması, Ankara’da (Karataş vd., 2016) ve yoksul bir bölge olan Gültepe çevresinde de sıklıkça görülmektedir. A6, müracaatçıları arasında bu duruma rastladıklarını çünkü çocukların cezai

müeyyidesi olmadığını ailelerin bildiği ve bunu suiistimal ettiklerini ifade etmektedir. Bakım tedbiri verip çocuğun ailesinden ayrılmasını istemediklerinden (en azından ilk tercih olarak görmediklerinden) ellerinin bağlı olduğunu ifade etmiştir.

“Çocukla sokakta çalışırken yakalandığı zaman herhangi bir ceza almayacağını, çocuğun kendisinden alınmayacağını gayet iyi biliyor. Biz her ne kadar bunun en nihayetinde böyle bir sonuçla karşılaşabileceğini ifade etsek de bu tabii ki bizim de kolaylıkla yapabileceğimiz bir şey değil.” (A6, Sosyal Çalışmacı, K, 29)

“Çocuğun, sokak çocuğu yine annesi “temizlikçi”. Baba hapisanede. 3 kardeşler, çocuk bu tarafa doğru gidiyor elinde Fanta şişesi, bu tarafa doğru gidiyor mey buz önümde görüyorum yani. Şu bakkaldan başka şurada bakkal var şurada A101 var. Oradan dileniyor 1 lira alıyor. 1 liralık cips alıyor şu ince uzunlar var ya ondan alıyor. Şu tarafa gidiyor buradan dileniyor.” (A8, Gençlik Lideri, K, 36)

“Alışmış özgürlüğe, yaşam tarzı bu olmuş. 2 sene tutarsın sonra yine dilenmeye çıkar. Çoluk çocuk hepsi çıkar, ne yapacaksın tutamazsın okulda. İster istemez para kazanacaklar.” (A16, Polis, E, 48)

4.5.4.9. Suç

Suç, genel bir terim olarak hukuki ve toplumsal normların tersi olan davranış ve eylemleri ifade etmektedir. Riskli davranışların hepsi suç içermeyebilir (örneğin reşit bireyler arasındaki korunmasız cinsel ilişki) dolayısıyla suçlu davranışları ayrı bir başlıkta tartışmak uygun görünmektedir. A7 müracaatçılarından birçoğunun suç öyküsü olduğunu ifade etmiştir. Polis olan A16, Çiçin'in suç bölgesi olduğunu, Ankara'da işlenen 10 suçun neredeyse 3'ünün Çiçin'de işlendiğini belirtmiştir.

“İnsanların genelde daha çok erkekler oluyor bu cezaevine giren kısım. Baba rolündeki insanlar cezaevine giriyor anne geliyor bizim kuruluşumuza ekonomik desteğe başvuruyor ve ekonomik destek ile destekleniyor. Hani dediğim gibi ekonomik desteğin %80 i bu şekildedir yani. Tam olarak bilemiyorum ama bir suç geçmişi vardır yani.” (A7, Sosyal Çalışmacı, E, 25)

“Şimdi dün gece işlenmiş suçlara baksan, O suçların 10 tanesinden 3'ü Çiçin'de işlenmiştir. 30 tane suç işlendiyse 7-8'i oradadır. Diyorum ya gasp,

hırsızlık, adam kaçırma, yaralama, öldürme ne ararsan var.” (A16, Polis, E, 48)

“Mesela Hacı bayrama kadın ilk defa gelmiş, arkadaşı ilk defa hacı bayrama gelmiş, Hacı bayramın dilencileri de kadını tutuyor ey kadın diyo. Bak bir de Hızır aleyhi selam gibi konuşuyor, ey kadın diyor ben Hızır aleyhi selamım diyor, kadın titriyor bu sefer parayı veriyor, kadın cüzdanındaki bütün parayı adama veriyor. O Çingen mesela burada oturuyorlar, hep Hıdırlıktepe’de oturuyor.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Tekeller 8’de kapanıyor belki sizin orda biliyordur. 8 de kapanıyor. Bak ben 9 da kapatıyorum içerde de içiriyorum. Yani diyeceğim polis biliyor mu biliyor herkes yani herkes biliyor. Biri çıktı ya. Çıktı ya içerden. O da içiyordu onun gibi niceleri var (gülüyor).” (G14, Apartman, E, 25)

“Avukatlarla falan çok fazla kavga ettim. Öyle avukat şeyi de basmışlığım var yani ona ne diyorlar işte bürosunu basmışlığım da var. Çünkü arayıp kız kardeşime küfretmeler falan.” (G15, Apartman, E, 24)

Gençlerin maruz kaldıkları, tanık oldukları ya da bizzat işledikleri suçlara ilişkin bazı anlatılara yer verilmiştir. G1, mahalledeki bir Roman vatandaşın, Hacı Bayram Camiinde bir kadını dolandırdığını anlatmıştır. G14, tekeli bayii işletmektedir; görüşmelerin yapıldığı tarihlerde (Şubat 2021) saat 21:00’den sonra sokağa çıkma ve alkollü içeceklerin saat 20:00’den sonra satışının yasak olduğu halde, saat 21.00’a kadar dükkanını açık bıraktığını ve alkol satışı yaptığını söylemektedir. Ayrıca dükkanının depo kısmını içki servisi yapılan bir yere çevirdiğini söylemiş ve polis bu durumu bildiğini belirtmiştir.

4.5.4.10. Şiddet meylli

Zor bir bölge olan Altındağ’da insanların şiddete meyilli olduğunu belirten katılımcılar bulunmaktadır. Gültepe, insanların birbirine pek tahammül edemediği, şiddet içeren eylemlerde bulunduğu bir mahalle olarak tasvir edilmektedir. A9, bu davranışların ve şiddet kültürünün aileyle aktarıldığını söylemektedir. G9, durduk yere şiddet gördüğünü, birisine bakmanın bile şiddete kapı arladığını belirtmiştir. G12, bu kadar olay ve travmanın kendisini erken büyüttüğünü ifade etmektedir.

“Çocuk ailesinden düzgün şekilde uyarılmayı “oğlum bu yanlış” dan ziyade tokatla öğrendiği için onun yanlış olduğunu bilmiyor. Yani çocuğa bir sevgi verdiği zaman bir şey onun hani bir kalbine dokunduğun zaman çocuk o duyguyu çok tatmadığı için bocalıyor ilk başlarda.” (A9, Gençlik Lideri, E, 31)

“İnsanlardan daha çok korkuyorum. Hayvanlar en fazla ıstırıyorlar. İnsanın ne yapacağı hiç belli olmuyor burada. Valla baktım diye dayak yediğimi biliyorum yani böyle kaç kişiyle. Ortaokul da çok oluyordu. O zaman buradaydık omzum çarpmasın diye şöyle bakıyordum “niye bakıyon” diye dövdüler beni.” (G9, Site, E, 18)

“Bizim yan köyümüz yani tanıdıklarımız da falan dövme gelmişlerdi. Kadın buradan bıçak falan çıkardı ama herkes izliyor git ayır kardeşim dimi? Annem kadının kolunu falan tutmuştu yani tam bıçaklayacağı anda göğsüne saplayacağı anda. Ben ama salya sümük nasıl ağlıyorum ama annemle babama bir şey olacak diye. Küçüklükten gelen bir psikolojik olabilir diye düşünüyorum erken büyüme de küçüklükten.” (G12, Apartman, K, 18)

Ögel, Tarı ve Yılmazçetin'in (2006) riskli bölgelerde yaşayan gençlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, araştırmaya katılan gençlerin %50'sinin hayatlarında en az bir şiddet olayına karıştıkları belirlenmiştir. Riskli bölgelerde büyümek gençler için bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir.

4.5.4.11. Erken evlilik

Erken evlilikler Türk Ceza Kanunu'na göre suç teşkil etmektedir. Ayrıca bireyin eğitim hakkını elinden almaktadır. Ergen gebeliğini de içeren erken evlilik, Gültepe bölgesinde sıklıkla görülmektedir. Çocuğun ergenliğe girmesiyle birlikte evlendirilmeye başlandığını belirten A3, erken evliliklerin engellenmesinde hayli yol aldıklarını ancak göç eden Suriyelilerde erken evliliklerin yaygın olduğunu ifade etmektedir. Okulu terk etme riskinin yordanmasına ilişkin Özer, Gençtanırım ve Ergene (2011) tarafından yapılan çalışmada, Ankara'da liseye devam eden 478 öğrenciyle görüşülmüştür. Çalışmada, aile ve arkadaş desteğinin okulu terk etme riskini azalttığı belirlenmiş, dürtüsel davranmanın ise bu riski arttığı ortaya çıkmıştır. Disiplin cezası almak, alkol ya da sigara kullanmak, antisosyal davranışlarda bulunmak ise okulu terk etme riskini artıran diğer etmenlerdir.

“Ya şimdi bu erken mesela o şey, şey bakayım ona erken gebelikle ilgili bizim Türk vatandaşlarla ilgili çok yol aldığımızı düşünüyorum. Fakat mültecilerle

ilgili aynı başarıya sahip değiliz. Yani biz zaten olayı duyduğumuzda ya artık çocuk doğmuş oluyor ya da artık çocuğun tahliyesinin mümkün olmadığı aşamada oluyorsun, ikilemde de kalıyorsun yani. Çocuk doğmuş süt çocuğu ya anneyi alsan korumaya çocuğu alsan başka bir yere olmaz. Görmemezlikten gelsen Türk Ceza Kanununa göre bunu bildirmemek suçtur diyorsun suç işliyorsun.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“O kadar çirkin ilişkiler var ki bu cemaatler memaatler işte Kuran okuyalım diye çağırıyorlar millet orada ohooo işte senin kızı da everelim vakti gelmiş büyümüş serpilmiş. Yani burada fiziken çocuklar gelişince yetişti sanıyorlar öyle davranıyorlar en büyük sorun o.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Bir sürü var. Kimisi bazısı devlet yurduna kaçtı onlar var mesela. Ama tabii onları aileleri geldi aldılar hiç bırakmadılar onları onlar eğitimine devam ettiler. Babası kendi isteğiyle bıraktı. Evlenmeyi düşünenler oldu evlenmek için bırakanlar da oldu. Benim bir arkadaşım var bu sene evlendi, soyadı değiştiğinden ötürü okuldan atıldı. Okulu bıraktı yani. Bana laf sokan kişiydi. Bu evlendi, bu yıl koronada evlendi neden öyle bir manyaklık yaptıysa. Evlilik belli bir süre istiyor. Çocuk olan nasıl çocuk yapabilir?” (G7, Apartman, K, 19)

“Ortaokulda da iyi olan arkadaşlarım vardı ama yani içlerinden çok nadirdir 1, 2’si okumuştur. Çoğu evlendi çoğunun 2 - 3 tane çocuğu var. 24-25 yaşlarındalar. Bi de yani dalga geçer gibi bazen konuşuyoruz mesela aa darısı da senin başına falan yapıyor böyle yani o büyük bir marifet değil.” (G6, Site, K, 24)

Erken evlilik de okulu terk etmeyle sonuçlanmaktadır. A12, tarikatların Gültepe’de güçlü olduğunu ve bu tarikatların erken evliliklerde aracı ve kolaylaştırıcı olduğunu ifade etmektedir. G7’nin söylediği “çocuk olan nasıl çocuk yapabilir” sözü, erken evliliklerin niçin önlenmesi gerektiğine dair çarpıcı bir nottur.

4.5.4.12. “Arada böyle silah sesleri”

Gültepe’de silah sesleri duymak ve çatışmalara şahit olmak olağandır. Neredeyse her katılımcının silah sesi ve çatışmaya ilişkin bir anlatısı olduğunu söylemek mümkündür. Aşağıda bazı katılımcıların anlatılarına yer verilmiştir. A2, çalıştıkları kurumun çevresinde sıkça silahlı çatışmalara şahit olduklarını belirtmektedir. A11, eski çalıştığı okulun çevresinde bir çatışma yaşandığını ve çocukların çok korktuğunu ifade etmektedir. Okul çevresinde bu olayın yaşanmasından, çocukların güvende olmadığı çıkarımını yapmak mümkündür.

A12, silah sesleri ve çatışmadan rahatsız olan insanların mahalleyi terk ettiğini bir örnekle açıklamıştır.

“Tam marketten dönerken önümde araba arkada bir araba daha kırdı tamam mı? Dibimde adamı indirdiler polisler işte dayadılar arabaya (gülüyor). Yakalama operasyonu vardı tam önümde cereyan etti adamı indirdiler yat yat falan filan bende elimde market poşetleri falan var (gülüyor) bazen işte arada böyle silah sesi bilmem ne falan...” (A2, Sosyal Çalışmacı, K, 30)

“2 yıl çalıştım orda öğlenci olduğum bir gündü öğle arası tam böyle öğrenciler bahçede dolu sabahçılar çıkmak üzere veli ile konuşuyorum merdivende böyle bir ses geldi çocuklar mantar patlatır erkek çocuklar böyle bir şey var ya öyle bir şey zannettim. Duvarın arkasında o arkaya kalan yerde silah sıkılmış birisini öldürmüşler.” (A11, Öğretmen, K, 46)

“Bir müdür yardımcımız burada oturuyordu o yüzden taşındı. Bir gece silah sesleri duyuyor uyanıyorlar bak 9. Kattalar bütün camları indi aşağıya kuşun. Ankara'nın göbeği burası taşındı kadın şimdi başka yere gitti.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Maruz kaldım değil de tanık olduğum diyeyim. Buranın polisleri mesela buranın insanları kavga ediyorlar haraç alıyorlar para çok. Bundan 3- 4 yıl önce şu karşıda acayip bir şekilde bu Yenidoğan'la Çin'in insanı film gibi ya. Film falan gösteriyolar ya sıfır bir falan. Onlar gerçekten film yani ben gerçeğini burada gördüm. Keleşler falan siz nereden buldunuz o silahlar pompalılar tabancalar. Öyle yedi gün sekiz gün arası çatıştılar en son olaylar yaşanmış aralarında sonra ne olduysa olay kapandı bir daha da hiç açılmadı.” (G2, Site, E, 21)

“Oldu ayağımdan vuruldum arkadaşımı koruyayım derken arkadaşımı ittim ayağımdan vuruldum ona sıkıyorlardı. O ne yaptı sırtımdan vurdu. Arkadaşımı vuruyorlardı arkadaşımın önüne atladım ittim. Kurşun bana geldi. Beni vurdu o vurulmasın bir şey olmasın dedim demez olaydım.” (G10, Apartman, E, 24)

Gençlerin de çatışmalara ilişkin anlatıları bulunmaktadır. G2, normal şartlarda taşıma ve bulundurma ruhsatı verilmeyen otomatik silahlarla çatıştıklarını belirtmiştir. Çocuk parklarında dahi silahla ateş edilmektedir. Silahlı çatışmanın ortasında kalıp yaralanan katılımcı G10 arkadaşını kurtarmak için kurşun yediğini söylemiştir.

4.5.4.13. Sosyal medyanın kötüye kullanımı

Sosyal medya, 15 sene içinde büyük bir hızla büyümüş ve milyarlarca kullanıcıya ulaşmıştır. Milyonlarca insan sürekli anlık olarak mesajlaşabilmekte, fotoğraf, video, görsel araçlar yoluyla paylaşımlar yapmaktadır. Sosyal medyanın her yerden erişilebilir olması önemli bir avantajdır ancak teknolojinin ve sosyal medyanın kötüye kullanımı gittikçe ciddiyet kazanan bir sorundur. Instagram'da anlık mesajlaşmalar aracılığıyla çocuklar cinsel istismara açık bir konuma gelmektedir. Ailelerin çocuklarını riskli davranışlardan korumak için evde tuttuğunu belirten A5, evde çocukların internete girdiğini ve ebeveynlerin internet aktivitelerini kontrol etmediğini ifade etmektedir.

“Kadın oluyor genelde ben hiç okul bırakan evlilik uğruna erkek görmedim (gülüyor). Kızlar da fena. Gidiyor Instagram'da onlarca kişiyle konuşuyor. Dur diyor görüşürüz selam yazmış cevap vereyim diyor sonra öbürü selam yazıyor ona da yazıyor öbürüne de yazıyor yani istemem yan cebine koy bu olmazsa öbürü, öbürü olmazsa.” (G4, Site, K, 18)

“Mesela benim bu zamana kadar herhangi hiçbir ilişkim olmadı ben etik bulmuyorum zaten bu yaşlarda da kız Instagram'da mesela benim ortaokul arkadaşım 50 tane oğlanla yazışıyor falan.” (G12, Apartman, K, 18)

“Zaten ortam riskli, yaşanan yer riskli, kişiler riskli kalsın evde internette olsun gözümün önünde olsun. Ama işte o internete de hani o şeye de dünyayı sığdırdıklarının farkında değil. Biraz da o aradaki farktan dolayı, jenerasyon farkından, o, zararlı bir şey olduğunun farkında değil ama aslında şey yani hani oradan da birçok tehlike bulaşabiliyor yani çocuğa.” (A5, Sosyal Çalışmacı, K, 28)

Şüphesiz bu durum çocukların sosyal medya ve internet üzerinden anonim ya da kimliği açık bir şekilde siber zorbalığa; pornografik içeriklere ya da çocuğa zarar verebilecek oyun ve eylemlere kapı aralamaktadır. Çıtak'ın (2020) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, liselerde görülen riskli davranışlar yaygınlık ve sıklık düzeylerine göre sıralandığında, sigara içme, akran zorbalığı, siber zorbalık, okul terki, suçlu davranışlarda bulunmak, istismar, intihar eğilimi ve intihar eylemi, alkol tüketimi ve diğer maddelerin kötüye kullanımı şeklindedir.

4.5.4.14. Binalara ve kent mobilyalarına zarar verme, Vandalizm

Vandalizm, bir mülkün değerini azaltacak biçimde görünüşünü bozmak, fiziksel olarak hasar vermek ve zarar vermektir. Daha çok binalara, kamu mallarına ve kent mobilyalarına zarar verilmektedir (Şahin, Onay ve Evcı, 2019). Gültepe’de de gecekonduılara, okul duvarlarına, parklara, cadde üzerindeki bank ve diğer kent mobilyalarına, çizmek, boyamak ya da kırmak suretiyle zarar verildiği görülmektedir.

“Terör zamanı varmış. Yazıp yazıp kaçıyorlarmış, o zaman her yerde varmış. Ama sonra yani ben gelip de kapıma yazı yazamazsın. Sonra binalar olunca ilk önce nasıl olduysa, asansörlere bazı zararlar vermişler. İlk etapta. İlk şeylerde o asansörlerin telefonlarıyla oynadılar, düğmeleriyle falan.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Eskiden kimin yaptığı belli değildi ben yapıyordum mesela. Kamera yok bir şey yok nerden bilecek. Bizim mahallenin aşağıdan oğlanı geliyo çiziyo kim yaptı bilemiyo ama şimdi mesela kameralar var şunlar var hırsızlık olayında da mesela adamın evinin mesela içine kamera koyuyor.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Duvara mı boyuyormuş ne yapıyormuş. O da yapma demiş. N... diye bir anneleri var ona söylerim mi demiş ne demiş işte. Halama küfürlü konuşmuşlar. Tabi bizim de akrabalarımız çok olduğu için. O muhabbete başlıyor kavga. Silahlı çatışmaya dönüyor.” (G2, Site, E, 21)

“Kapıların tokmaklarını çaldılar siz düşünün evimizdeki çelik kapının tokmağını çaldılar, Hurdaya satmak için. Pirinçmiş ağır oluyormuş, kapımızın tokmağı yok yani zil bozulursa elimizle çalıcak kapıyı tokmak yok. Taksak çünkü bir daha çalacak. Kapıdaki ayakkabımı bile çalıyor adam ya alışmışlar yani.” (G6, Site, K, 24)

Kentin tümüne gösterilen özen, kentin tasarruflu bir şekilde kullanımı, kente aidiyet duyulması ve kent mobilyalarının, kentteki binaların korunması, kentin değerlerinin ve kültürünün korunması ile ilgilidir ve bu durum kentleşmenin önemli bir unsurudur. Kentin ekolojik, mekânsal ve kültürel olarak bozulması, insanların yaşam kalitelerini de düşüren bir unsurdur (Mutlu, 2013). Vandallığın bu kaliteyi düşürdüğü söylenebilir.

4.5.4.15. Kumar Oynama – Oynatma

Kumar oynama, ergenlerde görülen riskli davranışlardan bir tanesidir. Problemlili kumar oynamayla riskli davranışlar arasındaki ilişkiyi inceleyen, 14-19 yaş arasındaki 784 ergenle yapılmış bir çalışmada, problemlili kumar oynama davranışının heyecan arama, eğlenme, sosyalleşme aracı olarak kullanıldığı ve erkekler arasında daha yaygın olduğu ortaya konmuştur (Erdoğan, 2017).

“Ben burada kahveye çok uğrarım kahveyi sevmem nefret ederim ama o adamlar gelmiyor buraya ben gidiyorum. Gidiyorum oraya oturuyorum ilk başta beni çok dövecek oldular tanımıyorlar ya sivil polis sanmışlar beni dövüyorlardı nerdeyse zamanla işte tanıştılar. Ha gene sevmiyorlar ben gidince kumar oynayamıyorlar rahatsız oluyorlar.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Mesela kahvede kumar oynanır. Ben çok para batırdım. Burada hiçbir dükkan görüldüğü gibi değil (gülüyor). Siteler’de şu an 30 kahve var. Benden iyi oynayan yok bir senede 30 milyar ütöldük (gülüyor). Bıraktım komple. Bir senede 30 milyar gitti benim maaşım 30 milyar değil.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Kumar var bu arada ha onu da söyleyeyim söylemedim illegal olarak yani suç olarak kahvehanelerde oynanıyor. Bunu bütün polisler de biliyor söyleyeyim de burada yani hepsi de oradan ekmek yiyor polisler de ekmek yiyor. O mahalle de bütün kahvelerin üst katları akşam saat 10’dan sonra kumara döner herkes de bunu bilir.” (G15, Apartman, E, 24)

Kumar, çoğunlukla bireyi para kaybına, daha da ileri seviyelerde iflasa götüren, şansa dayalı para karşılığı oynanan oyunlardır. Gültepe’de kumar oynama ve sık görülen riskli davranışlardandır. Kahvehanelerde gizli ve yasa dışı kumar oynatıldığı görülmektedir. G13, geçmişte kumar oynadığını ve 30 bin TL kaybettiğini söylemektedir. G13’ün maaşı asgari ücretin biraz üstünde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yaklaşık 10 maaşını kaybettiği söylenebilir. G15, Gültepe çevresinde birçok kahvehanede kumar oynatıldığını, bunun herkes tarafından bilindiğini ifade etmektedir.

4.5.4.16. Kavga

Duke ve arkadaşlarının 136.549 öğrenciyle gerçekleştirdikleri çalışmada, çocukluklarında olumsuz bir olay veya travma yaşayanların, şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılığının kadınlarda %38 ila %88; erkeklerde ise %35 ila %144 oranında arttığı tespit edilmiştir. (Duke vd., 2010). Geçmişlerinde birçok kavga ve şiddet içeren olaya maruz kalan gençlerin, kendilerinin kavga etmelerindeki temel sebebin geçmiş travmaları olduğu çıkarımı yapılabilir.

“O çok oluyo. Bunlar sessiz olduğu zaman bil ki iki, üç gün sonra kesin büyük bir kavga var. Şu anda sessizler artık alışmışız. Çok sessiz oluyolar, bir gün bir tane kadın çıkıyo bağıriyor, hah tamam birbirine girdiler.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Biraz şımarıktım. O kadar, iyiydik onlarla (gülüyor). Aramızda en sakini kardeşimdi. Ama ben öyle değilim yattım öyle mesela laf kavgalarına laf dalaşlarına da girdim. Yumruklu saçlı başlı kavgaya da girdim. Ama kavgalı bir çocuk değildim. Ne zaman kavgaya girerdim ama kardeşimi korumam gerekiyorsa kavgaya girerdim.” (G7, Apartman, K, 19)

“Oluyor. Kız yüzünden oluyordu işte “ne bakıyon” falan boş ya. Burda herkes de böyle bir sinirli olma durumu var. Herkes böyle bir yan bakar kavgaya girecekmiş tarzı var. Boş işler, hiçbiri giremez benle kavgaya. Ben bayağı karıştım ya. Sayamıyorum sonuçta bura Çinçin. Haftada bir kavgaya girerdim. Şu an yok eskisi gibi.” (G11, Site, E, 19)

Kavgaların bir özelliği de birçok kişinin kavgaya dahil olmasıdır. Kimi zaman mahalleden tanıdıklar, kimi zaman okuldan tanıdıklar toplanıp tanıdıklarına destek olmak için dövüşmektedirler. G12, G13 ve G14’ün benzer anlatıları, mahalledeki kavga anında nasıl bir dayanışmanın ortaya çıktığını özetlemektedir.

“Okul çıkışları falan çok olay oluyordu bizim. O her okul çıkış bir olay kavga. Çocuk çıkışta görüşürüz diyip çıkışa. Polis amcanın o polis amca ortaokulu var ya ordan adam toplayıp okula yığıyor.” (G12, Apartman, K, 18)

“Hocam bir gün şurada parkta içiyoruz K... dedi ya o ben M.... M... ile parkta duruyoruz 11 kişi net göçebeler Çingenler. Bir tanesi geldi sen dedi hayırdır lan bana üçümüz bakmıyoruz bile. Salça oldu biri tuttu bir tanesi elini beline attı döndüm caddeye çıktım kahvede kumar var. Abi böyle böyle bir sıkıntı var bizim bir abi var bunlar kahveden bi çıktı. Bu üç çingeni bi dövdüler. Ana bi dövdüler. O zaman anlamışlardır yoldan her geçene sataşılmayacağını.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“OO kavga bizim göbek adımız hocam. Niye tutkunluk var. Mahalle böyle bak şu an hocam bak şu an bana iki tane çak şuraya gideyim bağırayım Allah çarpsın binadan en kötü 10 kişi çıkar. Sesimi duyan çıkar niye beni tanıyorlar akrabalarım olsun arkadaşımız olsun.” (G14, Apartman, E, 25)

Kavga etmek, ergenlerde sık görülen riskli davranışlardan biridir. Katılımcıların ifadeleri arasında Gültepe çevresinde sürekli kavga edildiğine ilişkin birçok anlatıya rastlanmaktadır. G1, birkaç gün sessizlik olması durumunda genelde sonradan büyük bir kavganın çıktığını söylemektedir. G7 kardeşini korumak için kavga ettiğini, kavgadan çekinmediğini ifade etmiştir. G11, sayamayacak kadar çok kavgaya karıştığını söylemiştir. Kendisi, nezarete düştükten sonra kavga etmeyi bırakmıştır.

4.5.4.17. Yaralama – öldürme

Silahlı çatışmalar, kavga, madde kullanımı, hırsızlık ve akran zorbalığı gibi riskli davranışların sonucunda yaralanan insanlar vardır. G1, rastgele ateş edilmesi yüzünden bir kişinin gözünü kaybettiğini ifade etmiştir. G4, bir bakkalın alkollü içecek satmaması üzerine çıkan tartışmada bir kadının kafasının kesildiğini ve öldüğünü ifade etmektedir; aynı olayı G9 da duymuş ve anlatmıştır. Ayrıca G9, öldürülmek için onlarca sebebin olduğunu, mahallede can güvenliğinin olmadığını söylemiştir.

“Tam da çingenler ya, herif çıkartmış pompalıyı etrafa sıkıyo, kime gelir kime gelmez. Biri yaralandı, birinin gözü çıktı mesela.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Cuma günü bakkal vardı bizim orda bakkal cumaya gidiyor karısını bakkalda bırakıyor hani sen burda kal. Bakkal da tekel içki satıyormuş şeyler geliyor içkiciler Cuma vakti içki almak istiyor kadın da Cuma vakti hani satamam şu an hiçbir şey satamam diyor. Kadının kafasını kesiyorlar.” (G4, Site, K, 18)

“Adam öldürmenin sebebi mi biter burada, bakarsın öldürür, işine karışsın öldürür, kız için öldürür, çocuğuyla kavga edersin öldürür. Ben bir kere şey saçma (mermi) geldi benim yakınım. Top oynarken dışarda pompalı şu tüfeklerin saçması var ya küçük boncuk gibi top oynuyorduk yukardan düşerken böyle saçımdan sıyırdı böyle attı şurda bir yerde izi var. ...Ben bi olay hatırlıyorum o içki olayını Hıdırlık'a giden yokuşta bi tekelci kadının kafasını kesmişlerdi kafasını da başka bir yere atmışlardı.” (G9, Site, E, 18)

“Cevdet’i şurda vurdular şurda bir çukur vardı Çöpün ora. Çöpün orda. Uyuşturucu kullanıyor yeğenin abisi de bunun arkadaşı Akrabası Öbürü de gidiyor Pompalıyla vuruyorlar çocuk öldü. Yeğenini kurtarmak amaç. Ve o yeğen hala eroin içiyor. Birakamıyorlar yani.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Arkadaşın yanında kız arkadaşlar vardı galiba hava atmak için dedi ki batırayım mı, batırayım mı yaptı bende oturmuş kendi halinde bahçede otuyordum böyle teneffüs vaktinde arkadaş geldi, ‘nabıyon lan’ dedi. Halk ağzı ile ‘nabıyosun lan’ dedi ondan sonra törpüyü bacağıma batırdı ufak bir yaralandım.” (G18, Site, E, 22)

4.5.4.18. Madde satışı

Gültepe’de, madde satmanın değişik biçimleri bir meslek olarak görülmektedir. Satan kişiler sürekli değişmektedir ancak madde kullananlar aynı kişilerdir. G6, halka açık yerlerde madde satışı için ilan verildiğini aktarmaktadır. A12 de, Gültepe’nin uyuşturucu madde satışında önemli bir adres olduğunu ve bir tür işyeri olarak görüldüğünü ifade etmektedir. “Kaybedecek bir şeyi olmamak” tutumu, madde satışıyla ilişkili riskli davranışların gençler tarafından sergilenmesindeki en önemli risk etmenlerinden biridir. Harris, Duncan ve Boisjoly (2002) tarafından yapılan araştırma, yasadışı davranışlarda bulunan ergenlerde, mezun olma beklentisinin ve uzun bir ömür yaşama beklentisi olmamasının, madde satışı riskini artırdığını raporlamışlardır.

“Deli para kazanıyorlar yani günlük nasıl diyim size o adamın altında çalışan bir kişi mesela anneannem Kale Mahallesinde oturuyor gitmiştik duvara şey yazmışlardı ne “torbacı aranıyor günlük” kadın. 250 – 300 lira. Kadını da şu yönden istiyorlar aslında yanına polisler kadınları çevirmiyorlar ya aile var araba da düşüncesiyle çevirmiyorlar. O yüzden da yanlarında bir kadınla falan ya da çocukla gidiyorlar satmaya. Var yani çocuğunun bezinde bile satan var bezine koyup. Bunu ben biliyorsam devlet hayda hayda biliyor yani.” (G6, Site, K, 24)

“Ne oldu kentsel dönüşümde işte Sincan’a taşındı Saraycık’a taşındı Karapürçek’e taşındı da sabah ot satmaya gene buraya adamın işyeri burası torbacı ya adam işyeri burası. Öğrendiğimiz kadarıyla suçu oraya götürmediler çünkü oranın kendi suçlusu zaten var kendi branşında bir de burası bir adres. Bura esrar eroin işte artık madde alış satışında bir adres burası. Bu kadar fakir bir mahalle olup da bu kadar taksinin girip çıktığı mahalle olabilir mi?” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

Madde satışının en önemli sebeplerinden bir tanesi çok hızlı ve yüksek miktarda para kazanılmasıdır. G1, kısaca bir hesap yapmış ve bir madde satıcısının günde 10.000 TL gibi bir para kazanmasının mümkün olduğunu ifade etmiştir; bu tutar neredeyse üç asgari ücret etmektedir. 20 yaşında lüks arabalara binebilmenin mümkün olduğu bir ortamda, madde satışı da cazip gelmekte ve onlarca yeni satıcı bulmak kolaylaşmaktadır. G13 bu durumun bir rant olduğunu, birçok meslek grubunun bu işten nemalandığını belirtmiştir. Kendisi bir zamanlar kaçak içki üretmiş ve ayda bir asgari ücrete yakın para (neredeyse kendi maaşına denk bir tutar) kazanmıştır.

“Küçük bir şey veriyormuş 100 milyon, 200 milyon abo. Para. Çok para var yani. Mesela günde 300 kişiye verse ayda bir daire alır o. 300 kişi olmasa da yine 100, 150 kişiye veriyodur. 100 kişiye 100'er liradan 10 milyar para bir günde. Bir ay çalışsan. Sen ama o 100 lira bakalım o 100 liralık mı, bazıları mesela 300 TL'lik alıyo, 500 TL'lik alıyo abo.” (G1, Gecekondu, E, 18)

“Ya bu ülkeden bunu silmek lazım silemezler o da büyük bir rant. Rant yani kim sokuyor kim çıkarıyor bilemeyiz ama büyük bir rant. Az bir para değil çünkü, çok büyük paralar ve çok da kolay para, KDV'siz. Vergisiz para kimseye bir şey ödemek zorunda değilsin. Takibi zor. Şimdi şu adam dediğim hesap işte ben viski satıyordum tekelci de viski satıyor benden az kazanıyordu misal. Valla benden az kazanıyordu ya şöyle söyleyim ben viski yapıyordum haftada, ayda bana 2 milyar para geliyordu ben bunu da başka şekilde içiyordum.” (G13, Gecekondu, E, 24)

Madde satışıyla ilgili benzer anlatılardan bir tanesi lüks arabalardır. A12'nin daha önce bahsettiği “bu kadar fakir olup bu kadar fazla taksinin girdiği bir mahalle” olan Gültepe'de, birçok lüks araba görmek mümkündür. A1, kendisinin ömrü boyunca göremeyeceği arabalara mahallenin çoğu yerinde rastlayabildiğini ifade etmektedir. G2, Yenidoğan'da birçok lüks arabanın dolaştığını, piyasa değeri 1 milyon TL'nin üzerinde olan araçları görmenin mümkün olduğunu söylemiştir.

“Hemen hemen hepsinin altında lüks arabalar var. Benim hayatta binemeyeceğim araba. Cipler var. Ne diyeyim yani, yoksulluk diye bir şey yok. Ne bileyim bazen adam geliyor, bi çıkarıyor benim cebimde o kadar param yok.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Bir kere girince çıkamıyorsun çünkü o para da tatlı geliyor. O insanlara bir hayat sağlıyor bir uyum sağlıyor hiçbir şey onu geri döndüremiyor. Çok para var. O tür işleri yapan adamlar çok çok büyük paralar kazanıyor çok iyi paralı

arabalara biniyorlar. Üç dört yüz milyar liralık arabalar. Bu adamlar BMW i8'e biniyorlar. Çin'in de i8'in ne işi var?" (G2, Site, E, 21)

"Bir araba alıyorlar altlarına evlerini alıyorlar falan. Var lüks araba çok gördüm ben burda Mercedes'ler BMW'ler acayip arabalar. Bunların kaynağı hep uyuşturucu çalışmakla o arabayı alamazsın. Alır da bayağı sürer çalışmakla o arabayı almak. Genç çocuklarda var o arabalar." (G11, Site, E, 19)

Madde satışıyla ilgili anlatılarda öne çıkan bir durum madde satışının çocuklara yaptırılması şeklindedir. Çocuklar madde sattırma yoluyla suça sürüklenmektedir. Reşit olmayanların ceza ehliyetlerinin olmamasından dolayı çocuklar madde satışında bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu durum hem çocukların suçlu bir ortamda büyümesine hem de riskli davranışlarda bulunmalarının kolaylaşmasına sebep olmaktadır. Madde satışında kurye ve torbacı olarak kullanılan bir diğer grup zihinsel engelli bireylerdir. Zihinsel engeli bulunan kişilerin ceza almadığını bilen madde satıcıları bu durumu kullanmaktadır. Bu durum, "vergiden kaçınmak" olarak da bilinen, kanunun dolanılması olarak da bilinen kanuna karşı hile yapmaktır. Kanuna karşı hile, emredici hukuk kuralının yaptırımından feragat edebilmek için hukuka uygun başka yollara başvurup benzer sonuca ulaşmaktır (İnceoğlu ve Aslanyürek, 2016).

"Gençlerin de birçoğu da zaten bu boşluktan kaynaklı uyuşturucu ticaretinde kullanılıyor. Burada daha çok hani kolbaşı dedikleri sistemde çünkü yaşı küçük olan biliyorsun yaşı küçük olan kişinin cezai ehliyeti yok onlara yaptırıyorlar." (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

"Bir de şey var bu uyuşturucuyu yapan kişiler yani park bahçe, okulların yanında yapmanın daha çok oranı artırdığını bildiği için zannetmiyorum okul çevrelerine yapacaklarını. Yani bu uyuşturucuyu yapanlar kanunu daha çok daha iyi biliyor ne kadar ceza alacağını çok iyi bilen kişilerdir. O yüzden hatta çocuklarla çalışıyor çünkü yakalansa bile ceza almayacağını bildiği için çocuklarla çalışan şeyler var." (G5, Apartman, E, 25)

"Bilardo kafe vardı H... abigilin o semtte hatta şöyle de bir anekdot paylaşabilirim orda çocuklar bu anlamda kullanılıyor zaten bende buna tanık yani buna bir kere denk gelmişim mesela elimde bir esrar paketi şöyle küçük bir şey düşünün streç düşünün şöyle bir paket verdi dedi ki bunu git oraya götür. Ben bilmiyom ki ilk defa gördüm o ne yani. Ben de götürürüm yani gitsem gittiğim yerde kesin bana bir kola ısmarlayacak. Ben de bunu yaptım yani." (G15, Apartman, E, 24)

Birçok maddenin satışının yapıldığı Gültepe çevresinde özellikle esrar, eroin ve bonzai satışının çok yüksek olduğu katılımcıların anlatılarından doğru ortaya çıkmaktadır. Esrarın zararının olmadığı düşünülüyor görülmektedir. Satışı yapılan türler arasında reçeteye satılan psikiyatrik ilaçlar da bulunmaktadır. Mahallede önceden uyuşturucu olarak görülmeyen esrarın yıllardır satıldığı ortaya çıkmıştır. Son yıllarda çeşitli türlerde maddelerin satılmaya başladığı belirtilmektedir.

“Ya kimisi de işte uyuşturucu değil mesela şey Lirika diye bir hap var bilirsiniz belki psikiyatri de kullanılan ilaç. Kimisi de onu kullanıyor açıkçası bir süre sonra o bağımlılık yapıyormuş burada reçetesiz satıyorlar burada çoğu da onu kullanıyor işte şu anda. Buluyorlar onu bir şekilde onu içiyorlar. Satıyorlar gayet rahat satıyorlar.” (G6, Site, K, 24)

“Sonradan mahalleye uyuşturucu girdi eroin olsun işte kafayı yapan haplar olsun değişiyor yani şöyle diyim uyuşturucudan anlaşılan o zaman burada hap olsun, eroin olsun, bonzai olsun sentetik tarzı işler esrarı çok uyuşturucudan saymıyorlar.” (G11, Site, E, 19)

“Şöyle söyleyim benim arkadaşım diyor ki içen bir arkadaşım ben diyor hani krizine girdin mi diyor camdan atlarsın gene içersin diyor. Ya bunu diyebiliyor ben anlamıyorum, bilmiyorum ama çok gördüm yanımda krizine gireni abi şöyle abi böyle para isteyenler kıyamıyorum veriyorum mesela.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Lyricanın a... koyayım. Geçen Cuma günü dükkanı kapattım. Abi bana bir tane 100'lük getir dedi getireyim kardeşim dedim getirdim kafam da bir dünya bak şu andan var ya daha iyi kafam abi dedi gözünü kapat dedi gözümü kapattım ağzımı açıyorum abi şunu ağzına at ney lan dedim. Lyrica vermişler içmem. A... koyduğum çocuğu dedim hapla benim ne işim olur, abi dedi bunu herkes içiyor.” (G14, Apartman, E, 25)

Suç azaltmaya dönük bir önlem almak için yapılan kentsel dönüşüm sonrasında madde satışının azaldığını ya da arttığını düşünen katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Özellikle kolluk kuvvetlerinin aldığı önlemlerle azalmaya başladığı, artık gizli bir şekilde yapıldığı halde genel olarak satışın ve kullanımın azaldığını belirten katılımcılar bulunmaktadır.

“Eskiye nazaran azaldı. 6-7 sene önce çoktu acayip apartmanın önünde bile satarlardı. Devlet cezaevine attı. Dövüldüler falan. E artık onlar baya bi azaldı. En son ya dövüyorlardı ya da cezaevine veriyorlardı. Artık Türkler yapmıyor

Afganlar yapıyor. Onlar kendi evlerinde yapıyorlarmış. Kimyasalı çok iyi biliyorlar. Keneviri nasıl yapıyorlarmış mesela haberlerde gördüm. Akşam olsa bile ışık yayıyorlar. Pervane yapıyorlar. Pervane hava oluyor ve onlar da daha çok büyüyorlar.” (G7, Apartman, K, 19)

Bazı katılımcılar ise madde satışının arttığını belirtmektedir. Madde satışının şeklinin değiştiğini ve farklı yöntemlerle hala satıldığını belirten katılımcılar bulunmaktadır. G9 ise satıcıların kendilerini gizlediğini ve önlemlerin gevşemesiyle birlikte tekrar ortaya çıkacağını düşünmektedir.

“Şu anda polis etkisini biraz azaltsa yeniden başlarlar bırakmışlarsa da. Başlayınca hani para tatlı geliyor insana. Kaydı dondurdular yani sadece, beklemeye aldılar kendilerini öyle. Tekrar bir anda çoğalabilir. Her an çoğalabilirler bu devletin elinde şu anda aslında biz şu anda memnunuz yani son üç, dört seneye göre şu anda iyi yani.” (G9, Site, E, 18)

“Son 10 sene içerisinde yani ortalama bir 10 sene içerisinde alenen yapılmaya başlandı. Hani önceden nadir tek tük oluyordu ama işte şimdi kullanımı da belki 10’dan daha fazla yüzde 300 yüzde 400 artmıştır. Kullanımı da artık bunu temin etme yöntemleri falan milletin gözüne soka soka rahat rahat yapabilir hale geldiler.” (G16, Apartman, E, 23)

G4, kentsel dönüşüm sonrasında yapılan sitelerde oturdukları karşı dairelerinde madde satışı yapıldığını aşağıda yer verilen sözcüklerle ifade etmektedir.

“Aslında Kentsel Dönüşüm bir bakıma onlar için de kötü oldu bu uyuşturucu kullananlar bu eskiden gecekondular boşaldıkça boş evler kalıyordu orda barınıyorlardı sonra işte onları da yıkıp yerine Kentsel Dönüşüm gelince oradan da bayağı bir azalma oldu.” (G9, Site, E, 18)

“Şimdi ben Altındağ’da asayıştaydım. Sonra Çankaya’ya geçtim. Farkları da anlatabilirim. Özellikle Altındağ’da uyuşturucuyu çok görürsün. Ama uyuşturucu sadece orada mı satılıyor? Hayır. Ama oradan dağılıyor. Uyuşturucu sadece Altındağ’da kullanılmıyor ki. Ama satmanın başka yolları var. Mesela telefonla arasın, sipariş edersin. Başka yere getirirler. Misal Hoşdere’deki adam arar elemanı, adam atlar taksiye getirir teslim eder. Yani oradan satışı yapıyor. Kullanım başka yerlerde de var.” (A16, Polis, E, 48)

“Zaten bizim karşı binamızda öyle madde satılıyor şu an mesela. Aynı apartmanda. Yani karşı dairemiz. Buranın insanı içmiyor sadece satıyor.” (güllüyor) (G4, Site, K, 18)

Kentsel dönüşüm gerçekleşse de hala birçok gecekondun yıkılmayı beklemektedir. Bu gecekondular ise katılımcıların anlatılarına göre madde satışı ve kullanımı için mesken olmaktadır. Polis memuru olan A16'nın da belirttiği gibi uyuşturucu maddelerin Altındağ'da satıldığını ancak kullanıcıların birçok farklı ilçeden olduğu görülmektedir.

4.5.4.19. Madde Kullanımı

Madde kullanımı bu araştırmada en sık karşılaşılan riskli davranış olarak önemli bir yer edinmektedir. Neredeyse her katılımcının madde kullanımına ilişkin anlattığı bir olay, anekdot ya da anısı bulunmaktadır. Madde kullananların aile üyelerini öldürebildiğini, hırsızlık yaptığını, okulunu terk ettiğini, korunmasız cinsel ilişkiye girdiğini, seks işçiliği yaptığını, intihar ettiğini belirten katılımcılar, madde kullanımından çekindiklerini ifade etmektedirler.

“Çok kötü, çok kötü. Maddeyi neyi içtin, para bulmadı, annesini de öldürür, babasını da öldürür, kardeşini de. Yapar, yapan oldu. Duyduklarım çok oldu, görmek de hiç istemem çünkü üzülürüm.” (G1, Gecekondun, E, 18)

“Şimdi bunlar nasıl bir şey ben şöyle anlatayım bunlar belli bir yaşta alıştıran tipler böyle ergensi genelde yaşı büyük olanlarda olur aralarında ama 17-18-19-20 babında ağırlıklı öyle. Belli tipler vardır onları alıştıran ondan sonra bir nevi arabayla gezerken veya yolda yürürken denk gelirsin ilk sene otostop yapar yolda rastlarsın görürsün napıyon, nereye gidiyon geleyim mi arabaya, sen kim biliyorsun artık onları hani belli bir tip vardır onlar da zayıf oluyorlar genelde. Kokuyorlar yıkanmazlar çünkü öyle bir şeyleri var.” (G17, Apartman, E, 25)

“Güldük ilk başta ama sonra bayağı olay sıkıntılı bir yere gitti ağzından köpük çıkmasına kadar ben hayatımda ilk defa öyle bir şey gördüğüm için bayağı da zorlandım. Yani açıkçası gülerken bir anda ağlamaya başladı hani ne oldu oğlum ya falan böyle yıkılıp kaldı böyle bulunduğu yerde düşüp. Yani bunu anlatamam yani bütün uzuvlarımda şu anda hareket eden bütün her şeyimin bir anda durup böyle düştüğümü düşünün insanın bayağı tüyler ürpertici bir hal alıyor.” (G15, Apartman, E, 24)

Madde bağımlılığının tedavisine yönelik anlatılar incelendiğinde, özellikle eroin bağımlılığının tedavisinde başarısız olduğu görülmektedir. Katılımcıların deneyimleri bölgede bağımlılık düzeyi ve relaps (tekrar etme) ihtimalinin çok

yüksek olduğu bilgisini vermektedir. Bireyin çevresi değişmediği için tekrar etme ihtimalinin arttığı anlaşılmaktadır.

Mahalledeki sosyoekonomik dezavantaj gibi yapısal faktörlerle, gençlerin madde kullanımı arasındaki ilişkiyi inceleyen Cambron ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışma sonucunda, temel risklerin ve madde kullanımına ilişkin risk faktörleriyle, aile düzeyindeki sosyodemografik faktörlerin etkisi hesaba katıldıktan sonra, sosyoekonomik açıdan daha dezavantajlı bir mahallede yaşamının, sigara içme, aşırı alkol tüketimi ve çoklu madde kullanımı olasılığını artırdığını ifade etmişlerdir. Bir çalışmada, mahalledeki sosyoekonomik düzeyin yarattığı dezavantaj gibi yapısal faktörlerin, gençlerin madde kullanımıyla doğrudan ilişkili olduğuna yer verilmektedir (Cambron vd., 2020).

“Ben de diyorum ki arkadaş yatılı olsun bak siz oradan yatılı alın bizde burada, aile zaten öyle aileler var ki şey artık buradan kurtulmak için her şeyi yapıyorlar. Yani çocuğuna ben burada kredi kartını verip ya git al eroini vur kendine bizi rahat bırak diyen aileler biliyorum. Adamın kredi kartı 4000 lira 5000 lira limitli kredi kartı patlamış durumda. Diyor ki hocam diyor kendi çocuğuma zehir veriyorum diyor ya yoksa vermezsem diyor evde diyor cam çerçeve bırakmıyor diyor televizyonu her şey buzdolabını satıyor diyor.” (A3, Sosyal Çalışmacı, E, 56)

“Uzman Çavuşmuş. Doğuda 5 yıl kalmış ağzıma sürmedim diyor. Sözleşmesi bitince tekrar Ankara'ya gelmiş. Eşi ailesi çocuğu falan da var adamın. Bir gün bir ortamda çektiler, kanım çekti, yine başladım dedi. Adam beş yıl içmemiş. Veyahut da cezaevine giriyorlar. Adam hiç içmiyor. Çıkıyor bir daha içiyor. Çok garip bir şey yani. 3 yıl içmemişsin.” (G2, Site, E, 21)

4.5.4.20. Alkolün Kötüye Kullanımı

Alkolün kötüye kullanımı madde bağımlılığı ve satışı gibi, çoğu katılımcının anlatısında geçen bir riskli davranıştır. A5, alkol bağımlılığının geçmişte daha fazla olduğunu, zamanla bu bağımlılığın yerini uyuşturucu maddelere bıraktığını belirtmiş ve ailelerin parçalanmasında riskli davranışların çok sık görüldüğünü ifade etmiştir. Ailesinde alkolü kötüye kullanan birçok katılımcı bulunmaktadır. G13, benim kendisiyle görüşme yapmamı içmek için bahane olduğunu, üzgün olduğunda, keyifli olduğunda, canı sıkıldığında, boş vakitlerinde içtiğini

söylemektedir. G16, neredeyse her gün iş çıkışında Sakarya Caddesindeki mekanlardan birine oturup iki bira ya da bir iki kadeh viski içtiğini ifade etmiştir. G17 ise sürekli alkol tükettiklerini, her eylemin sonu alkole çıktığı için bir zaman sonra kendisi için bir şey ifade etmediğini, artık daha az alkollü içecek tükettiğini söylemiştir. Ayrıca mahallede alkol fiyatlarının çok artmasından ötürü kaçak içki satışı ve tüketiminin arttığı keşfedilmiştir.

“Maddi yönden de çok sıkıntı çektik hele ki hastalık... Benim babam hani içki içerdi sürekli, sürekli aldığı içkiyi de saklardı.” (G10, Apartman, E, 24)

“Mesela hocam şu bize hiç mesele değil sizin gelip bize bunu yapmanız. Çünkü bu bizim için bir içme sebebi sizin bunu bize yapmanız. Arkadaşım beni aradı dedi ki oğlum dedi G15 gelecekmiş dedi e dedim? Napak içek... ..Ben viski yapıyordum. 30 liraydı. 50'ye 30, 1 buçuk litre. Kendi yaptığım viskiden bir tane anca içiyordum haftada. Ben de gidiyordum büfeden bira yani farklı yani votka şu bu.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“İşte mesela günüm şöyle geçiyor diyebilirim tamamıyla bunu copy paste yapıp yarına falan da yapıştırabilirsin. Sabah kalkıp işe giderim işte akşam saat 5'e kadar falan çalışırız ondan sonra çıkarım Kızılay'a geçerim saat 6, 6 buçuk olur. Böyle belirlediğim mekanlar vardır oralara giderim tek başıma otururum bir köşeye böyle giderim oraya otururum 2 tane 3 tane bira 1-2 tane şarap veya 1-2 kadeh viski ne olursa önemli değil.” (G16, Apartman, E, 23)

“Yani eski mahalleye bir dönem yoğun olarak takıldık ama hafta sonları işte ne bileyim arada bir hafta içi gitmek falan ama bakıyorsun hep sabit yani bir vizyon yok sade adamlar oturuyorsun napalım napalım hadi içelim napalım napalım hadi içelim sonuçta hep aynı yere çıkıyor.” (G17, Apartman, E, 25)

Alkol kullanımı, gençlerde en sık karşılaşılan riskli davranışlardan biridir. Ögel ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada, ilkokula devam eden bireylerin %15,4'ünün; ortaokula devam eden bireylerin ise %45'inin alkol kullandığı görülmüştür. İlk kez alkol kullanılan yaşın 11.6 olduğu belirlenmiştir (Alikaşifoğlu, 2008). Bu veriler, hem gençler arasında alkol kullanımının sıklığına ilişkin önemli bir iç görüş sağlamakta, hem de ilk kez alkol alınan yaşın düşük olması, erişimin kolay olduğunu göstermektedir. Çalışmada, yaş ortalamasının bu denli düşük olmasının, ergenlik döneminde, bireyin kimlik kazanma ve bağımsızlık elde etme sürecinde, alkol kullanımını bir araç ve fırsat olarak görmesi olduğu belirtilmiştir.

Bu durum akran grubuna uyum sağlamak, akran grubundakileri model almak ve yetişkin yaşamına özenme ile açıklanmaktadır (Alikashiöglü, 2008).

4.5.4.21. Sigara

Sigara kullanımı ergenlikte sık karşılaşılan bir riskli davranıştır. Özellikle başka riskli davranışlar için basamak olmasından ötürü önemlidir. Birçok hastalığı beraberinde getirmektedir ve kanser başta olmak üzere süregelen hastalıklar için önemli bir kolaylaştırıcı faktördür (Semerci, 2007; Ögel vd., 2007; Alikashiöglü, 2008; Zincir vd., 2012). Birçok katılımcı, sigarayı riskli davranış olarak görmemekte, normal karşılamaktadır. Bu durumun sebebi Gültepe çevresinde gençlerin maruz kalabileceği, daha çabuk etki gösteren ve daha riskli davranışlar (madde kullanımı, erken evlilikler gibi) olmasıdır.

“Sigara çok iyi. Sigara birçok şeyle tanışmanın vesilesidir ama sadece sigara içiyorsa iyi burada tek sigara satan market var yemin ediyorum 100 kere ben şikayet etmişimdir 100 kere de müdüre hanım etmiştir daha bir tane polis de markete gidip kardeşim sen tek sigara satıyormuşsun demedi. Polis bilmez olur mu adı çıkmış tostçu diyorlar mesela sabahları tost falan satıyor diye tek sigara da satıyor biliyoruz ya da çocuk paket alıyor 1-2 tane içiyor kalanını oraya emanet ediyor sabah, okuldan çıkınca geri alıyor gidiyor. Suç bu...” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Zaten o artık normalleşti farkındaysanız zaten o yaş grubu olarak yani bu bölge değil de genel olarak da düşünüyor tabii ki artık 12 yaşına kadar düşebiliyor yani sigaranın. Ama dediğim gibi genellikle sigara hani o zaman bilinen sigara hani uyuşturucu, hırsızlık hani bunlar üç şey daha fazlaydı. Şimdi hırsızlık biraz daha hani bir süreçte devam ediyor ama diğerlerinde sigara zaten saymıyorum artık o da riskli de yani hani dediğim gibi çok normal. Ha yani şey diyor yani o çocuk için aile içiyor, çocuk içiyor normal yani hani öbür taraf gruplardaki çocuklara nazaran çok şey yapılmıyor önemsenmiyor.” (A15, Psikolog, K, 28)

“Çocuk ister istemez stres altına giriyor. Bir şeyleri başarması lazım. O stresten içiyor sigarayı. Kimisinin ailesi de biliyor çok yadırgamıyor. Bu tarz şeyleri yadırgamıyorlar artık. Önceden olsa farklıydı.” (G2, Site, E, 21)

“Mesela ben sigara içmemin sebebi evde olması yani şu anda sigara tüketmemin tek sebebi bizim evde sigara olması. Hani hatta böyle bir tane şey oluyor vazo gibi bir şey oluyor onun içine bütün sigara modellerinden koyuluyor ki eve gelenler alsın, misafir sigarası yani. Şimdi ben başka şansım yoktu içmek dışında.” (G15, Apartman, E, 24)

Sigara kullanımı, gençken başlayan, bağımlılık yapan bir riskli davranıştır. Keskinöglü ve arkadaşları (2006), İzmir'deki lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %15'inin sigara içtiği görülmüştür. Sigara içiciliğinde etkileyici faktörlerin ise akranlardan birinin sigara içmesi, aynı evde başka bir içici olması, model alınan kişinin de sigara ve alkol kullanması olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla, sigara içiminde sosyal öğrenme önemli bir etkiye sahiptir. Sigara içimi, giderek daha düşük sosyoekonomik popülasyonlarda yoğunlaşmıştır (Drope vd., 2018). Bu literatürü destekleyici anlatılar aşağıda sunulmuştur.

4.5.4.22. Okul Terki

Okul terki birçok sorunun ortaya çıkmasına yol açan, bireyin finansal olarak kötü bir duruma gelmesine, iyi eğitim alamadığı için iş fırsatlarını kaçırmaya sebep olan bir riskli davranıştır. Çinçin bölgesinde çok sık karşılaşılmaktadır. Bununla birlikte okul terkinin bir diğer sebebinin erken evlilikler olduğu görülmektedir. Özer, Gençtanırım ve Ergene, (2011) yaptıkları çalışmada, arkadaş desteği ve aile desteği arttıkça, okul terki riskinin azaldığını ortaya koymuştur. Gencin, arkadaş desteğinin ve ailesinden destek görmemesi, başka riskli davranışlara da davetiye çıkartmaktadır. A12 de benzer şekilde okulu terk eden öğrencilerin takibinin zorlaştığını ifade etmiştir.

“Genelde okulu bırakmak çok kolay olduğu için bu semtlerde dolayısıyla kolay derken birincil çözüm hocam babanızın parası yoksa kesin okulu bırakırsınız. Vazgeçeceğiniz ilk şey o olur yani gemi batarken ilk atacağınız şey o ağırlık olacak.” (G15, Apartman, E, 24)

“Açık liseye geçme şansın var şimdi veli diyor ki ben kızımı okuldan alıcam ben diyorum ki hayır alamazsın imam nikahı yapacak biliyorum haberim var kardeşim diyor devlet açık liseye gitme hakkı verdi sana ne diyor, çünkü öyle bir hakkı var kafasına göre geçebiliyor. ...Eskiden neydi bu açık lise, lise çağını doldurmuş liseye gidememiş insanlar orada lisesini okuyacaktı. Şimdi ortaokulu bitir 14 yaşında ben açık lisede okuyacağım de sana kimse bir şey diyemiyor, takip edemiyorsun ne yapıyor.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Bir gün uyandım pazartesiydi herhalde okulu bırakıyorum dedim yani bu sene gitmiysem önümüzdeki sene gidecem dedim. İşte aileme söyledim

onlarda kabul etti onlara da kabul ettirdim. Ondan sonra okula gitmedim.”
(G16, Apartman, E, 23)

G15, ekonomik yoksunluk çeken ailelerde ilk vazgeçilen şeyin eğitim olduğunu belirtmektedir. Tartışılması gereken önemli bir konu açık liselerdir. Açık liseler ortaöğretimin bir parçasıdır, öğrenci liseye örgün olarak gitmeden mezun olabilmektedir. Ancak açık liseler suiistimal edilmekte, okul terkinin kolaylaştırılmaktadır.

4.5.4.23. Fuhuş

Katılımcılar, özellikle madde kullanan insanların seks işçiliği yapmak zorunda kaldıklarını söylemektedir. Bazı katılımcılar 20-30 lira gibi, herhangi bir gencin harçlık olarak alabileceği küçük miktarlar karşısında cinsel ilişkiye giren kadınlar olduğu belirtilmektedir.

“Babası hapse giriyor, yiyecek ekmek yok. Burada fuhuş çok fazla. Genelde baba hapisteyse anne de fuhsa başlıyor. Anne temizliğe gidiyor diyorlar ama aslında temizliğe gitmiyor, fuhuş yapıyor.” (A16, Polis, E, 48)

“20 milyon 30 milyon. 50 milyon. En fazla 50 milyon 20-30-50 yevmiye de verir A... koyayım ben senin 20'nin a... koyayım. O kadınlarda olay şu “bana bi bira al bir madde al” 10 lira 5 lira hap. O kadar olsun yeter.” (G13, Gecekondu, E, 24)

“Pis kokuyorlar çalı çırpı tipi olur böyle zayıf olurlar çünkü içmekten artık eriyorlar bir süre sonra arabaya gelir krizdeyim der cart curt işte şurda şey var torbacı var bana bir mal al işini gör falan filan gibi yani bu şekilde bir döngüsü var. Yani benim tercih ettiğim bir olay değildir ama tip olarak o bölgelerde yoğun karşılaşılır. İnsanlar nerde durdu saat kaçta geldiklerini bilir kimin olduğunu bilir alırlar arabayla falan alır götürürler. Kızlara dediğim gibi para verirler cüzi bir miktardır 50 lira, 60 lira, 20 lira, 30 lira neyse ilişkiye girer kız ondan sonra bırakır giderler yani böyle bir döngü de var aktif olarak o bölgede hani.” (G17, Apartman, E, 25)

Riskli davranışların bir özelliği, iç içe geçmiş olmalarıdır. Bir birey genellikle tek bir riskli davranışta bulunmaz, birden fazla riskli davranışı aynı anda gösterir. Korunmasız cinsel ilişkiye, plansız hamileliğe, cinsel yolla bulaşan hastalıklara da sebep olabilen fuhuş, Gültepe çevresinde çok sık görülmektedir.

4.5.4.24. Silah, Bıçak ya da Sopa Taşımak ve Bulundurmak

Bazı katılımcılar genellikle kendilerini korumak ve güvenlik için ateşli silah, bıçak ya da sopa taşıdıklarını belirtmektedirler. Kavga anında üstünlük kurmak ya da karşı tarafı korkutmak için silah taşıdıklarını belirten katılımcılar, çoğunlukla ailelerin bu yönde bir teşvikinin olduğunu söylemektedir. Harris, Duncan ve Boisjoly (2002) tarafından yapılan araştırmaya göre, gelecekte beklenen düşük gençlerin, yaşlılarına göre daha erken riskli davranışlar sergilediği; gelecekte beklenen düşük olmanın, yüksek olan kişilere göre, riskli davranışlar sonucu oluşacak kayıpları daha az düşündüğü belirtilmektedir.

“Çatılar alçak ya. Onların aralarına biz kahvenin etrafında sopaydı, demir parçasıydı, onlardan koyardık. Sebebi de korunmak için değil, bir şey olunca girmek için.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Biz ortaokuldayken silah tamir ediyorlardı tuvalette biz ortaokulda silah tamir ediyorduk. Meslek lisesinde hocayı bıçakladılar.” (G9, Site, E, 18)

“Ne kadar da tedbir amaçlı pompalı tüfekler vardı bizim evde iki tane çünkü bizim kapımızda uyuşturucu satanlar oluyordu çok kavga ediyorduk.” (G10, Apartman, E, 24)

“İşte kapkaççısı çıkmış yok okulun orda baliciler varmış yok yurdun orda işte kadın kaçırmışlar falan. Öyle şeyler duyduğum için artık güvenliği bir tık daha kendince öyle sağlıyorsun. Ben dediğim gibi yeri geliyor hani elim kasmaya belime bir yere bıçağı koyar öyle giderdim çoğu zaman.” (G17, Apartman, E, 25)

4.5.4.25. Hırsızlık

Hırsızlık çok sık karşılaşılan bir diğer riskli davranış ve suç içeren eylemdir. Mahallede birçok kişinin hırsızlık yaptığını belirten katılımcılardan bazıları evlerine hırsız girdiğini, mallarının gasp edildiğini belirtmektedir. A1, yıllardır hırsızlık yapıldığını, bölgedeki insanların yakalanmamak için başka ilçelerdeki insanları soyduklarını belirtmiştir. G14, bazen inşaatlardan odun çaldıklarını ve ısınmak için ateş yaktıklarını söylemektedir. G18 mahalleye ilk taşındıklarında bisikletinin çalındığını ifade etmiştir.

“Genelde subay karılarının çantalarına dadanırlardı. Eşleri dışarda olanların. Kaç tane. Onların kredi kartları falan da vardı hemen onu sorarlardı, içinde duruyor mu diye. Yani öyle çok aldım verdim. O zamanlar çoktu da şimdi yok artık. Büyük alışveriş merkezlerine giderlerdi yankesiciler.” (A1, Muhtar, E, 55)

“Hocam diyeceğim eskiden mahallede herkes yani şu saatte mesela park var bizim. Burada odun falan çalarlar ateş yakarlar. Biz de yaktık. Bak vermese O y... yedi orda kaç tane odun var ya onu yakarız komple alır gideriz yalan mı? Çalardım lan harbi çalardım.” (G14, Apartman, E, 25)

“İlk 5 sene kesinlikle güvenli değildi, Bisikletim olsun ayakkabılarım olsun topum olsun çalınıyordu abi. Hatta annem bisikletim çalınırken direk kapının önünde doğalgaz boruları vardı oraya zincirliyordum, iki kat kalın zincirle zincirliyordum. Ona rağmen Adamlar tınlamıyor çalıp gidiyor. Kamera kayıtları vardı, karakola da babam resmi başvuruda bulundu, sonuç çıkmadı. O büyük ihtimal satılmıştır, demirleri öğütülmüştür onun. (G18, Site, E, 22)

“Bu bir sanat hocam diyor, sen saz çalıyorsun diyor ben bunu yapıyorum. Yani açık açık söylüyor bunu yani çocuk parmaklarını o yönde geliştirmiş çocukluğundan beri bunu öğrenmiş biliyor. Evde [hırsızlık] yapıyorlar zaten ailecek.” (A12, Rehber Öğretmen, E, 41)

“Gidiyorlarmış raflardan beğeniyorlarmış atıyorum Ankamall’de Nike mağazası şu şu modeli beğendim diyorsunuz adama adam size çalıyor onu getiriyor. Siz o ayakkabıya 500 lira verecekseniz adam senden 50 lira, 100 lira alıyor. Veya sucuklar veya duş şeyleri, şampuan, deterjan ne isterseniz var burada.” (G6, Site, K, 24)

Hırsızlığın bir meslek olduğunu, geçimini hırsızlık yaparak sağlayan birçok insan olduğunu belirten katılımcılar bulunmaktadır. Katılımcılar mahallede kimin hırsızlık yaptığını, kimin madde sattığını, kimin kaçak içki sattığını bildiklerini belirtmişlerdir. G6, dükkanlarda satılan eşyaları çalınıp değerinden çok daha düşük fiyatlara mahallede satıldığını ifade etmektedir. A12, bir öğrencisinin ailesinin hırsızlık yaptığını, öğrencisinin de hırsızlık yaptığı için uyarıldığını ifade etmiştir.

4. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. ARAŞTIRMANIN GENELİNE İLİŞKİN SONUÇLAR

Bu araştırma, kentsel dönüşümü deneyimleyen gençlerin riskli davranışlara maruz kalma deneyimlerinin anlaşılmasını amaçlamaktadır. Gültepe Mahallesi'nin ve çevresinin, eski adıyla Çiçin'in, dönüşümden önceki durumunun anlaşılması, kentsel dönüşümle birlikte ne tür değişimlerin yaşandığının ortaya çıkartılması ve yapılan dönüşümün riskli davranışları nasıl etkilediği, gençlerin ve gençlerle çalışan aktörlerin gözünden ve kendi dünyalarından hareketle tespit edilmesi, bu değişikliğe nasıl uyumlandıklarının anlaşılması bu araştırmanın temel motivasyonuydu.

Araştırmada, genel olarak bakıldığında en fazla “Dönüşen Gültepe Kentsel Dönüşüm Neleri Değiştirdi?” teması altında veri üretildiği görülmektedir. Bu tema kapsamında gençler ve aktörler, kentsel dönüşüm öncesinde ve sonrasında, yaşamlarında meydana gelen değişimleri dile getirmişlerdir. Bu tema altında yoksulluk, eğitim, istihdam, gündelik yaşam, gecekondu yaşamı, sitede toplu yaşam gibi kategorilerde kentsel dönüşümün getirdiği olumlu ya da olumsuz değişiklikler değerlendirilmiştir. Gençler, kentsel dönüşüm sonrasında yaşamlarında kayda değer bir değişim yaşanmadığını, bahsedilen konularda sorunlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Gençlerle ilişkili bir çalışmada, gençliğe ilişkin değerlendirmelerin az olması, riskli davranışlar ve kentsel dönüşümle ilgili anlatıların çok daha görünür olması, üzerinde durulması gereken bir konudur. “Uzmanların Gültepe'deki dönüşümle İlgili Söyleyecekleri Var” temasında, gençlere hizmet sunan kurumlara ilişkin, gençlerin aktörlere göre çok daha az anlatısının olması hizmetlerin ve kurumların hizmetlerini gözden geçirmesi gerektirdiğini belirtmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlara ilişkin yapılan derinlemesine analizlerde, mahallenin bir çöküntü bölge olduğu, zaman içinde köhneleştiği ve suçla

ilişkilendirildiği ortaya çıkmıştır. Mahalle kentsel dönüşümle birlikte bir yenilenme sürecine girse de gençlerin çoğunluğunun yaşamında anlamlı bir değişim yaşanmadığı ortaya çıkmıştır. Mahalledeki gençler dezavantajlı konumlarını sürdürmektedir. Gültepe’de oturmak, hala bir dışlanma sebebi olmakta ve insanların dezavantajlı olmasına sebep olmaktadır. Gültepe, riskli davranışlarla karakterize edilmekte, madde bağımlılığı, okul terki, erken evlilikler sık görülmektedir. Bölgede yaşayan insanların suça bulaşmaları ve riskli davranışlara maruz kalma olasılıkları çok fazladır. Sigara ve alkol kullanımı, uyuşturucu madde satışı ve kullanımı yüksek düzeyde olup bu maddelere çok rahat erişilmektedir. Bunlara ek olarak yeni evlerinde gelirlerinin kısıtlı olması durumunda, aidat, bakım giderleri ve TOKİ’ye borçlanma durumu insanları ekonomik olarak zorlamaktadır. Bölge Suriyelilerin yoğun olarak göç ettiği bir yerdir. Suriyeliler, bahsedilen dezavantajlı konumu daha yoğun yaşamakta ve aşırı yoksulluk deneyimi yaşamaktadırlar.

4.1.1. Gültepe Mahallesi İlişkin Sonuçlar

Öznelerle yapılan görüşmeler sonucunda, bölgedeki yaşama ve özelde Gültepe Mahallesi için dair bazı bulgular elde edilmiştir. Mahalle, Ankara’nın ortasında, Altındağ’ın merkezinde bulunmaktadır ve bu durum öznelerin mahalleye ilişkin sevdikleri bir özelliktir. Katılımcıların gözünden, mahallenin köhneleşme ve çöküntü alan haline gelme sürecini görmek ve anlamak mümkündür. Ancak bu köhneleşmenin, göçle birlikte hızlandığı belirtilmektedir. Göç aldıkça mahalle, insanlar tarafından değiştirilmiş ve şu anki “ününe” kavuşmuştur; kuralsızlığın, suçun, güçlünün güçsüzü ezdiği bir düzenin hüküm sürdüğü bir mahalle olarak anılmaya başlamıştır. Gençlerin, suçlu davranışların sık görüldüğü yerlerde kalması ve suçlu davranışlarda bulunan kişilerin daha fazla olduğu yerlerde yaşamasının, riskli davranışlar gösterme olasılığını artırdığı bilinmektedir. Dolayısıyla, Gültepe’nin bu özelliklerinin gençlerin riskli davranışlara maruz kalma düzeyini artırabileceği sonucuna ulaşılabılır. Bu kuralsızlığın, insanların ruh sağlığını olumsuz etkileyebileceği ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların, mahalleyi tanıtırken suçla bağdaştırdıkları görülmektedir. Bunun temel sebebinin yoksulluk olduğu, katılımcıların deneyimlerine göre bu mahallede yaşayanların gelir elde etmek için suçlu davranışlarda bulunma durumlarının yaygın olduğu anlaşılmıştır. Gecekonduarda sosyal problemlere sık sık rastlamak mümkündür ve oluşan farklı alt kültürler, sosyal problemleri etkileyerek şiddetini arttırabilmektedir. Kentsel dönüşümle birlikte, bölgedeki insanlar değişmiş, sosyodemografik yapı farklılaşmıştır. Devlet memurları bölgeye yerleşmeye başlamış, bölgedeki eğitim seviyesi ve sosyoekonomik düzey yükselmeye başlamıştır. Belediyenin, ürettiği konutlarda polis memurlarına kolaylık sağladığı ve polislerin bölgeye yerleşmesi için çaba sarf ettiği görülmektedir. Gültepe Mahallesinde, kentsel dönüşümün temel motivasyonunun, suçlu davranışların ortadan kaldırılması ve riskli davranışları engellemek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mahalle, estetik olarak kötü, çirkin olarak tanımlanmaktadır. Yapılaşma henüz tamamlanmamış, gecekonduyla yeni üretilmiş binalar bir aradadır. Gecekonduya oturmuş, bölgede uzun yıllar geçirmiş gençler ise mahallenin bu halinin çok daha iyi olduğunu belirtmektedir. Mahallede yaşayan insanlar, diğer bölgelere göre çok daha dezavantajlı konumdadır. Bölge riskli davranışlarla anılmaktadır ve daha incinebilir konumdaki gruplar bu dezavantajı daha çok hissetmektedirler. Bu mahallede okuma yazma bilmeyen insanların olduğu ortaya çıkmıştır. Gecekondu bölgelerinde ve çöküntü alanlarda, insanlar geçim kaygısı yaşamakta, düşük getirili işlerde çalışmakta ve bir yoksulluk kısır döngüsü içinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu durumun Gültepe Mahallesi için de geçerli olduğu söylenebilir. Mahallede gençler günlük ve plansız yaşamaktadırlar. Çöküntü bölgelerde güvencesiz yaşam yaygındır ve temel ihtiyaçları gidermek esastır.

Mahallenin ilk yapılaşma sürecinin planlı olduğu, ancak göçler sonrası bu planlamaya uyulmadığı ve gecekonduların çoğaldığı öğrenilmiştir. Bölgede yaşayan insanların zincir göç yoluyla gecekonduya yerleştiği, akrabalık, hemşerilik bağlarının güçlü olduğu anlaşılmıştır. Bölgede, özellikle erkek

ebeveynlerin cezaevinde olduğu, annelerin ise evi geçindirmek zorunda kaldığı, anne reisli tek ebeveynli aileler fazladır. Bölgede işsizlik yaygın olup okul terki sık görülmektedir. Bir mahallenin sosyoekonomik düzeyini anlamak için tek ebeveynli ailelerin oranının, okul terki sayısının ve mahalledeki ortanca hane gelirinin hesaba katılması gerekmektedir. Bu ölçütlere göre Gültepe Mahallesi sosyoekonomik olarak alt düzeydedir.

Gültepe’de hemşerilik bağları ve akrabalık ilişkileri yoluyla göç etmiş insanlar, belirli mekanlarda kümelenmişlerdir. Bu kümelenme damgalanmayı da beraberinde getirmiştir. Özellikle mahalleye Suriyeli ve Afganların gelmesiyle birlikte, bu damgalanma ve kümelenme, mekânsal olarak ayrışmalara yol açmaya başlamıştır. Mahalleye yeni gelen Suriyeli ve Afganlar, yeni bir dezavantajlı grup oluşturmuş; istenmeyen işleri, evleri devralmışlardır. Bu durum, “nöbetleşe dışlanma” kavramıyla açıklanmaktadır. Bu mahallede göçmenlere karşı olumsuz bir tutum sergilenmekte, asgari ücretin altında maaş alınan, güvencesiz işler önerilmektedir. Süregelen bu tutum, insanların birbirlerinden uzaklaşmalarına ve ayrışmalarına sebep olmaktadır.

Damgalanmaya maruz kalanlar yalnızca Suriyeliler değildir. Bu damgalanma nöbetleşe bir şekilde var olmaktadır. Damgalanmaya en çok maruz kalanlar Çiçin’de doğup büyümüş, bölgede oturan insanlardır; zamanla Suriyeliler ve Afganlar, daha fazla damgalanmaya başlamıştır. Damgalanma ve dışlanma, okul terkine, yasalarla ihtilafa düşmeye ve riskli davranışlarda bulunmaya sebep olabilmektedir. Damgalanma bölgedeki insanların iş bulmalarını zorlaştırmakta, polisle karşı karşıya gelmelerine, polis tarafından suçlu muamelesi görmelerine sebep olmaktadır. Gençler, Gültepe’nin dışına çıktıklarında rahat hissetmemekte, başka bölgelere göre bir kültür farkı olduğunu ifade etmektedirler.

Suç, mekanla ilişkilendirilmektedir. Çöküntü bölgeler, yoksulluğun ve suçun yüksek derecede bulunduğu bölgelerdir ve Gültepe’de de sık sık suç işlenmekte, kavga çıkmakta ve insanlar birbirlerine zarar vermektedirler. Polis, Çiçin’de, kentsel

dönüşümle birlikte daha görünür olmuş, suçu önlemek için önlemlerini artırmıştır. Mahallede polis algısı kötüdür, gençler sık sık polisle karşı karşıya gelmektedirler.

Gençler, ileride bu mahallede yaşamak, çocuklarını burada büyütmek istememektedirler. Riskli davranışlardan uzak durmak ve dönüşümle birlikte ortaya çıkan hayat pahalılığından sıyrılmak ve toplu yaşamda zorlandıklarından bölgeyi terk etmektedirler. Gençler ve aktörler, bölgedeki yapının ileride daha kötüye gideceğini, kentsel dönüşümün insanların sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeylerini yükseltmekte başarısız olduğunu, olumlu yönde bir davranış ve tutum değişikliği gözlemlenemediğini belirtmektedirler.

4.1.2. Gençliğe ve Gençlere İlişkin Sonuçlar

Bu temaya ilişkin en önemli sonuç, gençleri ilgilendiren, gençlerin yaşamını ve deneyimlerini öğrenmeyi hedefleyen bir çalışmada, gençlikle ilgili çok az anlatıya rastlanmasıdır. Gençler ve aktörler, gençlikle ilgili çok fazla şey dile getirmemiştir. Bu tema altında, gençler, arkadaş çevrelerinden bahsetmiş, dışlanma deneyiminin çok fazla olduğu bu mahallede, dışlanan ve etiketlenen gençlerin bir araya geldiği görülmüştür. Taşınan gençlerin, eski mahallelerindeki arkadaşlıklarını sürdürdükleri anlaşılmıştır. Bu mahallede insanlar birbirlerine çok güvenememektedirler; bununla birlikte çevrelerinde yeterince iyi örnek de bulunmamaktadır. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı mahalleler, olumlu aile işleyişini bozmakta ve ergenlerin sapkın davranışlarda bulunma olasılığını artırmaktadır; bu durum da iyi örneklerin az olmasını açıklamaktadır. İyi örnekler az iken, gençler, ailelerinde ve çevrelerinde rol model alacak insan bulamamaktadır. Aktörler, bu konunun bilincinde olup kendileri rol model olmaya çalıştıklarını belirtmektedirler. Aktörlerin gençler için hem bir risk hem de koruyucu faktör oldukları söylenebilir.

Gençler, potansiyellerinin farkında olmakla birlikte potansiyellerini kullanamadıklarını ifade etmişlerdir. Kurumların yetersiz olması, derinlemesine çalışmaların az olması, sosyal çalışmacıların ve kurumlarda gençlerle bire bir

çalışacak olan personelin sayısının az olması gibi sorunların, gençlerle kaliteli hizmet sunulmasını engelleyen faktörler olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de samimi bir gençlik politikasının olmaması, gençlerin geleceğini olumsuz etkilemektedir. Gençler, geleceğe ilişkin kaygı duymaktadırlar, işgücüne yeterince katılamamak, işsizlik, güvencesizlik ve yoksulluk korkusu, Gültepe’deki risklerle birleşerek gençlerde daha büyük dezavantajlara yol açmaktadır.

Gençlerin, evlenmeye, iş ve meslek edinmeye, üniversiteye ve eğitime, yasadışı işlere ilişkin hayalleri ve düşünceleri bulunmaktadır. Evlenmek isteyen gençler, ekonomik durumlarından ötürü hayallerini ertelemektedir. İleride üniversite okumak isteyen gençler bulunmaktadır; ancak gençlerin yaşları ilerledikçe, üniversite eğitiminden uzaklaştıkları anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan gençlerden yaşça daha küçük olanları formel eğitime devam edebilmekteyken, yaş aldıkça bu durum değişmektedir. Gençlerle ilgili önemli bir bulgu ise yurtdışında çalışmak istemeleridir. Gençler Gültepe’deki dezavantajlılığın üstüne Türkiye’de yaşamın gittikçe pahalılaşmasının burada kalmayı zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Sosyoekonomik düzeyleri düşük olan gençler, okulu terk ederek çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum hem aktörler hem de gençler tarafından belirtilmiştir. Bazı gençlerin ise yaşadıkları ekonomik zorluklardan dolayı uyuşturucu madde satışı, alkol üretimi ve satışı gibi yasa dışı işler yaptıkları görülmüştür. Gençlerin bir kısmı ise ileriye dönük plan yapmamakta, geleceğe dair bir umut beslememektedir. Bu durumun bir risk etmeni olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

4.1.3. Kentsel Dönüşüme İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamında gecekondü sahibiyken TOKİ sitelerinde ev sahibi olmuş; gecekonduda oturan, yap-sat apartmanda oturan ve mahalleden taşınmış olan gençlerle ve bu gençlere hizmet sunan aktörlerle yapılan derinlemesine görüşmelerin analizi sonucunda, kentsel dönüşüme ilişkin bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Buna göre, gecekondulara ilişkin nostalji duygusunun olduğu, gençlerin olumlu düşüncelerini kaybetmedikleri belirlenmiştir. Mahallede, dönüşümden

sonra güvensizlik duygusu artmıştır. Gecekonduların işgalci konumda oldukları belirtilmiştir. Kentsel dönüşümle birlikte mülkiyet duygusu gelişmiştir. İnsanlar, kendilerine ait olduğunu düşündüğü mahallelerini ve yeni binalarını korumakta; bir zamanlar gecekondu oturanlar, geçmişte gecekondu oturanları, yani kendilerini işgalci olarak nitelendirmektedir.

Apartmanda ya da sitede birlikte yaşama tam olarak uyum sağlanamamıştır. Site sakinleri, evlerinde doğalgaz pahalı olduğu için kombiyle ısınmayıp sobayla yakmakta, komşularına saygı göstermemekte, gece oturup sabah uyumaktadırlar. Bu durum yoksulluk kültürünün devam ettiğini göstermektedir. Site aidatları, insanların ekonomik olarak zorlanmasına yol açmaktadır. Gündelik yaşam ise gecekondu birlikte oturmak ve zaman geçirmekle ilişkiliyken, kentsel dönüşüm sonrası da benzer şekilde, çocukların sokakta zaman geçirdiği ortaya çıkmıştır.

Dönüşüm sonrası kamu hizmetleri artmış, belediye hizmetleri daha görünür olmuştur. Ulaşım imkanları artırılmış ve bölgeye daha fazla belediye otobüsünün geldiği görülmektedir. Kentsel hizmetlerin arttığı, altyapı ve üstyapının korunmasına yönelik hizmetlerin sağlandığı ortaya çıkmıştır. Altındağ Belediyesinin kentsel yaşam kalitesini artırmak için sürekli yatırımlar yaptığı ifade edilmiştir. Belediye ve sivil toplum örgütleri mahalledeki yoksul bireyleri belirleyerek nakdi ve ayni yardımlarda bulunmaktaysa da, bu yardımlardan yararlanamayan ve ihtiyaç duyan insanlar olduğu ortaya çıkmıştır.

Gültepe'de hala yıkılmamış; ancak yıkılmak üzere boşaltılmış evler bulunmaktadır. Bu evler hem görüntü kirliliğine sebep olmakta hem de güvenliğe ilişkin kaygılar yaratmaktadır. Bu evlerde riskli davranışların gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Fiziki koşulların, Çinçin gecekonduyken daha olumsuz olduğu, altyapı ve üstyapı sorunlarının olduğu; internet, su ve elektrik arızalarının çok geç giderildiği ve bunun da gecekonduların bir an önce dönüştürülmesi için bilinçli yapıldığı ortaya çıkmıştır. Dönüşüm sonrası ise bu sorunlardan bahsedilmemektedir.

Bölgedeki komşuluk ilişkileri kentsel dönüşümle birlikte zarar görmüştür. Kentle bütünleşmede, hemşerilik, komşuluk ve akrabalık kavramları önemlidir, mahalle bir kimlik kazanma ortamı olarak işlev görmektedir. Dönüşüm öncesinde, mahalle komşuluk ilişkilerinin yaygın olduğu, dayanışmanın üst seviyelerde olduğu, akrabalık bağlarının güçlü olduğu bir bölgeyken, dönüşüm sonrası bu ilişkilerin çözüldüğü ortaya çıkmıştır. Dönüşüm öncesi ve sonrasında, değişmeyen şeylerden birisi ise, mahallelinin yoksul olmasıdır. Kentsel yoksulluk azalmamıştır, varsıllaşma ise rant gelirleri ile mümkündür. Genellikle mahallede oturanlar düşük ücretle çalışmakta, yoksulluk kültürünü devam ettirmektedirler. Mahalle, içinde bulunanlar tarafından güvensiz olarak tanımlanmıştır. Dönüşümden sonra da bu güvensizlik devam etmiştir. Hem bölgedeki gençler hem de çalışanlar kendilerini güvende hissetmemektedir. Bu durum şüphesiz yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Eğitim hem gençler hem de aktörler tarafından üzerinde durulan bir konudur. Çinçin'de, okul sayısı yetersiz ve insanların okullara ve eğitime erişimi düşüktür; dönüşüm sonrası okul sayısı ve okullaşma oranı artmıştır. Öğrencilerin başarısız olduğu, genellikle ortaöğretimden sonra okullaşmanın olmadığı, yükseköğretim görenlerin sayısının çok az olduğu belirtilmektedir. Disiplin sorunları çok sık görülmektedir; meslek liselerinin öğrenci sayısı artmaktadır. Öğrencilerin önemli bir kısmının toplumsal cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyden kaynaklanan eşitsizliklere sahip oldukları anlaşılmıştır. Kız çocukları erken evliliklerden ötürü okulu terk etmektedir; yoksul ailelerin çocukları ise öğretmenler tarafından istenen yardımcı kaynakları alamamakta ve istihdama katılmak için okuldan ayrılmaktadırlar.

İstihdam konusunda ise mahallede vasıf gerektirmeyen işlerde çalışıldığı, Siteler ve sanayide çırak ve işçi olarak çalışmanın yaygın olduğu belirtilmiştir. İşsizlik önemli bir konudur ve riskli davranışlarda bulunmanın önemli bir yordayıcısıdır. Gençlerin çok fazla boş zamanı vardır. Gençler boş zamanlarını alkollü içecekler içerek, top oynamak, kahvehanelerde oyun oynayarak geçirmektedir. Görüşme yapılan gençlerden gençlik merkezine gidenler, zamanını bu merkezlerde

değerlendirmektedir. Gezmek için ise Kızılay'a gidilmekte, mahallede dolaşılmakta , AVM'ler ise pahalı geldiği için tercih edilmemektedir. Gültepe'de rekreasyon alanları kısıtlıdır. Yeşil alanlar, parklar ve sosyal merkezlerin yeterli olmadığı, eksik kaldığı belirtilmiştir. Az sayıdaki parklarda da güvenlik sorunları yaşanmakta, riskli davranışlarda bulunulmaktadır.

Kentsel dönüşüm, bir kısım görüşmeci için "iyi" olsa da çoğunluk için "TOKİ'leşmekten" ibarettir. Kalabalıklaşma, fazla konut üretimi, kentsel planlamanın olmayışı, yalnızca gecekonduların çok katlı binalara dönüştürülmesi ve sosyokültürel bir değişimin olmayışını gençler ve aktörler TOKİ'leşme olarak ifade etmişlerdir. Bu süreç içerisinde sosyal kontrol azalmış ve gecekondulardaki riskli davranışlara, apartmanlara ve sitelere taşınmaya başlamıştır. Elbette, çok katlı binalar, rantı da birlikte getirmektedir. Gençler ve aktörler, rant için siteler yapıldığını, dikey mimarinin yatay mimariye tercih edildiğini ancak bu durumdan çok memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. TOKİ tarafından üretilen bu konutlarda malzemeler kalitesizdir ve taşınanlar, bir süre sonra evlerinde tadilat yapma gereksinimi duyduklarını belirtmiştir. Mahalledeki riskli davranışların önüne geçebilmek için gerçekleştirilen kentsel dönüşüm sonrası, mahalledeki "suç", Ankara'nın farklı bölgelerine dağıtılmıştır. Etimesgut, Sincan, Akyurt, Hasköy, Ufuktepe gibi bazı semt ve ilçelerde daha fazla riskli davranışın görüldüğü belirtilmektedir.

Mahalledeki kentsel dönüşüm çalışmalarında sosyal boyut bulunmamaktadır. Bu durum, diğer kentsel dönüşüm projelerinde raporlanan ve literatürle uyumlu şekildedir. Bölgede kentsel dönüşüm çalışmaları sonucunda toplum merkezleri oluşturulmamış, sosyal donatılar eksik kalmış, boş zaman geçirmek için uygun merkezler yeterli sayıda açılmamıştır. Merkezlerde sosyal çalışmacı, psikolog ve sosyologların istihdamı sınırlı kalmış; bu kişiler derinlemesine çalışmalar gerçekleştirememişlerdir. Sosyal hizmet uygulamalarının eksik olması, sosyokültürel bir değişimin gerçekleşmemesinde önemli bir etmen olarak değerlendirilmektedir. Problemleri davranışlar, maddenin kötüye kullanımı gibi

sorunlar gösteren gençlerle çalışması gereken sosyal çalışmacılar sürekli değişmekte ya da müracaatçılarında çok az vakit ayırabilmektedirler.

4.1.4. Kurumlar ve Verdikleri Hizmetlere İlişkin Sonuçlar

Kurumlara ilişkin en önemli sonucun gençlerin kurumlara ilişkin anlatılarının çok az olmasıdır; gençler kurumlardan yeterli hizmet alamamakta, kurumlar gençlere ulaşmakta zorlanmaktadır. Kurumlardan hizmet alan gençlerin kurumlara ilişkin anlatılarının çok az olması irdelenmesi gereken bir sonuçtur. Gençlere hizmet sunan kurumların gençlere yeterince ulaşamadığı düşünülmektedir.

Altındağ'daki kurumlarda çalışmalar genellikle proje bazlı yürütülmektedir; ancak bu projelerin sürdürülebilirliği bulunmamakta ve etki alanı dar kalmaktadır. Sosyal çalışmacılar, kendilerini ekonomik desteği onaylayıp reddeden, güçsüz ve özerkliği olmayan çalışanlar olarak görmektedirler. Bireyi çevresi içinde ele alan, kendi kararlarını alması için teşvik eden bir mesleğin uygulayıcıları olarak bu tür bir düşünce, sosyal çalışmacıların mesleklerinden doyum almalarını engellemektedir. Yapısal bir değişim için savunuculuk görevi olan sosyal çalışmacılar, sosyal hizmetin rol ve işlevlerini yerine getiremediklerini, değişim için yeterli gücü kendilerinde bulamadıklarını ifade etmişlerdir.

Yardım veren ve hizmet sağlayıcı kuruluşlar, işbirliğine açık değildir ve kurumlar arası bağlantı bulunmamaktadır. SYDV, SHM, okullar, gençlik merkezleri ve belediye, birbirlerinden kopuk şekilde çalışmaktadır. Türkiye'de bir gençlik politikası olmadığı, gençlerin ihtiyaçlarını karşılayacak çalışmaların ve politikaların yetersiz olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu kopukluk şaşırtıcı değildir.

Görüşülen aktörler, iş yüklerinin çok fazla olduğunu belirtmiş ve bu durumdan şikâyet etmişlerdir. Görüşülen bazı aktörler de, başkalarının, özellikle de birlikte çalıştıkları müracaatçıların travmalarından etkilenmek anlamına gelen merhamet yorgunluğu yaşadığı anlaşılmıştır. Sürekli benzer yoksunluklarla, yoksul

mahallede çalışmak bir yandan zorlayıcıdır bir yandan da mesleki doyum almayı kolaylaştırmaktadır. Ancak sosyal çalışmacıların mesleki tatminden çok tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Bölgedeki sosyal çalışmacı sayısının yetersiz oluşu, derinlemesine çalışmalarda bulunamamak, insanların yalnızca bazı ihtiyaçlarını gidermek için uygulama yapmak, tükenmişliğin ana sebepleridir.

4.1.5. Riskli Davranışlar ve Toplumsallaşmaya İlişkin Sonuçlar

Riskli davranışların, gençlerin ileri yaşamlarını doğrudan etkilediği ortaya çıkmıştır. Özellikle vücudunda iz bırakan faça atma gibi kendine zarar verme davranışları, suç geçmişi ve madde kullanımı gibi riskli davranışlar, gençlerin yaşamlarını etkilemektedir. Gençler, özellikle güç kazanmak, güçlü görünmek, heyecan aramak için riskli davranışlarda bulunabilmektedir. Bununla birlikte gençler aileden görüp model alarak, medya aracılığıyla öğrenerek, arkadaş çevresinde model alarak ve akran baskısı yoluyla da riskli davranışlarda bulunabilmektedirler. Bu durumda, aile, akranlar, statü kazanma ve toplumsal şiddete meyilli bir mahallede yaşamak risk faktörleridir. Bazı katılımcılar ise, sadece mahallede doğmanın bile riskli davranışlarda bulunma olasılığını artırdığını ifade etmiştir. Riskli davranışlardan korunma yöntemleri de etkilenme şekilleriyle benzerdir. Ailede riskli davranışlarda bulunulmaması, arkadaş çevresini seçmek ve din en sık karşılaşılan koruyucu faktörlerdir.

Maruz kalınan riskli davranışlar ise çok çeşitlidir. En fazla madde kullanımı ve madde satışına ilişkin anlatıya rastlanmıştır. Korunmasız cinsel ilişkide bulunmak, aynı anda birden fazla evlilik yapmak gibi riskli davranışların mahallede yaygın olduğu görülmüştür. Aile baskısı, aile içi şiddet, ekonomik zorluklar, madde kullanımı gibi sebeplerden ötürü, intihar eden insanlar bulunmaktadır. Erkeklerle göre, kadınlarda daha fazla intihar vakalarına rastlanılmaktadır. Gültepe'de tek ebeveynli ailelerin çok olmasının bir sebebi, suçun çok fazla olduğu bu mahallede cezaevinde olan insan sayısının fazla olmasıdır. Görüşme yapılan gençlerin ailesinde ya da arkadaşlarında hapis cezası almış kişiler bulunmaktadır. Mahallede aile içi şiddet ve şiddet meyilli,

kavga ve yaralama ya da ölümlerle sonuçlanan çatışmalara çok sık rastlanmaktadır. Duygusal, ekonomik, cinsel ve fiziksel şiddete uğrayanlar ve uğratanlar olduğu belirtilmiştir. Çocuklar, cinsel istismar konusunda en kırılgan grup olarak karşımıza çıkmaktadır; çocuklara cinsel istismar uygulayan insanlar bulunmaktadır.

Erken evlilikler, özellikle kadınlar için olası bir riskli davranıştır. Eğitim seviyesi ve sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde erken evlilikler daha fazla görülmektedir. Erken evlilikler ayrıca okulu erken terk etmenin ve yoksulluk kısır döngüsüne girmenin en önemli sebeplerinden biridir. Kadınların, erkeklere göre bu konuda daha fazla risk taşıdığı görülmektedir.

Çocukların sokakta çalıştırılması, çocukların madde satışında aracı olarak kullanılması ve diğer suçlu davranışlarda çocukların ön planda tutulması bölgede yaygın bir durumdur. Bu durum, kanunun dolanılması ve hukuki boşluklardan yararlanılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Cezai ehliyeti olmayan, kısıtlı olan engelliler ve çocuklar Gültepe'de riskli bir pozisyonundadır.

Maddenin kötüye kullanımı ve satışı çok sık görülmektedir. Mahallede alkolün kötüye kullanımı ve kaçak alkol satışı, sigara kullanımı ve kaçak sigara satışı, farklı çeşitlerde madde kullanımı ve satışı yaygındır. Madde satışı ve kullanımında, kentsel dönüşüm öncesine göre bir artış bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm sonrası, sosyal kontrolün de azalmasıyla, madde kullanımı hem gecekondularda hem de TOKİ evlerinde, daha rahat bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Esrar ve eroin, en çok sözü edilen maddelerdir. Alkollü içeceklerin çok erken yaşlarda, açık alanlarda tüketildiği belirtilmiştir. Fiyatların son dönemlerde artmasıyla birlikte bandrolsüz, kaçak içki üretimi artmış ve satışı yaygınlaşmıştır. Sigara kullanımı ise, bir riskli davranış olmasına karşın, normal karşılanmakta, sigara kullanımı ailelerde tepki çekmemektedir.

Silah taşıma ve silahlı çatışmalar sık görülen riskli davranışlardandır. Yaralama, öldürmeye yol açan kavgalara neredeyse her gün şahit olunmaktadır. Binalara ve

kent mobilyalarına zarar verilmektedir, yani vandallık yaygındır. Bununla birlikte, hırsızlık, fuhuş, kumar oynama ve oynatma gibi riskli davranışlar da bölgenin gerçekleri arasındadır ve çoğu görüşmeci tarafından dile getirilmiştir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bunlardan ilki, bu araştırmanın bir niteliksel araştırma olması ve yapılan araştırma sonuçlarının yalnızca görüşme yapılan kişilerle sınırlı olmasıdır. Bununla birlikte niteliksel araştırmanın genelleme kaygısından uzak olması ve keşfetmeyi amaçlaması söz konusu olduğundan, bu durum bir dezavantaj olarak görülmemelidir.

İkinci sınırlılık ise araştırmanın Gültepe Mahallesiinde yapılmış olmasıdır. Bu araştırma çok daha yüksek bir bütçeyle ve daha geniş bir ekiple, Altındağ'daki farklı kentsel dönüşüm bölgelerindeki gençlerle yürütülebilirdi. Ancak araştırmacının vaktinin ve kaynaklarının sınırlı olması, ayrıca Gültepe ilçesinin hayli geniş ve farklı geçmişlere sahip sayısız genci bir araya getirebilecek potansiyelinin olması ise bu sınırlılığın aşılmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir.

4.2. ÖNERİLER

Çinçin'de yaşamını sürdüren birçok aile yoksulluk içinde yaşamakta, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekmektedir. İnsanlar sosyal yardımlara bağımlı olmadan desteklenmeli, temel ihtiyaçlar konusunda daha çok sorumluluk alınmalıdır.

Sosyal politikaların, sosyal devletin gerekliliğinin daha iyi uygulanabileceği, bireyleri içine alabilecek bir şekilde yeniden ele alınması gerekmektedir. Özellikle kentsel dönüşüme ve gençliğe ilişkin politikaların tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Türkiye'de bir gençlik politikasının üretilmesi ve bu politikalara uyulması gerekmektedir.

Kurumlar arası iş birliğinin sağlanması, Gültepe ve çevresindeki gençlere sunulan hizmetleri daha etkin hale getirecektir. Kurumlar, diğer kurumlardan hizmet sunmasını beklemektedir. Başarılı önleme programları için kurumlar arası iş birliği hayati önem taşımaktadır. Reşit olmayanların alkol, sigara ve diğer uyuşturuculara erişimi, tüm paydaşların dahil olduğu uyumlu önlemlerle kontrol edilmelidir. Madde kullanımı sorunu hem arz hem de talep yönünden ele alınmalıdır.

Spor ve eğlence etkinlikleri, müzik ve bilgisayar eğitimi gibi velilerin katılımını da mümkün kılan ders dışı etkinlikler, okul saatlerinden sonra toplum merkezlerinde veya okullarda sunulmalıdır. Ek olarak, toplulukların ve özellikle gençlerle çalışanların nabzını tutan sivil toplum ve gönüllü kuruluşlara, uyuşturucuyla mücadeleyle yönelik müdahalelere yönelik hem resmi hem de gayri resmi yaklaşımlar konusunda personel eğitimi sunulmalıdır.

Mahalledeki sosyokültürel gelişimin ve kentsel dönüşümün sosyal boyutunun eksik kalmaması için yeni gençlik merkezleri açılmalıdır. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Gültepe gençler, uzak olduğu için mahalledeki gençlik merkezine gidememektedir. Bu gençlik merkezleri hem sayıca daha fazla olmalı, hem de her

mahallede yaşayan gençler için ulaşılabilir olmalıdır. Gençlik merkezlerindeki liderler, performansa dayalı çalıştıklarını ve etkinlik sayılarının sürekli yüksek olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu performans kaygısı, anlamlı olmasa dahi yapılan her ziyareti, her küçük çabayı etkinlik olarak raporlamalarına yol açmaktadır. Görünürde çok fazla etkinlik yapılmakta ancak bu etkinlikler hedef gruba ulaşmamaktadır. Bu durumun önüne geçmek için performansa dayalı çalışma kaldırılmalı, gençlik liderleri güvenceli bir şekilde çalışmalıdır. Şu anki sistemde ise etkinlikler denetlenmeli, etkinliği ölçülmelidir.

Bölgede yeşil alanlar kısıtlıdır. Birçok genç ve aktör tarafından dile getirilen bu durumun önüne geçmek için yeşil alanlar artırılmalı ve yeni üretilen konutlar için park ve rekreasyon alanları belirlenerek planlanmalıdır. Var olan yeşil alanlar ve parklar ise riskli davranışların gerçekleştiği, insanların güvenle vakit geçiremediği alanlara dönüşmüştür. Bu alanlar daha güvenli hale getirilmeli, her yaşta çocuğun ve yetişkinin kullanabileceği alanlara dönüştürülmelidir. Yeşil alanlar, parklar, rekreasyon merkezleri, herkesin ulaşabileceği mekanlar haline gelmelidir.

Yatay mimari ve sakin, kalabalık olmayan mahalleler birçok görüşmeci tarafından özlemle anılmıştır. Yeşil alanların ve rekreasyon alanlarının yetersiz olduğu Gültepe ve çevresinde, bundan sonra yapılacak dönüşümlerde yeşil alanların olduğu, az katlı bağımsız bölümlerin yer aldığı projeler gerçekleştirilmelidir.

Gültepelili gençlerin psikososyal desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu desteği sağlayabilmek için sosyal hizmet merkezleri ve gençlik merkezleri yetersiz kalmaktadır. Destek sağlamak için Gültepe ve çevresinde çok sayıda toplum merkezi açılmalıdır. Gençlerin ve mahallelinin vakit geçireceği, boş vakitlerini değerlendirebileceği toplum merkezleri aynı zamanda bilinç düzeyini de artıracak ve toplumsal şiddetin ve yoksulluğun getirdiği psikososyal etkilerin azaltılmasında önemli bir işlev görecektir.

Aktörlerle yapılan görüşmelerde, istihdam düzeylerinin yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Bunun için, hem ileride açılması gereken toplum merkezlerinde, hem de şu anki hizmet sağlayıcı kurumlar olan gençlik merkezleri ve sosyal hizmet merkezlerinde çalışmak üzere sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları ve alanında uzman rekreasyon uzmanları istihdam edilmelidir. Sosyal çalışmacılar ve gençlik liderleri, vaka yükünün çok fazla olduğunu ve bu durumun kendilerini tükettiğini belirtmiştir. İstihdam yoluyla hem bu vaka yükü azaltılabilir hem de daha fazla insana ulaşılması mümkün kılınabilir.

Görüşme yapılan sosyal çalışmacılar, değerlendirme kriteri olarak sayıların ve niceliğin önemsendiğini ifade etmişlerdir. Nicelik kaygısı ve sayı odaklı değerlendirmeler azaltılmalıdır. Sosyal çalışmacılar, mesleklerinin getirdiği, bireyin çevresi içinde değerlendirilmesi esasına bağlı olarak çalışabilmeli; bunun için de niteliğe önem verilmelidir. Sosyal çalışmacılar ve gençlik liderleri yoğun bir iş yüküyle çalışmakta, bununla birlikte çabalarının karşılığı olmayacak bir ücretle çalıştıklarını belirtmişlerdir. Sosyal çalışmacıların ve gençlik liderlerinin ücretleri artırılmalıdır.

Risk altındaki ergen ve gençleri daha etkin ve erken tanımlayabilmek önemlidir. Gültepe'deki birçok genç risk altındadır. Daha fazla risk altında olan gençlerin önceden tespiti ve bu gençlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, birçok sorunun önlenmesinde önem arz edecektir.

Madde bağımlılığının tedavisinde ekonomik sorunların baş gösterdiği görülmektedir. Bu sorunların önüne geçmek için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) madde bağımlılığında önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. SYDV'nin tedavi gören kişilere ve varsa ailelerine sosyal yardımların daha etkin bir şekilde verilmesi için sosyal yardım politikalarının tekrar ele alınması gerekmektedir.

Ailelerin risk altındaki gençlere sosyal destek sağlamadıkları görülmüştür. Ailelerin destek vermediği gençler madde bağımlılığı, okul terki, antisosyal

davranışlar gibi birçok riskli davranışla karşı karşıya kalmaktadır. Bu konuda sosyal hizmet merkezleri ve toplum merkezlerinin rolünün önemli olduğu düşünülmektedir. Okullarda bilinç artırıcı çalışmalar yapılmalı, gelecek risklere ilişkin bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Yoksulluk, Gültepe'de sık karşılaşılan bir sorundur. Yoksulluk ve yoksulluğun getirdiği sorunlara ilişkin değerlendirmeler daha net belirlenmelidir. Kentsel dönüşümün getirdiği yeni sorunlar ve yeni yoksulluklar belirlenerek ihtiyaçlar daha net tespit edilmelidir. Gençlerin kültürel anlamda kendini geliştirebilecekleri, zamanlarını değerlendirebilecekleri, sosyalleşebilecekleri, çocukların özellikle eğitim hizmeti alabileceği ve danışmanlık sağlanan toplum merkezlerinin bu anlamda önemli olduğu düşünülmektedir.

Gültepe ve çevresinde, istihdam olanakları sınırlı olup sanayi ve siteler bölgesindeki işler haricinde farklı işlerde çalışan kişi sayısı çok azdır. İstihdama katılmayan gençler, riskli davranışlarla tanışabilmektedir. Bölgede istihdam olanakları yaratılarak hem bölge canlandırılmalı hem de gençlere iş alanı açılmalıdır.

Cezaevindeki çok sayıda kişinin ailesi yoksulluk içinde olup sosyal yardımlara bağımlı bir şekilde yaşamını sürdürmektedir. Bazı görüşmeciler, ailesinden bir yakını, özellikle babası cezaevinde olan gençlerin benzer örüntülerle benzer riskli davranışlarda bulunduğunu ifade etmiştir. On Üç Büyük Zorluk'tan (Grand Challenges for Social Work) biri olan hapsedme yöntemlerinin değiştirilmesi (smart incarceration) ile uyumlu olarak, cezaevindeki kişilere ve geride kalan ailelerine yönelik çalışmalar artırılmalıdır.

Milli eğitimin meslek lisesi politikalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğrencilerin meslek liselerine teşvik edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Meslek liselerine yönelik teşvikler için ciddi adımların atılması gerektiği, bu liseleri cazip kılarak özellikle Gültepe ve çevresindeki gençlerin istihdama katılmasında önemli bir rol oynayabileceği

düşünülmektedir. Liselere ilişkin bir diğer öneri ise ortaöğretimdeki açık öğretim sisteminin tekrar ele alınmasıdır. Liseyi açıktan okuyan gençler okulu terk etmekte, formel eğitimden uzaklaşarak riskli davranışlarda bulunabilmektedir. Liselerde açık öğretim zorunlu haller dışında uygulanmamalıdır.

Bundan sonra yapılacak olan kentsel dönüşüm uygulamaları için bazı öneriler dikkate alınmalıdır. Bunlar, kentsel dönüşümün sosyal boyutunun ihmal edilmemesi ve doğrudan kentsel dönüşüm bölgesindeki insanların, yaşamlarını ilgilendiren konularda katılımının sağlanması gerekliliğidir. Kentsel dönüşümün gerçekleştirileceği alanlarda yatay mimari tercih edilmelidir. Rekreasyon alanları önceden belirlenmeli ve planlarda yer edinmelidir. Yeşil alanların artırılması, dönüşümün gerçekleşeceği alanlardaki insanların önem verdiği bir konu olduğundan, park ve bahçelerin nitelik ve nicelik bakımından artırılması gerekmektedir.

Altındağ Belediyesi, Gültepe Mahallesi ve çevresi için kayda değer hizmetlerde bulunmaktaysa da kent hizmetlerinin yetersiz kalabildiği durumlar söz konusudur. Bu durumda belediyenin ve iş birliği yapacak kurumların birlikte çalışması, yeni kentsel hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece kentsel yaşam kalitesinin artırılabilmesi mümkün olacaktır. Belediyelerin, kentsel dönüşüm bölgelerinde, toplumla doğrudan ilişki kurması, sorunları ve ihtiyaçları doğrudan tespit edebilmesi için mahalle bazlı çalışacak ve ulaşım probleminin olmadığı merkezler kurarak kentsel hizmetlerin iyileştirilmesini sağlayabilir. Verilecek hizmetlerin sorunlara yönelik geliştirilmesi için mahallelinin katılımı önem taşımaktadır.

4.2.1. Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu araştırmada Ankara Altındağ ilçesi Gültepe Mahallesiindeki kentsel dönüşüm ve gençlerin toplumsallaşma süreçleri ile riskli davranışlara maruz kalma deneyimlerine ilişkin genel bir çerçeve sunulmaktadır. Araştırma sonuçları bu yönüyle birçok yeni araştırma sorularını ve fikirlerini ortaya çıkartmaktadır.

Çalışmanın bu son bölümünde, gelecek yıllarda ele alınabilecek bazı öneriler sunmaktadır. Öncelikle, kentsel dönüşüm kavramının çok geniş ve birden fazla boyutu olan bir alan olduğu belirtilmelidir. Bu durum, kentsel dönüşüm konusunda yapılacak saha çalışmalarında multidisipliner bir yaklaşımın ele alınması gerekliliğini işaret etmektedir. Bununla birlikte toplumsallaşma süreçleri ve riskli davranışlar konusu da hayli derin bir kavrayış gerektirmekteyken, önleme çalışmalarının farklı disiplinler gerektirdiği unutulmamalıdır.

Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen bu araştırmanın sınırlılıklarından biri bulguların araştırma yapılan katılımcılarla sınırlı kalmasıdır. Niceliksel tarama yöntemlerini kullanan başka araştırmacılar, çok daha geniş nüfus gruplarına ulaşarak sorunlarla ne sıklıkla karşılaşıldığını ve riskli davranışların farklı değişkenlerle ilişkisini ortaya koyacak araştırmaların literatürdeki eksikliği gidereceği düşünülmektedir. Kentsel dönüşüm bölgesindeki gençlerin maruz kaldıkları riskli davranışları ve risk ve koruyucu faktörleri ölçecek bir ölçeğin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması da, kentsel dönüşümün gençler üzerindeki etkilerini ölçebilmek için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kurumlarda gerçekleştirilen etkinliklerin büyük ölçüde gençler tarafında yankı bulmadığı ve kurum çalışanlarının bireysel çabasıyla sınırlı kaldığı, kurumların program ve etkinliklerinin değerlendirilmesinde bazı sorunların olduğu ve yetersizliklerin bulunduğu anlaşılmıştır. Bu kapsamda, kanıta dayalı uygulamaların planlanmasının önemli olduğu ve program değerlendirmelerinin yapılması gerektiği belirtilmelidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin ve toplumsal cinsiyet algısının, erkekler ve kadınlar arasındaki iletişim örüntülerinin, eğitime ve fırsatlara katılımının, çocukların (başta sokakta ve madde satışı gibi yasadışı işler olmak üzere) çalıştırılması, erken evlilikler, okul terki, toplumsal şiddet ve diğer farklı riskli davranışların farklı yönleriyle çalışılmasının alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Öte yandan, çalışma yalnızca gençlerle sınırlandırılmıştır.

Çocuklar, engelliler, yaşlılar, seks işçileri, evsizler, aşırı yoksulluk içinde olanlar gibi farklı dezavantajlı gruplara ilişkin çok kısıtlı bilgi bulunmaktadır. Her bir hedef grupta ilgili yapılacak yeni araştırmaların, sorun ve gereksinimleri açığa çıkartılarak sosyal hizmet müdahalelerinin daha faydalı ve etkili olacağı düşünülmektedir.

4.2.2. Gültepe Mahallesi İçin Bir Program Önerisi

Bir program tasarımının araştırma aşaması, bir çözüm belirlemek için kritik veriler sağlar. Sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet programlarını oluşturmak, uygulamak ve iyileştirmek için kanıta dayalı kararlara ihtiyaç duymaktadır. Bu araştırma, gençlerle ilgili yapılan ilk çalışmalardan biri olduğu için betimsel bir özellik taşımaktadır. Betimsel araştırmanın yararı ise, kurum müracaatçılarının özelliklerinin ve ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamasıdır. Araştırma sonuçlarına göre, bölgedeki gençler için kritik olabilecek yeni bir yaklaşımın etkinliğini göstermek için bir pilot program uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Birey, aile ve topluluğun desteklenmesi ve bilinçlendirilmesi için programın ve mahallede kurulacak bir toplum merkezi için önemli olduğu düşünülmektedir. Farkındalık yaratma çabaları, bir kuruluşun profilini yükseltmeyi ve programdan yardım alacak kişilere haber ve bilgi vermeyi içerir. Gültepe'deki bilinci artırma stratejileri arasında topluluk içi fuarlar, kermesler gibi etkinlikler düzenlemek, broşür, afişler gibi basılı materyaller hazırlayıp dağıtmak ve medya kuruluşlarına ulaşmak sayılabilir.

Sosyal hizmet uzmanları ayrıca potansiyel yaklaşımları araştırmak için profesyonel ağlarına güvenirlir. Daha önce benzer işleri yapan veya yapmış olan kişilerle konuşmak, çeşitli seçeneklerin etkinliğinin artırılması açısından önemlidir. Bu yönden, kurulacak olan toplum merkezindeki çalışmaların multidisipliner bir ekip tarafından yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları, yoksulluk, açlık ve akıl sağlığı sorunlarının üstesinden gelebilmek için güçlendirme sürecinin en ön saflarında yer almaktadırlar. Sosyal ve ekonomik sorunların ele alınması ve çözüme kavuşturulabilmesi için mesleğin değer, bilgi ve beceri temellerini kullanarak değişim için çalışırlar. Sosyal hizmet uzmanları, sorunların çözüldüğü bir dünya yaratabilmek için sosyal hizmet programları tasarlar ve değerlendirme çabalarına öncülük etmektedirler. Etkili sosyal hizmet programlarının özelliği kanıta dayalı olmasıdır ve insanlar için olumlu sonuçlar oluşturmalıdır. Hedef nüfusa değer sağlamak için etkinliklerini

ölçmek için sosyal hizmet programları sürekli değerlendirilmelidir. Yüksek etkili programlara liderlik etmeleri için sosyal hizmet uzmanları, etkili sosyal hizmet programları oluşturmada tasarım ve değerlendirmenin rollerini iyi bir şekilde kavramalı ve içselleştirmelidir.

Kanıtı dayalı uygulama, müracaatçı ya da başvuranın yüksek yararını ve faydasını göz önüne almayı öncelemektedir. Buna göre müracaatçının probleminin çözümüne yönelik sorular oluşturulur ve her bir soru ile ilişkili en faydalı kanıtı ulaşmak hedeflenir. Bu kanıtlar doğrultusunda, sosyal hizmet uzmanları mesleki uygulamalarını gerçekleştirmelidir. Uygulama, durağan bilgilerden oluşmamakta, süreç içinde tamamen değişebilen bir yapıdadır. Zamanla çıkabilecek yeni bir bilgi, eski uygulamaları kökten bir şekilde dönüştürebilir. Dolayısıyla sosyal hizmet uygulamaları alandan gelen bilgileri göz önünde bulundurarak kendini yenilemelidir.

Araştırma doğrultusunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak, Gültepe Mahallesi özelinde kentsel dönüşüm gerçekleştirilen bölgelerdeki uygulamaların ve verilen hizmetlerin, genç müracaatçılar için hedeflendiği kadar yararlı olup olmadığına ilişkin değerlendirmelerin yapılabilmesi için bir program önerisinde bulunulmuştur.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, özel uygulamalar ve devlet kurumları, sağlık klinikleri, okullar, insan hizmetleri kurumları ve hastaneler dahil olmak üzere çeşitli ortamlarda sosyal hizmet uzmanları istihdam edilmektedir. Gültepe’de de gençlik refahı programlarını savunarak, yetersiz hizmet alan toplulukların kamu hizmetleri almasına yardımcı olarak bireyleri ve aileleri danışmanlık ve psikoterapi hizmetleriyle birleştirebilir. İnsanları zorlukların üstesinden gelmeleri için güçlendiren sosyal hizmet uzmanları, üst düzeyde, etkili sosyal hizmet programları ve politikaları tasarlamak, değerlendirmek ve uygulamak için deneyimlerini eleştirel düşünme becerileriyle birleştirir.

Gültepe Mahallesiindeki yoksulluk ciddi bir sorundur. Bu sorunla karşı karşıya kalan bireyler için bir gıda bankası projesi ya da gıda yardımına yönelik düzenlemeler düşünülebilir. Bu süreç malzeme satın almayı, depoları güvenceye almayı, kaynak bulma, ortakları bulmayı ve dağıtımı belirlemeyi de içermektedir. Bu konuda hizmet verilecek kişilerin seçiminde adaletin sağlanması için sosyal hizmet merkeziyle yakın temasta olunmalıdır.

Görev alan elemanlar, mücadele ettikleri sosyal sorunla ilgili çalışmaya başlamadan önce, neden o grubun o sorunda çalışacağı hakkında fikir sahibi olmalıdır. Bunun için düzenli olarak ihtiyaç değerlendirmeleri yapılmalıdır. Hizmet verilen topluluğa sunulan kaynakların iletilmesi, o topluluğun ihtiyaçlarının dikkatlice düşünülmesini gerektirir. Benzer şekilde, Sosyal Hizmet Merkezleri ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıyla ortak çalışmalar yapılarak ihtiyaçlar konusunda fikir sahibi olunabilir.

Sosyal hizmet uzmanları, mesleki uygulamalarında değerlendirme ve araştırma delillerini tam olarak kullanmalıdır. Toplumda çok fazla problem olduğu için herhangi bir sorun alanında program oluşturmadan önce hangi sorun alanına müdahale öncelikliyse, o alana yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Araştırmaların rehber alınması, öncelikli müdahaleleri belirleyebilmek için önemli bir noktadır.

Programın etkililiğini ölçmek, bireyleri kendileri ve hizmet ettikleri topluluklar için sorumlu tutarken hizmetin etkinliğinin kontrolünün sürdürülmesine yardımcı olur. Performans izleme yöntemi aracılığıyla kuruluşlar, belirtilen hedeflere göre sonuçları ölçebilir. Yetersiz hizmet alan gençlere yardım etmeye odaklanan bir program, programlarına katılan öğrencilerin okulda daha iyi sonuçlar elde edip etmediğini ölçebilir. Belirli aralıklarla, toplum merkezindeki veriler ve yeni yapılacak ölçümlerle birlikte performans izlemesi yapılmalıdır. Sonuçlara göre merkez kendi çalışmalarını gözden geçirmelidir.

KAYNAKÇA

Aarons, G. A., Brown, S. A., Hough, R. L., Garland, A. F., ve Wood, P. A. (2001). Prevalence of adolescent substance use disorders across five sectors of care. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40(4), 419-426.

Açıkğöz A.T. (2014). Kentsel Dönüşümün Ekonomik, Mekânsal, Sosyal Etkileri ve Kamunun Rolü: Ankara Gültepe (Çinçin) Örneği, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadele Mahalli Topluluk Eylem Programı. Erişim:http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf.

Afet ve Acil Durum Başkanlığı. (t.y.) *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Erişim Tarihi: 20 Ocak 2020. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>

Akalın, M. (2016). Kentsel dönüşüm projelerinin suç oranlarına etkilerinin değerlendirilmesi: Ankara Altındağ örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 5-33.

Akkar, Z. M. (2006). Kentsel dönüşüm üzerine Batı’daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye. *Planlama*, 2, 29-38.

Aksoy, E., ve Kocataş, Ö. G. (2017). Gecekondu alanlarında uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin meşruiyet zemini olarak yoksulluk ve suç. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 275-295.

Aksümer, G. (2010). *Luttés contre la transformation urbaine des quartiers de gecekondu d'İstanbul: Etude de cas du quartier Kazımkarabekir*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Alpar, İ., ve Yener, S. (1991). Gecekondu Araştırması, DPT, Sosyal Planlama Dairesi, Ankara.

Alptekin, M. Y. (2014). Şehirden kente mekânsal dönüşüm. *Doğu Batı*. 17(17), 35-62.

Alver, K. (2012). Kent Sosyolojisi. Hece Yayınları.

Amodeo, M., ve Collins, M. E. (2007). Using a positive youth development approach in addressing problem-oriented youth behavior. *Families in Society-the Journal of Contemporary Social Services*, 88(1), 75-85. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.3594>

Angın, M. (2017). İstanbul Esenler'de (Çifte Havuzlar-Havaalanı-Turgut Reis mahallelerinde) kentsel dönüşüm projelerinin sosyal ve mekansal yansımaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Anker, J. J., ve Carroll, M. E. (2010). Females are more vulnerable to drug abuse than males: evidence from preclinical studies and the role of ovarian hormones. In *Biological basis of sex differences in psychopharmacology* (pp. 73-96). Springer, Berlin, Heidelberg.

Aras, M. ve Alkan. L. (2007). Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Ankara Kent Makroformu Üzerinde Ekonomik, Politik, Sosyo-Kültürel Etkilerinin İrdelenmesi, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 11, 2-6.

Arslantürk, Z., ve Amman, T. (2000). Sosyoloji. *İstanbul: Kaknüs Yayınları*.

Asén, K., Julkunen, I. ve Saurama, E. (2021) Contemporary urban social work: a scoping review, *Nordic Social Work Research*, DOI: [10.1080/2156857X.2021.1890192](https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1890192)

Aslanoğlu, R. (2000). Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Ezgi Kitabevi, Bursa.

Ataöv, A., ve Osmay, S. (2007). Türkiye’de kentsel dönüşüme yöntemsel bir yaklaşım. *Metu Jfa*, 2, 57.

Aydın, A.H. (2008). Kentsel dönüşüm projeleri ve Kahramanmaraş, *Yerel Siyaset Dergisi*, 3(3), 5-8.

Aysan, M.F. ve Avcı, S. (2015). Türkiye’de gençliğin refahı, sosyal politikalar ve kurumlar. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(2). 109-143.

Bailey, J. A., Hill, K. G., Meacham, M. C., Young, S. E., ve Hawkins, J. D. (2011). Strategies for characterizing complex phenotypes and environments: General and specific family environmental predictors of young adult tobacco dependence, alcohol use disorder, and co-occurring problems. *Drug and Alcohol Dependence*, 118(2), 444–451.

Bailey, J., Samek, D., Keyes, M., Hill, K., Hicks, B., ve McGue, M., vd. (2014). General and substance-specific predictors of young adult nicotine dependence, alcohol use disorder, and problem behavior: Replication in two samples. *Drug and Alcohol Dependence*, 138, 161–168.

Bal, S. (2017). Türkiye’de Soylulaştırma: Ankara Dikmen Vadisi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Bannon Jr, W. M., Cavaleri, M. A., Rodriguez, J. ve McKay, M. M. (2008). The effect of racial socialization on urban African American use of child mental health services. *Social Work in Mental Health*, 6(4), 9-29.

Bartollas, C. ve Schamelleger, F. (2017). Çocuk Suçluluğu. Nobel Akademik Yayıncılık.

Bartu, A., ve Kolluoğlu, B. (2008). Emerging spaces of neoliberalism: A gated town and a public housing project in Istanbul. *New Perspectives on Turkey*, 39, 5-46.

Bayhan, V. (2011). Türkiye’de Gençlik: Sorunlar, Değerler ve Değişimler. *Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* içinde. 425-445 (Ed.) Zencirkıran, M. Bursa: Dora.

Beltrán, R.; Begun, S.; Hacker, A. (2016), Environmental Justice Is a Social Justice Issue: Incorporating Environmental Justice Into Social Work Practice Curricula. *J. Soc. Work Educ.* 52, 493–502.

Berger, R. (2015). Now I see it, now I don’t: Researcher’s position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15(2) 219–234. doi: 10.1177/1468794112468475.

Berthelon, M. E., ve Kruger, D. I. (2011). Risky behavior among youth: Incapacitation effects of school on adolescent motherhood and crime in Chile. *Journal of public economics*, 95(1-2), 41-53.

Beşirli, H. (2013). Gençlik sosyolojisi: politik toplumsallaşma ve gençlik. Siyasal Kitabevi, Ankara.

Birleşmiş Milletler (2020). World Youth Report 2020. <https://www.un.org/development/desa/youth/wp-content/uploads/sites/21/2020/07/2020-World-Youth-Report-FULL-FINAL.pdf>.

Blakely E. J. ve Synder, M. G., (1999), *Fortress America: Gated Communities in the United States*, Brookings Institution Press, Washington D.C.

Bolgün, C. ve Uçan, G. (2020). Birlikte yaşamak mümkün mü? Okur yorumlarında 'Suriyeli sığınmacı' söyleminin inşası. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 250-269.

Bowen, E. A. (2015). Community practice in the bulldozer's shadow: the history and legacy of social work in urban renewal. *Journal of Community Practice*, 23(2), 164-181.

Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1995). Location quotients and crime hot spots in the city. *Crime analysis through computer mapping*, 129-149.

Braun, V. ve Clarke, V. (2012) Thematic analysis. İçinde, H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, ve K. J. Sher (Ed), *APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2: Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological* (ss. 57-71). Washington, DC: American Psychological Association.

Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. S. N. Şad , N. Özer ve A. Atli*** (Çevirenler). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898. doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m

Brody, G. H., Conger, R., Gibbons, F. X., Ge, X., McBride Murry, V., Gerrard, M., ve Simons, R. L. (2001). The influence of neighborhood disadvantage, collective socialization, and parenting on African American children's affiliation with deviant peers. *Child Development*, 72(4), 1231–1246.

Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513.

Cankurtaran-Öntaş, Ö. (2004) Çocuk Hakları ve Sosyal Hizmetin Güçlendirme Yaklaşımı Açısından Suça Yönelen Çocuk-Polis İlişkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Catalano, R. F., ve Hawkins, J. D. (1996). The social development model: A theory of antisocial behavior. In: Hawkins JD, editor. *Delinquency and crime: Current theories*. Cambridge University Press; 1996. ss. 149–197

Catalano, R. F., Fagan, A. A., Gavin, L. E., Greenberg, M. T., Irwin Jr, C. E., Ross, D. A., ve Shek, D. T. (2012). Worldwide application of prevention science in adolescent health. *The Lancet*, 379(9826), 1653-1664.

Cheon, J. W., ve Canda, E. R. (2010). The meaning and engagement of spirituality for positive youth development in social work. *Families in Society*, 91(2), 121-126.

Choi, Y., Harachi, T. W., Gillmore, M. R. ve Catalano, R. F. (2005). Applicability of the social development model to urban ethnic minority youth: Examining the relationship between external constraints, family socialization, and problem behaviors. *Journal of Research on Adolescence*, 15(4), 505-534.

Coie, J. D., Watt, N. F., West, S. G., Hawkins, J. D., Asarnow, J. R., Markman, H. J., ... ve Long, B. (1993). The science of prevention: a conceptual framework and some directions for a national research program. *American psychologist*, 48(10), 1013.

Coley, R. L., ve Chase-Lansdale, P. L. (2000). Welfare receipt, financial strain, and African-American adolescent functioning. *Social Service Review*, 74(3), 380–404. doi:10.1086/516410

Crane, J. (1991). The epidemic theory of ghettos and neighborhood effects on dropping out and teenage childbearing. *American journal of Sociology*, 96(5), 1226-1259.

Creswell, J. W. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni (Çeviri: M. Bütün ve S. B. Demir 4. Basım). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çağan, K. (2011). Ailenin İşlevleri, Aile Hakkında Kuramsal Perspektifler. *Aile sosyolojisi* (ss. 83-95). İstanbul: Açılım Kitap.

Çakır, M. (2017). Kentsel dönüşüm mekânlarında sosyal adalete ilişkin nitel bir çalışma: Konya örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çetin, İ. (2012) Kentsel ayrışma ve mekânsal kümelenme biçimleri, *İdeal Kent*, 7, 160-166.

Çıtak, Ş. (2020). Lise öğrencileri arasında gözlenen riskli davranışların psikolojik danışma ve rehberlik lisans program içerikleri ve psikolojik danışman yeterlikleri bağlamında incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Trabzon Üniversitesi, Trabzon.

Çoştur, Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9(3), 117-140.

Daşkiran, F., ve Duygu, A. K. (2015). 6306 sayılı kanun kapsamında kentsel dönüşüm. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 264-288.

Delgado, M. (2002). New frontiers for youth development in the twenty-first century: Revitalizing and broadening youth development. Columbia University Press.

Diez Roux, A. V., ve Mair, C. (2010). Neighborhoods and health. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1186(1), 125-145.

Disney, T., Warwick, L., Ferguson, H., Leigh, J., Cooner, T. S., Beddoe, L., . . . Osborne, T. (2019). "Isn't it funny the children that are further away we don't think about as much?": Using GPS to explore the mobilities and geographies of social work and child protection practice. *Children and Youth Services Review*, 100, 39-49. doi: 10.1016/j.childyouth.2019.02.029

Dodgson, J. E. (2019). Reflexivity in qualitative research. *Journal of Human Lactation*, 35(2), 220-222.

Doğanay, G. (2018). Kentin Aidiyet ve Benlik Mekanı Olarak İnşası: Gençlerin Trabzon Deneyimi ve Trabzonluluk. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dominelli, L. (2018). Yeşil sosyal hizmet. Çev. Ed. Arzu İçağasioğlu Çoban) Ankara: Nika Yayınevi.

Dönmezer, S. (1981). Kriminoloji, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul.

Dursun, S., ve Aytaç, S. (2012). Üniversite öğrencilerinin işgücü piyasasına yönelik beklentileri ve iş deneyimleri ile umutsuzluk ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 373-388.

Duyan, V. (2010). Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.

Ege, A. (2018). Ergenlerin Sorunlarının ve Algıladıkları Sosyal Desteğin Gelecek Beklentilerine Etkilerinin İncelenmesi: Altındağ Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Elizabeth Kim, B. K., Oesterle, S., Catalano, R. F., ve Hawkins, J. D. (2015). Change in Protective Factors Across Adolescent Development. *Journal of applied developmental psychology*, 40, 26–37. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2015.04.006>

Erbay, E. (2013). Çocuk hakları. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.Er

Ergun, C , Dericioğulları Ergun, A . (2020). Harvey'in mekân tartışmaları ekseninde yaşlıların gözünden kentsel dönüşüm. *Akademik Hassasiyetler*. 7 (14), 121-145.

Erkal, M. E. (2011). Sosyoloji. İstanbul: Der Yayınları.

Erkan, R. (2010). Kentleşme ve Sosyal Değişme (3. Baskı). *Bilimadamı Yayınları, Ankara*.

Erkilet, A. (2013). Hakikat Oyunlarının Parçası Olarak Kentsel Çöküntü Söylemi. Milyonluk Manzara Kentsel Dönüşüm Resimleri içinde. Erkilet, A. (2013). Der. Bora, T., İletişim Yayınları, İstanbul.

Erman, T. (2004). Gecekondu Çalışmalarında'Öteki'Olarak Gecekondu Kurguları. *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, (1).

Erman, T. (2007). Çandarlı-Hıdırlıktepe (Altındağ, Ankara) Örneği Üzerinden Suç ve Mekân İlişkisi ve Mahalleli Deneyimleri, Kent ve Suç, *Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni*, (6), 30–33.

Erman, T. (2010). Kent çeperindeki bir 'devrimci' mahalle: 1970'lerden 2000'lere mahallenin değişen anlamı ve mahalle üzerinde yaşanan çatışmalar, çekişmeler. *İdealkent*, 1(2), 170-195.

Erman, T. (2012). Yıkılan gecekondu, yapılan TOKİ toplu konut projeleri: Kent yoksulunun yeni yaşam çevresi olarak Karacaören-TOKİ Sitesi. *İdealkent*, 3(7), 38-63.

Erman, T. (2016). "Mış Gibi Site": Ankara'da Bir TOKİ-Gecekondu Dönüşüm Sitesi, İletişim Yayınları

Ersoy, M. (1985). *Göç ve Kentsel Bütünleşme*. Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı.

Etöz, Z. (2000). Varoş: bir istila, bir tehdit. *Birikim*, 132. 49-53.

EUROSTAT. (2022). Youth population on 1 January by sex, age and country of birth [YTH_DEMO_060]. Erişim Tarihi: 15 Ocak 2022. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/8e66c866-3e95-490e-9e7d-8b1afd8ce3b5?lang=en>

Farrington, D. P. (2000). Explaining and preventing crime: The globalization of knowledge—The American Society of Criminology 1999 presidential address. *Criminology*, 38(1), 1-24.

Ferguson, H. (2010). Walks, home visits and atmospheres: Risk and the everyday practices and Mobilities of social work and child protection. *British Journal of Social Work*, 40(4), 1100–1117.

Fletcher, J. M., ve Wolfe, B. L. (2009). Education and labor market consequences of teenage childbearing evidence using the timing of pregnancy outcomes and community fixed effects. *Journal of Human Resources*, 44(2), 303-325.

Fraser, M. W., Kirby, L. D., ve Smokowski, P. R. (2004). Risk and resilience in childhood. *Risk and resilience in childhood: An ecological perspective*, 2, 13-66.

Freisthler, B., Gruenewald, P. J., Remer, L. G., Lery, B., ve Needell, B. (2007). *Exploring the Spatial Dynamics of Alcohol Outlets and Child Protective Services Referrals, Substantiations, and Foster Care Entries*. *Child Maltreatment*, 12(2), 114–124. doi:10.1177/1077559507300107

Freisthler, B., Lery, B., Gruenewald, P. J. ve Chow, J. (2006). Methods and challenges of analyzing spatial data for social work problems: The case of

examining child maltreatment geographically. *Social Work Research*, 30(4), 198-210. doi: DOI 10.1093/swr/30.4.198

Gardner, M., ve Steinberg, L. (2005). *Peer influence on risk taking, risk preference, and risky decision making in adolescence and adulthood: An experimental study. Developmental Psychology*, 41(4), 625-635. doi:10.1037/0012-1649.41.4.625

Garnefski, N., ve Diekstra, R. F. (1996). Perceived social support from family, school, and peers: Relationship with emotional and behavioral problems among adolescents. *Journal of the American academy of Child ve adolescent Psychiatry*, 35(12), 1657-1664.

Gecas, V. (2000). Socialization. In E. F. Borgatta (Ed.), *Encyclopedia of sociology* (2855-2864). Detroit: Macmillan.

Geldof, D. (2011). New challenges for urban social work and urban social work research. *European Journal of Social Work*, 14(1), 27-39. doi:10.1080/13691457.2010.516621

Genç, Y., Taylan, H. H., Adıgüzel, Y., ve Kutlu, İ. (2017). Aile içi şiddetin ergenlerin şiddet eğilimlerine etkisi: Antalya liseleri örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 409-422.

Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2013) *Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi*. Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı.

Germain, C. B. (1978). Ecology and social work. *İçinde*. C. B. Germain (Ed.), *Social work practice: People and environments* (pp. 1-24). New York: Columbia University Press

Germain, C. B. (1979). Ecology and social work. *İçinde*. C. B. Germain (Ed.), *Social work practice: People and environments* (pp. 1-24). New York: Columbia University Press

Germain, C. B., ve Gitterman, A. (1979). The life model of social work practice. *The life model approach to social work practice. İçinde Turner, F. J. (Ed.), Social work treatment: Interlocking theoretical approaches* (ss. 361–384). New York: Free Press.

Giddens, A. (1992). The transformations of intimacy. *Cambridge: Polity*.

Gitterman, A., ve Heller, N. R. (2011). Integrating social work perspectives and models with concepts, methods and skills with other professions' specialized approaches. *Clinical Social Work Journal*, 39(2), 204-211.

GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ, E. (2008). Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Görgün Baran, A. (2013). Genç ve gençlik: Sosyolojik bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 7-25.

Gruber J., (2001). Introduction. *İçinde Gruber J., Risky Behavior among Youth: An Economic Analysis*. ss. 1–28. Chicago: University of Chicago Press.

Gruenewald, P. J. (2007). The spatial ecology of alcohol problems: niche theory and assortative drinking. *Addiction*, 102(6), 870–878. doi:10.1111/j.1360-0443.2007.01856.x

Gür, B. S., Dalmış, I., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z., ve Boz, N. (2012). Türkiye'nin gençlik profili. SETA.

Gürel, A., Halıcıoğlu, M. B., Taşgın, S., (2015), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Hansen, E. B., ve Breivik, G. (2001). Sensation seeking as a predictor of positive and negative risk behaviour among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 30, 627–640. doi: 10.1016/S0191-8869(00)00061-1.

Harris, K. M., Duncan, G. J., ve Boisjoly, J. (2002). Evaluating the role of “nothing to lose” attitudes on risky behavior in adolescence. *Social forces*, 80(3), 1005-1039.

Harvey, D. (2013). Asi şehirler. Şehir hakkından kentsel devrime doğru. (AD Temiz, Çev.). İstanbul: Metis.

Hatiboğlu Eren, B. (2014). Yoksul Kadınlar için ‘Sıcak Yuva/Özgür Kent’Hayaliyle ‘İmkansız Medeniyet’ TOKİ; Feminist Sosyal Çalışma ve Kent İçi Yoksul Alanların Dönüşümü: Ankara, Aktaş Mahallesi Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hawkins, J. D., Catalano, R. F., ve Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: implications for substance abuse prevention. *Psychological bulletin*, 112(1), 64.

Heilbrun, K., Brock, W., Waite, D., Lanier, A., Schmid, M., Witte, G. ... Shumate, M. (2000). Risk factors for juvenile criminal recidivism: The post-release community adjustment of juvenile offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 27, 275-291. doi:10.1177/0093854800027003001

Hoffman, S., Marsiglia, F. F., Nevarez, L., ve Porta, M. (2017). Health Literacy among Youth in Guatemala City. *Social Work in Public Health*, 32(1), 30-37. <https://doi.org/10.1080/19371918.2016.1188741>

IFSW. (2014). Global agenda for social work and social development. First report, 2014. Promoting social and economic equalities. Supplement of International Social Work, 57(S4):3-16.

İkiz, A. S. (2018). Gecekondulaşmadan Plazalara İstanbul Sosyo-Kültürel Dönüşümün Mübeccel Kıray'ın Tampon Mekanizması ile Açıklanması. ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies) (No. 4).

İnceoğlu, M. M. ve Kabaklıoğlu Arslanyürek, Y. (2016). Kanuna karşı hile örneği olarak vade farkı ve gecikme cezası. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 1351-1362.

Jackson, N., Denny, S., ve Ameratunga, S. (2014). Social and socio-demographic neighborhood effects on adolescent alcohol use: A systematic review of multi-level studies. *Social Science ve Medicine*, 115, 10–20.

Jacob, B.A., Lefgren, L., 2003. Are idle hands the devil's workshop? Incapacitation, concentration, and juvenile crime. *The American Economic Review*, 93(5), 1560–1577.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). İnsan ve İnsanlar. İstanbul: Evrim Yayınları.

Kahraman, D. (2019). Gençler ve Yaşlıların Mekânsal Ayrışma Pratiklerinin Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi: Caferağa Mahallesi Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul Üniversitesi -Cerrahpaşa-, İstanbul.

Kalaycıoğlu, S. ve Rittersberger-Tılıç, H. (2002). “Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Başetme Stratejileri” A. Alpay (Der.), Kentleşme Göç ve Yoksulluk, İmaj Yayıncılık:197–247.

Kalil, A., ve Eccles, J. S. (1998). Does welfare affect family processes and adolescent adjustment?. *Child development*, 69(6), 1597-1613.

Karaman, K. (2018). Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında kanun kapsamında Türkiye'de kentsel dönüşüm süreci ve sürecin özel hukuk alanına

etkileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karataş, K. (1987). Gecekondu Ailelerinin Kentle Bütünleşmelerini Engelleyen Nedenler ve Ortaya Çıkan Toplumsal Sorunlar. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karataş, K. (1997). Toplum merkezleri düşüncesinin doğuşu ve gelişimi. İçinde K. Karataş, *Çağdaşlaşma sürecinde toplum merkezlerinin yeri ve işlevleri sempozyumu* (s. 15 - 31): Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı Yayınları.

Karataş, K. (1998). Kentlileşmenin dinamik bir aracı olarak toplum merkezleri: Bir yaklaşım modeli önerisi. İçinde Ü. Onat, *Sosyal hizmet sempozyumu 1998: Kentleşme sürecinde sosyal hizmet* (s. 62-66). HÜ SHYO Yayınları.

Karataş, K., ve Mutlu, Z. (1998). Kentlileşme sürecinde sivil toplum örgütleri: Tepecik Toplum Merkezi. İçinde Ü. Onat, *Sosyal hizmet sempozyumu 1998: Kentleşme sürecinde sosyal hizmet* (s. 50-55). HÜ SHYO Yayınları.

Karataş, K. (1999). Toplum merkezleri düşüncesinin doğuşu ve gelişimi. *Çağdaşlaşma Sürecinde Toplum Merkezlerinin Yeri ve İşlevleri*". Ed. Kasım Karataş, Ankara: Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı. *Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı Yayını*, (2).

Karataş, K., ve Karataş, S. (2001). Toplum merkezlerinde çalışan 'profesyonel' meslek elemanları üzerine bir araştırma.

Karataş, K., ve Çamur Duyan, G. (2002). Toplum merkezleri: Hizmetten yararlananların gözüyle bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 1-19.

Karataş, K., ve diğ. (2003). Yoksullukla savaşında toplum merkezleri: Şafaktepe Toplum Merkezi örneği. İçinde Ü. Onat, *Sosyal hizmet sempozyumu 2003: Yoksulluk ve sosyal hizmetler* (s. 268 - 284). HÜ SHYO Yayınları.

Karataş, K. (2003). Batı Avrupa'da yaşayan göçmen Türk ailelerinin uyum ve bütünleşme sorunları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 25 - 40.

Karataş, K. (2009). Sokakta Çalıştırılan ve Yaşayan Çocuklar Sorununun Düşündükleri. Sokak Çocuklarının İstismarı ve İhmalı. Editör: Özkan Yıldız. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayını, ss. 61-67,

Karataş, K., Attepe Özden, S., Ege, A., Fırat, E., Erim, F., ve Aslan, H. (2016). Ankara sokaklarında çalıştırılan çocuklar: Sorunlar ve ihtiyaçlar. *Anıl Grup Matbaacılık Yayıncılık*.

Karataş, K., Demiröz, F., Aygüler, E., Ayalp, M. Ç., Bolgün, C. (2018). Syrian beneficiaries of Turkish Red Crescent Ankara Community Centre: problems, requirements, expectations and satisfaction levels Türk Kızılayı Derneği, ISBN:978-605-5599-29-4.

Kaya, A, Işık İ.E. (2014), "Türkiye'de Zorunlu Göç: Paranın Götürdüğü Yere Git", Farklılıkların birlikteliği: Türkiye ve Avrupa'da Bir Arada Yaşama Tartışmaları, Hiperlink Yayınları, İstanbul.

Kaya, A., (2008). 'Rap pedagojisi aracılığıyla eleştirel bir eğitim yöntemi: Alman-Türk hip-Hop gençliği'. Türkiye'de gençlik çalışması ve politikaları (N. Yentürk, Y. Kurtaran ve G. Nemetlu, Der.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Keleş, R. (2004). Kentsel dönüşümün tüzel altyapısı. HB Tuna (Editör), Dosya: Kentsel Dönüşüm ve Katılım, Mimarist Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 4(12), 73-75.

Keleş, R. (2010). Kentleşme Politikası, Güncellenmiş 11. Baskı, *İmge Kitapevi, Ankara.*

Kıray, M. B. (2007). *Kentleşme yazıları*. Bağlam Yayıncılık.

Kocaer, Ö. Ş., ve Bal, Ö. H. (2013). Kentsel dönüşüm gerçeği ve İzmir uygulamaları üzerine bir değerlendirme. TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu

Köktürk, E., ve Köktürk, E. (2007). Türkiye'de kentsel dönüşüm ve Almanya deneyimi. İstanbul. Erişim linki:

www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/8N6E_ffaca95e3e5242b_ek.doc

Krishnakumar, A., Buehler, C. ve Barber, B. K. (2003). Youth perceptions of interparental conflict, ineffective parenting, and youth problem behaviors in European-American and African-American families. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(2), 239-260.

Krysik, J. L. ve Finn, J. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. Erbay, E. (Çev. Ed.) Ankara: Nika Yayınevi.

Ku, H. B. ve Dominelli, L. (2018). Not only eating together: Space and green social work intervention in a hazard-affected area in Ya'an, Sichuan of China. *British Journal of Social Work*, 48(5), 1409-1431. doi: 10.1093/bjsw/bcx071

Kuczmarski, R. J. (2000). *CDC growth charts: United States* (No. 314). US Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Health Statistics.

Kumaş Solak ve ark. (2019). Yoğun bakım ünitesindeki Bonzai zehirlenme olgularının retrospektif analizi. *İKSST Dergi*, 10(1), 7-11.

Kurtaran, Y., Nemutlu, G., ve Yentürk, N. (2012). Gençler hakkında, gençlik için, gençlerle. Derleyen: Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran, Gülesin Nemutlu,

Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3-20.

Kurtuluş, H., (2005), İstanbul’da Kentsel Ayrışma: Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Kuyucu, T., ve Ünsal, Ö. (2011). Neoliberal kent rejimiyle mücadele: Başbüyük ve Tarlabası’nda kentsel dönüşüm ve direniş. *İstanbul Nereye*, 85-106.

Kümbetoğlu, B. (2008). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. Bağlam Yayıncılık.

Lamont, A., ve Price-Robertson, R. (2013). Risk and protective factors for child abuse and neglect. CFCA resource sheet, Australian Institute of Family Studies, Melbourne.

Lerner R.M, ve Simi NL. (2000). A holistic, integrated model of risk and protection in adolescence: a developmental contextual perspective about research, programs, and policies. *İçinde: Bergman L, Cairns R, (Ed.). Developmental Science and the Holistic Approach.* ss. 421–43, Wisconsin: Lawrence Erlbaum.

Leventhal, T., ve Brooks-Gunn, J. (2000). The neighborhoods they live in: the effects of neighborhood residence on child and adolescent outcomes. *Psychological Bulletin*, 126(2), 309-337.

Lintner, C. ve S. Elsen (2018), Getting out of the seclusion trap? Work as meaningful occupation for the subjective well-being of asylum seekers in South Tyrol, Italy. *Journal of Occupational Science*, 25(1), 76-86.

Lüküslü, D. (2014), Türkiye’de Gençlik Miti: 1980 Sonrası Türkiye Gençliği, İstanbul: İletişim Yayınları.

Macionis, J. J. (2012). *Sosyoloji*. Akan, V. (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.

Maliszewski, G., ve Brown, C. (2014). Familism, substance abuse, and sexual risk among foster care alumni. *Children and Youth Services Review*, 36, 206–212. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.11.021>.

Masten, A. S., ve Cicchetti, D. (2010). Developmental cascades. *Development and psychopathology*, 22(3), 491-495.

Mason, J. (2002). Qualitative interviewing: Asking, listening and interpreting. *Qualitative research in action*, 6(1), 225-241.

Mayda, F.A. (2020). Jane Addams'ın unutulmuş mirasını hatırlamak: sosyal hizmet uygulaması bağlamında sporun gücü ve potansiyeli üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1278-1306.

Melekis, K. ve Woodhouse, V. (2015). Transforming social work curricula: Institutional supports for promoting sustainability. *Social Work Education*. 34, 573–585.

Merriam, S. B. (2015) *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Turan, S. (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.

Munford, R., ve Sanders, J. (2015). Components of effective social work practice in mental health for young people who are users of multiple services. *Social Work in Mental Health*, 13(5), 415-438. <https://doi.org/10.1080/15332985.2014.959239>

Nash, J. K., ve Bowen, G. L. (2002). Defining and estimating risk and protection: An illustration from the School Success Profile. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 19(3), 247-261.

Nebbitt, V. E., Williams, J. H., Lombe, M., McCoy, H., ve Stephens, J. (2014). Descriptive analysis of individual and community factors among african american

youths in urban public housing. *Social Work*, 59(3), 231-241.
doi:10.1093/sw/swu024

Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches (Seventh Edition)*. United States of America: Pearson Education Limited.

Newman, D. B., Sachs, M. E., Stone, A. A., ve Schwarz, N. (2020). Nostalgia and well-being in daily life: An ecological validity perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 118(2), 325–347. <https://doi.org/10.1037/pspp0000236>

OECD (2021), Youth not in employment, education or training (NEET) (indicator). doi: 10.1787/72d1033a-en (12 Mayıs 2021 tarihinde erişildi.)

Oldeide, O., Fosse, E., ve Holsen, I. (2020). Local drug prevention strategies through the eyes of policy makers and outreach social workers in Norway. *Health ve Social Care in the Community*. 29(2), 376-384. <https://doi.org/10.1111/hsc.13096>

Orbay, İ. (2019). Kanser hastası çocuklara informal bakım verenlerde merhamet yorgunluğunun betimlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

Ögel, K., Tarı, I., ve Yılmazçetin, C. E. (2006). Okullarda suç ve şiddeti önleme. İstanbul, Yeniden yayınları.

Önkal, G. ve Sümer, O. "Kentsel Dönüşüm, Dönüşen Yurttaşlık ve Kent Hakkı", *İçinde*, Siyaset Bilimi Araştırmaları: Teori ve Türkiye Uygulamaları, ss. 101 – 126, Demirci, A. vd. (Ed.) Ankara: Seçkin.

Öz, B. ve Alkeveli, A. (2018). Öğrencilerin madde kullanımı ve bağımlılığında etkili olan faktörlere bakışının demografik özelliklere göre incelenmesi: Çukurova

Üniversitesi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (39), 29-43.

Özdemir, P. A. (2018). Gençlik döneminde siyasal toplumsallaşma: Toplumsal katılım ile kitle iletişim araçları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 577-593.

Özer, A., Gençtanırım, D. ve Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: Aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Education in science: The bulletin of the Association for Science Education*, 36(161), 302-317.

Özer, M. T. (2017). Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında gecekondudan site hayatına geçişte saptanan değişimler üzerine uygulamalı bir çalışma: Yüceyurt (Çavuşbaşı) mahallesi örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Özkalp, E. (2017). *Sosyolojiye giriş*. Ekin Yayınları, Bursa.

Öztürk Miroğlu, F.S. (2018). Kentsel dönüşüm sürecinde sosyal dışlanma; Fikirtepe örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Paton, K., McCall, V. ve Mooney, G. (2017). Place revisited: class, stigma and urban restructuring in the case of Glasgow's commonwealth games. *Sociological Review*, 65(4), 578-594. doi: 10.1111/1467-954x.12423

Patton, M. Q. (2014). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. Bütün, M. ve Demir S. B., (Çev. Ed). Ankara: Pegem Akademi.

Payne, M. (2014). *Modern Social Work Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Polat, G. (2014). Madde bağımlılığı tedavisinde sosyal hizmet mesleği. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 30(2), 143-148.

Poyraz, U. (2011). *Looking at the urban transformation project from the gecekondu dwellers' perspective: The case of Mamak*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Prime Minister's Strategy Unit (2005). Improving the prospects of people living in areas of multiple deprivation in England. London, Cabinet Office/ODPM.

Rahmatabadi, S., Zamankhani, J. S., ve Yazdani, S. (2011). Urban design, socialization, and quality of life. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(12), 210-214.

Reynolds, J. F. (2017). Jane addams' forgotten legacy: recreation and sport. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 11-18.

Roberts, P. (2000) The evolution, definition and purpose of urban regeneration. Peter Roberts ve Hugh Sykes (der.) *Urban Regeneration*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications. 9-36.

Rosa, E. M., & Tudge, J. (2013). Urie Bronfenbrenner's theory of human development: Its evolution from ecology to bioecology. *Journal of family theory & review*, 5(4), 243-258.

Rocha, H. B. (2018). Social Work Practices and the Ecological Sustainability of Socially Vulnerable Communities. *Sustainability*, 10(5). doi: ARTN 131210.3390/su10051312

Sadioğlu, U., U. Ömürgönülşen, S. Erkam, A. Kes Erkul, O. Toka, K. Dede (2018), *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Hazırlığında ve Uygulanmasında Sosyal Boyutun Güçlendirilmesi Projesi*, (Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı – Hacettepe Üniversitesi Yerel Yönetimler Uygulama ve Araştırma Merkezi).

Sampson, R. J., Morenoff, J. D. ve Gannon-Rowley, T. (2002). Assessing “neighborhood effects”: Social processes and new directions in research. *Annual review of sociology*, 28(1), 443-478.

Sampson, R. J. (1991). Linking the micro and macro level dimensions of community social organization. *Social Forces* 70, 43-64.

Sankır, H. (2014). Gençlerin sapmış ve suçlu davranışlara yönelmelerinde benlik saygısının etkisi: Lise 11. sınıf örneği. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1311-1333.

Sansanwal, R. M., Derevensky, J. L., & Gavriel-Fried, B. (2016). What mental health professionals in Israel know and think about adolescent problem gambling. *International Gambling Studies*, 16(1), 67-84.

Savaş Yavuzçehre, P . (2019). Kentsel dönüşüm uygulaması sonrası suç olgusu ve algısında değişim: Denizli Karşıyaka Mahallesi örneği. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 144-151

Sencer, Y. (1979), Türkiye’de Kentleşme, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Shaw, I. ve Gould, N. (2001) *Qualitative Research in Social Work*, Sage Publications, London.

Shaw, I. (2011). “Social work research – an urban desert? *European Journal of Social Work* 14(1): 11–26. doi:10.1080/13691457.2010.516615.

Sipahi E. B. (2005). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Sipahi, E. B. (2016). Türkiye’de kent sakinlerinin suç korkuları üzerine bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 9(43).

Slonim-Nevo, V., Auslander, W. F., ve Ozawa, M. N. (1995). Educational options and AIDS- related behaviors among troubled adolescents. *Journal of Pediatric Psychology*, 20(1), 41–60.

Sönmez, Ö.İ. (2005). Kentsel dönüşüm süreçlerinde aktörler beklentiler riskler, *Ege Mimarlık Dergisi*, 53,(1), 16-21.

Spatscheck, C. (2019). Spatial approaches to social work - theoretical foundations and implications for practice and research. *European Journal of Social Work*, 22(5), 845-859. doi: 10.1080/13691457.2018.1550387

Steinberg, L. (2007). Risk taking in adolescence. *Current Directions in Psychological Science*, 16(2), 55–59. doi:10.1111/j.1467-8721.2007.00

Steinberg, L., ve Monahan, K. C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental psychology*, 43(6), 1531.

Stenberg, J. ve Fryk, L. (2012). Urban empowerment through community outreach in teaching and design. *4th World Conference on Educational Sciences (Wces-2012)*, 46, 3284-3289. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.06.052

Stevens, J. W. (2001). The social ecology of the cooccurrence of substance use and early coitus among poor, urban black female adolescents. *Substance Use ve Misuse*, 36(4), 421-446. <https://doi.org/Doi> 10.1081/Ja-100102635

Strauss, A., ve Corbin, J. M. (1997). *Grounded theory in practice*. Sage.

Şahin, P. (2018). *Kentsel dönüşüm, kent içi hareketlilik ve dayanışma ilişkileri: Diyarbakır örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Şahin, C., Onay, B. ve Evcı, A. (2019). Kentsel Açık ve Yeşil Alanlarda Vandalizmin İrdelenmesi: Isparta Örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (17), 198-205.

Şenyapılı, T. (2004). " Baraka"dan gecekonduya: Ankara'da kentsel mekânın dönüşümü: 1923-1960. İstanbul: İletişim.

Şişman, A., Kibaroglu, D., (2009). Dünyada ve Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası*, 12, 11-15.

Şişman, M. (2002). Örgütler ve Kültürler (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Teater, B. (2015). Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama için Bir Giriş. Ankara: Nika Yayınevi.

Teixeira, S. (2018). Qualitative Geographic Information Systems (GIS): An untapped research approach for social work. *Qualitative Social Work*, 17(1), 9-23. doi: 10.1177/1473325016655203

Tekeli, İ. (2003). Kentleri dönüşüm mekanı olarak düşünmek. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu*, 11-13.

Terzi, A. R. (1999). Örgüt Kültürü, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tezcan, M. (1995). Sosyolojiye Giriş. 4. Baskı, Ankara.

Turok, I. (2004). Cities, regions and competitiveness. *Regional studies*, 38(9), 1069-1083.

Tümtaş, M. S. (2014). Yoksulluktan yoksunluğa göç: Marmaris ve Mersin örnekleri. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 3(5), 111-134.

Türkdoğan, O. (2015). Gecekondu ve insan: İstanbul varoş kültürü. Konya: Çizgi Kitabevi.

TÜİK. (2020). İşgücü İstatistikleri. Erişim: 5 Temmuz 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-2020-37484#>

TÜİK. (2021). İstatistiklerle Gençlik, 2020. Erişim Tarihi: 15 Ocak 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2020-37242>

Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Birliği. (t.y.). Tmmob İstanbul İkk: İstanbul Depremi ve Beklenen Tehlikeler. Erişim: 4 Nisan 2020. <https://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-istanbul-ikk-istanbul-depremi-ve-beklenen-tehlikeler>.

Uslu Gülşen, F. (2017) Yükseköğretimde Okul Terkinin Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.

Voisin, D. R., ve Berringer, K. R. (2015). Interventions targeting exposure to community violence sequelae among youth: A commentary. *Clinical Social Work Journal*, 43(1), 98-108. <https://doi.org/10.1007/s10615-014-0506-1>

Web Archive, (2019). <https://web.archive.org/web/20191227013337/https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/cincinde-yikim-calismalari-suruyor-41403793> (16 Nisan 2021 tarihinde erişildi).

Welsh, B. C., ve Farrington, D. P. (2007). *Preventing crime*. Springer Science+ Business Media, LLC.

Welsh, B. C., ve Farrington, D. P. (2007). *Preventing crime*. Springer Science+ Business Media, LLC.

WHO. (2012). *Health 2020: European policy framework supporting action across government and society for health and wellbeing*. Paimta iş http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/169803/RC62wd09-Eng.pdf.

Wiig, E. M., Haugland, B. S. M., Halsa, A., ve Myhra, S. M. (2017). Substance-dependent women becoming mothers: breaking the cycle of adverse childhood experiences. *Child ve Family Social Work*, 22(1), 26-35. <https://doi.org/10.1111/cfs.12190>

Witt, E. D. (2007). Puberty, hormones, and sex differences in alcohol abuse and dependence. *Neurotoxicology and teratology*, 29(1), 81-95.

Wood, M. (2004). *Perceptions and experience of antisocial behaviour: findings from the 2003/2004 British Crime Survey*. London: Home Office.

Yaman, E. (2019). Tıbbi, ruhsal ve davranışsal (klinik) değişkenlere göre mahpusların intihar olasılıkları. *Kriz Dergisi*, 27(2), 86-100.

Yaman M., (2014). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Kapsamında Kütahya Kenti Osmangazi Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Bakış", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kütahya Özel Sayısı, s.14.

Yentürk, N. ve Başlevent, C. (2012). Türkiye'de genç işsizliği: Etkileyen faktörler ve politika önerileri. N. Yentürk ve G. Nemutlu (Yay. Haz.). *Türkiye'de gençlik çalışması ve politikaları içinde* (ss.345-378). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yılmaz, C. (2010). *Risk kapıyı kırınca: kentlerde yoksulluk, dayanışma, güven ve güvenlik*. Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

Yücel, H., ve Aksümer, G. (2005). Gecekondu Gençlerin Kentsel Dönüşüm Algısı: Sarıyer Derbent ve Kazımkarabekir Mahalleleri Örneği. *tasarım+ kuram dergisi*, 13(23), 39-51.

Zincir, S. B., Zincir, N., Sünbül, E. A., ve Kaymak, E. (2012). Sigara bağımlılığında mizaç ve karakter özelliklerinin bağımlılık düzeyleri ile ilişkisi. *Journal of mood Disorders*, 2(4), 160-6.

EKLER

EK 1. Görüşme Yönergesi – Gençler

Yaş: Eğitim Durumu: Medeni Durumu: Anne-Baba Durumu: Kardeş Sayısı:

- Kendini tanıtabilir mi?
- Ailesinden bahsedebilir mi?
- Eğitim geçmişinden bahsedebilir mi?
- Kentsel dönüşümle birlikte kendisinin ve çevresindekilerin eğitim geçmişi nasıl değişti?
- Dönüşüm öncesi bölgede çalışma ve iş imkanları nasıldı? Dönüşümle birlikte bir değişim oldu mu?
- Dönüşümden önce buradaki yaşam nasıldı? Şu anki yaşam nasıl?
- Buraya ilişkin sevdiği ve sevmediği şeyler nelerdi? Neler değişti?
- Sizce dönüşüm öncesinde, bir gencin yaşamı nasıldı? Şu an nasıldır?
- Komşularıyla ilişkileri nasıldı? Neler değişti?
- Dönüşüm öncesi arkadaşlarıyla ilişkileri nasıldı?
- Arkadaşları ve arkadaşlarıyla ilişkileri nasıl değişti?
- Dönüşüm öncesinde, arkadaşlarıyla buluşmalarını (ya da çevresinden bildiği kadarıyla) anlatır mı? Dönüşümle birlikte neler değişti?
- Kentsel dönüşümü yaşamamış birisi dönüşüm öncesini nasıl tarif ederdi? Dönüşümü yaşamamış birisi, kentsel dönüşüm sonrasında bu bölgeyi nasıl tarif eder?

- Kentsel dönüşüm öncesi ailesinin ve çevresindeki insanların ekonomik durumunu nasıl değerlendirir? Nasıl bir değişim meydana geldi?
- Dönüşüm öncesi, bölge göze hoş gelir miydi? Dönüşüm sonrası binalara ve çevreye ilişkin neler söyler?
- Bu bölge suç davranışları açısından nasıl bir yerdi? Dönüşümle birlikte neler değişti?
- Gelecekte, bu bölgenin daha güvenli ya da daha güvensiz bir yer olacağını düşünüyor mu?
- Kentsel dönüşüm öncesi madde kullanımı ne durumdaydı? Dönüşüm sonrası madde kullanımı ve satışı bu bölgede ne durumdadır?
- Sigara kullanıyor mu? Kullanıyorsa, aile ve arkadaşlarının nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyor?
- Madde kullanımı, bir gencin yaşamını nasıl etkiler?
- Madde kullanımından nasıl uzak duruyor?
- Madde kullanımının arkadaş çevresiyle bir ilişkisi olduğunu düşünüyor mu?
- Madde kullanımının aile ortamıyla bir ilişkisi olduğunu düşünüyor mu?
- Çevresinde erken yaşta okulu terk eden (bırakan) oldu mu?
- Çevresinde riskli davranışlar gözlemliyor mu? Nasıl?
- Eklemek istediği, söylemek istediği başka bir şey var mı?

EK 2. Derinlemesine Görüşme Formu – Aktörler

Yaş: Cinsiyet: Meslek: Çalışma Süresi: Medeni
Durum:

Eğitim: Nerede Oturduğu: Bölgede ne kadar süredir
çalıştığı:

- Kısaca kendisini tanıtabilir mi?
- Mesleğini, kurumunu ve yaptığı işi bana anlatabilir mi? Mesleği kendisi için ne ifade etmektedir?
- Dönüşümden önce bu bölge nasıl bir yerdi?
- Dönüşümden sonra bu bölgede neler değişti?
- Dönüşüm öncesinde bölgede çalışmak nasıldı?
 - Dönüşüm sonrası bu bölgede çalışmaya ilişkin bir değişim hissediyor mu?
- Vakalarının / çalıştığı kişilerin ortak özellikleri nelerdir?
- Mahalledeki insanların yaşamlarını, kentsel dönüşüm öncesi nasıl tanımlardı?
- Dönüşüm sonrası bölgedeki insanların yaşamları nasıl değişti?
 - İnsanların dönüşüm öncesi komşularıyla ve akrabalarıyla ilişkileri nasıldı? Dönüşüm bu ilişkileri nasıl etkiledi?
- Önceden, gençler ve diğer mahalleli, ev dışında zamanını nasıl geçirirdi? Şu an ne farklılıklar vardır?
- Dönüşüm öncesinde bu bölgedeki gençlerle yapılan çalışmalar hakkında neler söyleyebilir?

- Dönüşüm sonrasında bölgedeki gençlerle yapılan çalışmalarda bir değişim oldu mu?
 - Sizce, dönüşüm öncesi, bu bölgedeki gençlerin sorunlarının nelerdi? Şu an nelerdir?
- Gençlerin eğitimi dönüşüm öncesi nasıldı? Neler değişti?
- Gençlerin dönüşüm öncesi çalışma ve iş imkanları nasıldı? Neler değişti?
- Dönüşüm öncesi, Altındağ ve Gültepe'deki suç davranışlarına ilişkin neler söyleyebilir?
- Şu an, bölgedeki suç davranışlarına ilişkin neler söyleyebilir?
- Sizce, bu bölgedeki gençlerde suç davranışları (Hırsızlık, madde kullanımı - satışı, yağmalama, binalara zarar verme, şiddet davranışları ve aile içi şiddet vb.) görülüyor muydu?
- Dönüşüm sonrası gençlerin suç davranışlarında bir değişiklik oldu mu?
- Suç ve riskli davranışlarla ilişkili gençlerin nelerden etkilendiğini düşünüyor?
- Kentsel dönüşümden önce, mahallede gençlerin suça sürüklenmemesi için gerekli önlemler var mıydı?
- Gençlerin suça sürüklenmemesi için önlemler alındı mı? Nasıl?
- Bölgedeki riskli davranışların (Olumsuz/hatalı arkadaş ilişkileri, sigara, alkol, madde kullanımı, İntihar düşünceleri ve girişimleri, Evden kaçma, Okuldan kaçma, fiziksel şiddet, silah ve benzeri aletler taşımak, suç işleme) durumu dönüşüm öncesi nasıldı? Şu an nasıldır?
- Riskli davranışlarda bulunan gençlerle çalışırken etkin bir müdahale nasıl planlanmalıdır?

- Sizce bölgedeki gençlerle yapılan çalışmaların daha iyi, kapsamlı ve verimli olması için yapılabilecek şeyler nelerdir?
- Gençlerin suç davranışlarını önlemek adına neleri farklı yapardı?
- Kendisi yetkili olsaydı, gençlerin suça yönelmemesi ve riskli davranışlara maruz kalmaması için neler yapardı?
- Eklemek istediği bir şey var mı?

EK 3. Gönüllü Onam

Değerli Katılımcı;

Bu araştırma, Mustafa Çağrı Ayalp'in, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Prof. Dr. Tarık TUNCAY danışmanlığında, **“Kentsel Dönüşümü Deneyimleyen Gençlerin Toplumsallaşma Süreçleri, Psikososyal İhtiyaçları ve Riskli Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”** isimli doktora tez çalışması kapsamında yürütülmektedir.

Araştırmanın temel amacı, kentsel dönüşüm deneyimlemiş gençlerin, yaşamlarında karşılaştıkları sorunları, toplumsallaşma süreçlerini, kendilerinde ve çevrelerinde görülen riskli davranışlardaki değişimleri onların deneyimleriyle, ekolojik yaklaşım çerçevesinde değerlendirmek ve keşfetmektir. Bu araştırma Ankara ili Altındağ ilçesi Gültepe Mahallesiindeki kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan gençlerle ve bu gençlerle çalışan profesyonellerle gerçekleştirilecektir.

Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Derinlemesine görüşmeye başlamadan önce, görüşme ile ilgili herhangi bir sorunuz var ise çekinmeden sorabilirsiniz. Görüşme esnasında istediğiniz anda, araştırmadan ayrılmak (görüşmeyi bitirmek) istediğinizi görüşmeciye herhangi bir neden veya koşul belirtmeden ifade edebilir ve ayrılabilirsiniz. Bu konuda size olumsuz dönecek herhangi bir durum söz konusu değildir.

Derinlemesine görüşme esnasında sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacak ve hiçbir kurumla paylaşılmayacaktır. Araştırma sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve eksiksiz bir şekilde yanıtlamanız önemlidir. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmaya katkı sağladığınız için şimdiden teşekkür ederim. Araştırmanın koşullarını anladığımı, görüşme esnasında ses kaydı alınmasını onayladığımı ve araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı taahhüt ederim.

Tarih:

Katılımcı

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacı

Adı, Soyadı: Prof. Dr. Tarık TUNCAY

Adres: Hacettepe Üniversitesi/ Beytepe Kampüsü/İİBF/ Sosyal Hizmet Bölümü

Tel: 0312 2976363 (320)

E-posta: ttuncay@hacettepe.edu.tr

İmza:

Yardımcı Araştırmacı

Adı, Soyadı: Mustafa Çağrı AYALP

Adres: Fırat Üniversitesi/İİBF/ Sosyal Hizmet Bölümü – Elazığ / Merkez

Tel: 0424 237 00 00 (8516)

E-posta: mcagriayalp@gmail.com

İmza:

EK 4. Etik Komisyon İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 03/12/2020
Sayı: 35853172-300-E.00001348081

0001348081

Sayı : 35853172-300
Konu : Mustafa Çağrı AYALP Hk. (Etik Komisyon İzni)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 20.11.2020 tarihli ve E-12908312-300-00001335448 sayılı yazımız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora programı öğrencilerinden **Mustafa Çağrı AYALP**'ın **Prof. Dr. Tarık TUNCAY** danışmanlığında hazırladığı “**Kentsel Dönüşümü Deneyimleyen Gençlerin Toplumsallaşma Süreçleri, Psikososyal İhtiyaçları ve Riskli Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**” başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **24 Kasım 2020** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-izmalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden f2ab2b0c-2d06-43ac-9661-fd25a6f95ac0 kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFPİ

EK 5. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-21387298
Konu : Araştırma İzni

26.02.2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Genel Sekreterlik)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 17.02.2021 tarihli ve 00001454654 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı bütünleşik programı öğrencisi Mustafa Çağrı AYALP'ın "**Kentsel Dönüşümü Deneyimleyen Gençlerin Toplumsallaşma Süreçleri, Psikososyal İhtiyaçları ve Riskli Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**" konulu çalışması kapsamında İlimiz Altındağ ilçesine bağlı liselerde uygulama yapma talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitimine genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek: Uygulama Araçları

Dağıtım:
Gereği:
Hacettepe Üniversitesi

Bilgi:
Altındağ İlçe MEM

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Emniyet Mah. Alparslan Türkeş Cad. 4/A Yenimahalle/ANKARA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (312) 306 89 07

E-Posta: istatistik06@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: D. KARAGÜZEL

Unvan : Memur

İnternet Adresi: www.meb.gov.tr

Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 06b9-89bb-35aa-8cfd-9498 kodu ile teyit edilebilir.

EK 6. ORJİNALLİK RAPORU

Kentsel Dönüşümü Deneyimleyen Gençlerin Toplumsallaşma Süreçleri, Psikososyal İhtiyaçları ve Riskli Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

ORJİNALLİK RAPORU

% 1	% 1	% 0	% 0
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	yayinlar.gsb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
2	acikerisim.erbakan.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
3	afyonluoglu.org İnternet Kaynağı	<% 1
4	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	Submitted to Istanbul Kemerburgaz University Öğrenci Ödevi	<% 1
6	fbe.balikesir.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

Submitted to Gaziantep Aniversitesi